МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2020.
Факультет соціальних наук

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців,
молодих учених і аспірантів

13–17 квітня 2020 року

Електронне видання комбінованого
використовування на DVD-ROM

м. Запоріжжя

УДК 159.9+316+070
Т39

Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(Протокол № 4/20 від 02.03.2020 р.)

Упорядник Віхляєва Я.Є.

Редакційна колегія:
Наумик В.В., д-р техн. наук, професор (відпов. ред.)
Прушківський В.Г., д-р екон. наук, професор
Кузькін О.Ф., канд. техн. наук, доцент
Глушко В.І., канд. техн. наук, доцент
Климов О.В., канд. техн. наук, доцент
Антонов М.Л., канд. техн. наук, доцент
Савченко В.О., канд. техн. наук, доцент
Кабак В.С., канд. техн. наук; доцент
Касьян М.М., канд. техн. наук; доцент
Корольков В.В., канд. екон. наук, доцент
Дєдков М.В., канд. іст. наук, доцент
Васильєва О.О., канд. фіз.-мат. наук, доцент
Пущина І.В., канд. пед. наук, доцент
Філей Ю.В., канд. юр. наук, доцент
Гайворонська Т.О., канд. філос. наук, доцент
Сажнєв В.М., канд. техн. наук, доцент
Висоцька Н.І., начальник патентно-інформаційного відділу

Тези доповідей друкуються методом прямого відтворення тексту, представленого авторами, які несуть відповідальність за його форму і зміст.

Т39 **Тиждень науки-2020. Факультет соціальних наук.** Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 13–17 квітня 2020 р. [Електронний ресурс] / Редкол. :В.В. Наумик (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.
ISBN 978-617-529-270-9.

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, які проводяться на факультеті соціальних наук Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців.

ISBN 978-617-529-270-9.

© Національний університет
«Запорізька політехніка»
(НУ «Запорізька політехніка»), 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «ПСИХОЛОГІЯ»……. 8

Бородулькіна Т.О. Обумовленість психосемантики дитячого малюнку педагогічними чинниками (на прикладі вальдорфської педагогіки)……... 8

Бочелюк В.Й. Формування концепції livelonglearning в Україні……..... 10

Бочелюк В.Й., Панов М.С. Структурно-функціональна модель професійної реадаптації сучапної особистості (на прикладі внутрішньо переміщених осіб)……..... 12

Віхляєва Я.Є. Програма тренінгу з психологічної корекції комп'ютерної залежності у підлітковому віці…….. 14

Гайворонська Т.О. Глобальний світ XXI століття: гуманітарні виклики……. 16

Застело А.О. Теоретичні основи психопрофілактики синдрому госпіталізму……..….... 19

Стрюкова Ю.В. Роль соціально – психологічної установки в становленні кар'єрних орієнтацій студентів……..……. 21

Хрустальова М.С. Вікові особливості психосемантики щастя……..... 23

Шубертій Н.Г. Механізм творчого пристосування у гештальт-терапії……... 25

Бочелюк В.Й., Жаболенко А.А. Соціально-психологічні особливості рефлексії підлітка на особистостей протилежної статі……..…… 27

Бочелюк В.Й., Новотарський М.Є. Психологічна готовність студентів-психологів до запобігання віктимній поведінці підлітків……... 29

Бочелюк В.Й., Стецюк Є.С. Проблеми вибору методологічного забезпечення при здійсненні констатувального есперименту……..…. 31

Віхляєва Я.Є., Ігнатченко А.С. Особливості прояву тривожності у молодшому шкільному віці……..…. 33

Віхляєва Я.Є., Шульга В.В. Теоретичні засади проблем розвитку емоційної сфери в молодшому шкільному віці……..... 35

Глушкова К.А. Роль гри у соціалізації особистості дитини старшого дошкільного віку: до постановки проблеми……..... 37

Євсєєнко В.Г. Особливості поняттєвого та дивергентного мислення учнів експериментального навчального закладу……..... 38

Жаболенко А.А. Порівняльний аналіз загальноосвітньої та вальдорфської педагогічних систем…….. 40

Застело А.О., Стецюк Є.С. Взаємозв'язок прояву алекситимії у

індивіда від його рівня соціального інтелекту: до постановки проблеми…….. 42
Садикіна А.С. Адаптивність вальдорфської педагогічної системи для дітей з порушеннями сенсорно-інтегративного розвитку…….. 44
Стрюкова Ю.В., Деркач А.Г. Гендерні відмінності прояву агресії у підлітковому віці……..… 47
Стрюкова Ю.В., Сушкова О.О. Психологічні аспекти розвитку уваги у молодшому шкільному віці…… 49
Шубертій Н.Г., Гулай А.В. Компоненти психологічної готовності дитини до школи……. 50
Шубертій Н.Г., Жаболенко А.А. Теорія дуального процесу мислення в дослідженні індивідуальних відмінностей……... 52
Шубертій Н.Г., Перепелица М.А. Стилі сімейного виховання: психологічний аналіз…….. 54
Шубертій Н.Г., Сомова М.А. Психологічні особливості підліткової агресивності……. 56

СЕКЦІЯ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»……... 59

Балухтіна О.М. Первинна соціальна профілактика вандалізму серед підлітків (на прикладі графіті)…….. 59
Барзенкова-М'ясникова Л.В. Удосконалення соціальної роботи з дітьми вулиці……..... 61
Баршацька Г.Ю. Аналіз основних етапів формування механізму мобілізації та використання коштів Пенсійного фонду України……... 63
Дударьов В.В. Системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців…….. 65
Коваль В.О. Соціальні практики відтворення толерантності……..… 67
Кузьмін В.В. Кар'єрні стратегії у фокусі соціологічного постструктуралізму……. 68
Кузьмін В.В., Кузьміна М.О. Технології подолання емоційного вигорання соціальних працівників…… 70
Попович В.М., Кузьміна М.О. Особливості дослідження професійної компетентності студентів спеціальності «231-соціальна робота»……. 71
Попович В.М. Основи громадянського суспільства: філософський аналіз……. 73
Серга Т.О. Медико-соціальна робота в умовах надзвичайних ситуацій... 75
Таран В.О. Особливості патріотичного виховання майбутніх держслужбовців в умовах гібридної війни…….. 77
Турба О.О. Пропозиції щодо удосконалення правового регулювання

передвиборної агітації в соціальних мережах…….. 79
Щербина С.С. Модель дистанційного центру консультативної допомоги в соціальній роботі (за допомогою мережі Інтернет)……..…… 81
Балухтіна О.М., Альошин В.М. Громадська думка в Україні……. 83
Коваль В.О., Альошин В.М. Соціальні структури та соціальні відносини…….. 84
Серга Т.О., Грудіна В.В. Соціальна робота з дітьми, батьки яких працюють за кордоном……... 86
Баршацька Г.Ю., Гуч В.С. Соціальна реклама як інструмент маркетингової діяльності…… 88
Балухтіна О.М., Довженко Д.В. Соціологічні виміри агресивної поведінки підлітків…… 90
Балухтіна О.М., Дупліна М.О. Міграційні процеси в сучасному українському суспільстві…… 92
Баршацька Г.Ю., Закревська А.В. Питання соціального захисту громадян похилого віку в Україні……. 94
Попович В.М., Іванова О.О. Аналіз проблеми прояву девіантної поведінки в підлітковому віці…… 96
Кузьмін В.В., Кірова А.О. Соціологічні виміри інтеграції вимушених переселенців у приймаючі громади…….. 98
Кузьмін В.В., Красуля К.С. Практики соціального діалогу в Україні…..... 100
Щербина С.С., Красуля К.С. Характеристика системи нематеріального стимулювання в умовах діяльності ДТЕК ЗАПОРІЗЬКА ТЕС…….. 102
Щербина С.С., Куцевляк К.С. Визначення особливостей кадрової політики та системи управління персоналом в соціальній установі……. 104
Турба О.О., Лебеденко В.В. Аналіз ефективності впливу різних видів соціальної реклами на громадянське суспільство…… 106
Серга Т.О., Левченко М.Р. Актуальність завдань соціальної профілактики серед дітей та молоді…… 108
Серга Т.О. , Малиш О.О. Стратегії соціальної адаптації…… 110
Баршацька Г.Ю., Махниборода Д.О. Соціальна робота з молоддю…….... 111
Серга Т.О., Махниборода Д.О. Актуальні питання превентивної практики соціальної роботи з проблеми наркоманії та ВІЛ/СНІД…… 114
Щербина С.С., Машко Г.Д. Визначення стилю керівництва в управлінні соціального захисту населення Запорізької міської ради по Олександрівському району…… 115
Балухтіна О.М. , Машталер А.І. Соціальні аспекти причин злочинності серед підлітків……. 117
Дударьов В.В., Николаєва М.В. Категорія «цінності» як компонент соціальної системи…….. 119

Балухтіна О.М., Ромашко Г.А. Проблема насильства в сім'ї та шляхи її подолання в Україні…… 121
Коваль В.О., Ромашко Г.А. Еволюція сімейних відносин у рамках історії розвитку соціуму……. 123
Кузьміна М.О., Роп'яна В.С. Ціннісні орієнтації сучасної молоді……..… 125
Турба О.О., Сагань Є.С. Шляхи подолання демографічної кризи в Україні…….. 127
Серга Т.О., Сальнікова Н.С. Соціальна робота в сферах охорони здоров'я…….…… 129
Щербина С.С., Старушок К.В. Політика оплати праці і винагороди персоналу Публічного акціонерного товариства «Запорізький механічний завод»……..….. 130
Серга Т.О., Червона К.В. Взаємозв′язок понять соціалізації та соціальної адаптації особистості……... 132

СЕКЦІЯ «ЖУРНАЛІСТИКА»……...… 135

Волинець Г.М. Соціально-побутова карикатура: сучасні жанрово-тематичні трансформації…… 135
Тонкіх І.Ю. Жанрово-тематичні особливості лонгрідів в Інтернет-медіа……. 137
Єськова К.В. Періодичні видання для дошкільнят у контексті розвитку нової української школи……..…… 140
Погребна В.Л., Пода О.Ю. Деякі уроки публіцистики В.Г. Короленка…. 143
Хітрова Т.В. Моделі комунікації в контексті дискурсу / контрдискурсу «декомунізації»…… 146
Островська Н.В. COVID-19: нові виклики для українських фактчекінгових ресурсів……. 148
Скуртул Г.С. Інформаційна насиченість повідомлень спеціалізованих новинних агентств (на прикладі агентства «Україна комунальна»)…….. 150
Панченко С.А. Публіцистична та культурно-громадська діяльність В. Коротича……...……... 152
Кравченко К.О. «Українська літературна газета» як спеціалізоване видання: іміджетворчі чинники……. 154
Дмитренко Ю.О. Стилістичні прийоми «інфотейнменту» в підсумковій програмі «подробиці тижня» на телеканалі «Інтер»…… 156
Байрамов Р.С. Специфіка редакторської колонки у журналі «VIP CLUB»…….. 158
Цивірко Б.Г. Специфіка аналітичної інтернет-платформи «TRADE FX». 161
Усата О.М. Інфографіка як спосіб візуалізації інформації (на прикладі

національного інформаційного агентства «Укрінформ»)……... 165
Кавун Г.В. Гейтспіч сучасних ЗМІ: український контекст…….. 167
Чупис М.О. Тревел-блоги як явище онлайнової журналістики……..… 170
Саприкіна К.М. Телевізійні тревел-програми: сучасні виклики……..... 172
Тимченко І.Д. Особливості функціонування інтернет-порталу «KINO-TEATR.UA»……. 174
Гав'як. В.А. Класифікації дитячих журналів: загальний огляд……..... 176
Шишкіна С.О., Тонкіх І.Ю. Культура вербальної презентації на YouTube-каналах українських журналістів……..……... 178
Ліхачова К.Ю., Хітрова Т.В. Типологія реаліті-шоу як різновиду видовищної комунікації на телеканалі СТБ……. 180
Матушанська О.І., Єськова К.В. Молодіжний журнал: специфіка формування контенту…….……. 182
Яковенко В.О., Тонкіх І.Ю. Культура вербальної комунікації у коментарях на сайтах Інтернет-видань……. 186
Романко А.А., Островська Н.В. Особливості роботи комунікаційного відділу державної установи…… 187

СЕКЦІЯ «ПСИХОЛОГІЯ»

УДК 159.9
Бородулькіна Т.О.[1]
[1]канд.психол.наук, доцент НУ «Запорізька політехніка»

ОБУМОВЛЕНІСТЬ ПСИХОСЕМАНТИКИ ДИТЯЧОГО МАЛЮНКУ ПЕДАГОГІЧНИМИ ЧИННИКАМИ (НА ПРИКЛАДІ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ)

Актуальною проблемою сучасної педагогічної психології вважаємо відстеження психічного розвитку дитини в умовах освітніх експериментів. Емпірична перевірка припущення про те, що вплив певної педагогічної системи на психічний розвиток дитини можна відстежити за допомогою аналізу дитячих малюнків, спираючись на їхні психосемантичні показники (зміст, контекст), визначає наукову новизну нашого дослідження, ґрунтовно описаного у попередній науковій статті автора [1].

Дитячі малюнки є важливими для розуміння життєсвіту дитини [3, с.114]. Малюнки в сучасній психології все частіше розглядаються як джерела знання про їхнього автора, індикатори психічного, психологічного та соматичного стану людини, засіб вираження несвідомого [4]. В результаті аналізу малюнків можна дізнатися, як людина відчуває себе в світі, в яких стосунках вона перебуває зі світом і самою собою [2, с. 63]. Аналіз різних показників дитячих малюнків дозволяє фахівцям отримати інформацію про особливості психофізіологічного, психічного, інтелектуального, особистісного та соціального розвитку дітей. З огляду на те, що малюнок має комунікативну природу [5], можна припустити, що в процесі малювання дитина «розповідає» про себе, про свої взаємини з цим світом, про свої переживання, почуття та ін.

В ході емпіричного дослідження ми порівняли малюнки школярів двох типів класів – загальноосвітніх і класів вальдорфського спрямування – Всеукраїнського експериментального навчального закладу Запорізької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 66, в якій проводиться дослідно-експериментальна робота на тему «Забезпечення психічного здоров'я дітей засобами вальдорфської педагогіки» (Наказ МОНУ №1509 від 24.12.2014 р). Вивчення психосемантичних особливостей дитячих малюнків проводилося нами протягом трьох років. На різних етапах дослідження було задіяно від 116 до 165 учнів паралелей 1-4 класів віком від 6 до 13 років. Психосемантичний аналіз здійснювався на матеріалі 5070 дитячих малюнків, отриманих в результаті проведення методики «Малюнок людини» і Тесту дивергентного (творчого) мислення Ф. Вільямса (в модифікації О.Є. Тунік).

Результати якісного та кількісного аналізу із застосуванням відповідних методів математичної статистики показали, що для малюнків учнів класів вальдорфського спрямування найбільш характерні: більша масштабність; наявність сюжетної лінії; більше ознак руху. Для малюнків дітей із загальноосвітніх класів більш притаманно зображення абстрактних малюнків, окремих предметів без будь-якого фону, відсутність сюжетної лінії і ознак руху. Такі особливості малюнків, на нашу думку, відображають те, що учні класів вальдорфського спрямування частіше переживають світ і себе в ньому в цілісності, єдності та в живій взаємодії з ним; тоді як учні загальноосвітніх класів більше сприймають світ не через переживання єдності з ним, а через сприйняття окремих його компонентів; сприймають себе в цьому світі як щось окреме.

Таким чином, результати нашого пошукового лонгітюдного дослідження в конкретному навчальному експериментальному закладі підтверджують припущення про те, що та чи інша педагогічна система певним чином впливає на психічний розвиток дитини; результати такого впливу можна відстежити за допомогою аналізу дитячих малюнків, спираючись на психосемантичні показники (зміст, контекст) малюнку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бородулькина, Т.А. Эмпирическое исследование психосемантики детского рисунка: вальдорфский эксперимент. Інсайт: психологічні виміри суспільства: наук.журн. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип.2. С. 44-51 DOI: http://doi.org/10.32999/2663-970X/2019-2-6

2. Поверь глазам своим: созерцание искусства в вальдорфской школе. В.-М.Ауэр и др. Киев, Наири, 2015. 216 с.

3. Ріттельмайер, Крістіан. Спроби зрозуміти розвиток дітей, підлітків і дорослих/ Вальдорфська педагогіка та педагогічна наука: аналіз і перспективи розвитку: монографія /редактор Йост Шірен. К.: Педагогічна думка, 2019. С. 113-128.

4. Ферс, Грегг М. Тайный мир рисунка: исцеление через искусство. Санкт-Петербург: Деметра, 2014. 168 с.

5. Яньшин, П.В. Клиническая психодиагностика личности. Учебно-методическое пособие. Санкт-Петербург: Речь, 2007. 320 с.

УДК 159.944
Бочелюк В.Й.[1]
[1]д- р психол.наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ LIVELONGLEARNING В УКРАЇНІ

Аналіз європейських документів стосовно lifelonglearning дозволяє розглядати цю концепцію як масштабний просвітницький проект, спрямований на сприяння особистісному розвитку, соціальній адаптації та психологічному благополуччю кожної людини.

Проте слід враховувати, що його наслідки не є настільки однозначно-позитивними, як це проголошено в офіційних деклараціях. J. Field (2012) спробував критично та врівноважено визначити можливі ризики освіти дорослих в трьох сферах: економічну добробуті, індивідуальному благополуччі та спільній взаємодії. Існують дослідження в різних країнах, що не підтверджують суттєвого зростання заробітку після набуття професійної кваліфікації в зрілому віці. Ті, хто інвестує в нові навички, як правило, мають прибуток; однак, чим ближче вони до виходу на пенсію, тим нижча норма цього прибутку.

Водночас, для деяких людей ситуація навчання пов'язана зі стресом і тривожністю, що негативно впливає на психічне здоров'я та емоційну врівноваженість. Особливо гостра тривога виникає, якщо елементи освітнього середовища нагадують про попередній негативний досвід освіти, життєві невдачі та інші травматичні моменти біографії. Серйозне навчання висуває нові вимоги до людини і може призводити до невдоволення існуючим способом життя.

Стосовно зв'язку між освітою дорослих та залученням до різноманітних соціальних та громадських заходів, дійсно участь у навчанні демонструє тенденцію до підвищення соціального капіталу, розвитку соціальних компетенцій, розширення соціальної мережі, засвоєння суспільних норм і толерантності до інших. З іншого боку, навчальна діяльність може викликати неприємні життєві переживання людей. Соціально-професійна мобільність порушує наявні зв’язки з близькими, родичами та сусідами, які забезпечують соціальну підтримку в складних ситуаціях.

Оскільки питання стосовно наслідків освіти в нашому дослідженні було сформульоване в позитивному ключі, ми розглянули тільки один бік. Отримані результати вкладаються в класифікацію функцій безперервної освіти: професійна функція включає придбання компетенцій і кваліфікацій, необхідних для реалізації на ринку праці; соціальна функція доповнює і збагачує процес взаємодії з суспільством, що передбачає знайомство з

сучасними технологіями взаємодії (в тому числі цифровими), мовою, культурою, новими цінностями та видами діяльності, формує грамотність в різних життєвих сферах: фінансову, правову, екологічну та ін.; особистісна функція забезпечує задоволення пізнавальних потреб людини, її інтересів і захоплень, розвиває моральний і естетичний аспекти повсякденного життя, допомагає виявити приховані здібності та сприяє загальному когнітивному розвитку.

Опитування психологів показало, що самостійна та неформальна освіта здатна приводити до деякої маргіналізації, відхилення від стандартів діяльності, прийнятих у професійному співтоваристві. Визначення інших можливих ризиків та неприємних переживань, що супроводжують освіту в дорослому віці, є перспективою подальших досліджень.

Для самих психологів навчання протягом усього життя залишається добровільним, самостійно-організованим процесом, що залежить від точної самооцінки власних можливостей та прогалин. У західній психології необхідність підтримки своєї компетенції визначена етичним кодексом APA. Період кар'єри, витраченої на безперервне навчання, набагато перевищує час формальної підготовки психологів. Тому навички безперервного навчання безумовно важливі, їх формуванню мають сприяти як базові освітні, так і аспірантські програми.

Наші дослідження педагогів свідчать, що викладачі університету мають нижчий рівень сформованості мотивації до навчання впродовж життя, пізнавальної активності та мотивації досягнення, ніж студенти – магістри освіти. Автори пов’язують це з тим, що викладачі вже мають вагомі професійні та особистісні успіхи, тому процес їхньої пізнавальної активності уповільнився. Окрім того, у викладачів на етапі професійного навчання не була сформована установка на необхідність навчатися впродовж життя. Наші результати уточнюють, що викладачі рідше звертаються до неформальних форм освіти, що пояснюємо регламентованістю їх діяльності.

Навчання завжди пов’язане із змінами. Воно створює нові, неочікувані можливості і перспективи; дає людині можливість впливати на власне майбутнє, надаючи вибір. Навчання ризиковане, оскільки порушує статус-кво, породжуючи відчуття неясності і невизначеності. Можливо визначити три типи дорослих учнів. Адаптивні учні звикли покладатися на вже відомі способи дії, але при необхідності готові їх коригувати. Учні, які генерують, шукають нові знання, ідеї та навички, люблять експериментувати і пробувати нове, ставлять перед собою складні завдання, чутливі до вимог і викликів в своєму середовищі. Вони беруть на себе ініціативу, а не очікують, коли їм скажуть, що і як потрібно вчити Учні, які перетворюють (трансформують), мають навички протистояння і створення переломних змін. Для них зміни –

це процес розпізнавання прогалин, постановки цілей, складання плану навчання і підтримки мотивації для досягнення цілей.

УДК 159.9
Бочелюк В.Й.[1]
Панов М.С.[2]
[1]д- р психол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»
[2]к. психол. наук., доц.КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАДАПТАЦІЇ СУЧАПНОЇ ОСОБИСТОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ)

Професійна реадаптація дуже важлива для соціокультурної інтеграції вимушених мігрантів, оскільки вона є одним із важливих показників їхньої успішної соціальної адаптації в новому середовищі.

Для фіксації і відслідковування динаміки зазначених характеристик потрібно сформулювати теоретичні засади і розробити практичні рекомендації щодо професійної реадаптації зазначеної категорії населення, а також підібрати діагностичний інструментарій. З цією метою було створено структурно-функціональну модель професійної реадаптації безробітних з переліку внутрішньо переміщених осіб, загальна концепція побудови якої має трирівневу структуру: методологічний, теоретичний та практичний рівні.

Результати аналізу наукової літератури з проблеми дослідження та вивчення сучасного стану практики професійної реадаптації безробітних, що належать до категорії внутрішньо переміщених осіб дали змогу побудувати структурно-функціональну модель, яка складається з цільового, теоретико-методологічного, змістово-діяльнісного і критеріально-результативного блоків, що відображено на схемі.

Цільовий блок містить мету (організувати й здійснити професійну реадаптацію безробітних з переліку внутрішньо переміщених осіб), яку було конкретизовано через такі завдання: розробити методику здійснення професійної реадаптації досліджуваної категорії населення; запропонувати змістове наповнення корекційно-реабілітаційного супроводу безробітних з переліку внутрішньо переміщених осіб; розробити й апробувати діагностичний інструментарій для перевірки дієвості розробленої методики професійної реадаптації безробітних, що належать до категорій внутрішньо переміщених осіб.

Теоретико-методологічний блок складають методологічні підходи (гуманістичний, екзистенціальний, модальний, психодинамічний, когнітивно-

біхевіористичний) та принципи: загальнонаукові (комплексності, наступності, послідовності, безперервності, диференційованості), а також специфічні, зокрема психологічні (оперативності, індивідуального підходу, багатоетапності, гнучкості), соціальні (цілісності, неперервності, гармонійності, динамічності, синергетичності), медичні (максимального співробітництва, багаторівневого характеру саногенних заходів), педагогічні (взаємодії фахівців різних напрямів, системності, гуманізації, індивідуалізації, забезпечення педагогічної підтримки).

Змістово-діяльнісний блок структурно-функціональної моделі містить алгоритм реалізації ефективного корекційно-реабілітаційного процесу; він охоплює змістові і процесуальні аспекти діяльності, спрямованої на професійну реадаптацію безробітних з переліку внутрішньо переміщених осіб.

У процесі розроблення методики професійної реадаптації зазначеної категорії населення було взято до уваги, по-перше, зарубіжний досвід та апробовані зарубіжні моделі реабілітації, по-друге, специфіку безробітних з переліку внутрішньо переміщених осіб, як особливої категорії, що вирізняється специфічними психологічними проблемами: наявністю невротичних реакцій; психосоматичних розладів; емоційними та поведінковими порушеннями, а також порушенням взаємин у сім'ї та близькому оточенні.

Аналіз наукових джерел і досвіду практичної діяльності з професійної реадаптації безробітних з категорії внутрішньо переміщених осіб дав підстави для висновку, що ефективність форм, методів і засобів комплексної реабілітації залежить від багатьох чинників, а саме: соціально-психологічних характеристик кожної особистості; результатів первинного діагностувального обстеження; визначення механізмів поведінки у стресових ситуаціях тощо. З'ясовано, що найбільш ефективними методами в роботі з вимушеними мігрантами є психологічна допомога консультаційного характеру (індивідуальне консультування); різні форми психотерапії – групова (робота з кількома особами з однаковими проявами чи порушеннями), індивідуальна (персональні сеанси з однією людиною); тренінгові заняття. У процесі використання зазначених методів відбувалося надання безробітним з переліку внутрішньо переміщених осіб безпосередньої психологічної допомоги через створення умов, за яких особистість усвідомлює перспективи й нові можливості у розв'язанні своїх психологічних проблем. У процесі здійснення комплексної реабілітації вимушених мігрантів фахівці зверталися також і до різних видів психофізіологічного розвантаження, як-от: музикотерапії; релаксації; аутогенного тренування; арт-терапії; казкотерапії.

Критеріально-результативний блок охоплює комплексну методику діагностики, критерії, показники та рівні професійної реадаптації безробітних з переліку внутршньо переміщених осіб. Цей блок представлений компонентами досліджуваного феномена (мотиваційним, стресостійким, поведінковим), рівнями реабілітованості (високим, середнім, низьким) і результатом – позитивною динамікою професійної реадаптації безробітних із переліку внутрішньо переміщених осіб.

УДК 159.9
Віхляєва Я.Є.[1]
[1]викл. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ З ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Проблема корекції комп'ютерної залежності актуальна у всьому світі. Широкого розвитку набуває використання комп'ютерних технологій у позакласній і позашкільній роботі, в побуті та в роботі з обдарованими дітьми і тими, що мають ті чи інші вади фізичного та розумового розвитку. Таким чином, у ряди користувачів комп'ютерною технікою залучається все більша кількість дітей, незалежно від їх віку, рівня досягнутого нейропсихічного розвитку і стану здоров'я. Впровадження комп'ютерів у навчально-виховний процес і повсякденну діяльність дітей виявило не лише позитивні, а і негативні сторони їх використання у зв'язку з виникненням комплексу потенційно небезпечних для здоров'я чинників, що супроводжують роботу на комп'ютері. Уже сьогодні нестримна пристрасть до віртуального світу набуває хворобливого характеру, виходить за рамки розумного. Небезпечною є ситуація, коли, крім електронного помічника, людина перестає цікавитися роботою, сім'єю, з'являється байдужість до оточуючих.

Тренінг з психологічної корекції комп'ютерної залежності спрямований, в першу чергу, на підлітків, які особливо піддаються впливові комп'ютера, оскільки найважливіша в їхньому віці пізнавальна потреба створює міцну мотивацію до навчання нового й цікавого, а саме таким постає перед ними комп'ютер. І якщо не контролювати захопленість дитини, то вона може перейти в надмірну і, врешті-решт, призвести до психологічної залежності від об'єкта захопленості.

Мета тренінгу з психологічної корекції комп'ютерної залежності: розкрити зміст поняття «комп'ютерна залежність»; визначити позитивні та негативні аспекти наявності комп'ютера в житті людини; спонукати до роботи над собою; показати ефективні шляхи виходу з проблемних ситуацій.

Завдання тренінгу з психологічної корекції комп'ютерної залежності: розширити знання учнів про комп'ютерну залежність; проаналізувати ознаки комп'ютерної залежності й ознайомити з природою її виникнення; вказати її наслідки щодо розвитку особистості підлітків; навчити використовувати критичне мислення у процесі знаходження шляхів виходу зі скрутних ситуацій; виховувати почуття відповідальності за свої дії та вчинки.

Принципи роботи по корекції підлітків: врахування вікових особливостей підлітків; екологічність: відмова від жорсткого, форсованого впливу і орієнтація на максимально неманипулятивні, ненасильницькі методи роботи; конструктивність: акцент на пошук ресурсів для особистісного розвитку, а не на виявлення помилок; взаємозв'язок інтересів особистості і суспільства.

В основу реалізації програми психологічної корекції комп'ютерної залежності у підлітковому віці покладено системно-діяльнісний підхід, орієнтований на досягнення основного результату – забезпечення всебічного розвитку особистості підлітків.

Корекційна програма включає в себе 3 етапи. І етап – орієнтовний (1-4 заняття). Мета: створення сприятливих умов для роботи в групі, ознайомлення з основними принципами роботи корекційної програми, формулювання правил групи і очікуваних результатів від тренінгу. ІІ етап – основний (5-10 заняття). Мета: корекція комп'ютерної залежності. ІІІ етап – закріплювальний (10-14 заняття). Мета: закріплення позитивних змін в особистості підлітків і формування мотивації до подальшого саморозвитку та самовдосконалення.

Кожне заняття тренінгу складається з наступних основних компонентів: вступ (рефлексія самопочуття, рефлексія минулого заняття, привітання, розминка); основна частина (вправи, спрямовані на досягнення мети заняття); висновок (релаксація, рефлексія, підведення підсумків, домашнє завдання, ритуал прощання).

Форма роботи – групова. В рамках програми необхідно використовувати групову форму роботи. Саме така форма роботи закладає основи мотивації підлітків до серйозних змін і має свої переваги, які зумовлені особливостями особистісних характеристик підлітків, що проявляють комп'ютерну залежність.

Форми роботи тренінгу: індивідуальна робота; групова робота; робота в парах; робота в мікрогрупі.

Методи роботи: вправи на взаємодію; групова дискусія; рольове програвання моделей бажаної поведінки в різних життєвих ситуаціях; малювання; релаксація; рефлексія; бесіда, обговорення; міні-лекції; домашнє завдання.

Очікувані результати після проведення тренінгу: знижений рівень комп'ютерної залежності; сформована адекватна самооцінка у підлітків; сформовано почуття самоповаги і впевненості в собі; сформовані навички позитивного спілкування; розвинена здатність до самоаналізу і контролю поведінки.

УДК 159.9
Гайворонська Т.О.[1]
[1]канд. філос. наук,
декан факультету соціальних наук НУ «Запорізька політехніка»

ГЛОБАЛЬНИЙ СВІТ XXI СТОЛІТТЯ: ГУМАНІТАРНІ ВИКЛИКИ

Екзистенціальний виклик, перед лицем якого сьогодні опинилось людство, потребує чималих зусиль для відповіді на багато запитань щодо майбутнього сучасного світу, в якому ми живемо. Пандемія коронавірусу, яка охопила сьогодні весь світ, є черговим викликом для людства, перевіркою на спроможність упоратися з цією трагедією. Можливість подолання пандемії та її наслідків пов'язана не тільки з дотриманням запобіжних заходів, своєчасною діагностикою і винаходами ліків проти цієї страшної хвороби. Ця трагедія є випробуванням людства на гуманність, моральність, спроможність жити в гармонії з навколишнім світом і з собою. Цей сучасний екзистенціальний виклик поставив людину перед необхідністю заново осмислити «вічні» проблеми буття, сенс життя людини, проблеми моральності й духовності, свободи і відповідальності.

Історія людства попередніх століть, а особливо XX століття з його світовими війнами, кризами, викликаними науково-технічною цивілізацією, регіональними конфліктами, не менш трагічна. Однак виклики, перед якими опинилося людство сьогодні, потребують використання досвіду людства, здобутого протягом всього його існування. Недостатньо новітніх винаходів у сфері природничих наук, медицини, фізіології. Для відповіді на глобальні виклики людство повинно використати весь свій духовний досвід і зрозуміти, «хто ми є?» і «в чому полягає справжній сенс нашого буття?»

Пандемія настигла наш глобальний світ, здається, несподівано. Але це тільки здається. Людство в останні десятиліття досягло великих успіхів в опануванні навколишнім світом, в науково-технічній галузі, створенні віртуального світу. Однак чи стала при цьому людина більш захищеною від природних стихій, несподіваного лиха, спричиненого війною, епідемією? Відповідь: ні. Людина, як і тисячу років тому, залишається вразливою і незахищеною. Можливо, відповідь на запитання: чому так сталося? – слід шукати в свідомості самої людини, в її духовному світі? Однак сучасна

людина в своїй більшості шукає причини глобальних негараздів у зовнішньому світі і не здатна осмислити свою негативну роль в природних катаклізмах, військових конфліктах, епідеміях.

Зрозуміти причини феномену сучасної пандемії необхідно для того, щоб усвідомити наслідки цього випробування для подальшого розвитку людства. З точки зору об'єктивної діалектики, розвиток – це головний принцип існування матеріальних та ідеальних об'єктів, основою якого є суперечливий характер їхньої природи. Стосовно розвитку суспільства (відповідно і всього людського суспільства), яке є дуже складною системою, цей принцип означає рух до більш складних, досконалих форм організації суспільного життя через руйнування старого, яке не відповідає об'єктивному ходу історії. Це означає, що періоди підйому змінюються періодами спаду: застарілі форми буття повинні звільнити місце для нового, більш досконалого способу існування й подальшого розвитку системи.

Сучасна технократична цивілізація досягла великих успіхів в освоєнні природи і створенні небачених в минулому благ для повсякденного життя людини. Однак ці цивілізаційні досягнення не змінили саму людину: матеріальним успіхам людства не відповідає його духовний стан, моральність. Духовна деградація, масова свідомість з її потягом до примітивних розваг, відчуження людини від власної сутності, підміна людської комунікації віртуальним світом – це те, чого досягло людство у XXI столітті. Проявом моральної деградації є відношення людини до природи, яку людина перетворила на об'єкт своєї експансії, нестримної погоні за її багатствами. Прагнення людини до безмежного панування, нестримна жадібність до матеріальних благ, агресивне самоствердження свого ЕГО за рахунок іншого – це результат спрямованості розвитку на досягнення матеріального добробуту.

З точки зору діалектики пандемію, яка сьогодні є випробуванням для сучасного суспільства, слід розуміти як перехідний етап в духовному розвитку людини і людства в цілому. Зрозуміло, що перед лицем цієї трагедії багато людей опинилося в стані психологічної невизначеності й страху. І діалектика не має значення для них перед невизначеністю майбутнього і небажанням розуміти, що ВСЕ в цьому світі має свою ціну: за все треба платити, все, що відбувається – відбувається за об'єктивними законами розвитку Всесвіту. К.Г. Юнг стверджував, що «чем больше человек подчиняет себе природу, тем сильнее его знания и навыки ударяют ему в голову и тем глубже становится его презрение к обычным природным и случайным явлениям…» [1, с.103]. Людина психологічно побудована таким чином, що, коли відбуваються трагічні події з іншими людьми, в іншому місці, вона відсторонюється від цього, вважаючи, що це відбувається не з

нею. Однак слід розуміти, що ми живемо в глобальному світі, де все пов'язано з усім, а тому кожна людина завжди причетна до будь-якої події в світі.

Чи можна прийняти розумом те, що відбувається сьогодні в світі? Так. Тому що тільки за допомогою розуму людина здатна осягнути цю критичну ситуацію, в якій опинилося людство, ситуацію, яка є моментом переходу в нову якість суспільства, де протиріччя між матеріальними досягненнями і духовною убогостю повинні бути подоланими. Цей виклик необхідно прийняти задля того, щоб зрозуміти, яким шляхом людство повинно іти далі У людини сьогодні не має іншого розумного вибору, ніж зрозуміти, що цей виклик для людства є випробуванням на його зрілість, на спроможність переоцінювання всієї системи цінностей: переоцінювання сутності своїх взаємовідносин з навколишнім світом, зі світом тварин, людських взаємин. Попри те, що в сучасній науці і філософському світогляді переважає матеріалістичне світосприйняття і спрямованість людської діяльності на матеріальні блага, стає зрозумілим вичерпаність традиційного розуміння світу, потреба в новій самосвідомості окремої людини і людства в цілому.

Людство стоїть на порозі великої трансформації свідомості, переоцінювання минулого досвіду і своїх досягнень. Як людство подолає сьогоденний екзистенціальний виклик, який шлях обере для свого майбутнього, залежить від самої людини, її здатності опанувати свій несвідомий потяг до влади й багатства, від її здатності зрозуміти сутність свого духовного покликання. І хоча К.Г. Юнг вважав, що «человеческие воинственные инстинкты неискоренимы» [1, с.50], шлях до більш гуманного і розумного устрою суспільства він пов'язував саме зі змінами в психології людини: «Буквально все зависит от человеческой психе и ее функций. Она заслуживает самого пристального нашего внимания, и особенно сегодня, когда все признают, что будущее человечества зависит не от угрозы со стороны диких животных, не от природных катаклизмов, не от эпидемий, а исключительно от перемен в психике человека» [1, с.103].

Слова К. Юнга, написані у 1957 році, актуальні і сьогодні. Людство знову зіткнулося з випробуванням, яке є іспитом на моральність та гуманність людини. Хочеться вірити, що людина – розумна істота і здатна зрозуміти свою відповідальність за все, що відбувається в світі, за своє майбутнє. І дуже хочеться, щоб слова І.Канта щодо здивування і благоговіння в його душі були справедливими не тільки відносно зоряного неба, а й морального закона в людині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. К.Г.Юнг. Синхронистичность. Сборник. Пер. с англ., М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер», 1997. – 320 с.

УДК 159.9
Застело А.О.[1]
[1]доц. НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПСИХОПРОФІЛАКТИКИ СИНДРОМУ ГОСПІТАЛІЗМУ

Госпіталізація неминуче супроводжується стресовим станом дитини, що призводить в цілому ряді випадків до стійкої психологічної травми. Зміна обстановки і оточення, страх невідомості, багато незнайомих людей, хворобливі процедури, необхідність перорального прийому ліків – все це формує в маленького пацієнта почуття небезпеки і незахищеності. Мета своєчасної корекції поведінки хворих – зниження тривожності або агресивності, що виникають у відповідь на обстеження і подальше важке лікування, наприклад, у разі необхідності оперативного втручання.

За Р.А. Шпицем, синдром госпіталізму характеризується грубими порушеннями загального психічного розвитку, соматичними порушеннями, змінами мовної діяльності, вкрай низьким рівнем соціалізації дитини, обумовлений тривалим перебуванням його в лікарняному стаціонарі у відриві від близьких людей і від будинку [3].

Госпітальний стрес, як різновид травматичного стресу, далеко не завжди супроводжується посттравматичними переживаннями і виникає у осіб, що опинилися в умовах госпіталізації [1].

Реакція пацієнтів на госпіталізацію, коли вони потрапляють в принципово нову для них соціальну ситуацію, може бути різною. Настає різка зміна способу життя: хворий ізольований від роботи, від сім'ї, позбавлений звичного кола спілкування, друзів, розваг, звичної обстановки; у нього немає впевненості щодо характеру, прогнозу і результату захворювання, його наслідків для подальшого життя, працездатності, подружніх і сімейних взаємин [2].

Для госпітального стресу дітей і підлітків характерні три типові структурні компоненти:

- перцептивна самооцінка,
- форми емоційних переживань і поведінки,
- форми необхідної актуалізованої підтримки [1].

Характеризуючи результати дослідження Миронової Т.І., по самоперцепції можна відзначити, що майже всі виділені досліджуваними особистісні якості мають негативну модальність і високу ступінь вираженості. З проведених досліджень випливає, що на 80%-рівні у дітей відзначалися показники зниженої самооцінки в формі безпорадності, неповноцінності, ущемлення, уразливості, слабкості, замкнутості. Деякі діти,

кажучи про безпорадність, відзначали «хвороба викликає почуття безпорадності, неповноцінності і залежності від ліків і лікарів, що вкрай не характерно для мене». Серед особливостей негативної самооцінки слід виділити і таку якість як зовнішня непривабливість. Належної уваги в структурі перцептивної самооцінки заслуговує і високий прояв замкнутості, що проявляється в прагненні до самоти [1].

Узагальнюючи результати негативної структури перцептивної самооцінки дітей в період хвороби, очевидно, слід шукати її причини в домінуванні двох чинників емоційного стресу: дискомфортними переживаннями, пов'язаними з госпітальної десоціалізації (безпорадність, непотрібність, неповноцінність, невдачливість або неуспішність); неготовністю прийняття дискомфортних умов життєдіяльності і соціально-рольових позицій, а також стресового дискомфорту на рівні зростаючого почуття гострої туги, «смертельної туги», яка «гірше смерті» [1].

Інтеграція цих трьох стресогенних факторів в період початкової госпіталізації, мабуть, і обумовлює негативізм перцептивної структури особистісної самооцінки.

Таким чином, з наведених вище даних випливає, що до базових критеріїв госпітального стресу можна віднести ряд симптомокомплексів: фізіологічних, перцептивних, мотиваційних, емоційних, комунікативних, поведінкових проявів і депривуючих факторів середовища.

Негативні сторони процесу госпіталізації здатні знижувати ефективність лікування, а перебування в лікарні вже само по собі сприймається пацієнтом як щось негативне внаслідок відірваності від близьких, великій залежності від навколишнього оточення, обмеженості життєвого простору, незрозумілих медичних термінів, знеособлюють лікувальних процедур, байдужості персоналу і т. п.

Профілактика синдрому госпіталізму полягає, перш за все, в тому, щоб перебування дитини в лікувальному закладі було психологічно комфортним.

Індивідуально-особистісні особливості хворого і рівень його емоційно-психічної напруги істотно впливають на характер перебігу та ефективність лікування будь-якої патології, тому лікування доцільно проводити з урахуванням основних факторів, що сприяють розвитку емоційної напруги і структури інтрапсихічних захисних механізмів хворого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Миронова Т.И. Госпитальний стрес: социально-психологические критерии и формы / Т.И. Миронова // Психология стресса и совладающего поведения материалы III Междунар. науч.- практ. конф. Кострома, 26–28 сент. 2013 г. : в 2 т. / отв. ред.: Т. Л. Крюкова, Е. В. Куфтяк, М. В. Сапоровская, С. А. Хазова. – Кострома : КГУ им. Н. А. Некрасова, 2013. – Т. 2. – С. 133-134.

2. Черный А.Ж. Психологическая реакция на госпитализационный стресс у пациентов травматолого-ортопедического профиля/ А.Ж. Черный // Травматология и ортопедия России. – 2013. – № 3 (69). – С. 148-153.

3. Шпиц Р.А. Психоанализ раннего детского возраста / Р.А. Шпиц ; Пер. с англ. - М. : Канон+РООИ «Реабилитация», 2015. – 159 с.

УДК 159.9. 075

Стрюкова Ю.В.[1]
[1]старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНОЇ УСТАНОВКИ В СТАНОВЛЕННІ КАР'ЄРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ

Питання, пов'язані з розробкою проблеми кар'єрного розвитку особистості, на сучасному етапі розвитку суспільства є як ніколи актуальними. З одного боку, розвиток цієї наукової області стимулюється підвищенням вимог працедавців до рівня кваліфікації фахівців, активною міжнародною співпрацею, що актуалізує завдання професійної мобільності, розширенням можливостей професійного і кар'єрного вибору особистості. З іншого боку, - при недостатньому розумінні закономірностей, механізмів, чинників становлення і розвитку кар'єрних орієнтацій особи, виникає ризик неадекватного використання кар'єрних зусиль особистості, що може призводити до зниження результатів професійної діяльності і задоволеності кар'єрою в цілому.

Аналіз робіт в даній предметній області показує достатньо велику зацікавленість науковців у вивченні як окремих аспектів кар'єри, так і дослідженні цілісного процесу кар'єрного становлення і розвитку кар'єрних орієнтацій особистості. В дослідженнях D. E. Super, A. Noe, R. Noe, J.Bachuber, M. White, A. Smith, T. Barnett, S. Агуее, У. W. Chay, H. H. Tan, E. Shane, у психологічних дослідженнях Т.Ю. Базарова, О.Л. Бегичевої, Е.Ф. Зєєра, Е.М. Іванова, І.Л. Кирт, Е.А. Клімова, Е.Г. Молл, Е.А. Могілевкіна, Н.С. Пряжникова, В.А. Толочек, С.Н. Чистякова аналізуються закономірності кар'єрного просування, чинники, що впливають на вибір і розвиток кар'єри, її зміст і динаміку, на мотивацію та успішне здійснення кар'єри.

В той самий час в становленні фахівця в умовах сучасного суспільства, особливо гостро постає питання щодо свідомого і цілеспрямованого управління процесом його кар'єрного становлення і розвитку його кар'єрних орієнтацій.

Саме тому доцільним є досягнення мети нашого дослідження – вивчення соціально - психологічних особливостей становлення кар'єрних орієнтацій студентів, структури і динаміки становлення кар'єрних орієнтацій студентської молоді під час навчання у ЗВО.

Основною гіпотезою нашого дослідження стало припущення про те, що особливості кар'єрних орієнтацій студентів характеризуються домінуванням тих кар'єрних орієнтацій, які відповідають змісту і особливостям соціальних установок їх майбутньої професійної діяльності, що найбільш чітко простежується в динаміці їх становлення.

Особливості кар'єрних орієнтацій студентів, визначення домінуючої орієнтації у виборі їх майбутньої кар'єри були досліджені за опитувальником «Якорі кар'єри» Е. Шейна в адаптації В.Чікер, В.Вінокурової, особливості соціально – психологічних установок особистості – за допомогою «Методики діагностики соціально – психологічних установок особистості в мотиваційно – потребовій сфері» О.Ф. Потьомкіної, застосовувались також методи математико - статистичної обробки (SPSS 17,0).

Вибірку склали студенти першого та п'ятого курсів Запорізького національного університету та національго університету «Запорізька політехніка» - всього 311 осіб, віком від 16 до 23 років. Серед опитаних було 90 студентів, яки навчаються за технічними (машинобудівними) спеціальностями, 101 студент гуманітарних спеціальностей, та 120 студентів-психологів.

В нашому дослідженні ми розглядали кар'єрні орієнтації як соціально - психологічні утворення вищого диспозиційного рівня, які задають спрямованість процесу кар'єрного розвитку і визначають вибір засобів досягнення кар'єрних цілей. За результатами емпіричного дослідження було отримано низку особливостей щодо прояву структури кар'єрних орієнтацій студентів різних курсів.

Насамперед, цікавим, на наш погляд, є той факт, що домінуючою у студентів практично всіх спеціальностей є кар'єрна орієнтація на стабільність місця роботи та місця проживання (найвищі показники – у студентів гуманітарних спеціальностей молодших курсів – 51%, які дещо знижуються на старших курсах – до 47,9%), що є проявом пошуку свого місця у житті і сталості, якої не вистачає молодій людині у буремній сьогоденності. Суттєво відрізняються від загальної тенденції результати, отримані для студентів – психологів. А саме, домінуючою кар'єрною орієнтацією для студентів-психологів молодших курсів є орієнтація на служіння (40,3%), яка відбиває загальну соціальну установку і цінність цієї професії щодо праці на благо інших людей. У психологів – старшокурсників ця тенденція замінюється на загальну тенденцію домінування кар'єрної

орієнтаціїї на стабільність (41,6%), залишаючись найбільш значущою тільки для 16,7% п'ятикурсників.

Безперечно ця проблема потребує більш детального розгляду та аналізу у майбутніх дослідженнях.

Таким чином, в ході нашого дослідження було підтверджено гіпотезу щодо домінування в структурі тих кар'єрних орієнтацій студентів, які відповідають змісту та особливостям соціальних установок їх майбутньої професійної діяльності, а також існування особливостей прояву цієї тенденції в динаміці їх розвитку, з роками навчання студентів у ЗВО.

УДК 159.9
Хрустальова М.С.[1]
[1]канд. політ. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОСЕМАНТИКИ ЩАСТЯ

Дослідження детермінант щастя ускладняється специфічністю цього поняття. Тому вивчення феномена щастя з позиції психосемантичного підходу відкриває можливості для виявлення його усвідомлюваного базису, дозволяє встановити певні відносини між конкретним поняттям і свідомістю суб'єкта.

Було досліджено вікові розбіжності психосемантики щастя дорослих людей. Основною метою дослідження було розширення наукових уявленнь про характер індивідуальних розбіжностей в усвідомлені щастя дорослими людьми. Дослідження проходило в місті Запоріжжя в липні 2019 року. Вибірку склали 117 осіб у віці від 18 до 70 років, з них 39% чоловіки і 61% жінки, осіб 17-25 років - 25%, 26-45 років – 44%, старше 46-70 років – 31%. Докладний аналіз теми та інших результатів дослідження наведено у магістерській роботі, яка була виконана Сікорою Оленою під керівництвом автора.

Психосемантичний аналіз уявлень про щастя дав змогу визначити ядро семантичного диференціалу, його склали такі компонент, як: сім'я, здоров'я, здоров'я близьких, радість, діти, любов, успіх.

Також ми об'єднали всі асоціації у шість категорій: сім'я; здоров'я; стосунки; самореалізація; матеріальне благополуччя; емоції, стани та відчуття.

З категорією «сім'я» щастя частіше пов'язувала найстарша вікова група (15%), група середнього віку (12%), і у наймолодшій віковій групі (5%) Єдиною відмінністю в рамках цієї категорії було те, що асоціація «діти» не зустрічалась у найменшій віковій групі, а асоціація «онуки» згадалась

лише у найстаршій. Для юнацького віку значимість в категорії сім'я в аспекті уявлень про щастя мають: мати, чоловік, благополуччя в сім'ї, а також сім'я в цілому. Для зрілості в категорії сім'я характерним є згадування ще й дітей, а так в цілому робиться акцент на сім'ї, щоб в сім'ї було все добре, та всі були разом, і тоді це щастя. А ось у розуміння щастя для пізньої зрілості додаються ще онуки, близькі, та благополуччя в сім'ї. Таким чином ми бачимо що у категорії сім'я немає істотних відмінностей у розумінні щастя.

Категорія «здоров'я» має майже однакове значення для найстаршої (11%) та середньої (10%) вікової групи, і досить низьке значення для наймолодшої вікової групи (2%). Для всіх вікових груп здоров'я має значення з феноменом щастя, але для юнацького віку ця значимість є найменшою. Значимі відмінності ми бачимо лише в тому, що дві старші групи опитуваних, пов'язують щастя також і зі здоров'ям близьких та рідних, здоров'я сім'ї. Тобто для дорослих людей здоров'я близьких є важливою складовою щастя. Це може бути пов'язано з тим, що коли близьке оточення здорове, тоді менше стресів, та переживань за них.

У категорії «емоції, стани та відчуття» більш за все з щастям асоціювала середня вікова група (15%), наймолодша (12%), та найстарша (7%). Особи юнацького найбільше в цій категорії асоціюють щастя з радістю, що на нашу думку є деякою мірою синонімом до феномену щастя, і описує стан пов'язаний з ним. Наступною асоціацією є гармонія, і людині природно прагнути до внутрішньої гармонії, так як вона э свого роду всеосяжною складовою, і об'єднує у собі переважно позитивні емоції і спокійний настрой, в цілому позитивне уявлення про себе, хоча бачить і свої мінуси. Тобто коли людина в гармонії, то вона отримує задоволення від життя в цілому. Також в рамках цієї категорії, в аспекті феномену щастя юнаки зазначати такі асоціації, як: катарсис, свобода, умиротворення та спокій. Середня вікова група в рамках цієї категорії частіше зазначали: любов, гармонію, спокій та радість. І в поодиноких випадках згадували: почуття ейфорії, стан коли не потрібно думати, свободу. І найстарша група зазначила найменшу кількість асоціацій у цій категорії, проте пов'язує щастя з гармонією, радістю, любов'ю, та спокоєм.

Категорія «Матеріальне благополуччя» в всіх вікових групах майже не буда виражена, лише по (2%).

У категорії «самореалізація» майже всі асоціаціях зустрічались в поодиноких випадках. Проте є деякі відмінності цих складових саме за віковим аспектом. Так, наприклад група 17-25 років дала найбільшу кількість асоціацій, такі як (домогтися всього бажаного; бути гармонійною внутрішнє задоволення; коли всі мрії здійснюються; коли у людини є все чого він потребує; повне задоволення всім, що відбувається; радість яку ми відчуваємо коли прагнемо розкрити свій потенціал; вдача), і лише ця вікова

група робить акцент на професійній самореалізації окремо, а саме: (кар'єра, робота). Вікової групи 26-45 років пов'язує уявлення про щастя з такими складовими самореалізації особистості, як: досягнення усього бажаного, досягненням мрій, успіхом та вдачею. І в остання вікова група в рамках даної категорії пов'язує щастя лише з можливістю мати хобі, та досягненням усього бажаного.

Категорія «стосунки» виявилась найбільш найстаршої вікової групи, і включає в себе наступні елементі (асоціації): «бути потрібним», «турбота», «коли є друзі», «коли тебе цінують і розуміють», «коли тебе люблять і поважають», «кохати і бути коханим», «згода з богом». Для наймолодшої вікової групи важливими елементами в категорії стосунки є: відчуття важливості, потрібності, та можливість бути коханим. І для вікової категорії 26-45 років це такі елементі, як: достаток любові, потрібність, турбота, підтримка, хороші люди, можливість бути коханим та коли тебе розуміють.

Цікаво, що при аналізі факторів що заважають відчувати щастя у досліджуваних юнацького віку найбільший вплив має – нереалізованість, для зрілого віку – негативні емоції та почуття, а для пізнього зрілого віку – самотність та хвороби

УДК 159.9
Шубертій Н.Г.[1]
[1]старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

МЕХАНІЗМ ТВОРЧОГО ПРИСТОСУВАННЯ У ГЕШТАЛЬТ-ТЕРАПІЇ

Сучасний світ змінюється з величезною швидкістю. У зв'язку з цим зростає невизначеність. Складно проводити «тестування» зовнішньої реальності і зіставляти її з внутрішнім світом. Це ускладнює творче пристосування, робить процес адаптації до навколишнього середовища складним.

У Гештальт-терапії виділяють два види контакту із середовищем: пасивну адаптацію і творче пристосування. Аналізуючи основні підходи до визначення творчого пристосування різних представників гештальт-терапії (Пол Гудмен, Фріц Перлз, Ж-М Робін, Гонзак Маскольє, Михайло Очеретний) можна сказати, що ключовими аспектами творчого пристосування є:

1) будь-який контакт є творчим пристосуванням організму і навколишнього середовища;

2) це процес взаємодії потреб організму з можливостями навколишнього середовища;

3) творчість пов'язана з поняттям нового; мова йде про знаходження нового рішення, найкращого рішення з усіх можливих, створенні на основі наявних елементів нової конфігурації, нової взаємозалежної цілісності;

4) якщо пристосування забезпечує вимір реальності і адаптації, то творчість відкриває вимір фантазії і розширення можливого;

5) поняття творчого пристосування – нерозривний синтез пристосування і творчості.

Творче пристосування – це процес, який забезпечує функціонування нашого Селф – специфічного для кожної людини процесу, що характеризує її власний спосіб реагування в даний момент і в даному полі відповідно до її особистого «стилю». Під Селф розуміється не просто «буття» людини, а її «буття-у-світі», яке змінюється в залежності від виникаючих ситуацій. У Гештальт-підході Селф функціонує в трьох режимах: як «Ід», як «Его» і як «Персоналіті». Продукт Селф– творче пристосування. Кожен процес, який входить в Селф, відчуває тиск за рахунок темпу змін. Персоналіті стає перевантаженим. Якщо розглядати функцію Персоналіті як уявлення суб'єкта про самого себе, його власного образу самого себе, що дозволяє йому визнати свою відповідальність за те, що він відчуває, і за те, що він робить, то у стрімкому і мінливому світі складно засвоїти , асимілювати уявлення про себе. Поле швидко змінюється, і ми змушені змінюватися, не створивши опори на минуле уявлення про себе.

Функція Ід – абсолютно пасивна функція . Вона пов'язана з внутрішніми імпульсами, життєвоважливими потребами та, особливо, з їх тілесним проявом. Ід, як енергія потреб, інстинктів, метапотреб, змушує нас більше робити, стимулює докладати зусиль, щоб якось задовольняти ці потреби. В цьому є енергія змін.

Его-функція потребує вибору, а вибір за умови реальності, щострімко змінюється, ускладнений.

Его-функція несе відповідальність за вибір і відкидання. Вона може бути ускладнена тим, що тестування реальності ускладнюється. Так може відбуватися, по-перше, тому що реальність швидко змінюється, по-друге, вона підміняється віртуальною реальністю і опосередкованим знанням. Складнощі з функцією Его виникають, коли почуття не виростають з відчуттів, переживання не має організмічного характеру (заорганізмічної саморегуляції процеси вибору і пізнання відбуваються холістичним чином і характеризуються природною інтеграцією тілесних і душевних проявів, думок і почуттів, спонтанності і навмисності), а вони виникають з приводу думок або з приводу інформації та зачіпають організм.

При втраті функції Его робота гештальт-терапевта або гештальт-консультанта полягає в тому, щоб допомогти клієнту відновити втрачену здатність до вибору і, відповідно, здатність знову здійснювати творче пристосування. Працюючи над поверненням втраченої функції Его, терапевту важливо розуміти, з порушенням якої з інших функцій Селф (а, можливо, і обох) пов'язана дана втрата. Виявляючи ці порушення, він буде допомагати клієнту усвідомити їх і надалі відновити адекватність режимів Ід і Персонеліті.

Однак, нові моделі творчого пристосування можуть вийти нерухомими, якщо не виявиться достатньої кількості підтримки. Для значущих форм пристосування необхідна внутрішня реорганізація внутрішнього світу, внутрішнього поля досвіду Селф. А близькість, що має особливу цінність у роботі гештальт-терапевта, в свою чергу, є неодмінною умовою поля в пізнанні і прояві внутрішнього світу і необхідною підтримкою для творчого зростання Селф.

Робота гештальт-терапевта полягає у створенні спеціальних умов для усвідомлення клієнтом своїх переживань, актуальних потреб і відновлення здатності клієнта до вибору як основи творчого пристосування.

УДК 159.9
Бочелюк В.Й.[1], Жаболенко А.А.[2]
[1] д- р психол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-119М НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕФЛЕКСІЇ ПІДЛІТКА НА ОСОБИСТОСТЕЙ ПРОТИЛЕЖНОЇ СТАТІ

Для підліткового віку характерною є поява нових психологічних особливостей, пов'язаних з розвитком рефлексії. Ці зміни обумовлені самим періодом розвитку, перетворенням дитини на дорослу людину. Гормональна активність, зростання і зміни фізичного тіла і сексуальності породжують особливі психосоціальні властивості і труднощі (такі як конфліктність, емоційна нестійкість тощо), які потрібно просто подолати, як неминучий процес, перебудови організму, для того щоб придбати свою індивідуальність. В підлітковому віці важливим елементом розвитку є рефлексія на особистостей протилежної статі. При аналізі особливостей цього виду рефлексії доцільно виділити такі положення:

1) когнітивна та емоційна база для розвитку рефлексії формується вже до підліткового віку, подальший розвиток самосвідомості відбувається завдяки свідомому розвитку рефлексії.

2) рефлексія в даному разі виступає не тільки як гносеологічний принцип (спосіб і метод пізнання), але і онтологічний (спосіб і метод розвитку);

3) в структурі самосвідомості рефлексія виступає як логічне ядро, механізм самовизначення та усвідомлення своїх відносин з собою та світом;

4) категорії рефлексії перебувають у полі екзистенціальної психології та пов'язані з особистісними смислами людини;

5) у структурі самосвідомості рефлексія з'являється як явище динамічне зі своїми характеристиками і рівнями розвитку;

6) модель становлення рефлексії у підлітковому віці складається з чотирьох рівнів розвитку: предрефлексії, ідентифікаційного рівня, смислового рівня, екзистенційного рівня;

7) кожен рівень рефлексії має свої завдання розвитку;

8) рефлексія на особистостей протилежної статі відрізняється від інших видів рефлексії своєю конструктивністю, наявністю в своєму змісті екзистенційних питань і присутністю емоційного компонента;

9) спонтанний розвиток рефлексії підлітків в сучасних умовах відповідає початку ідентифікаційного рівня, хоча соціальна ситуація розвитку вимагає таких якостей особистісної зрілості, які відповідають надійному розвитку ідентифікаційного рівня;

10) важлива в юності риса – здатність до інтроспекції (самоспостереження) є одним з інструментів рефлексії. Молоді люди цілком свідомо спостерігають і реєструють як власні реакції, так і реакції оточуючих на свою поведінку;

11) розвиток рефлексії підлітків вимагає спеціального формування, яке може спиратися на вікові особливості, а саме: високий інтерес цього віку до самопізнання; важливість стосунків із протилежною статтю; фізіологічна зрілість когнітивних структур і готовність підлітків оперувати смисловими категоріями, сенситивність до розвитку рефлексивної позиції;

12) в процесі спеціальних розвиваючих занять може бути сформований стійкий ідентифікаційний рівень рефлексії з елементами змістового та вектором і мотивацією на екзистенційний рівень.

Ми можемо допомагати підлітку розвивати рефлексію, використовуючи традиційні тренінгові форми роботи такі як: проективні методи гештальта; групова дискусія; мозковий штурм; групова рефлексія; гра; моделювання навчальних ситуацій; психологічний щоденник; індивідуальне рішення психологічних завдань; психодрама; лекція; групова та індивідуальна, зворотний зв'язок. і менш поширені, але не менш ефективні форми: рефлексія переживанням, і метод тілесної метафори.

Спеціальні заняття можуть навчити підлітка усвідомлювати екзистенційні цінності, пов'язані з відносинами з протилежною статтю та

змінити якість проживання буття. Це пов'язано з темою відповідальності, свободою як можливістю приймати рішення та рефлексією того, на скільки життя залежить від мене.

УДК 159.9
Бочелюк В.Й.[1], Новотарський М.Є.[2]
[1] д- р психол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-118 НУ «Запорізька політехніка»

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ДО ЗАПОБІГАННЯ ВІКТИМНІЙ ПОВЕДІНЦІ ПІДЛІТКІВ

Професійна готовність визначається як закономірний цілеспрямований результат визначеної спеціальної професійної підготовки фахівців, його особистісно-мотиваційного ствердження, налаштованості на працю, уміння перемагати труднощі, їх освіту, самоосвіту, самовиховання, бажання досягти успіху і уміння долати перешкоди. Більшість дослідників вказують, що професійна готовність – складне психологічне, особистісне утворення, активний діяльнісний стан особистості, певна складна її якість, що включає систему інтегрованих властивостей. Відповідно, такою готовністю регулюється професійна діяльність фахівця, забезпечується ефективність.

Вітчизняні та зарубіжні науковці визначають і обґрунтовують поняття «готовності» залежно від видів професійної діяльності, до прикладу можна навести такі роботи: О. І. Степаненко досліджувала формування готовності викладачів вищих навчальних закладів МВС України до попередження та розв'язання професійних конфліктів, Р. В. Моцик розглядає формування готовності майбутніх учителів початкових класів використовувати персональний комп'ютер як засіб навчальної діяльності, Л.М. Прудка здійснила обґрунтування формування інтегративної готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності, Е.М. Сивохоп визначає готовність до самопізнання майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фізичної підготовки, О.О. Сакалюк займається питанням формування готовності менеджерів освіти до професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі, І.В. Большакова здійснювала дослідження питання формування готовності курсантів вузів внутрішніх військ МВС до виконання службово-професійного обов'язку в процесі професійної підготовки, готовність до педагогічної діяльності розкривали О.М. Філь, І.М. Чорна та ін.

Готовність психологів до роботи з віктимними підлітками потребує всебічного вивчення майбутніми психологами особливостей підліткового віку, типів підлітків з проявами асоціальної поведінки, ролі особистісного

компонента в структурі різноманітних форм психічної діяльності, а також характерних поведінкових реакцій підлітків певної статті з проявами віктимної поведінки. Наявність таких знань дозволить майбутнім психологам чітко й своєчасно діагностувати наявну проблему у віктимних підлітків та вибирати правильну стратегію психопрофілактичної взаємодії з ними.

Теоретично обґрунтовано та розроблено модель формування готовності майбутніх психологів до роботи з попередження віктимної поведінку підлітків. Модель містить цільовий, змістовний і результативні блоки. До цільового блоку увійшли мета, завдання, принципи та концептуальні положення готовності майбутніх психологів до роботи з попередження віктимної поведінки підлітків. Змістовний блок враховує компоненти (мотиваційно-орієнтований, операційно-технологічний, особистісний та рефлексивно-оцінний), критерії (когнітивний, комунікативний, емоційно-вольовий та рефлексивний), етапи реалізації готовності майбутніх психологів до роботи з попередження віктимної поведінки підлітків (мотиваційно-орієнтаційний, діагностичний, організаційний, технологічний, аналітичний та контрольний).

До результативного блоку віднесено рівні готовності майбутніх психологів до роботи з попередження віктимної поведінки підлітків (елементарний, низький, середній, високий).

За результатами аналізу первинних факторів (п’яти основних рис особистості) було складено уявлення про характерологічні особливості майбутніх психологів, яким властиво: впевненість у власних вчинках, орієнтованість на швидкість, а не на якість виконання завдань, визначено прагнення студентів бути незалежними, самостійними, схильність до необміркованих дій, нездатність приховувати власні емоції, майбутні психологи – це особи, з логічним підходом до життя але з недостатнім відношенням до системної наукової діяльності. Визначено у 42,20% студентів-психологів середній показник ефективності навчальної діяльності.

Таким чином, готовність студентів-психологів до попередження віктимної поведінки підлітків, визначена як системне психологічне утворення в структурі особистості майбутнього фахівця, яке виражає прагнення фахівця на основі наявних професійних знань, умінь, професійної спрямованості й особистісних якостей успішно вирішувати питання запобігання та подолання віктимної поведінки особистості. На етапі професійного навчання така готовність забезпечує інтеграцію у свідомості студентів розрізнених уявлень про майбутню діяльність. Отже, формування готовності студентів-психологів до роботи з попередження віктимної поведінки підлітків під час навчання у вищий школі є складовою професійної готовності майбутніх психологів.

Україні потрібні фахівці, які могли б працювати самостійно й творчо, генеруючи нововведення, свіжі ідеї та пропозиції, демонструючи при цьому готовність успішно реалізовувати їх в умовах конкуренції. Тому зростають вимоги до особистісних і професійно значущих якостей фахівця, що відображають професійну компетентність, забезпечують конкурентоспроможність на ринку праці, сприяють професійній самореалізації та кар'єрному зростанню.

УДК 159.9
Бочелюк В.Й.[1], Стецюк Є.С.[2]
[1] д- р психол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-119М НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕСПЕРИМЕНТУ

На сьогодні під час здійснення емпіричного дослідження, дослідник має можливість працювати з великим об'ємом інформації, яка стосується предмету його дослідження, проте чи всі з наведених в наукових джерелах засоби психологічного дослідження є однаково корисними і які кризові питання можуть виникати при застосуванні інструментарію, який застосовується в зарубіжних країнах, ми намагатимемось розібратись в даній роботі.

Питання щодо практичного значення психологічних досліджень та доцільності застосування методології намагались розкрити у своїх працях, такі провідні науковці як Б.Г. Ананьєв, О.Л. Анцупов, Л. Бурлачук, С.Л. Кондибович, В.М. Крук, О.М. Кокун, С.Д. Максименко, Г.М. Тимченко, А.І. Харитонов, В.А. Мазилов, С.Д. Хомська, Н.І. Чуприкова та ін.

Б.Г. Ананьєв відзначає п'ять основних принципів наукового дослідження:

1) відображення об'єктивної істини;
2) перевірка закономірностей, які вивчаються на практиці;
3) сувора суб'єктивність при вивченні психіки;
4) дослідження психічних явищ у процесі діяльності людини;
5) вивчення усіх психологічних феноменів у розвитку;

В сучасній психологічній науці цілком актуальним є питання вибору методологічного підходу для проведення дослідження, яке б надавало б результати, котрі б максимально відображали реальну картину тощо, що відбувається з об'єктом дослідження.

Поняття методології вчення про методи, методики, способи і засоби пізнання.

Дуже часто в уявленні науковця методологія вбачається як суто теоретична галузь науки, що автономно розвивається від практики.

О.М. Кокун наводить таку послідовність обґрунтування вибору методологічного інструментарію для психологічного дослідження:

1) Визначення та конкретизація предмету дослідження;

2) На основі теоретичного аналізу, визначення змісту явища, його основних компонентів, їх взаємовідношень, ієрархії, а також вірогідних внутрішніх і зовнішніх чинників, що можуть на нього впливати.

3) Аналіз наявного методологічного інструментарію, яким можна вивчати певні компоненти та чинники даного явища.

Поняття методу (від грец. «шлях через») – систематизована сукупність кроків, які потрібно здійснити для виконання певної задачі, досягнення мети.

С.Д. Максименко висуває основні вимоги до методів, якими досліджуються психічні явища:

– Психічні явища необхідно вивчати в їх розвитку, взаємозв'язку і взаємозалежності;

– Метод психологічного дослідження повинен бути адекватним предмету дослідження, розкривати суттєві, а не випадкові особливості психологічного процесу, стану чи якості дослідження.

Проте проблеми, які виникають під час здійснення психологічного дослідження, на всесвітньому рівні притаманні майже кожній країні в якій розвивається наука, як така. Деякі вчені, навіть відокремлюють дану проблематику в категорію «кризовості». Так, В.А. Мазилов у своїй статті з проблем методології психологічної науки виділяє чіткі та беззаперечні ознаки методологічної кризи, які характерні для великої кількості країн, в тому числі для країн пострадянського простору:

1) Загострення протистояння академічної та практичної психології. На думку Васюка К.М., мова йде про нестільки протистояння, а скільки про дистанціювання цих двох сфер, які б мали б бути єдиною сферою.

2) Некритична асиміляція вітчизняною наукою зарубіжного досвіду останнім часом набуває обертів, що породжує нехтування елементарними правилами адаптації діагностичного інструментарію, експериментальних даних, національних та культурних особливостей вибірки.

3) Наступною ознакою кризи за визначенням А.В. Юревича суто методологічною і стосується невизначеності самого предмету психологічної науки, а також невирішеності психофізичних проблем, а саме питання про співвідношення психічного та фізичного.

Таким чиною здійснивши теоретичний аналіз різних підходів, щодо вибору методологічного забезпечення, було з'ясовано, що однією з проблем

перед якою постає дослідник є проблема взаємодії з великою кількістю теорій та напрямів психологічного дослідження. Іншим важливим питанням є питання методологічної кризи, яка виникає між взаємодією теоретичної та практичної психології, через відмінність яка існує в суспільстві країн що розвиваються та розвинених країнах, що призводить до значних невідповідностей, які не відображають об'єктивну реальність і негативно відображаються на кінцевому результаті емпіричного дослідження.

УДК 159.9
Віхляєва Я.Є.[1], Ігнатченко А.С.[2]
[1] викладач НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-117 НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Проблема оптимізації розвитку особистості набуває усе більше уваги психологів на сучасному етапі навчання та виховання дітей . При цьому великого значення набуває аналіз особливостей роботи психолога з вивчення не лише фізіологічних, але й психологічних особливостей дитини, врахування яких необхідне для забезпечення найкращих умов повноцінного формування особистості. В умовах загальноосвітньої школи, молодші школярі зустрічаються з великою кількістю подій, які сприймають як надзвичайно складні та проблемні. До таких можна віднести бажання отримати хорошу оцінку, конфлікт з однолітками, відторгнення іншими тощо. В міру того як учень розвиває відповідні навички та вміння, змінюється і його ставлення до даної проблеми.

Оскільки виховання навичок та вмінь, засвоєння досвіду завжди емоційно забарвлені, тому дитина молодшого шкільного віку відчуває страх, тривогу, тобто емоційно переживає. Переживання у кожному випадку різні і залежать від індивідуальних рис характеру, досвіду, когнітивної оцінки. Їх, основна функція – стимулювати діяльність, сигналізувати про правильність або неправильність, тобто бути своєрідними каталізаторами. На жаль, тривала або підсилена дія будь-яких емоцій призводить до виникнення нових переживань, які вказують на відхилення від норми, загрозу та неблагополуччя.

Поняття «тривожний» відзначається в словниках ще з 1771 року. Існує багато версій, що пояснюють походження цього терміна. Автор однієї з них вважає, що слово «тривога» означає тричі повторений сигнал про небезпеку з боку супротивника. У психологічному словнику дане таке визначення

тривожності: це «індивідуальна психологічна особливість, що полягає в підвищеній схильності випробувати занепокоєння у всіляких життєвих ситуаціях, у тому числі й у таких, котрі до цього не приводять».

Отже варто відрізняти тривогу від тривожності. Якщо тривога – це епізодичний прояв занепокоєння, хвилювання дитини, то тривожність є стійким станом. Наприклад, буває, що дитина хвилюється перед виступом на шкільному святі, чи, відповідаючи біля дошки. Але це занепокоєння виявляється не завжди, іноді в тих самих ситуаціях вона залишається спокійною. Це - прояв тривоги. Якщо ж стан тривоги повторюється часто й у самих різноманітних ситуаціях, (при відповіді біля дошки, спілкуванні з незнайомими дорослими і т. д.), то варто говорити про тривожність.

На відміну від тривоги, тривожність, як риса особистості, формується під впливом стійких негативних факторів та переживань через особливо значимі для людини події. Наприклад, стійка негативна оцінка вчителя класовода, глузування однолітків можуть викликати стан тривожності. Він характеризується підвищенням рівня готовності «відбити напад», збільшенням сенсорної уваги, моторним напруженням, тобто в цілому має негативний характер. Тривожність завжди негативно впливає на поведінку та діяльність особистості, а тому викликає її відхилення. Відхилення поведінки практично завжди засуджуються не лише однолітками, які ще не розуміють істинних причин, але й дорослими.

Практичні психологи проводять із тривожними дітьми діагностичну і корекційну роботу. Однак наше вивчення досвіду цієї роботи показало, що її ефективність могла б значно підвищитися за умови врахування системи психологічних особливостей її організації й проведення. Вони надають великого значення дослідженню стану тривоги, що є універсальною формою емоційного передбачення неуспіху, що бере участь у механізмі саморегуляції, сприяючи мобілізації резервів психіки і, стимулюючи пошукову активність. З іншого боку, відомо, що за межами оптимальних значень тривожність впливає на поводження й діяльність індивіда. Хронічне переживання тривоги як неврівноваженого стану і постійна готовність до його актуалізації формують новоутворення особистості – тривожність.

Психологічна допомога з подолання тривожності полягає в проведенні бесід з дитиною на мотивацію та підняття самооцінки, навчання школяра прийомам і методам оволодіння своїм хвилюванням, індивідуальні заняття, тренінги, ігри, арт-терапія, тести, виховні заходи. З батьками та вчителями також проводиться профілактична робота у формі бесід, консультацій, семінарів.

На жаль, не завжди вдається вчасно виявити, а тим більше подолати стан тривоги й тривожність. А це - надзвичайно важливо, особливо для учнів молодшого шкільного віку, в яких знижується роль родини і підвищується

роль школи. Саме в школі з'являються нові об'єкти страху та виникають ситуації, що породжують тривогу і розвивають тривожність. Тому, у роботі психолога з дітьми дуже важливо враховувати всі негативні наслідки, до яких може призвести тривожність, і вчасно попереджувати її виникнення.

УДК 159.9
Віхляєва Я.Є.[1], Шульга В.В.[2]
[1] викладач НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-117 НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Оволодіння особистістю загальнолюдськими цінностями неможливе тільки на рівні усвідомлення. У цьому процесі активну роль відіграють емоції. Тому на сучасному етапі розвитку педагогічної науки і шкільної практики суттєвого значення набуває проблема виховання духовної культури особистості та її важливої частини – емоційної культури. Актуальність розробки й вирішення даної проблеми визначається й тим, що вивчення та аналіз шкільної практики засвідчує наявність суперечностей між інтелектуальним та емоційним розвитком особистості, рівнем знань та емоційним сприйняттям учнів. Нерідко інтелектуальне випереджає емоційне. Психологами і педагогами вказано, що емоційні процеси займають важливе місце у формуванні особистості дитини, а емоційна культура є складовою частиною духовної культури особистості. Емоції допомагають розкрити внутрішній світ людини, впливають на її вчинки, відіграють роль регуляторів людського спілкування.

Молодший шкільний вік – найбільш сприятливий період розвитку емоційної сфери, культури почуттів особистості. Одночасно із загальним розумовим розвитком учнів молодшого шкільного віку удосконалюється й діяльність їх аналізаторного апарату. Підвищена чутливість, тобто сенситивність молодших школярів, зумовлена художнім типом їх особистості, для якої характерні схильність до естетичної і художньої діяльності, вразливість, емоційність, образність сприймання, тобто якості, властиві діячам мистецтв і талановитим читачам, глядачам, слухачам музики. Зростає й рівень естетичних переживань дітей, збагачуються їхні почуття, підвищується загальна культура. Сенсорна відкритість, емоційна чутливість, особлива сприйнятливість молодших школярів до мистецтва стають основою та умовою розвитку у них спостережливості, естетичних почуттів, що є необхідним для виховання емоційної культури.

Виникнення емоцій у молодших школярів пов'язано з конкретною обстановкою. Безпосередні спостереження тих чи інших подій або яскраві життєві уявлення та переживання - все викликає у дітей цього віку відповідні емоції. Емоції, як суб'єктивні переживання, являють собою один з найвизначніших феноменів внутрішнього життя людини, тому виховання емоційної культури є важливим компонентом формування розвинутої, духовно багатої особистості. Можна стверджувати, що морально, естетично вихованою людиною є не той, хто тільки знає норми та правила поведінки, а той, у кого такі знання поєднуються з почуттями. В систематизованому знанні емоційної сфери мають потребу ряд галузей соціальної практики, але найважливіша з них – галузь виховання.

Особливу увагу приділяли вихованню емоційної сфери дітей видатні педагоги Я.А. Коменський, Д. Локк, Ж.Ж. Руссо, І.Г. Песталоці, І.Ф. Гербарт, К.Д. Ушинський, В.О. Сухомлинський та ін. К.Д. Ушинський стверджував, що людина більш «людина» у тому, «як вона відчуває, ніж у тому, як вона думає». Видатний педагог писав, що в людських емоціях проявляється характер не окремої думки, окремого рішення, а всього змісту душі та її строю.

В.О. Сухомлинський вважав, що емоційні стани – це найважливіші стани в проявах загальнолюдської культури, і виховувати такі стани можливо тільки в різноманітній діяльності, у процесі багатогранного духовного життя, емоційного сприйняття навколишнього світу та творів мистецтва.

Аналіз накопичених результатів психолого-педагогічних досліджень дозволяє дійти висновку, що емоції розвиваються в діяльності, залежать від змісту та структури діяльності, а також впливають на діяльність. На думку дослідників, у дітей спостерігається виникнення нових емоційних переживань саме в процесі діяльності. В подальшому, на основі зовнішньої практичної діяльності, починає складатися внутрішня діяльність – емоційна уява, яка являє собою сплав афективних та когнітивних процесів, та єдність інтелекту та афекту, яку Л.С. Виготський вважав характерним для вищих почуттів.

При всій важливості інтелектуального осягнення та освоєння світу, у тому числі розкриття об'єктивної сутності добра і зла, саме емоції та почуття визначають головну лінію людської поведінки. Тому виховання емоційності людини та формування її почуттів є важливим фактором в управлінні становленням її особистості.

Проявлення емоційної сфери в житті людини різноманітні, емоції не розрізняються на вищі та нижчі, є людські переживання, від самих простих до самих високих. Всі компоненти емоційної культури знаходяться у взаємодії з культурою інтелекту, сенсорною культурою. Можна сказати, що емоційна культура виконує функції сигнальну, регулятивну та оціночну.

Зміст емоційної культури змінюється під впливом соціальних умов та умов виховання.

УДК 159.9
Глушкова К.А.
студ. гр. СН-116 НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ГРИ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішній день фахівці дошкільної освіти одноголосно визначають, що гра як найважливіша специфічна діяльність дитини повинна виконувати загальносоціальні функції. Батьки і педагоги як ніколи раніше стурбовані тим, що потрібно стежити, щоб дитина, що входить в цей світ, ставала впевненою, щасливою, розумною і успішною. Уміння спілкуватися, будувати і підтримувати дружні взаємини, співпрацювати і співіснувати з людьми є необхідними складовими повноцінно розвиненої і самореалізованої особистості, запорукою успішного психічного здоров'я людини.

Кожен період життя і розвитку дитини характеризується певним провідним видом діяльності. Це та діяльність, в процесі якої відбуваються якісні зміни в психіці дітей, формуються і розвиваються основні психічні процеси і властивості особистості, з'являються психічні новоутворення, характерні саме для даного конкретного віку. Так, для дітей дошкільного віку провідним видом діяльності є гра.

Сутність гри як провідного виду діяльності полягає в тому, що діти відображають у ній різні сторони життя, особливості взаємин дорослих, уточнюють свої знання про навколишню дійсність. Гра – є, свого роду, засобом пізнання дитиною дійсності.

Діти дошкільного віку стали менше грати в сюжетно-рольові ігри, так як в сучасне дитинство активно впроваджуються нові інформаційні технології. Але чому так? Невже реальні ігри з однолітками вже не цікаві для дітей? Їх більше займають телебачення, комп'ютери, відео, соціальні мережі. Ігри, які вони були раніше, тепер не зрозумілі дітям сучасності. Все менше грають у реальному житті та цікавляться новими речами. Звідси поява ігор агресивного характеру. Перегляд телебачення, відеофільмів, комп'ютерні ігри стають звичною формою дозвілля, джерелом вражень для дитини. Сучасна дитина у віці від 3 до 6 років в середньому 28 годин на тиждень дивиться на екран. Поступово гра підміняється переглядом телевізора, комп'ютера.

Л.С. Виготський підкреслював неповторну специфіку дошкільної гри, яка полягає в тому, що свобода і самостійність тих, хто грає, поєднується зі

строгим, беззаперечним підпорядкуванням правилам гри. Таке добровільне підпорядкування правилам відбувається в тому випадку, коли вони не нав'язуються ззовні, а випливають із змісту гри, її завдань, коли їх виконання становить головну її чарівність. Оскільки в ситуації гри дитині зрозуміла необхідність придбання нових знань і дій, дитина сама прагне того, чого ще не вміє.

Більшість батьків дивляться на гру як на забаву, як на марну трату часу, яка нічого не дає дитині. Позбавлення дитини ігрової практики – це позбавлення її головного джерела розвитку: активізації процесу пізнання світу, ознак соціальної практики, багатства мікроклімату колективних відносин, прагнення брати участь у житті дорослих.

Відсутність відповідного досвіду є перешкодою для розвитку професійних і громадських сюжетів, пов'язаних з життям дорослих. Дійсно, на запитання дітей про те, ким працюють їхні батьки, більшість із них не можуть пояснити ні професію, ні навіть виконуванні ними дії. Реальний досвід дітей обмежується з одного боку повсякденним побутом, а з іншого – сюжетами віртуальних персонажів, запозичених з Інтернету та комп'ютерних ігор.

Це спонукає поставити питання про формування більш серйозного і відповідального ставлення до гри. Ослаблення гри в дошкільному віці може мати дуже сумні наслідки для особистісного розвитку підростаючого покоління. Без гри діти не набудуть усвідомленості своєї поведінки, незалежності, відповідальності, самоконтролю, внутрішньої свободи, в результаті чого їхня поведінка залишиться ситуативною, мимовільною, залежною від оточуючих дорослих. Програючи різні життєві ситуації, діти вчаться йти на компроміс, менше помилятися в людях, уникати конфліктних ситуацій, підтримувати доброзичливу атмосферу.

УДК 159.9
Євсєєнко В.Г.
студ. гр. СН-119м НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЄВОГО ТА ДИВЕРГЕНТНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Розумова діяльність різних людей характеризується індивідуальними особливостями, але й водночас підлягає загальним психологічним закономірностям. Практична діяльність особистості нерозривно пов'язана з мисленням та розумовою діяльністю, що стимулює її на постійній розвиток. В системі пізнавальних процесів мислення займає головне місце. Науковці під мисленням розуміють психічний процес відображення об'єктивної

реальності, який є вищим ступенем людською пізнання [1]. Мислення формується під час пізнавальної діяльності людини. Існують різні типології мислення. В нашому дослідженні ми більш детально розглядали теоретичне (поняттєве) та дивергентне (творче) мислення. Теоретичне поняттєве мислення – це таке мислення, здійснюючи яке, людина в процесі розв'язування завдання звертається до понять, виконує дії в розумі, безпосередньо не маючи справи з досвідом, одержуваним за допомогою органів відчуттів [1]. Дивергентне мислення – це мислення, що йде в різних напрямах, яке передбачає множину рівною мірою правильних варіантів розв'язання задачі [1]. Цей тип мислення ґрунтується на інтуїції. Такі фактори як асоціації та емоції є психологічними механізмами дивергентного мислення, а оригінальність мислення залишається основним критерієм.

Ми провели емпіричне дослідження особливостей поняттєвого та дивергентного мислення у молодших школярів, що навчаються в експериментальному навчальному закладі всеукраїнського рівня м. Запоріжжя. До нашого дослідження було залучено 166 дітей – учнів 1-5 класів. Особливості поняттєвого мислення (здатність до узагальнення й абстрагування, вміння виділяти суттєві ознаки) вивчено за допомогою методик: «Виділення двох істотних ознак» та «Виключення понять» (за Н.Я. Семаго, М. М. Семаго). Для вивчення особливостей дивергентного мислення (швидкість; гнучкість; оригінальність; розробленість; багатство словникового запасу і здатність до образної передачі сутності зображеного на малюнках; загальний рівень розвитку дивергентного мислення) використано Тест Ф. Вільямса (модифікація Є. Тунік).

У результаті аналізу отриманих даних виявлено, що рівень розвитку поняттєвого та дивергентного мислення у учнів експериментального навчального закладу відповідає віковій нормі; суттєвих відмінностей особливостей поняттєвого та дивергентного мислення між учнями, що навчаються в двох типах класів, не виявлено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Павелків Р.В. Загальна психологія. Підручн. К: Кондор, 2009. 576 с.

УДК 159.9
Жаболенко А.А.
студ. гр. СН-119м НУ «Запорізька політехніка»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ТА ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМ

Сьогодні освітня система України знаходиться на етапі модернізації з метою задовольнити сучасні потреби суспільства, насамперед у вихованні особистості, яка володітиме вищим інтелектуальним, енергетичним потенціалом та здатністю адаптуватися до швидкозмінних умов суспільства.

Нажаль, існують протиріччя між теоретичними засадами та практичними умовами реалізації таких задач. Успішне подолання цих протиріч можливе за умови існування цілісної освітньої системи, яка буде задовольняти з одного боку потребу теоретичної обґрунтованості освітнього процесу, а з іншого – успішну практичну реалізацію умов всебічного розвитку особистості. Саме тому наразі у вітчизняну державну освітню систему часто впроваджують інші педагогічні системи, які гіпотетично можуть виконувати ці умови.

Будь-яка педагогічна система – це сукупність елементів, які знаходяться у взаємозв'язку та створюють певну ієрархічну єдність. Для того, щоб порівнювати педагогічні системи та ефективність їх впровадження в освіту, необхідно розглядати їх за компонентами. Компоненти цілісної системи мають значимість лише у своїй органічній єдності з іншими компонентами. Важливо дотримуватися системності, закономірностей функціонування конкретної педагогічної системи у розв'язанні цілої низки освітньо-виховних проблем, тому що зміна одного з компонентів діалектично веде до зміни інших.

Однією з педагогічних систем є Вальдорфська школа, діяльність якої базується на педагогічних ідеях Р. Штайнера. Вальдорфська педагогіка ґрунтується на засадах природовідповідного виховання та навчання, серед провідних ідей якого варто вказати на формування особистості, засноване на цілісній природі учнів та включає розвиток всієї сукупності її якостей, освіту та виховання як єдиний процес духовно-морального та фізичного розвитку особистості, тісну взаємодію з батьками та соціальним середовищем, особистісно-орієнтовану взаємодію вчителя з учнями.

Головною метою загальноосвітньої школи виступає формування і розвиток соціально активної, гуманістично-спрямованої особистості з глибоко усвідомленою громадянською позицією, системою знань про природу, людину, суспільство, почуттям національної самосвідомості, готовністю до професійного самовизначення. Ця мета досягається різноманітними, диференційованими засобами [1].

Засоби педагогічної комунікації у загальноосвітній педагогічній системі спрямовані на розвиток основних необхідних компетентностей, визначених державними стандартами, а також на формування національної самосвідомості на відміну від засобів вальдорфської педагогіки, які орієнтовані особистісно і враховують вікові та індивідуальні особливості дитини, її актуальні стани, широко залучають суб'єктний досвід особистості до процесу пізнання, створюють умови для реалізації себе в різних видах діяльності, самовиховання і саморозвитку.

Важливими компонентами у педагогічній системі виступають учні та вчителі. Спільним в обох системах є принцип дитиноцентризму, що виступає як відображення людиноцентричної тенденції в розвитку сучасного світу. Вчитель вальдорфської школи діє на основі розуміння суті й законів розвитку дитини, його педагогічна діяльність – це спосіб життя та життєві цінності. У загальноосвітній школі більше уваги приділяється не стільки особистості вчителя, скільки нормативно-правовій регуляції та забезпеченню педагогічної діяльності.

Ще одна відмінність полягає у формах організації навчання. Відповідно до гігієнічної організації навчання у вальдорфській системі, основний урок (перший урок з середньою тривалістю 1 годину 20 хвилин) передбачає ритмічну будову (20-25 хвилин), де діти рухаються, співають, декламують вірші. Це відповідає психологічній структурі особистості, її динамічній характеристиці як єдності інтелекту, волі й почуттів. Крім ритму урок будується за принципом цілісності (троїстості). Учитель намагається задіяти мислення, почуття й волю учнів, звертаючись (у молодших класах) через художній образ до переживання дітей [2].

Отже, в умовах модернізації системи освіти відбувається пошук рішень основних завдань суспільства з виховання сучасної особистості. Цій меті відповідають і загальноосвітня і вальдорфська педагогічна система, проте вони відрізняються між собою у засобах, формах реалізації та положенні особистості вчителя у структурі педагогічної системи.

УДК 159.9
Застело А.О.[1], Стецюк Є.С.[2]
[1] доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-119м НУ «Запорізька політехніка»

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОЯВУ АЛЕКСИТИМІЇ У ІНДИВІДА ВІД ЙОГО РІВНЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Актуальність дослідження теми формування алекситимії під впливом аспекту соціального інтелекту визначається високою соціальною значимістю виявлення розглянутої проблеми. Змінна тенденція у соціальних комунікативних процесів має великий вплив на індивіда. А також, необхідність його сприйняття та уміння до розпізнання психологічних особливостей (психічні стани, емоції, темперамент та таке інше) співрозмовника , оскільки рівень розвитку цих умінь і є головним фактором успішної соціальної адаптації індивіду.

Маємо зазначити, що уміння розрізняти прояви емоціонального рівня є загальним фактором сприйняття «норми» функціонування соціальної взаємодії двох чи більше індивідів. Безумовно, емоції є одним з факторів еволюції людини та має сигнальну та регулятивну функції, які формують ставлення до дійсності та спонукають до знань, праці, вчинків використовуючи попередній досвід людини для виявлення «позитивного» чи «негативного» результату дії.

Але, якщо індивід не вміє розрізняти свої емоції під впливом патології головного мозку, психічним захворюванням, або має досвід переживання сильного психічного стресу виникає своєрідний захист, який у 1973 році Пітер Сіфнес класифікував як «Алекситимія», що буквально має означення «без слів для почуттів».

Слід зазначити, що до загальних знань поняття «алекситимія» великий внесок внесли такі вчені як П. Сифнеос, Дж. Немиах, Н. Семенова, И. Коростелова, В. Ротентберг, Х. Кріслал, В. Ніколаєва, В. Провоторов, Н. Потапова, Р. Грехов, Г. Сулійманова, Є. Адамович, Н. Гаранян, П. Сіфнеос, С. Кулакова, П. Сергєєнкова, О. Столярчук, О. Коханова, О. Пасєка, Р. Апфель, Н. Гаранян, В. Ніколаєв, М. Люмлей, В. Де Гучт, Б. Фишер, В. Хейсер, Дж. Тейлор, Р. Стетнер та інші.

Отже, людина яка має алекситимічний прояв не може розуміти та виражати свої емоції, та у неї не має уяви щодо ідентифікації емоцій іншої людини також. Можемо уявити, що індивіду алекситимічного типу складніше адаптуватися у соціумі, а також знаходити стабільні взаємовідносини різного рівня взаємодії. Постійне несвідоме накоплення емоцій та відсутність змоги їх вираження призводить до психосоматичних захворювань, а також до різних хімічних залежностей.

Свідомість людини алекситимічного типу спрямована на постійний аналіз та міркування щодо емоцій, можливих реакцій та поведінки іншого індивіду – можливість успіху у соціальній взаємодії.

Поняття соціального інтелекту має розуміння щодо саме міжособистісних взаємовідносин. Це пізнавальна здатність, яка може формуватися у процесі соціальної реалізації людини та впливати на інших маючи сенситивні здібності.

Поняття соціального інтелекту досліджувалась у роботах: Ф. Вернона, Г. Оллпорту, О.Канта, Г. Айзенка,Дж. Гільфорда, Р. Стернберга, Ю. Ємельянова, В. Куніциної, А. Южаніної, Г. Герднера, О. Джона, К.Космітський, Д. Векслера, Е. Торндайка, М. Бобнєвої, Д. Ушакова, Д. Люсина, Т. Філіповська, А. Брудний, Л. Фатихова, А. Харисова, И. Кудинова, І. Вотчина, О. Луньова, О. Шилова, Н. Князєва, А. Іванова, Н. Хамфрі та інші.

Соціальна взаємодія індивід з навколишнім світом формується ще у дитинстві. Належність до соціальної групи сформовані у дитині ще на генетичному рівні. Головним продуктом взаємодії соціальної та біологічної адаптації людини протягом усього життя слід вважати емоції , та виділяти їх як «переживання соціальних зв'язків». Маючи це на увазі, можливо створити гіпотезу згідно з якою: ситуація у якій людині малого віку під впливом соціальними, або моральними принципами забороняють у повній мірі виражати свої емоції. Блокують їх вихід, «навчаючи» людини тим самим не сприймати їх - у дорослому віці людина маючи такий досвід, з великою вірогідністю не матиме розуміння щодо класифікації та виокремлення своїх почуттів, а також не маючи уявлення, згідно якого індивід має ускладнення щодо класифікації емоційних проявів іншої людини.

Саме тому, розуміння концепції проблематики, а саме перелік наукових знань згідно з яких алекситиміки мають складніше адаптуватися у соціумі, а також знаходити стабільні взаємовідносини різного рівня взаємодії з іншими людьми.

Отже, маючи на увазі це, можливість розроби адаптивного тренінгу для перевірки можливості навчання соціального та емоційного інтелекту людини з алекситимічним типом сприйняття має свою актуальність.

УДК 159.9
Садикіна А.С.
студ. гр. СН-116 НУ «Запорізька політехніка»

АДАПТИВНІСТЬ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЕНСОРНО-ІНТЕГРАТИВНОГО РОЗВИТКУ

Останнім часом спеціалісти різних сфер все частіше в своїй практиці зустрічають дітей, які мають сенсорно-інтегративні порушення. Можливо це пов'язано з приростом діагностичного потенціалу сучасних спеціалістів, а можливо таке різке зростання кількості дітей з порушеннями сенсорно-інтегративного характеру пов'язане з деструктурізацією звичної всім філогенетичної програми розвитку нервової системи та її переходу на більш вищій рівень еволюційного процесу. Але, які б причини не стояли за появою цих порушень, фахівці всіх сфер і загальна система освіти, на думку Ч. Ньокітьєна, будуть вимушені модернізувати та реконструювати процес своєї професійної діяльності та адаптувати його до потреб дітей, які мають порушення сенсорно-інтегративного розвитку. Результатом такого глобального процесу модернізації загальноосвітньої системи, як вважає А.О. Андрієвська, стане зростання популярності альтернативних напрямів педагогіки, насамперед тих течій, які мають в своїй основі гарну теоретичну обґрунтованість процесу розвитку людини. І одним з таких альтернативних напрямів, який отримає шанс на активний розвиток в цей період, на думку Л. Гінсберга, стане вальдорфська педагогіка. Тому вивчення інструментів, які є в вальдорфської педагогічної системи для подолання та корекції порушень сенсорно-інтегративного розвитку у дітей, є актуальним.

Як правило фахівці в сфері сенсорної інтеграцій виділяють 3 групи порушень, з якими можуть зіткнутися спеціалісти, що працюють з дітьми: порушення сенсорної регістрації – нездатність нервової системи дитини виявити подразник; порушення сенсорної інтерпретації – нездатність нервової системи розпізнати стимул та надати йому сенсу; порушення сенсорної модуляції – нездатність нервової системи дитини визначати ту силу реакції, якої потребує конкретна ситуація. І, на думку Л.О. Булахової, вальдорфська педагогіка вміщує всі необхідні інструменти для корекції або повного подолання порушень розвитку сенсорно-інтегративного типу.

Сенсорно-інтегративні порушення, які пов'язані, перш за все, з нездатністю дитини виявляти подразники, які діють на її нервову систему, корегуються шляхом поступового введення в навчальне середовище дитини стимулів, які не мають яскравих кольорів та зроблені з природніх матеріалів. Така практика в прямому сенсі цього слова формує сенсорну систему дитини, адже нейрон як структурна одиниця нервової системи починає процес свого

розвитку лише при умові регулярного надходження до нього достатньої кількості сенсорної інформації. І саме за допомогою поступового накопичення різноманітного сенсорного досвіду дитина має шанс відновити або скорегувати порушення в своїх сенсорних системах. Інструментами для подолання або корекції порушень, пов'язаних з сенсорною регістрацією в рамках вальдорфської педагогіки, на думку Е. Грюнеліус, можуть виступати сенсорні доріжки, по яких буде ходити дитина, гра в тактильний мішечок з вгадуванням того, з чого зроблена та чи інша річ, конструювання виробів з природніх матеріалів (листя, шишки, вовна та ін.). Все це, як вважає Е. Грюнеліус, формує сенсорну систему дитини на анатомічному рівні, допомагаючи їй включити необхідні процеси оновлення або компенсації нервової системи.

Ще одним видом порушень сенсорно-інтегративного розвитку є порушення здатності нервової системи дитини розпізнавати подразник, який на неї виплаває, та надавати йому сенсу. Дитина з такими порушеннями може знаходити джерело подразника, але не може визначити, що це. На думку Є.О. Бушинської, це відбувається через некоректну роботу вторинних та третинних полей мозку, які відповідають за вміння людини впізнавати подразник та надавати йому сенсу. Для того, щоб реабілітувати таку дитину, тобто навчити її впізнавати запропоновані стимули, в її свідомості потрібно створити багатство образів одного об'єкту, на основі яких в майбутньому у дитини сформується категоріальне мислення та здатність до узагальнення. Чудовим помічником в цьому процесі в рамках вальдорфської педагогічної системи, як вважає В.М. Ауер, виступає слухання казок. Казка сама по собі є багатством архетипічних образів, і дитина на несвідомому рівні вчить свій мозок створювати та запам'ятовувати образи, а на основі створеної образної системи усвідомлювати справжній сенс казки. Такий процес стимулює одночасну роботу третинних та вторинних полей тим самим розширюючи їхні можливості та регенеруючи атрофовані нейроні зв'язки між цими анатомічними структурами. Ще одним прекрасним ресурсом вальдорфської педагогіки з точки зору реабілітації дітей з порушеннями сенсорної інтерпретації є наявність в програмі навчання гри на музичних інструментах. Граючи на музичних інструментах, дитина перш за все вчиться розпізнавати ті вібрації, якими володіє кожен конкретний звук, а потім на основі отриманого вібраційного досвіду дитина починає впізнавати не тільки звуки музичних інструментів, а і всі інші подразники (колір; запах; та навіть форму об'єкта). Це пояснюється тим, що вібрація є першим стимулом, який здатен сприймати наш мозок, і саме спираючись на вібраційну чуттєвість формується наша нервова система в пренатальному періоді нашого розвитку. Тому, яким би глибинним не було ураження нервової системи, здатність

відчувати вібрацію залишиться не ушкодженою, а значить її можна використовувати в якості реабілітаційного інструменту, за допомогою якого фахівець зможе реконструювати утрачену функцію.

Останнім видом порушень сенсорно-інтегративного розвитку дитини є порушення сенсорної модуляції, тобто здібності дитини визначити ступінь та інтенсивність необхідної реакцій на ситуацію. Порушення сенсорної модуляцій виникає тоді, коли в нервовій системі дитини існує дисбаланс між процесами гальмування та збудження. В результаті чого дитина або надто сильно реагує на стимул (гіперчутливість), або навпаки не може виділити якийсь конкретний стимул поміж інших і відповідно наситися ним (гіпочутливість). В обох випадках, як вважає невролог Ю.М. Хухрякова, головним завданням фахівця є стабілізувати баланс між процесами гальмування та збудження, а також зміцнити нервову систему дитини, навчивши її витримувати вплив багатьох сенсорних стимулів одночасно. Для виконання поставлених завдань в більшості випадків фахівці використовують комплекс фізичних вправ та намагаються розвинути почуття ритму. І тут вальдорфська педагогіка готова підтримати і дитину, і фахівця в процесі конструювання та проходження етапу реабілітації. Адже в своєму арсеналі вальдорфська педагогіка має такі інструменти як: логоритміка; ботмерівська гімнастика; жонглювання та ін. Правильно сконструйований процес реабілітації з використанням всіх зазначених ресурсів буде мати комплексний ефект. Народні танці та логоритміка налагодять зв'язки між підкорковим та корковим рівнем, тим самим стабілізують процес гальмування та збудження. А ботмерівська гімнастика та жонглювання допоможуть дитині з порушеннями сенсорної модуляції навчитися свідомо визначати ступінь необхідної реакцій на зовнішній або внутрішній подразник.

Таким чином, аналіз арсеналу інструментів вальдорфської педагогіки, за допомогою яких вона може створювати позитивне середовище для гармонійного розвитку нервової системи та психіки дитини, дає можливість зробити висновок про те, що всі інструменти вальдорфської педагогіки здатні надавати реабілітаційний ефект та допомогти дітям, які мають сенсорно-інтегративні порушення, адаптуватися до навколишнього середовища. Більш того, на нашу думку, поліваріантність та гнучкість самої вальдорфської педагогічної системи дозволить фахівцям зробити реабілітацію дитини невідривною від навчального процесу, що сприятиме її активній соціалізації. Тому, вважаємо що внутрішня структура вальдорфської педагогічної системи є повністю адаптованою для дітей з сенсорно-інтегративними порушеннями.

УДК 159.9.075
Стрюкова Ю.В.[1], Деркач А.Г.[2]
[1] ст. викладач НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СНз-119 НУ «Запорізька політехніка»

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСІЇ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Сучасне суспільство переживає період, що супроводжується перетворенням суспільних відносин, які викликають не лише позитивні, але й негативні зміни в різних сферах соціального життя, сприяючи при цьому появі різних відхилень в особистісному розвитку та поведінці людей. Серед них особливу тривогу викликає агресія.

Найгостріше проблема агресії постає у підлітковому віці, що пов'язано з його складністю. Адже, в підлітковому віці не тільки відбувається докорінна перебудова раніше складених психологічних структур, але виникають новоутворення, закладаються основи свідомої поведінки, вимальовується загальна спрямованість і формування моральних уявлень та установок.

Проблема агресії підлітків, яка торкається суспільства в цілому, викликає глибоку турботу як педагогів так і батьків. У зв'язку з цим для сучасного етапу розвитку українського суспільства пріоритетним є курс на формування підростаючого покоління з активною життєвою позицією, здатного до особистісного волевиявлення у неагресивний, толерантний спосіб. Саме тому, у психолого-педагогічній науці особливу актуальність набули експериментальні дослідження, спрямовані на пошук засобів попередження та зменшення проявів агресії у дітей підліткового віку.

У вітчизняній психології проблема агресії висвітлена в працях Б.С. Братуся, С.М. Єніколопова, Л.Ю. Іванової, А.А. Налчаджяна, Н.О. Ратінової, А.О. Реана, Т.Г. Рум'янцевої, І.О. Фурманова, О.В. Хреннікова. При цьому вітчизняні дослідники розглядають агресивного суб'єкта як такого, що інтегрує в собі внутрішні та зовнішні впливи, тоді як зарубіжні науковці (А. Бандура та Р. Уолтерс, Г. Паренс, Дж. Паттерсон, М. Раттер, А. Фройд) зосереджують увагу на пошуку окремих детермінант прояву агресії.

Саме в підлітковому віці посилюється ймовірність появи агресивних форм поведінки, які набувають характеру усталених патернів. Тим більше, що шкільна практика засвідчує: агресія є розповсюдженим явищем серед підлітків і не обмежується її проявами лише делінквентними особами.

Для діагностики гендерних відмінностей прояву агресії в процесі спілкування та взаємодії підлітків в групі однолітків нами були використанні

наступні методики: опитувальник Басса-Дарки та проективна методика «Кінетичний малюнок сім'ї». У експериментальному дослідженні було задіяно 24 учні 8-А і 8-Б класів (з них 10 юнаків та 14 дівчат) запорізького НВК №60.

Серед досліджуваних хлопчиків перше місце за рівнем виявленості посідає фізична агресія, друге – вербальна, третє – негативізм, четверте – роздратованість, п'яте – непряма агресія. У дівчаток перше місце посідає вербальна агресія, друге – роздратування, третє – фізична агресія, четверте – негативізм, п'яте – непряма агресія. У дівчаток порівняно з хлопчиками меншою мірою виявляються фізична агресія і негативізм, а більшою – непряма агресія та роздратованість.

Для агресивних підлітків характерна несприятлива сімейна атмосфера. У малюнках агресивних підлітків значно частіше, ніж у їхніх однолітків, відсутній батько. Двоє учнів намалювали батька на іншому боці аркуша. На малюнку однієї з дівчаток батько залишає кімнату із сумкою в руках. В індивідуальній бесіді з дівчинкою ми виявили, що її батьки вже кілька років розлучені. Типовими для агресивних підлітків є такі малюнки: батько читає газету або дивиться телевізор, матір готує їжу на кухні, діти – осторонь. На деяких малюнках кількість предметів меблів значно більша, ніж кількість членів сім'ї. В індивідуальних бесідах підлітки з високим рівнем агресивності вказують на конфлікти в сім'ї, напружені стосунки з батьками. Підлітків не задовольняє те, що батьки ображають їх та один одного, мало цікавляться їхніми справами, не розуміють їхніх інтересів та захоплень.

Для дітей із низьким рівнем агресивності, навпаки, характерна сприятлива сімейна атмосфера. У їхніх сім'ях домінує атмосфера любові, довіри, взаєморозуміння, турботи.

Вищезазначені результати психодіагностичного обстеження допомогли нам виявити психологічні особливості агресивності дітей підліткового віку, які полягають у співвідношенні видів агресії. Провідне місце в агресивному поведінковому патерні посідає вербальна агресія, далі йде фізична. До основних факторів, що сприяють виникненню агресивних тенденцій підлітків на сучасному етапі розвитку суспільства можна віднести сімейні конфлікти, напружені стосунки з батьками, вчителями, взаємини з однолітками та, безперечно, засоби масової інформації.

УДК 159.9.075
Стрюкова Ю.В.[1], Сушкова О.О.[2]
[1] ст. викладач НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-118 НУ «Запорізька політехніка»

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УВАГИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Розвиток та виховання уваги учнів набуває особливого значення у зв'язку з переходом школи на роботу за новими програмами; засвоєння школярами змісту цих програм можливо тільки при високому рівні уваги.

Чим складніша праця, чим вона відповідальніша, тим більше уваги вимагає її виконання. Особливо високі вимоги до різних сторін людської психіки, і конкретно до уваги, висуває сучасний рівень виробництва, автоматизація трудових процесів.

Проблемою уваги займались як вітчизняні, так і закордонні психологи: Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, Г.С. Костюк, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, К.Д. Ушинський, Б.В. Ельконін; А. Валлон, К. Коффка, Е.Б. Тітченер та інші.

Для дослідження обсягу динамічної уваги молодших школярів використовували методику «Таблиці Шульте».

Мета дослідження - вивчення обсягу динамічної уваги дітей молодшого шкільного віку.

Матеріали: стандартні таблиці Шульте з розташованими на них у випадковому порядку числами від 1 до 25 (5 таблиць розміром 35 см на 35 см), указка, секундомір. Для запису результатів використовуємо бланк протоколу.

Дослідження було проведено в сільській загальноосвітній школі I-III ступеня у с. Розумівка Запорізької області. В дослідженні взяли участь 28 учнів 2-го та 3-го класу (вік 8-9 років). Дослідження проводилося індивідуально з кожним випробовуваним.

В ході аналізу результатів дослідження, нами було виявлено, що увага у молодших школярів учнів 2-3 класу є досить нестійкою, тому що на всі бланки витрачається різна кількість часу. В результатах, отриманих з перших двох бланків уважність більш менш стабільна; на третіх бланках увага помітно погіршується, тобто настає втома, відволікання від роботи; на четвертих бланках увага стабілізується, але на п'ятих бланках увага знову помітно знижується, дитина вповільнює роботу і відволікається.

Таким чином, ми бачимо, що у 40% випробовуваних увага стійка, а у 60% досліджуваних - увага нестійка.

Можна зробити висновок, що увага нестійка, тому що, майже у всіх досліджуваних на пошук чисел витрачається різна кількість часу. Характер працездатності нерівномірний майже у всіх випробовуваних. Учні входять до процесу дослідження повільно, роботу виконують також повільно. Труднощі у молодших школярів викликає зосередженість на праці, яка їм не цікава, концентрація уваги на одноманітній праці, несформованість навичок та вмінь учбової діяльності, недостатня інтелектуальна активність, слабка воля дитини.

Метою нашого дослідження було вивчити особливості уваги молодшого школяра. При цьому основною задачею стало вивчення такої якості уваги дитини молодшого шкільного віку, як стійкість. Проведене дослідження дало можливість зробити висновки, що увага молодших школярів, досліджуваних нами, є нестійкою, вона характеризується розсіяністю, швидкою стомлюваністю, неуважністю, переважає мимовільна увага.

Труднощі у молодших школярів викликає зосередженість на праці, яка їм не цікава, концентрація уваги на одноманітній праці, несформованість навичок та вмінь учбової діяльності, недостатня інтелектуальна активність, слабка воля дитини. Крім того, можна відзначити, що довге слухове зосередження викликає значно більші труднощі, ніж зорове. Дітям важко зосередитися і сприймати учбовий матеріал, якщо темп проведення уроку надмірно повільний тому, що створюються умови для відволікання. При надмірно швидкому темпі можуть через поспішність з'явитися “помилки уваги”. Дітям також важко бути уважними, якщо праця вчителя непослідовна і не має систематичної вибагливості.

Такі результати можна пояснити тим, що в умовах сучасного суспільства не приділяється достатньої кількості часу на увагу учнів молодшого шкільного віку. Це може бути пов’язане з тим, що діти перебувають під впливом зовнішніх чинників, що в майбутньому відкриває для нас нові перспективи досліджень.

УДК 37.025
Шубертій Н.Г.[1], Гулай А.В.[2]
[1] ст. викладач НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-116 НУ «Запорізька політехніка»

КОМПОНЕНТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

На сьогодні важливість питання формування психологічної готовності дітей до школи пов’язана із завданнями розбудови сучасної української

держави, проблемами виховання в закладах освіти гідних членів суспільства. У зв'язку з цим актуалізується питання щодо наступності дошкільного та шкільного навчання. У Законі «Про дошкільну освіту» йдеться про обов'язковість підготовки кожної дитини до систематичного навчання у школі. Така підготовка має на меті не тільки вироблення певних знань, вмінь і навичок дітей, а, більшою мірою, вона спрямована на загальний психічний розвиток особистості.

Дошкільний вік характеризується виникненням нової соціальної ситуації розвитку. У дитини вже з'являється коло елементарних обов'язків. Дошкільник набуває власного досвіду і засвоює доступний йому досвід інших, спілкуючись із дорослими, граючи в рольові ігри, виконуючи трудові доручення тощо, тобто він постійно вчиться. Крім того, в цьому віці розпочинається освоєння форм навчальної діяльності. Сенсорний розвиток дошкільника включає дві взаємозв'язані сторони — засвоєння уявлень про різноманітні властивості предметів та явищ і оволодіння новими діями, які дають змогу повніше та більш диференційовано сприймати світ. Мислення стає образно-мовним, тобто таким, що спирається на образи уяви і здійснюється за допомогою слів. У дошкільників починає формуватися довільна увага. В дошкільному віці починає формуватись особистість дитини, причому цей процес тісно пов'язаний з розвитком емоційно-вольової сфери, із формуванням інтересів та мотивів поведінки.

Навчальна діяльність – це спілкування з дорослими, які не тільки активізують, спрямовують, стимулюють дії, а й керують процесом їх формування. Діти засвоюють знання, вміння й навички, оскільки вивчають необхідні для цього дії та операції, оволодівають способами їх виконання. Серед таких дій назвемо передусім цілеспрямоване сприймання об'єктів, виділення їх характерних ознак, групування предметів, складання оповідань, перелік предметів, малювання, читання, слухання музики тощо.

Як зауважує О.Запорожець, роль навчання в розумовому розвитку дитини зростає, якщо має місце набуття не окремих знань, а певної їх системи, та формування потрібних для їх засвоєння дій [2].

У вітчизняній психології детальне опрацьовування проблеми готовності до шкільного навчання, своїм корінням що йде з праць Л.Виготського, міститься в роботах Л.Божович. [1].

Готовність до навчання у школі є інтегративною характеристикою психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи. Цей феномен постає як загальна (психологічна) і спеціальна готовність до навчання у школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше

сприяють нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності.

Основними компонентами загальної (психологічної) готовності до школи є наступні. Мотиваційна готовність до навчання у школі, яка виявляється у прагненні дитини до навчання, бути школярем; у достатньо високому рівні пізнавальної діяльності і мислєнневих операцій; у володінні елементами навчальної діяльності; у певному рівні соціального розвитку. Емоційно-вольова готовність до навчання в школі свідчить про здатність дитини регулювати свою поведінку в різноманітних ситуаціях спілкування і спільної навчальної діяльності, виявляється у самостійності, зосередженості, готовності й умінні здійснювати необхідні вольові зусилля. Інтелектуальна готовність дитини до навчання в школі виявляється у загальному рівні її розумового розвитку, володінні вміннями і навичками, які допоможуть вивчати передбачені програмою предмети.

Таким чином, розумова готовність дитини до навчання у школі охоплює її загальну обізнаність з навколишнім світом, елементи світогляду, рівень розвитку пізнавальної діяльності і окремих пізнавальних процесів (мовлення, пам´яті, сприймання, мислення, уяви, уваги), передумови для формування навчальних умінь і загалом навчальної діяльності. Психологічна готовність до спілкування та спільної діяльності визначає розвиток у дітей потреби в спілкуванні з іншими, умінням підкорятися інтересам і звичаям дитячої групи, справлятися з роллю школяра в ситуації шкільного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Божович Л.И. Проблемы формирования личности: Избранные психологические труды / Божович Л.И. – М.: Академия педагогических и социальных наук, 1995. – 352 с.

2. Мухина В.С. Детская психология / Мухина В.С. – М.: Образование, 1992. – 343 с.

УДК 159.9

Шубертій Н.Г.[1], Жаболенко А.А.[2]
[1] ст. викладач НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-119М НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРІЯ ДУАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ МИСЛЕННЯ В ДОСЛІДЖЕННІ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВІДМІННОСТЕЙ

У 1890 році філософ, психолог та засновник функціоналізму Вільям Джеймс припустив, що нам властиві два типи мислення – інтуїтивне розуміння та логічне міркування. При аналізі інформації перше – підсвідоме,

автоматичне, мимовільне – значно перевищує друге за швидкістю, але поступається йому за увагою до деталей та здатністю до навчання.

Надалі теорія, за якою один і той самий феномен може протікати двома різними способами, або як результат двох різних процесів отримала назву «теорія дуального процесу». Інтерпретація ідеї Джеймса та безпосереднє позначення двох розумових процесів як інтуїтивне розуміння та логічне міркування належить ізраїльсько-американському психологу Даніелю Канеману.

У процесі аналізу та обробки інформації людина використовує обидві системи мислення. При цьому роль раціонального судження серйозно переоцінюється людьми: лише невелика частина сприйманої інформації доходить до свідомого аналізу, а інше так і залишається незатребуваним. Це пов'язане з обмеженістю індивідуального досвіду, а також з тим, в якій мірі нові дані співвідносяться з психічною або ментальною моделлю конкретної людини, наприклад, його професією або загальними знаннями.

Незважаючи на все різноманіття теорій, суть дуального процесу зводиться до того, що в людському мозку мають місце два відмінних, але взаємопов'язаних види мислення, дві когнітивні системи міркування, які в ході еволюції розвивалися окремо, так як відповідали за принципово різні завдання. Ці системи все частіше поділяються вченими не за свідомим фактором, а за функціональною спрямованістю. У підсумку, всі характеристики обох функцій мислення було прийнято об'єднати під колективними термінами Система 1 і Система 2.

Перша система працює в автоматичному режимі, швидко обробляє інформацію і не вимагає свідомого контролю. Елементами цієї системи виступають евристики, когнітивні спотворення, емоційні рішення, асоціативні рішення і стереотипи.

Друга система вимагає великих когнітивних зусиль, працює з абстрактними поняттями і відображає сучасне уявлення про інтелект і критичне мислення.

Мимовільна, автоматична природа однієї системи має дуже великий вплив на сприйняття людиною інших людей. Люди часто використовують сприйняту ними інформацію про зовнішність, вік, гендер, національності або соціальні ролі оточуючих для неусвідомленого поділу їх на групи або категорії і приписування їм характерних рис – стереотипів.

Така категоризація дозволяє складати думку про інших, не докладаючи до цього значних зусиль: активація готових патернів соціальних відносин відбувається без участі свідомості. Єдиний спосіб уникнути стереотипного реагування – це контрольований когнітивний процес, коли людина проявляє досить волі і бажання для об'єктивної оцінки інших людей.

Хоча евристики є універсальними для всіх людей, їх вплив на нераціональний вибір залежить від індивідуальних особливостей людини. Евристики проявляються не постійно, здатність переорієнтуватися з автоматичної відповіді на контрольовану, а також розпізнати таку необхідність може бути пов'язана із загальним рівнем розвитку інтелекту, а можливо і особистості.

Друга система здатна скоригувати процеси першої системи, шляхом свідомого контролю зазвичай автоматизованих функції уваги і пам'яті. Перша система генерує швидкий інтуїтивний варіант, а друга система стежить за продуктивністю цих варіантів і по необхідності підключає додаткові, дорадчі механізми мислення.

Отже, в процесі мислення людина використовує обидві системи, що необхідно для цілісного сприйняття дійсності. Проте, існують суттєві відмінності в співвідношенні використання двох систем, що може бути зумовлено загальним рівнем інтелекту, а можливо і особистості.

УДК 37.013
Шубертій Н.Г.[1], Перепелица М.А.[2]
[1] ст. викладач НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-116 НУ «Запорізька політехніка»

СТИЛІ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Сім'я здійснює вирішальний орієнтаційний вплив на формування особистості: становлення характеру, формування ціннісних орієнтацій, провідних пріоритетів, соціальної зрілості. Сімейні умови, включаючи соціальний стан, рід занять, матеріальний рівень і рівень освіти батьків, значною мірою визначають життєвий шлях дитини. Головними завданнями підліткового віку є набуття ідентичності, усвідомлення себе і свого місця в світі і психологічна сепарація від батьків.

Висвітленню теоретичних і практичних аспектів виховання дітей присвячено багато вітчизняних (Л. Алексєєва, І. Бех, З. Зайцева, О. Киричук, С. Максименко, М. Стельмахович, М. Фіцула та ін.) і зарубіжних (А. Адлер, К. Аронс, Р. Ноттебаум, Є. Россберг, Б. Салліван, Р. Скіннер та ін.) досліджень.

Сімейне виховання – це одна з форм виховання дітей, що поєднує цілеспрямовані педагогічні дії батьків з повсякденним впливом сімейного побуту [1].

Як зазначає А. Острогорский, специфіка використання методів виховання дітей у сімейних ситуаціях обумовлена: підходами до вибору мети і задач виховання, що ставлять перед собою батьки; змінами відносин у стилі

й образі сімейного життя, у морально-психологічному кліматі сім'ї; індивідуалізацією виховання в сім'ї (переважна більшість родин виховує одного-двох дітей); родинними зв'язками і почуттями батьків, інших членів сім'ї і дітей, що можуть приводити до ідеалізації можливостей дітей, перебільшенню їхніх здібностей, достоїнства, вихованості; особистісними якостями батька, матері, інших членів сім'ї, їх духовними і моральними цінностями й орієнтирами; досвідом батьків і їхніх практичних умінь при реалізації комплексу методів з урахуванням віку і психофізіологічних особливостей дітей; особливою чутливістю батьків до кожної дитини: «почуття об'єкту», «почуття міри», «почуття такту», «почуття дотику», «почуття орієнтиру» (Н. Кузьміна, Н. Кухарев) [2].

За результатами психодіагностики сімейних взаємостосунків в родинах підлітків з проявами девіантної поведінки визначено, що більшість опитаних батьків виявили найбільший показник за шкалою авторитарна гіперсоціалізація, підлітки з цих родин проявляють агресивну поведінку. В сімейному вихованні підлітків, які схильні до проявів девіантної поведінки, переважають наступні стильові особливості: гіпопротекція, ігнорування потреб дитини, її нехтування, надмірність вимог-обов'язків, надмірність вимог-заборон, нестійке пред'явлення санкцій (що свідчить про виховання за типом гіпопротекції. Отже, в сімейному вихованні досліджуваних родин переважають такі типи негармонійного сімейного виховання:

– 26% сімей - домінуюча гіперпротекція. У гіпертимних підлітків підвищення заборон посилює реакцію емансипації і обумовлюють гострі афективні реакції екстрапунітивного типу. При психастенічному, сенситивному, астенічному типах акцентуації посилює астенічні риси;

– 24% сімей – гіпопротекція. Таке виховання особливо несприятливе при акцентуації гіпертимного і нестійкого типів;

– 19% сімей – емоційне нехтування. Емоційне нехтування формує і підсилює риси інертно-імпульсивної (епілептоїдної) акцентуації особистості і епілептоїдної психопатії, веде до декомпенсації і формування невротичних розладів у підлітків з емоційно-лабільною і астенічною акцентуацією.

Слід також зазначити, що гіпопротекція як тип сімейного виховання наявний в родинах підлітків, з проявами протиправної, делінквентної поведінки, емоційне нехтування – в родинах підлітків з проявами суїцидальної поведінки і жорстоке ставлення – в родині з наркозалежним підлітком.

Отже, стиль сімейного виховання виступає як узагальнені, характерні, ситуаційно неспецифічні способи спілкування батьків з дитиною, це образ дій стосовно дитини. В рамках даного дослідження виділено такі стилі виховання: авторитарний виховний стиль (в основі – тактика диктату);

демократичний стиль сімейних стосунків (тактика співробітництва); ліберальний стиль (тактика невтручання); потуральний виховний стиль (тактика опіки й безоглядної любові); нестійкий стиль виховання, для якого характерний непрогнозований перехід батьків від одного до іншого стилю ставлення до дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Гончаренко С. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

2. Острогорский А.И. Значение семейних отношений в воспитании / А.И. Острогорский, А.П. Плеханов // Школьное воспитание. – 1999. – № 9. – С. 66–70.

УДК 159.9

Шубертій Н.Г.[1], Сомова М.А.[2]
[1] ст. викладач НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-116 НУ «Запорізька політехніка»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКОВОЇ АГРЕСИВНОСТІ

Підлітковий вік характеризується переплетінням суперечливих тенденцій соціального та особистісного розвитку дитини. Для цього складного періоду показовими є негативні прояви, дисгармонійність особистості, згортання або зміна інтересів, а також протестний характер поведінки підлітків стосовно дорослих. Цей період вирізняється великою кількістю позитивних проявів: зростає самостійність, більш різноманітними та змістовними стають взаємини з ровесниками і дорослими, значно розширюється, істотно змінюються сфери діяльності підлітка, розвивається відповідальне ставлення до себе та інших людей. В соціально-педагогічній та психологічній літературі проблема агресивності у підлітків розглядається в дослідженнях К. Андерсена, А. Адлера, А. Бандури, І. Фурманова, З. Фрейда, Е. Фрома, Х. Хекхаузена та інших.

Агресивні дії в дитини можна спостерігати вже із самого раннього віку. В перші роки життя агресія виявляється майже винятково в імпульсивних приступах упертості, виражається спалахами злості або гніву, що супроводжуються лементом, кусанням, драчливістю і не піддаються керуванню дорослих. Причиною такої поведінки є блокування бажань чи наміченої програми дій у результаті застосування виховних впливів. Тому зовсім ясно, що така поведінка дитини викликана станом дискомфорту, фрустрації чи безпорадності [1].

Так, кроскультурні дослідження, які наводить Х. Хекхаузен показують, що, якщо взяти найбільш прості форми дитячої агресивності, які частіше зустрічаються – реакції образити чи вдарити, то у дітей у віці від 3 до 11 років можна спостерігати в середньому по 9 агресивних актів в годину. 29% з них складають безпосередні реакції у відповідь на напад протилежної сторони. Причому ця частка залишається практично постійно, змінюється лише у залежності від статі та складає 33% у хлопчиків та 25% у дівчаток. З віком відбувається також зміна форм агресії: частота простого фізичного нападу зменшується за рахунок зростання більш «соціалізованих» форм, таких як образа чи суперництво [3].

Л. Берковитц, К. Лагерспетц, А. Канкейнен відзначають існування статево-вікових відмінностей у способах вираження агресивності. Так, ними було виявлено, що дівчата старших вікових груп використовують в основному непрямі способи агресивної поведінки (вербальна агресія), на відміну від хлопців, які використовують прямі способи агресивної поведінки (фізична агресія та негативізм, які домінують протягом усіх вікових етапів розвитку). У віковому аспекті виявлено загальне зростання агресивних та негативістських тенденцій, як у хлопчиків, так і у дівчаток. Виявлено, що здатність до використання непрямих способів агресивної поведінки формується у дівчат до 11 років. А в цілому у віковій групі 11 років діти найбільш високо оцінили себе за рівнем агресії [3].

Дослідження з вивчення підлітків - правопорушників, проведене Д. Фельдштейном показало, що ядром конфліктної ситуації, яка привела до моральної деформації особистості цих дітей, є не біологічні властивості, а недоліки сімейного і шкільного виховання, у цих підлітків, зокрема, втрачений інтерес до навчання, фактично загублені зв'язки зі школою. Вони володіють нормальними розумовими можливостями, і цілеспрямоване включення їх у задану систему багатопланової діяльності забезпечує успішну ліквідацію інтелектуальної занедбаності і пасивності [2].

Підлітковий вік називається перехідним віком, бо він характеризується переходом від дитячого стану до дорослого, від незрілості до зрілості. Підліток – це вже не дитина, але ще і не доросла людина. Цей розвиток завершується близько 16 років перетворенням підлітка на юнака чи дівчину. Для підлітка характерна підвищена збудженість, певна неврівноваженість з переважанням збудження над гальмуванням. Ця особливість залишає певний відбиток на характері протікання емоцій у підлітка [1].

Таким чином, агресивність в особистісних характеристиках підлітків формується в основному як форма протесту проти нерозуміння дорослих, через незадоволення своєю позицією у суспільстві, що проявляється і у відповідній поведінці. Разом з тим, на розвиток агресивності підлітка можуть

впливати, безперечно, природні особливості його темпераменту, наприклад, збудженість і сила емоцій, що сприяють формуванню таких рис характеру, як запальність, дратівливість, невміння стримувати себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кряжева Н.Л. Развитие эмоционального мира детей / Кряжева Н.Л. – Ярославль: Литера, 1997. – 367 с.

2. Семенюк Л.М. Психологическая сущность агрессивности и ее проявление у детей подросткового возраста / Методические рекомендации в помощь педагогам- практикам / Семенюк Л.М. – М.: Школа, 1991. – 116 с.

3. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. – Т.1 / Хекхаузен Х. – М.: Просвещение, 1986. – 450 с.

СЕКЦІЯ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

УДК 316.624
Балухтіна О.М.[1]
[1]канд.іст.наук, старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ПЕРВИННА СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ВАНДАЛІЗМУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ (НА ПРИКЛАДІ ГРАФІТІ)

На сьогоднішній день розвиток вандалізму є гострою проблемою людства. В Україні динаміка цього соціального явища характеризується тенденцією до збільшення. Саме тому необхідно шукати різноматні та ефективні засоби для масштабної профілактики вандалізму, в першу чергу, серед підлітків. Науковці провели велику кількість досліджень цього явища, визначили причини та мотиви. Необхідність організації соціально-педагогічної профілактики підліткового вандалізму обґрунтовується у працях Л. Вольнової, А. Любченко, Н. Савельєвої [1, 2].

У підлітковому віці на розвиток вандалізму впливають показники успішності дитини, конфлікти з батьками або вчителями, наявність друзів з вандальною поведінкою, послаблення батьківського контролю. В умовах практичної відсутності цінностей вандалізм серед підлітків – це досить гучний сигнал сучасному суспільству щодо перспектив майбутнього.

Одним із видів вандалізму як різновиду девіантної, деструктивної поведінки людини науковці називають графіті. Лише частково в сучасному світі графіті розглядається як частина міського простору. За невеликим виключенням, коли держава дозволяє та контролює графіті, це можна назвати мистецтвом. Але, в переважній більшості графіті, це, в першу чергу, вандалізм. Офіційно воно визнано лише в окремо відведених для цього районах у кількох десятках країн, наприклад, Австралії, Бразилії, Польщі, Чехії, Данії. Найчастіше графіті з’являється в тих районах, де найлегше малювати – їх вважають «неблагополучними» і асоціюють зі злочинами та бандами. У суспільній свідомості вандалізм часто постає безцільною, безглуздою та невмотивованою поведінкою.

Термін “графіті” (з італійського – “надряпаний”) означає всякий недозволений напис, знак, зроблений будь-яким способом на об'єктах суспільної або приватної власності та містить різноманітні повідомлення, лайки, вислови, малюнки й символи. Це протиправне діяння призводить до пошкодження та псування майна, та підлягає адміністративному покаранню за ст. 194 КК України. Вандалів, що наносять графіті, називають «monikering», «Бомбери», «Теггери», «Муралли», «Стенсіл-артери».

Вчені дають пояснення цьому явищу. Діти таким чином стверджують особистісну чи групову ідентичність, протестують проти соціальних і культурних норм; проявляють злісну реакцію щодо конкретної особи, політичної, етнічної, соціальної групи, її лідерів, субкультури, соціального інституту і т.ін.

На сьогоднішній день профілактична робота в школах з означеної проблеми проводиться в межах загальної профілактики девіантної та деліквентної поведінки, що не завжди забезпечує достатню увагу з боку фахівців. Метою цих заходів є виявлення причин, що обумовлюють прояв вандалізму та їх попередження. Профілактика носить інформаційний характер, оскільки спрямована на формування в особистості неприйняття та категоричну відмову від вчинення актів вандалізму.

Завдання первинної профілактики:

1) інформування, формування мотивації на ефективний соціально-психологічний і фізичний розвиток;

2) формування мотивації на соціально-підтримуючу поведінку;

3) розвиток стратегій розв'язання проблем, пошуку соціальної підтримки;

4) удосконалювання, підвищення ефективності використовуваних підлітком активних, конструктивних поведінкових стратегій;

5) збільшення потенціалу особистісних ресурсів (гарні оцінки, зайнятість у гуртках, формування позитивної, стійкої Я-концепції, розвиток емпатії, внутрішнього контролю власної поведінки, тощо [2].

Об'єктами впливу первинної профілактики вандалізму виступають підлітки в школі, батьки (сім'я), вчителі, позашкільні підліткові, молодіжні колективи та групи, діти вулиці.

Проявом та реалізацією первинної профілактики, яка спрямована на попередження проблеми, вважаються просвітницько-профілактичні заходи. Створення та здійснення профілактичних програм за кількома напрямками, а саме поліпшення охорони здоров'я, підвищення якості освіти, розвиток соціально-культурної діяльності, дозвілля і туризму, посилення контролю правоохоронних органів за захищеністю об'єктів культурно-історичної спадщини можуть стати ефективним засобом для масштабної профілактики вандалізму серед підлітків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків. – К.: Ера, 2016. – 188 с.

2. Любченко А.О., Савельєва Н.М. Соціальні проблеми і профілактика вандалізму: навч. пос. – Полтава: ПНПУ, 2018. – 75 с.

УДК 364.24
Барзенкова-М'ясникова Л.В.[1]
[1] канд. соц. наук, доц. ЕІДМУ КПУ

УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ВУЛИЦІ

Діти вулиці і бездоглядність є спільною соціальною проблемою держав світу, не являється винятком і Україна. Причини виникнення і поширення цього явища багатоаспектні. Вони мають комплексний характер, обумовлені системою правових і соціально-політичних умов функціонування держави, станом суспільної моралі, положенням інституту сім'ї у суспільстві. Українські родини на сучасному етапі виявилися практично не підготовленими до повноцінного виховання дітей та підтримання родинних зв'язків.

Питання поширення поняття діти вулиці, особливо у дитячому середовищі тісно пов'язане з іншим негативним явищем – соціальним сирітством. У свою чергу, різке падіння авторитету сім'ї в українському суспільстві є результатом неспроможності державної соціальної політики створити умови для захисту економічних, матеріальних, побутових потреб родин. Як результат, зростання рівня алкоголічної залежності батьків, збільшення випадків насильства у родинах. Відсутність безпечних умов існування в родинному оточенні у більшості випадків зумовлюють залучення дитини до вуличного життя. Особливої уваги з боку держави потребує сьогодні вирішення проблемних питань дітей вулиці, зменшення чисельності дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, більшість з них – "сироти" при живих батьках, відновлення житлових і майнових прав дітей.

Причинами такої ситуації стало різке зниження доходів та рівня життя населення внаслідок структурних змін у галузях економіки, збитковості багатьох підприємств, недосконалості фінансово-кредитних механізмів, різкого збільшення наявного та прихованого безробіття, неготовність навчальних та соціальних закладів, правоохоронних органів проводити роботу з такими категоріями населення в ринкових умовах [1, с. 56]. Існує дуже багато закладів соціального захисту для дітей вулиці такі, як: притулок для неповнолітніх служби у справах неповнолітніх; заклад соціального захисту, створений для тимчасового перебування в ньому неповнолітніх віком від 3 до 18 років; центр соціально-психологічної реабілітації дітей служби у справах неповнолітніх; заклад соціального захисту, що створюється для тривалого або денного перебування дітей віком від 3 до 18 років, які опинилися у складних життєвих обставинах, надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової та інших видів допомоги [2, с. 47].

Серед низки причин або перешкод, через які люди не бажають або не мають можливості всиновлювати або брати під опіку дітей, позбавлених батьківської опіки, які необхідно враховувати під час формування та вдосконалення державної соціальної політики – це недостатній рівень фінансової підтримки таких сімей; низький рівень соціальної значущості прийняття дитини в сім'ю на виховання, з одного боку, та відсутність таємниці усиновлення, з іншого; недостатній рівень соціальних послуг та соціального супроводу таких сімей; брак інформації щодо можливостей усиновлення та взяття під опіку; потреба у допомозі в оформленні документів [3, с. 51-61]. Український інститут соціальних досліджень за підтримки ЮНІСЕФ дослідив причини виникнення соціального явища діти вулиці. На підставі контент-аналізу відповідей експертів – керівних працівників різних міністерств і відомств були визначені основні причини виникнення соціального явища діти вулиці. Зіставлення отриманих відповідей із причинами, виявленими під час опитування безпосередньо дітей вулиці, дозволяє створити майже повну картину появи дітей вулиці як соціального явища.

Отже, можна зробити висновки, що реально про дітей вулиці йдеться тільки у гостросюжетних статтях, а власно соціальне явище не вивчено і не сформовано відповідне ставлення до нього. Потребує комплексне вивчення цієї проблеми як з боку мотивації поведінки дитини, так і з боку реакції на цю поведінку членів сім'ї, родичів, суспільства. Місцеві органи виконавчої влади повільно вирішують проблеми дітей вулиці. Це пояснюється тим, що їм не вистачає коштів для роботи позашкільних закладів, бракує кваліфікованих спеціалістів, які могли б займатися цією складною соціальною проблемою. От і слугує проблема існування дітей вулиці як приклад відсутності міжвідомчої кооперації у вирішенні соціальних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Закон України "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх" // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 6. – С. 352.

2.Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402.

3.Бреева Е. Б. Социальное сиротство в социально-ориентированном государстве // Социологические исследования. – 2008. – №4. – С. 44-51.

УДК 35.087
Баршацька Г.Ю.[1]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЕТАПІВ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ МОБІЛІЗАЦІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

У різні часи і в різних країнах питання соціального забезпечення вирішувалися по-різному – розв'язання їх через сімейне утримання непрацездатних, через благодійництво, шляхом утворення різних громадських і професійних об’єднань, покликаних здійснювати відповідну підтримку. Проте ці заходи не мали системного характеру і послідовності, були скоріше окремими спробами вирішення проблеми, а не її комплексним розв'язанням.

Основними завданнями системи пенсійного страхування є:

– створення та забезпечення функціонування страхових інституцій (страхових фондів або страховиків);

– акумуляція у страхових фондах необхідних фінансових ресурсів через цільові платежі (страхові внески) страхувальників, тобто осіб, які спрямовують (відкладають) частину власних коштів (доходу) на користь осіб, які потребують захисту від страхових ризиків (застраховані особи);

– забезпечення збереження та відтворення цільового використання коштів страхових фондів.

Основними напрямами цієї роботи стало вдосконалення законодавства із сплати обов’язкових платежів до Пенсійного фонду:

– створення системи персоніфікованого обліку внесків відомостей про застрахованих осіб в системі загальнообов’язкового державного страхування (СПОВ);

– посилення платіжної дисципліни підприємств;

– звільнення Пенсійного фонду від не властивих йому видатків.

Поєднання функцій з призначення та виплати пенсій, які раніше здійснювались органами соціального захисту населення дало змогу вирішити низку важливих питань:

– забезпечити призначення пенсій за даними системи персоніфікованого обліку внесків;

– своєчасно запобігати випадкам нецільового використання коштів Пенсійного фонду у зв’язку з недостовірністю представлення документів для призначення пенсій про стаж та заробітну плату, посилити контроль за правильністю призначення та виплати соціальних пенсій, доплат непрацюючим пенсіонерам;

– прискорити терміни розгляду заяв про призначення пенсій, зменшити документообіг, пов'язаний з проведенням індексацій пенсій працюючим пенсіонерам без подання ними додаткових документів, зменшити адміністративні видатки (на друкування відомостей, зменшення штатної чисельності працюючих та інше);

– перетворити Пенсійний фонд України на функціонально збалансовану фінансову інституцію, що забезпечує увесь комплекс заходів з функціонування загальнообов'язкової системи пенсійного страхування, починаючи зі збору страхових внесків та закінчуючи виплатою пенсій.

Відмінними ознаками пенсійного забезпечення слід вважати такі:

1) пенсійне законодавство чітко встановлює коло забезпечуваних осіб, які мають право на певні види пенсій (особи, котрі досягли пенсійного віку, чи/та які мають відповідну групу інвалідності, члени сім'ї померлого годувальника, які знаходились на його утриманні, та ін.);

2) джерелами фінансування встановлених пенсійним законодавством виплат є кошти Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування від нещасних випадків, державного бюджету, недержавних пенсійних фондів);

3) умовами пенсійного забезпечення є досягнення особою пенсійного віку, наявність певного страхового стажу, наявність групи інвалідності, характер захворювання, втрата годувальника та знаходження на його утриманні та ін. Отже, видами пенсійного забезпечення є пенсії за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника, за вислугу років, за особливі заслуги перед Україною; довічна пенсія, одноразова пенсійна виплата, пенсійна виплата; пенсія на визначений строк;

4) розміри видів пенсійного забезпечення залежить від розміру заробітної плати особи, тривалості страхового стажу, вислуги років;

5) органами управління пенсійного забезпечення є Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування від нещасних випадків, недержавні пенсійні фонди, Міністерство доходів і зборів.

Аналіз впровадження змін у країнах свідчить про наявність двох загальних стратегій. Одна група країн поступово згортає державні розподільчі системи і замість них одночасно впроваджує індивідуальні накопичувальні системи під комерційним управлінням (Казахстан, Чилі). Друга група країн переважна більшість економічно розвинених, Чеська республіка, Словенія, Румунія поєднує корегування державних пенсійних систем із запровадженням добровільних пенсійних систем. Україна, де процес реформування пенсійної системи хоча і знаходиться на початковому етапі, тяжіє до країн другої групи.

УДК 378.046.4:354
Дударьов В.В.[1]
[1] канд. політ. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ, ПЕРЕПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

У світовій економіці, якісної перебудови адміністративних систем на особливу увагу заслуговують питання упровадження в Україні сучасних стандартів публічного управління, що обумовлює необхідність забезпечення державного апарату висококваліфікованими, компетентними фахівцями, здатними ефективно працювати в органах державної влади, готовими відповідати на виклики соціально-економічного розвитку держави.

Органи державної влади потребують кадрів, здатних на основі та в межах законів діяти самостійно, креативно і заповзятливо, бути дисциплінованими і рішучими у питаннях прийняття нестандартних рішень, захисту прав та свободи людини і громадянина. Зміст і рівень їх спеціального, фахового, професійного навчання мають відповідати стратегії розбудови української державності, враховувати високий динамізм соціальних і економічних процесів, завдання й труднощі формування і запровадження новітніх моделей державного управління і його кадрового забезпечення.

Головну роль у процесі підвищення професіоналізму та компетенції державних службовців відіграє дієздатна система їх підготовки та підвищення кваліфікації. Але теоретичні напрацювання щодо осмислення проблем визначення самого поняття підвищення кваліфікації державних службовців, створення і функціонування системи підвищення кваліфікації державних службовців, а також управління цією системою не відповідають потребам сьогодення.

Аналіз нормативно-правової бази у сфері підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців України свідчить про тенденцію централізованого закріплення та вирішення важливих питань навчання державних службовців, уніфікації правового регулювання відносин у цій сфері, що проявляється у збільшенні кількості законодавчих та інших нормативно-правових актів загального характеру. У цих документах закладено основи єдиної кадрової політики у сфері державної служби, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, метою якої є забезпечення їх високого професіоналізму, якнайповніша реалізація кожним державним службовцем права на збагачення своїх знань, професійних навичок і вмінь, своїх інтересів та ін.

На сьогоднішній день, разом з «традиційною» системою закладів, що забезпечують підготовку та підвищення кваліфікації державних службовців (Національна академія державного управління при Президентові України, її регіональні інститути, центри перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій), активно функціонує «нетрадиційна» (недержавні вищі начальні заклади).

Відсутність узгодженості між суб'єктами «традиційної» та «нетрадиційної» систем спричиняє зниження ефективності всієї системи професійного навчання державних службовців, невиконання основних її функцій.

Крім того, невирішеними залишаються проблеми в «традиційній» системі закладів, що забезпечують підготовку та підвищення кваліфікації державних службовців, – недостатнє фінансування, відсутність зацікавленості основних споживачів послуг (державних службовців), різний статус регіональних центрів та ін.

Наявна система не відповідає вимогам європейських стандартів – післядипломна освіта державних службовців не забезпечує здобуття нових навичок і вмінь з професійної діяльності, надання якісних управлінських послуг, роботі відповідно до вимог «приязної адміністрації», навичок користування новітніми технічними засобами та ін. Розвиток системи підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців відбувається хаотично, без застосування стратегічних підходів, а зміни, що відбуваються, як правило, не підкріплені належними ресурсами або не відповідають дійсним потребам державних службовців і умовам соціально-економічної ситуації, що склалася.

Отже, після детального спрацювання проблеми підвищення кваліфікації для державних службовців та ефективного функціонування зазначеної системи доцільним є прийняття на загальнодержавному рівні законодавчого акту, який би передбачав унормування системи державних та недержавних навчальних закладів, які займаються підготовкою та підвищенням кваліфікації державної службовців та оптимізував би програми підготовки та підвищення кваліфікації державної службовців з урахуванням європейських стандартів, науково-технічних досягнень, проходження адміністративної реформи. Не менш вагомим в цьому контексті є отримання державним службовцем професійної освіти й підвищення ним кваліфікації та процесу просування його по службі.

УДК 316.647.5
Коваль В.О.[1]
[1] канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ ВІДТВОРЕННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Практика толерантності відтворюється на основі оцінки соціальних дій і в процесі самої соціальної дії. При цьому слід враховувати, як указав П. Штомпка [1, с. 67], що самою суттєвою рисою соціальної дії є його орієнтація на майбутнє, а також наступні зауваження Ю. Хабермаса « при будь-якому акті толерантності повинні вводиться характеристики того, що необхідно ухвалювати й терпіти і тим самим толерантність повинна мати свої обмеження» і те, що «толерантність ми можемо проявляти тільки відносно переконання, яке відкидається виходячи із кращих суб'єктивних міркувань, і саме так, щоб це когнітивне відкидання не спричиняло ніякий практично «непереборної антипатії. Очікування толерантності вимагає від нас свідомо «відволіктися» від незгоди, що зберігається на когнітивному рівні, заради вирішення протиріч на рівні соціальної взаємодії…» [2]. Орієнтація соціальної дії на майбутнє пов'язана з темпоральними ритмами, які звичайно задають практики повсякденності. При цьому треба враховувати те, що наслідки соціальних взаємодій мають часовий лаг, який задається не тільки темпоральними практиками повсякденності, але й різницею протікання й сприйняття соціального часу різними соціальними стратами суспільства, а також різним тлумаченням ними значимості сьогодення й майбутнього. Саме тому так важливо для практик толерантності орієнтація цих страт на майбутнє – це дозволяє уникнути кризового стану свідомості в періоди суспільних трансформацій, знизити аномію.

Толерантність реалізується тільки у взаємодії із чужим (іншим), тобто з тим, що відрізняється від норми і є девіацією, локусом контролю якої виступає окремий індивід або група. Тобто, у ході порівняння норми і її девіацій будуть виявлені характеристики того, що необхідно ухвалювати й терпіти. Прийняте останнім часом розширювальне трактування толерантності, де її практики позначені як застосовні в будь-яких групах приводять не тільки до «розмивання» норм, які відтворюються в різних групах, але й несе погрозу загальним нормам які спрямовані на збереження, що дозволяють ефективно працювати різним соціальним інститутам. Чужий, стосовно якого може бути зайнята позиція толерантності, як указала Самохвалова В.І. [3, с.28], може бути іншим по: ментальності, способу життя, різним статусам, походженню, етнічній приналежності, культурі й онтології. А показником толерантної свідомості, як указала Перемога Н.А [4, с.15], у їхній суб'єктивній формі виступають «воля», «мирна обстановка в країні»,

«почуття боргу й відповідальності», «активне діяльне життя», «права людини», «професіоналізм» (індикатори шкали М. Рокича).

Виходячи з вищесказаного можна зробити висновок про необхідність картографування елементів простору толерантності для виявлення характеристик того, що необхідно ухвалювати й терпіти (чужі ідеї, звичаї, норми поведінки) і картографування ідентичності соціальних груп стосовно яких планується застосування соціальних технологій спрямованих на відтворення толерантності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Штомпка П. Доверие – основа общества / Петр Штомпка: пер. с пол. Н.В. Морозовой. – М. Логос, 2012 – 440 с.

2. Хабермас Ю. Когда мы должны быть толерантными? О конкуренции видений мира, ценностей и теорий // Социологические исследования. – 2006. – №1. – С. 45-53.

3. Самохвалова В.И. Идентичность, норма и пределы толерантности // Философские науки. – 2008. – №4. – С. 26-45.

4. Победа Н.А. Толерантность: содержательные смыслы и социологическая интерпретация // Социологические исследования. – 2007. – №6. – С. 13-27.

УДК 378:316

Кузьмін В.В.[1]

[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

КАР'ЄРНІ СТРАТЕГІЇ У ФОКУСІ СОЦІОЛОГІЧНОГО ПОСТСТРУКТУРАЛІЗМУ

Реалізація кар'єрних стратегій в рамках постструктуралізму залежить від багатьох факторів. Одним з головних є фактор економічних і соціально-економічних відносин у рамках суспільства. Постструктуралізм став відповіддю на кризу структурного функціоналізму, методологія якого вже не могла задовільнити більшість соціологів та наукову спільноту в сфері забезпечення проведення валідних досліджень та інтерпретацій соціальних відносин у суспільствах країн Західної Європи та Північної Америки.

Саме тому друга половина XX століття пройшла під знаком формування соціологічних теорій постструктуралістського змісту, які змогли б допомогти дослідити основні тенденції функціонування суспільства. Розвиток постструктуралізму збігся з активізацією глобальних процесів розвитку суспільної взаємодії в сфері економіки, культури, політики та інших сфер суспільного буття. Розвиток постструктуралістських суспільств у країнах Західної Європи був інспірований державними інституціями з метою

видозмінити структуру суспільства через планове зменшення залежності від індустріального виробництва. Особливо показовими заходами стимулювання розвитку суспільства за постструктуральним типом стали реформи М. Тетчер, які започаткували трансформацію суспільних відносин та структуру суспільства за постіндустріальним типом.

У країнах Західної Європи перехід до реалізації кар'єрних стратегій за постструктуралістським типом відбувався шляхом державної підтримки, у той час як у країнах Східної Європи та пострадянського простору ці зміни відбулися в період трансформації державних інституцій. Особливість трансформації соціальної структури суспільств пострадянського світу полягала в шоковій трансформації суспільних інституцій, яка призвела до тотальної видозміни структури суспільства і стала негативним символом соціального регресу та дезадаптованості значної кількості населення, яке не змогло адаптуватися до нових соціальних реалій. Усі перераховані фактори призвели до значних змін у реалізації кар'єрних стратегій. Більшість кар'єрних стратегій стали орієнтованими на сферу послуг.

У той же час кар'єрні стратегії, що орієнтуються на промислове виробництво, тяжіють до крафтового виробництва, яке дає актору можливість не тільки виробити ексклюзивний товар, орієнтований на конкретного клієнта, але й реалізувати свій творчий потенціал. Постструктуральне суспільство актуалізувало новий тип кар'єрних стратегій, що базується на сфері ігор та відпочинку. Через появу у більшості членів суспільства великої кількості вільного часу виявився не вдоволеним запит на розваги, що дозволило переорієнтувати кар'єри значної кількості вивільнених з ринку праці громадян. Підприємництво в рамках постструктуралізму трансформувалося у доповнення крафтової діяльності, оскільки підприємці через високий рівень конкуренції на перший рівень почали ставити не високі прибутки від власної підприємницької діяльності, а визнання свого підприємницького хисту через реалізацію того чи іншого товару чи послуги у творчий спосіб або задіявши як клієнтів відомих та значимих для суспільства осіб. У майбутньому постструктуралістське суспільство модернізується в суспільство, що матиме більш стійку структурованість через диференціацію суспільства за окремими ціннісними орієнтаціями, які дадуть можливість функціонувати в рамках окремих суспільних структурах, які будуть масивними і майже не будуть перетинатися на низинному рівні, а будуть взаємодіяти тільки масивні суспільні підструктури. Це дасть можливість реалізовувати кар'єрні стратегії в автономному режимі в рамках окремої суспільної підструктури.

УДК 159.944:316
Кузьмін В.В.[1]
Кузьміна М.О.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] асп. НУ «Запорізька політехніка»

ТЕХНОЛОГІЇ ПОДОЛАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Аналіз літератури свідчить, що проблема синдрому емоційного вигорання знайшла своє відображення в роботах зарубіжних і вітчизняних вчених, присвячених змістом і структурою цього синдрому. Крім того, деякі прояви синдрому емоційного вигорання вивчалися, як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками, у представників різних професійних груп.

Слід зазначити, що одні вчені представляють досить розширене тлумачення емоційного вигорання, яке ускладнює його розуміння як окремого феномена, а його поліпредметне категоріальне поле досить складно відрізнити від подібного для інших психічних явищ. Інші експерти відзначають досить вузьке тлумачення емоційного вигорання. Відзначимо, що відрізняються визначення емоційного вигоряння переважно за кількістю задіяних в даному процесі сфер особистості і факторами, які впливають на його виникнення і розвиток.

В історії пізнання емоційного вигоряння можна умовно виділити три етапи: на першому етапі вчені ототожнювали емоційне вигорання з поняттям стресу, вважаючи його результатом робочого стресу; другий – системний етап, коли емоційне вигорання отримало опис у вигляді системного конструкту в єдності статичного і динамічного аспектів, критеріїв їх визначення; третій – гуманістичний, розглядає емоційне вигорання як комплекс специфічних переживань і бачить в ньому конструктивні можливості для самоактуалізації фахівця.

Узагальнюючи аналіз літературних джерел, можна підсумувати положення про те, що емоційне вигорання розглядається як складне багатоаспектне явище: процес (має трифазну структуру і характерну для стресу криву розвитку в часі); психічний стан, яке якісно і кількісно характеризує особистість під час адаптації до екстремальних умов на роботі; емоційне вигорання є системою з трьох основних компонентів (емоційне виснаження, деперсоналізація, редукція особистісних досягнень), яке тотально впливає на всі елементи біопсихосоціальної системи «людина».

Дане явище характеризується певною сукупністю факторів, які викликають його виникнення і розвиток.

Згідно обраних методик нами було проведено емпіричне дослідження емоційного вигорання соціальних працівників.

Отримані результати дослідження емоційного вигорання соціальних працівників свідчать про те, що практично всі фази стресу в підгрупах з різним стажем діяльності знаходяться в фазі формування або вже є сформованими. Аналізуючи показники фаз емоційного вигорання можна відзначити, найбільш високі показники емоційного вигорання мають соціальні працівники зі стажем роботи понад 10 років. Найбільш вираженими склалися і домінуючими симптомами в групах соціальних працівників є:

Відзначимо, що профілактика синдрому емоційного вигорання має бути комплексною і вестися в різних напрямках. Головна профілактика вигорання – це знання про його існування і самоконтроль. Потрібно пам'ятати, що при будь-яких особистісних деформаціях вигоряння настає швидше.

УДК 378:316
Попович В.М.[1]
Кузьміна М.О.[2]
[1] д-р філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] асп. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «231-СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Дослідження, присвячені феномену формування професійної компетентності, останнім часом отримали велику популярність у всьому світі. Стали вивчатися проблеми планування і реалізації кар'єри, розглядаються питання наукового супроводу професійної компетентності і прогнозування його успішності, розробляються практичні програми набуття компетентностей. На сьогоднішній день, вибір кар'єри є одним з найбільш значущих рішень, що приймаються людиною в своєму житті, тому що всі подальші досягнення в тій чи іншій сфері життєдіяльності безпосереднім чином залежать від відповідності між особистістю і характером роботи, а також від сумісності особистісних очікувань в області майбутньої роботи з можливостями організації.

Відзначимо, що час навчання у закладі вищої освіти є одним з найбільш значущих періодів розвитку професійної компетентності. В даний період активний процес постановки кар'єрних цілей і розробки планів і для нього характерним є придбання конкретних уявлень, пов'язаних з професійним і особистісним майбутнім, з вимогами, що пред'являються конкретної професії. Найважливішими цінностями для студентів-випускників

стає робота за фахом, можливість робити все по-своєму і не бути обмеженими правилами організації, отримання роботи, яка дасть максимум свободи і автономії у виборі змісту занять, часу його виконання, набутті можливості зробити щось повністю за своєю ініціативою і ін.

В результаті проведеного нами дослідження особливостей формування професійних компетентності студентів спеціальності «231 – Соціальна робота» на етапі завершення бакалаврату було визначено, що для ефективної побудови кар'єри необхідний усвідомлений адекватний вибір напрямку професійного розвитку. У період студентства майбутні фахівці виробляють життєві плани, що представляють собою сукупність шляхів, засобів і методів досягнення життєвих цілей, висунутих на майбутній процес життя. Ці шляхи і засоби визначаються, з одного боку, об'єктивними умовами, з іншого боку – кар'єрними, сімейними та іншими орієнтаціями особистості, що лежать в основі формування змістовно і хронологічно узгоджених життєвих і професійних планів.

Проведене дослідження професійної компетентності студентів спеціальності «231 – Соціальна робота» на етапі завершення бакалаврату дозволило підтвердити висунуту гіпотезу про те, що професійної компетентності мають ряд своєрідних властивостей на етапі навчання на останньому курсі: виявлено, що для студентської аудиторії властиві типові кар'єрні орієнтації, які відображають соціально-економічне становище суспільства, і пріоритетні кар'єрні орієнтації, обумовлюється від орієнтації і часу професійної підготовки; підтверджено, що в студентському віці професійної компетентності не усвідомлюються в повному обсязі, що є віковими особливостями самосвідомості; рівень усвідомленості найважливішою професійної компетентності змістовно визначає спрямованість професійного самовдосконалення студентів.

Проблема формування професійної компетентності сучасних випускників закладів вищої освіти полягає в тому, що в ході реформації системи вищої освіти змінюється сам вигляд студентства: формується новий тип особистості, орієнтований на індивідуалізм, в системі пріоритетів лідируючі позиції займають пріоритети приватного інтересу, розрахунок тільки на свої сили, підвищується цінність багатства. Тобто у сучасних студентів формується нова система ціннісних орієнтацій, яка диктується ринковою економікою. Отже, існує висока ймовірність виникнення суперечності між власними кар'єрними орієнтаціями і суспільно декларованими пріоритетами.

УДК 37.012.1
Попович В.М.[1]
[1] д-р філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСНОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Формування та розвиток громадянського суспільства обумовлено потребами практики, насамперед утвердженням такої глобальної тенденції, як демократизація суспільних процесів, що поступово, але невідворотно охоплює собою все більш помітний масив народів і країн світу, розгортається на теренах Україні все з більшою активністю і перспективою. В широкому розумінні, демократія – це влада народу – людей, як громадян власно сформованого суспільства. Зрозуміло, кожен громадянин зацікавлений в утвердженні демократії і свободи.

Підходи до вивчення громадянського суспільства здійснювалося представниками різних шкіл та напрямів, як західними, так і східноєвропейськими дослідниками. Серед них можна виокремити американських вчених – Дж.Александера, М.Ігнат'єффа; англійських – Р.Дарендорфа, Є.Джессі; німецьких – М.Кляйнеберга, П.Козловські; польських – Є.Вятра, Е.Шацького; чеських – А.Оркень, Д.Чепелі; російських – К.Гаджієва, Ю.Сунгурова; українських – В.Баркова, Є.Бистрицького, О.Дергачова.

Проблема громадянського суспільства є не тільки об'ємною, а й надзвичайно складною, має комплексний характер. Сучасні концепції громадянського суспільства своїм корінням сягають у глибину античності і середньовіччя. З часів Платона і Цицерона поняття громадянин (від давньогрецького polites лат.civilis) пов'язано з поняттям прав і обов'язків, а у політології поняття громадянське суспільство найтіснішим чином пов'язане з поняттям право.

Для Аристотеля громадянське суспільство і держава є взаємозамінними поняттями: «держава є сукупність громадян, громадянське співтовариство».

Платон і Аристотель виходили із того, що суспільне життя без держави без встановлюваного і підтриманого нею порядку призведе до безладдя і не обіцяє нічого доброго громадянам. З наявністю держави Аристотель пов'язував можливість функціонування права, а останнє є мірилом справедливості й регулюючою нормою політичного спілкування. Аристотель прагне дати визначення поняття державного устрою: «верховна влада скрізь пов'язана з порядком державного управління, а останнє і є

державним устроєм». У державному устрою мислитель виділяє три частини: перша – законодавча, друга – посади, третя – судові органи».

Минуло майже дві тисячі років відтоді, як Цицерон започаткував термін «civilis societas», що в перекладі з латини означає «громадянське суспільство». Цей термін він трактує як об'єднання людей, «пов'язаних між собою згодою в питаннях права та спільності інтересів», яким виступає громадянське суспільство. До того ж воно буде присутнім як субстанція, коли закон набуває правочинності, а право стає регламентом, що діє «однаково для всіх» [1]. Запровадження нового терміна дало змогу Цицерону не тільки зафіксувати саме поняття, а й дати однозначне його трактування. Віддаючи пальму першості Цицерону у визначенні громадянського суспільства, потрібно зважити на застереження Т.Гоббса, який висловив міркування про громадянське суспільство в рамках «scienta civilis». Т.Гоббс стверджує, що першим це поняття використав Сократ, а за ним – Платон, Аристотель, Цицерон та інші грецькі й латинські філософи [2]. Гоббсовське трактування «громадянського суспільства» і «громадянина» забезпечується громадською самоорганізацією, яка може реалізуватися тільки в межах держави. Т.Гоббс пропонує своєрідну модель громадянського суспільства, яка є органічно пов'язаною з державою. На відміну від нього, Дж.Локк чітко розрізняє суспільство й державу. Пропонує розуміння громадянського суспільства як універсальну форму реалізації законів, соціальний стан формальної рівності. Дж. Локк зазначає, що ні для кого в громадянському суспільстві не може бути зроблено виняток із законів цього суспільства [2].

Виходячи з основних положень філософії громадянського суспільства провідних філософських вчень того часу, можна казати, що, громадянське суспільство – це конкретний спосіб інституалізації демократії та сфера для добровільного об'єднання громадян із метою реалізації їхніх інтересів. Громадянське суспільство – це особливий феномен для публічної сфери, де ті чи інші суб'єкти шляхом активної добровільної діяльності забезпечують реалізацію власних цілей суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Скрипнюк О.В. Соціальна, правова держава в Україні. – К.: Вид-во КНУ ім. Т.Г.Шевченка, 2000. – 598 с.

2. Якоб М.М. Т. Гоббс та Дж. Локк як фундатори принципів соціально-правової держави // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – К., 2003. – Вип. 50. – С. 87-94.

УДК 614:364.4
Серга Т.О.[1]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МЕДИКО-СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Катастрофи та надзвичайні ситуації супроводжують людство протягом всіх історичних періодів. Так, і для нашого часу характерно поширення осередків військових конфліктів, землетрусів, екологічних і техногенних катастроф, стихійних лих, епідемій.

Результатом дії надзвичайних ситуацій є формування комплексу негативних і небезпечних для життя людини наслідків: матеріальних, екологічних, медичних, соціальних, психологічних та ін.

Медичні (медико-санітарні) наслідки надзвичайних ситуацій включають величину і характер санітарних втрат, потребу уражених в різних видах медичної допомоги, умови проведення лікувально-евакуаційних заходів, санітарно-гігієнічну і санітарно-епідеміологічну обстановку, медикаментозне забезпечення та ін.

До соціальних наслідків, які найбільш часто зустрічаються у надзвичайних ситуаціях, дослідники [1] відносять: втрату або руйнування житла; загибель близьких людей і родичів; втрату роботи; фінансові проблеми; збільшення числа безробітних і бродяг; збільшення числа безпритульних дітей; збільшення обсягу міграційних потоків; збільшення числа розлучень; поширення релігійного догматизму і сектантства; формування субкультур, що негативно впливають на здоров'я; поширення всіх видів злочинності (кримінальної, організованою, корупції й т. д.); зниження рівня загальної культури у більшості населення; поширення серед населення шкідливих звичок; збільшення числа інвалідів та тяжкохворих людей; посилення демографічних проблем; втрата загальнолюдських цінностей. До загальних соціальних і медико-соціальних наслідків можна віднести: загострення криміногенної обстановки; погіршення умов праці, побуту, проживання, якості харчування, доступності кваліфікованої медичної допомоги; порушення діяльності лікувально-профілактичних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та аптечних установ; поширення шкідливих звичок і соціально обумовлених захворювань та інші [2].

Посилення медичних, соціальних і медико-соціальних наслідків надзвичайних ситуацій відбувається в умовах політичної та економічної нестабільності держав, кризи охорони здоров'я та соціального захисту, спотворення культурних цінностей і падіння загальноосвітнього рівня населення, появи в суспільстві численних соціально незахищених груп.

У суспільстві XXI століття поряд з соціальними і політичними потрясіннями, виникають і нові форми небезпеки – інформаційні. Величезний потік інформації, який розповсюджується ЗМІ, провокує у людей будь-якого роду страхи і стреси. Вплив інформації може бути виключно сильним, здатним привести до самих серйозних деформацій – на особистісному рівні (аж до зміни психіки, появи хвороб, суїцидальної поведінки тощо), і на громадському (що викликає широкомасштабні дії: екстремістські та збройні виступи, терористичні акти тощо).

З огляду на складність і ступінь поширення надзвичайних ситуацій, людство повинно виробити складну комплексну систему безпеки, яка б включала б у себе економічні, політичні, соціальні, медичні елементи. І в цій системі дуже важливе місце повинна займати медико-соціальна робота, спрямована на відновлення, збереження і зміцнення здоров'я при різних надзвичайних соціальних умовах. Її головна мета – досягнення максимально можливого рівня здоров'я, функціонування та адаптації осіб з фізичною і психічною патологією, а також соціальним неблагополуччям. Медико-соціальна робота принципово змінює комплекс заходів допомоги в сфері охорони здоров'я, так як – передбачає системні медико-соціальні впливи на більш ранніх стадіях захворювання і розвитку хворобливих процесів. Тобто, даний напрямок комплексної роботи, що включає в себе діяльність психолого-педагогічної, соціально-правової та медичної спрямованості, має як патогенетичну, так і профілактичну спрямованість. А це дуже важливо, якщо йдеться про умови надзвичайних ситуацій.

Звичайно, це вимагає серйозної роботи в напрямку розробки науково-технічних засобів і технологій моніторингу за природними, соціальними та технічними процесами. Не менш важливою проблемою є й підготовка фахівців, які б мали можливість в надзвичайних ситуаціях комплексно вирішувати проблеми соціального і медичного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бурцев С.П. Медико-социальная помощь гражданам с посттравматическим стрессовым расстройством // Научные труды Московского гуманитарного университета: научный журнал. – М: Изд-во «Московский гуманитарный университет». – 2015. – № 2. – С. 16-24.

2. Мартыненко А.В., Бурцев С.П., Пахоменко Л.А., Шалмина Н.А. Медико-социальная работа: возможности при чрезвычайных ситуациях // Социология медицины: научно-практический журнал. – М: Изд-во «Медицина». – 2005. –№ 1. – С. 29-31.

УДК 37.012.1:354
Таран В.О.[1]
[1] д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Патріотизм є важливою складовою особистості державного службовця, що обумовлено характером його діяльності та визначається як один із провідних принципів, на яких будується державна служба в Україні. Особливої гостроти проблема патріотичних орієнтацій держслужбовців набуває в умовах боротьби України за свою незалежність проти військової агресії Росії, що надзвичайно актуалізує необхідність патріотичного виховання майбутніх держслужбовців в процесі їх професійної підготовки у ВНЗ, прищеплення їм мотивації щодо виконання службових і громадянських обов'язків. Складність проблеми полягає у тому, що прорахунки в державній політиці та доступ студентів до різноманітної інформації, яка носить діаметрально протилежне смислове наповнення і часто цілеспрямовано використовується для руйнації патріотичних орієнтацій в їх свідомості.

Саме цей важіль впливу на свідомість громадян України активно використовує РФ, застосовуючи широку палітру концептуалізованої антиукраїнської проблематики локального і глобального характеру. Серед найбільш «чутливих точок», на які здійснюється особливий тиск російської пропаганди, є наступні: 1) дискредитація ідеї української державності через викривлення української історії; 2) спростування факту існування окремого українського етносу; 3) руйнування уявлень про наявність української самобутньої мови, ПЦУ та культури. Це саме ті семантичні маркери, які лежать в основі формування почуття національної і культурної ідентичності та жаги політичної боротьби за становлення власної держави, і проти яких націлена Нова військова доктрина РФ, затверджена В.Путіним у грудні 2014 року. Документ передбачає посилення інформаційного впливу на українців, що має на меті підрив історичних, духовних і патріотичних традицій в області захисту вітчизни. Результатом має стати зміна зовнішньополітичного курсу держави, розбалансування системи державного управління, економічний і політичний колапс, підрив бойового духу ЗСУ, дискредитація ціннісних основ української державності, деукраїнізація українського соціального простору, масова дезінформація суспільства, депатріотизація структур державної служби.

На жаль, українська держава досі не сформувала концептуальних позицій патріотичного виховання, чітких механізмів протидії інформаційній агресії РФ, та й патріотичне виховання поки що не набуло вигляду цілісного

законодавчо визначеного механізму системної і цілеспрямованої взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, навчальних закладів, інститутів громадянського суспільства та громадян.

Тому цей напрямок роботи повинний залишатися одним із пріоритетних у тому числі і в процесі підготовки майбутніх держслужбовців, для яких патріотизм базується на взаємозв'язку професіоналізму і моральності. Адже професіоналізм державного службовця є передумовою його сумлінного виконання своїх обов'язків, пов'язаних з реалізацією політики держави та служінням своєму народові, а моральна складова – міцним регулятором його професійної діяльності, та спробам протидії корупції, дискредитації тощо. Під час війни це означає здатність проводити всі рішення держави, спрямовані на укріплення обороноздатності країни і спроможність протистояти агресору в політичній, військовій, економічній, інформаційній тощо сферах, забезпечувати міцний зв'язок між державою і громадянським суспільством, проявляти турботу про громадян, приділяючи особливу увагу учасникам бойових дій, волонтерам, ветеранам, постраждалим він війни, вразливим категоріям населення.

Виходячи з цього, основними напрямами патріотичного виховання студентів можна вважати: 1) розвиток високого професіоналізму, що ґрунтується на глибокому усвідомленні патріотичного призначення дежслужбовця, який керується в своїй діяльності положеннями базових нормативних документів України та виступає продовжувачем традицій української державності; 2) акцентуація уваги на осмисленні (дослідженні) різних аспектів професійної діяльності держслужбовця під час гібридної війни; 3) формування наукового світогляду, що спирається на прогресивний теоретико-методологічний історичний досвід і сучасні досягнення вітчизняних і зарубіжних вчених, синтез соціогуманітарних і спеціальних знань; 4) прищеплення навичок самостійного, творчого і критичного мислення, вміння працювати в інформаційному сингулярному полі, відділяючи правдиву інформацію від фейкової; 5) розвиток у студентів мотивації, спрямованої на підготовку до захисту української держави, соціальної активності; 6) широке залучення студентів до активної участі у національно-культурному відродженні українського народу, розвитку традицій та національно-етнічних особливостей; 7) укріплення співпраці студентів з громадськими організаціями, діяльність яких спрямована на зміцнення обороноздатності держави, допомогу воїнам ЗСУ, ветеранам та громадянам, постраждалим від війни.

Це здатне синтезувати в патріотичних орієнтаціях майбутніх держслужбовців любов до свого народу, своєї Батьківщини, своєї держави.

УДК 342.849.2
Турба О.О.[1]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕДВИБОРНОЇ АГІТАЦІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Становлення демократичних інститутів в Україні на сучасному етапі державно-правового розвитку супроводжується стрімкою еволюцією виборчого законодавства, застосуванням новітніх технологій в сфері виборчого права. Сьогодні одним з основних інструментів передвиборної агітації є соціальні мережі. Кожен український політик, політична партія прагнуть мати власну сторінку, інформаційний портал чи електронний засіб масової інформації. В даній роботі зроблена спроба розробити пропозиції щодо удосконалення правового регулювання передвиборної агітації в соціальних мережах. Нормативно-правовою базою дослідження є Конституція та Закони України.

Політичне Інтернет-середовище України містить кілька основних каналів, які забезпечують зв'язок політичних діячів з електоратом. Кожна партія в провідних світових державах має власний веб-ресурс, Україна тут не є винятком. На сайтах українських політичних партій можна знайти різну інформацію: від статуту й програми партії до банківських рахунків для благодійних внесків у партійну касу. Відомі українські політики також мають персональні сайти, які виступають своєрідним майданчиком для існуючих та потенційних прихильників того чи іншого лідера. На відміну від США, українські політичні діячі до цього часу недооцінювали роль цих ресурсів у формуванні громадської думки загалом, та власного іміджу, зокрема. Присутність у соцмережах стає все більш потужним інструментом для досягнення перемог на виборах, соціальні мережі сьогодні виконують потужну інформаційну та мобілізаційну функції. В Україні у 2012–2014 рр. у соціальних мережах «Вконтакті», «Одноклассники», «Facebook», «Twitter» вже було зареєстровано майже 42 млн українців.

З огляду на безперервну низку виборів в Україні, протягом останніх двох років політична реклама майже не сходить з телеекранів та зовнішніх носіїв. Зросла роль політичної реклами в українському суспільстві, незалежно від масштабів проведення політико-рекламних акцій (чи то просування когось на всеукраїнський рівень політичної партії, чи реклама відомого обласного політика). Проте слід зазначити, що процес регулювання передвиборної агітації в соціальних мережах практично не здійснюється, оскільки в Законі України «Про вибори Президента України» та «Про вибори

народних депутатів України» не зазначено обмеження використання соціальних мереж в передвиборній агітації. На сьогоднішній день активно іде політична пропаганда в соціальних мережах без указівки замовника політичної реклами. Таким чином, проблема правового регулювання політичної реклами в мережі Інтернет є актуальною і такою, яка вимагає якнайшвидшого вирішення на нормативно-правовому рівні Тому, проаналізувавши існуючі закони, які регулюють політичну рекламу, запропоновано рекомендації-поправки до Закону України «Про вибори Президента України» та «Про вибори народних депутатів України»:

1) Протягом демонстрації політичної реклами, що здійснюється за рахунок коштів виборчого фонду кандидата на пост Президента України, обов'язково повинно демонструватся прізвище, ім'я та по батькові її замовника у формі текстового повідомлення, яке має займати не менше 15 відсотків площі екрана і бути виконане контрастним кольором до фону та бути сприйнятним для глядача. Замовниками політичної реклами під час виборчого процесу для показу телерадіоорганізаціями можуть бути тільки кандидати на пост Президента України, партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, та кандидати у депутати в одномандатних округах.

2) Пропонується заборонити використання ботів, які є основним інструментом передвиборної агітації в соціальних мережах і які часто поширюють задану інформацію і формують потрібну думку серед широкого загалу. 3) Чітко визначити строки проведення агітації у соціальних мережах, оскільки у соціальних мережах у переддень і день голосування на сторінках пересічних громадян з'являється політична агітація, яка закликає голосувати за певні політичні сили. 4) Ідентифікувати політичну рекламу. Відповідно до законодавства, більша частина політичної реклами на телебаченні має розкривати організацію або особу, яка заплатила за рекламу. Але закон нічого не говорить про політичну рекламу в Інтернеті. Тому пропонується внести поправки до виборчого законодавства щодо розкриття інформації про політичні організації та фізичних осіб, які фінансують політичні комунікації в Інтернеті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Dutta S., Fraser M. «Throwing Sheep in the Boardroom: How Online Social Networking Will Transform Your Life, Work and World. – 2008.

2. Фісенко Т. В. «Соціальні інтернет-мережі як засіб задоволення інформаційних потреб» веб-сайт. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nzizh/2010_41/Fisenko.pdf. (дата звернення 21.10.2018).

УДК 364:004
Щербина С.С.[1]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МОДЕЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО ЦЕНТРУ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДОПОМОГИ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ (ЗА ДОПОМОГОЮ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ)

Дистанційне консультування все більше входить в сучасне життя і тіснить традиційні види допомоги. Одна з основних причин цього – стрімка зміна самої світобудови під впливом бурхливого розвитку інформаційних технологій. За останнє десятиріччя світ зробив величезний стрибок вперед і, безсумнівно, це лише початок змін. Отже з'являється потреба широкого застосування цих технологій в практиці різних соціальних сфер. Головним чином, інтерес до результатів цього застосування, прикутий зі сторони дослідників щодо особливостей соціально-психологічного консультування за допомогою дистанційних засобів.

Вивчення дистанційних форм консультування потребує від дослідників інформації про широту таких можливостей, про можливі умови здійснення та основи подібного дистанційного роду діяльності. Дистанційне консультування за допомогою листів, телефону та віртуальної мережі являє собою гідну альтернативу традиційній очній формі консультування, яка виділяється певними перевагами для сучасної людини. Цінність подібних форм допомоги в їх швидкості, доступності та зручності.

Можливо зробити висновок, що вивчення та порівняння існуючих форм дистанційного консультування є актуальним. Це дає можливість мати певне уявлення про особливості їх застосування та мати основу для здійснення припущень щодо подальшого розвитку.

Розгляд історичного розвитку та становлення дистанційного консультування допоміг прослідити послідовність, стрімкість виникнення підґрунтя для впровадження інноваційних форм надання допомоги.

Маючи уявлення про вже існуючий рівень вивченості цього питання, можуть бути окреслені проблемні області, які потребують пильного вивчення надалі. До них, в першу чергу, можна віднести досліджування того, як відсутність вербальних і особливо невербальних засобів при дистанційних формах допомоги змінює динаміку процесу консультування.

В нашій країні на даний час не є достатньо розвинутими такі форми консультативної допомоги, як дистанційні листи та Інтернет-консультування. Це, в свою чергу, може слугувати основою для створення та розробки пропозицій задля розвитку ефективної системи здійснення дистанційного консультування.

На основі проведеного соціологічного дослідження було виявлено, що в даний час існує необхідність у розвитку дистанційних форм надання соціальної допомоги. Найбільш актуальною в найближчий час буде ставати форма надання консультування за допомогою Інтернету, а тому цьому питанню потрібно приділяти якомога більше уваги як зі сторони розробників соціальних технологій, так і зі сторони потенційних споживачів подібного роду послуг.

Результати показали, що нині в нашій державі існує необхідність в створенні системи організації діяльності з дистанційного консультування. Саме тому, спираючись на проведене експертне опитування, нами було запропоновано та представлено можливу модель організації процесу надання консультативної допомоги за допомогою мережі Інтернет.

Запропонована модель передбачає створення системи центрів дистанційного консультування, що буде надаватися в мережі Інтернет. Ця система складається з головного Координаційного центру в місті Києві та обласних центрів дистанційного консультування.

Метою такої моделі було визначено оптимізацію процесу надання дистанційної консультативної допомоги шляхом розробки системи центрів Інтернет-консультування за допомогою платформи Zoom.

Проводити відеоконференції та вебінари для центрів дистанційного консультування тепер простіше. Сервіси платформи використовують для спілкування з колегами, партнерами, донорами, волонтерами, а також для навчання персоналу. Zoom забезпечує проведення необмеженої кількості конференцій, зустрічей і вебінарів. Zoom пропонує стабільне з'єднання, відсутність високих вимог до оперативної пам'яті ПК та інтернету. Користувач платформи отримує доступ до безкоштовної підтримки 24/7, навчання із користування, бази знань.

Завдання передбачуваної системи консультативних центрів полягають у: забезпеченні населення консультативною допомогою у вирішенні соціально-психологічних проблем; здійсненні соціальної підтримки в пошуку і наданні населенню потрібної інформації; наданні консультативної допомоги з соціально-правових, соціально-економічних та соціально-медичних питань; сприянні в наданні контактної інформації щодо організації діяльності соціальних установ; наданні допомоги у вигляді організації консультування щодо збору та одержання необхідної документації в соціальній сфері.

УДК 316.658
Балухтіна О.М.[1], Альошин В.М.[2]
[1]канд. іст. наук, старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»,
[2]студ. СН-518 НУ «Запорізька політехніка»

ГРОМАДСЬКА ДУМКА В УКРАЇНІ

Громадська думка в сучасних умовах є посередником між інститутами влади та громадянським суспільством, тому її вивчення стає першочерговим завданням.

Суспільна громадська думка – форма масової свідомості, яка виражається публічно і впливає на функціонування суспільства та на погляди, поведінку і діяльність окремих членів відповідної спільноти.

Г. Гегель був першим, хто розглядав громадську думку у зв'язку з аналізом державного устрою, виділяв законотворчу і урядову владу, а також елемент верств населення. Вивченню цього явища та впливу на нього присвячені праці соціологів, психологів, політологів та журналістів. Теоретичною основою дослідження даної проблематики можуть стати праці П. Лазарсфельда, Б. Берельсона, У. Ліпмана, Д. Шоу.

Формування суспільних поглядів здійснюється під впливом різних політичних сил, партій, інститутів, засобів масової інформації, або може виникати також стихійно, під впливом тих або інших конкретних життєвих обставин і ситуацій. Формування громадської думки відбувається як процес інтенсивного обміну інформацією, порівняння і протиставлення близьких позицій, їх зближення, пошук точок зіткнення, відкидання деталей, характерних для індивідуальних уявлень.

Він включає два аспекти. Перший – внутрішні процеси, що відбуваються у свідомості людини: осмислення фактів, подій, явищ, їх усвідомлення та розуміння, формування індивідуальних думок окремих людей. У цьому випадку громадська думка являє собою різновид соціального контролю, суб’єктами та об’єктами якого одночасно виступають члени спільноти – носії і суб’єкти громадської думки. Другий аспект – це зовнішні процеси, пов’язані із соціальною взаємодією та діяльністю людей. Вони виражаються у ставленні до суспільно значущих проблем і безпосередньо проявляються у формах їхньої свідомості та реальних вчинках [1].

Вивчення суспільної думки може дати політикам та посадовим особам можливість маніпулювати ставленням широких верств населення, які отримують результати через офіційні джерела та засоби масової інформації.

Громадська думка завжди реагує на актуальні для суспільства теми. На сьогодні це, наприклад, питання продажу земель сільськогосподарського призначення. 13 листопада 2019 р. Верховна Рада прийняла в першому

читанні Закон про дозвіл продажу земель сільськогосподарського призначення. Це рішення поділило суспільство на дві частини: на тих, хто «за» продаж, та тих, хто «проти» продажу землі. В країні відбувалася велика дискусія з цього приводу, тому Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) вирішив з 22 по 25 листопада 2019 р. провести масштабне соціологічне опитування методом CATI (телефонні інтерв'ю з використанням комп'ютера) на основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів [2].

Результати опитування підтверджують тенденцію про те, що більшість людей не підтримують продаж землі, 50% вважать це серйозною проблемою для України. Якщо рішення влади не зміниться, країну чекають масові протести та погіршення дорожньо-транспортної інфраструктури.

Під час зазначеного опитування піднімалося ще одне питання «Якби всеукраїнський референдум про продаж землі сільськогосподарського призначення проходив найближчої неділі, як би ви проголосували?». Більшість респондентів (59%) висловилося проти продажу землі, погодилися з цим рішенням лише 22%; 14% відмовилися б брати участь у референдумі; не могли визначитися з рішенням на той момент – 5%.

Отже, соціологія громадської думки показує нам, що на сьогоднішній день громадяни України не підтримують політику продажу землі, та у разі проведення референдуму про її продаж будуть голосувати проти намірів влади. Але ми вже знаємо сьогодні, що влада не взяла до уваги громадську думку населення та остаточно прийняла закон про землю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Марусяк Т. С. Методи та форми впливу на громадську думку у сучасному українському суспільстві / Марусяк Т. С. // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. – 2014. – №2 (22). – С. 90–94.

2. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) /опитування з 22 по 25 листопада 2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=905&page=1

УДК 316.3

Коваль В.О.[1], Альошин В.М.[2]

[1] канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

[2] студ. гр. СН-518 НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНІ СТРУКТУРИ ТА СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ

Соціальна структура – це сукупність соціальних груп, класів, прошарків, каст і т. д., що розрізняються їх становищем та роллю в суспільному житті. Кожна людина має відповідний статус, певне місце в

суспільстві, оскільки відноситься до тієї чи іншої соціальної групи. Це місце в першу чергу визначається відношенням до засобів виробництва, взагалі до власності, а також статтю, віком, походженням, рівнем освіти, професією, сімейним станом і деякими іншими характеристиками.

Різні інтерпретації поняття «Соціальні структури». К. Маркс і Ф. Енгельс на основі матеріалістичного розуміння історії проаналізували соціальну структуру добуржуазних товариств і капіталізму. Слід підкреслити, що, як писав сам Маркс, він не відкривав існування класів в тому чи іншому суспільстві, це до нього зробили французькі історики Гізо, Минье і інші. Але аналіз класів Маркс дає у зв'язку з вивченням суспільних відносин, носіями яких є ті чи інші соціальні класи. Основними класами буржуазного суспільства вони вважали клас капіталістів, пролетаріат і селянство. Розроблена ними теорія переходу від капіталізму до комунізму передбачає формування такої соціальної структури, яка докорінно відрізняється від капіталістичної.

Зміни повинні торкнутися, по-перше, складу груп, по-друге, соціального положення нових специфічних для соціалізму класів, по-третє, відносин між класами. А в майбутньому комуністичному суспільстві, якщо за Марксом, зникнуть класи, тому що зникнуть классообразующіх ознаки, і в першу чергу приватна власність коштом виробництва. Але, звичайно, збережеться соціальна диференційованість людей, бо збережеться суспільний поділ праці.

Але у Маркса немає визначення класів. Таке визначення дав В. І. Ленін у праці «Великий почин»: «Класами називаються великі групи людей, що розрізняються за їх місцем в історично визначеній системі суспільного виробництва, по їх відношенню (здебільшого закріпленому й оформленому у законах) до засобів виробництва, по їх ролі в громадській організації праці, а отже, за способами отримання і розмірами тієї частки суспільного багатства, якою вони володіють. Класи – це такі групи людей, з яких одна може собі привласнювати працю іншої завдяки відмінності їх місця в певному укладі суспільного господарства ».

У цьому визначенні виділяються основні классообразующіх ознаки суспільних класів, і основним з них є відмінність по відношенню до засобів виробництва. Ленінське визначення класів містить чотири взаємопов'язаних ознаки класових відмінностей: 1) місце класу в історично визначеній системі суспільного виробництва; 2) ставлення до засобів виробництва; 3) роль класу в громадській організації праці; 4) спосіб отримання і розміри одержуваної частки суспільного багатства і можливість присвоєння чужої праці.

Інші вчені поняття «соціальна структура» використовують в широкому і вузькому сенсі. Так, згідно з Т. Парсонса, соціальну систему роблять

системою не просто взаємовплив і взаємозалежність людей, але певні стереотипи, які підтримують форми поведінки людей. Вони описуються за допомогою категорії «соціальна структура», що позначає ті закономірності їх існування в соціальній системі, які або захищають її від виникнення нестабільності і конфліктів, або роблять їх соціально прийнятними. За Т. Парсонса, функція дозволяє, з одного боку, виявити важливість елементів, частин всередині будь-якої системи, а з іншого – зрозуміти те, як сама система взаємодіє з її оточенням. «Поняття функції, - пише він, - має вирішальне значення для розуміння будь-яких живих систем, позначаючи певні риси, по-перше, взаємодії системи з оточення, по-друге, внутрішній диференціації самої системи» [1].

Т. Парсонс вважав, що будь-яка система, щоб бути життєвої і ефективною, повинна відповідати чотирьом основним функціональним вимогам [2].

1. Адаптація (adaptation) передбачає пристосування системи до її зовнішньому середовищі.

2.Цілепокладання (goal attainment) означає, що система повинна виробляти цілі і досягати їх.

3. Інтеграція (integration) передбачає здатність системи здійснювати внутрішню регуляцію і координацію елементів системи дії.

4. Латентність (latency) в живих організмах, по суті, виконує функцію генетичного коду, забезпечуючи приховане підтримку і відтворення загальнозначуще дії. Якщо мається на увазі соціальна система, то латентність передбачає наявність загальнозначущого символу, який здійснює «підтримку культурного зразка» (пов'язаного головним чином з мовою), а також мотивацію акторів до його збереженню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Парсонс Т. Некоторые проблемы общей теории в социологии. – М.:ИНИОН РАН, 1994. – С. 80.

2. Сайт: https://www.socionauki.ru/journal/articles/818880/

УДК 37.013.42: 314.151.3

Серга Т.О.[1], Грудіна В.В.[2]

[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

[2] студ. гр. СН-219 НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ, БАТЬКИ ЯКИХ ПРАЦЮЮТЬ ЗА КОРДОНОМ

В останні роки, зниження рівня життя людей призвело до збільшення кількості населення, що виїжджає працювати за кордон.

Від'їзд українського населення призводить до негативних наслідків: зменшується кількість укладених шлюбів, частішими стають розлучення. Ще однією проблемою є виховання дітей, залишених в Україні, особливо у випадку тривалої відсутності батьків. Як наслідок посилюється проблема соціального сирітства. В такому випадку діти залишаються без нагляду, спілкування, стискаються із цілим рядом проблем, потребують допомоги.

У дітей заробітчан можуть відбуватися позитивні зміни: дитина стає більш самостійною, працьовитішою, цінується зароблені батьками гроші. Але, нажаль, негативних змін набагато більше. Залишаючись без батьків діти не отримують повноцінного виховання, їм бракує батьківського тепла, ласки. Характерними для них стають стресові стани, небажання спілкуватись з рідними, особливо з батьками, збільшення шкідливих звичок, залежність від комп'ютерних ігор. Дослідження показують, що цим дітям властиве відчуття провини: вони вважають себе винними у тому, що їхнім батькам доводиться працювати за кордоном.

З від'їздом батьків за кордон змінюється соціальне оточення, цінності. Так, до від'їзду батьків важливим для дитини є: становище сім'ї у суспільстві, престижність школи, успішність у навчанні. Після від'їзду стають більш важливими модний одяг та манера модно одягатися, поїздки дитини за кордон. Успішності навчання майже не надається значення.

Діти трудових мігрантів мають, загалом ті ж проблеми, що і однолітки, але до них додаються інші: переживання за батьків, неспокій, самотність, страх, бажання самоствердитися. Все більший відсоток дітей трудових мігрантів стає «дітьми вулиці». Відомі випадки втягування цих дітей до зловживання алкоголем, наркотичними речовинами, втягнення до проституції, розповсюдження наркотиків та порнографії. Крім того, діти заробітчан можуть зазнавати жорсткого ставлення з боку однолітків або навіть родичів.

Загалом серед проблем, що виникають у дітей, батьки яких поїхали працювати за кордон, можна виділити такі: проблеми психологічного характеру (сумування за батьками, нестача батьківської ласки, нема до кого звернутись за порадою), проблеми дозвілля, проблеми з навчанням (прогули, зниження успішності), проблеми з находженням спільної мови з оточенням, матеріальні проблеми. Серед основних завдань роботи з дітьми заробітчан можна виділити наступні: створення умов для збереження, фізичного, психологічного стану дитини, формування та розвиток життєвих установок, моральних якостей, попередження впливу десоціалізуючих впливів на розвиток дитини, створення сприятливих умов для розвитку її здібностей, реалізації можливостей, надання психологічної допомоги. Зміст соціально-педагогічної діяльності складається з наступних етапів: виявлення дітей,

батьки яких виїхали працювати за кордон та створення інформаційної бази про такі сім'ї, встановлення контакту з цими дітьми і діагностування їхніх специфічних проблем. Після проведення попередньої роботи наступає етап здійснення соціально-педагогічної підтримки дітям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Пігіда В. М. Соціально-педагогічна діяльність з дітьми трудових мігрантів // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / [редкол.: Козубовська І.В. (гол. ред.) та ін.]. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. – Вип. 21. – С. 157–160.

2. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів: навч.-метод. посібник. / за редакцією К.Б. Левченко, Трубавіної І.М., Цушка І.І. – К.: Видавництво, 2007. – 240 с.

УДК 316.62

Баршацька Г.Ю.[1], Гуч В.С.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-219м НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасній розвиненій системі суспільних зв'язків соціальна реклама посідає особливе місце. Соціальна реклама сьогодні є одним з інструментів підвищення ефективності управління соціальними процесами в суспільстві. Термін «соціальна реклама» з'явився на пострадянських теренах наприкінці XX ст., із приходом нових західних стандартів суспільних відносин. Це поняття є відповідником public service advertising або public service annoncement (PSA), які широко використовуються в США та Європі. Вважається, що термін «соціальна реклама» увійшов до активного вжитку вітчизняних теоретиків і практиків після виходу 1994 р. одного з перших на російському телебаченні відеороликів соціального спрямування «Зателефонуйте батькам».

Зазвичай соціальну рекламу визначають як рекламу, що присвячена суспільним інтересам. Вирізняльною особливістю є те, що вона не переслідує комерційних чи політичних цілей, уникає згадок конкретних комерційних брендів, організацій, марок (артикулів, моделей) товарів, а також політичних партій та окремих політиків. Деякі дослідники характеризують соціальну рекламу як спеціальну інформацію некомерційного змісту про загальнолюдські духовні, моральні, етичні, естетичні, суспільні, родинні та національні цінності, добрі традиції, дбайливе ставлення до природи та довкілля, здоровий спосіб життя, екологічну безпеку тощо, яка створюється і

поширюється в будь-якому вигляді та формі й спрямована на досягнення суспільно-шляхетних цілей.

Таким чином, соціальна реклама – це прояв доброї волі суспільства, її принципової позиції щодо соціально значущих цінностей. Це підвид жанру, відмінний від будь-якого іншого тільки тим, що привертає увагу до соціальних проблем. Соціальна реклама є дієвим засобом управління соціальними процесами. Застосування цього інструменту в маркетингу має дуалістичний характер: соціальна реклама може виступати в ролі комунікації між суб'єктами управління соціальними процесами або як соціальний (соціально-психологічний) метод управління.

Загалом дослідники визначають цілу низку завдань соціальної реклами: створення позитивних асоціацій, соціально значимих для кожного члена суспільства; утвердження та пропаганда моральних принципів; схвалення благодійних акцій; удосконалення системи освіти, культурного рівня; формування смаків нації. Тож головними цілями та завданнями соціальної реклами є: формування громадської думки; привернення уваги до актуальних проблем суспільного життя; стимулювання дій щодо розв'язання проблем; формування позитивного ставлення до державних структур.

Соціальну рекламу можна вписати в систему соціального маркетингу – особливу функцію та організаційну діяльність, що полягає в розробл енні, реалізації та контролі соціальних програм, спрямованих на підвищення рівня сприйняття цільовою аудиторією певних соціальних ідей, рухів або практичних дій. Зазвичай соціальний маркетинг використовують державні та громадські організації. Соціальний маркетинг є головним засобом реалізації політики соціальної відповідальності бізнесу, він здатний «поєднувати непоєднуване»: економічну ефективність і витрати на виробництво соціальних благ.

Більш важливим є формування комплексного бачення функціонування соціальної реклами в державному управлінні за системним підходом. Попередньо здійснений нами структурно-функціональний аналіз комунікативної підсистеми державного управління та комунікативної діяльності в системі державного управління дозволив виокремити чотири притаманні їм основні складові:

1. соціальна складова – це окремі особи та соціальні групи, які є учасниками комунікативної діяльності, джерелами й отримувачами контенту – саме ця складова визначає сутнісні характеристики комунікативної діяльності загалом;

2. технологічна складова – способи та прийоми створення, трансляції, отримання й розуміння, зберігання повідомлень;

3. технічна складова – системи та засоби створення, трансляції, отримання й декодування, зберігання повідомлень;

4. семіотична складова – окремі знаки та знакові системи, які є формою для контенту, його носіями.

Отже, можна зробити висновок, що соціальна реклама – це реклама не конкретного товару, а деякого «ставлення до світу», тому вона є інструментом соціального маркетингу та значно впливає на розвиток суспільста та соціальної політики в цілому. Явище соціальної реклами може проявитися (або не виявитися) тільки в довгостроковій перспективі.

УДК 316.613.434
Балухтіна О.М.[1], Довженко Д.В.[2]
[1]канд. іст. наук, старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»,
[2]студ. СН-517 НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Соціологи розглядають агресію як соціальний феномен. Агресія – це будь-яка форма поведінки, спрямована на образу або викликає шкоду іншій людині, не бажаючи такого ставлення. У сучасному світі з кожним днем зростає рівень агресивності і жорстокості в поведінці підлітків, що, природньо, викликає занепокоєння і тривогу батьків, педагогів та суспільства в цілому. Агресивні тенденції в даному віці обумовлені впливом сім'ї, школи, однолітків, субкультур та діяльністю ЗМІ. Саме ЗМІ на тлі хворобливої підліткової кризи залишають важкий слід на психологічному здоров'ї, що тягне за собою агресивну поведінку.

Вчені виділяють декілька причин агресії. Перша – травматичні події – смерть (хвороба) близької людини, розлучення батьків, знущання старших братів, сестер, однолітків викликають у підлітків стрес. Друга причина пов’язана з насильством над самим підлітком. Фізичне, психологічне, сексуальне та економічне насильство призводить до того, що підліток відчуває злість та сором. Почуття сорому не дає йому змоги розповісти кому-небудь про насильство, тому воно переростає в агресію.

Третя причина полягає у психічних розладах: біполярному розладі, панічних атаках, шизофренії, депресії, посттравматичному синдромі.

Четверта причина пов’язана з проблемами зі здоров'ям (пошкодження мозку, епілепсія, розумова відсталість або синдром Туретта). Підлітки, котрі страждають на синдром дефіциту уваги з гіперактивністю стикаються з низкою соціальних та емоційних труднощів, тому можуть здаватися злими та агресивними. На рівень агресії впливає і оточення людини. Підлітки прагнуть прийняття в колі однолітків. Якщо цього не відбувається, вони переживають

емоційні страждання та гнів. Деякі діти страждають від низької самооцінки, яку намагаються компенсувати за допомогою агресивної поведінки. Найчастіше це відбувається, коли тінейджер перебуває в колі однолітків.

Агресивні дії дуже різноманітні за формою і за ступенем заподіяної шкоди. Емпіричним методом, а саме опитуванням, виявлено особливості прояву агресивної поведінки в підлітковому віці. Для цього групою студентів-соціологів у загальноосвітній школі було сформовано вибірку серед підлітків. В дослідженні взяли участь 50 школярів у віці від 13 до 16 років (25 дівчат та 25 хлопчиків). Результати цього опитування представлені у табл. 1.

Таблиця 1. Аналіз класифікацій агресивної поведінки сучасних підлітків

Форми агресивної поведінки	Середні показники (у %)	
	Хлопці	Дівчата
Фізична агресія	67,5%	65%
Вербальна агресія	70%	69%
Непряма агресія	67%	64%
Негативізм	66,5%	62,7%
Роздратованість	55%	54%
Підозрілість	45%	47%
Образа	49%	51%

Таким чином виявлено, що у підлітковому віці найбільш вираженим стає вербальна, фізична та непряма агресія. Непряма агресія – дії, які завуальовано направлені як на іншу особу (плітки, неприємні жарти), так і ні на кого не направлені вибухи люті (крик, тупання ногами та ін.). Підлітки проявляють агресію через застосування фізичної сили до іншої людини. Високий показник вербальній агресії свідчить про намагання виразити негативні почуття через словесні відповіді, образи. Необхідно зазначити, що такі показники агресивності, як негативізм, підозрілість та образа менш виражені. Також, рівень підозрілості та образ у дівчат вищій, ніж у хлопців.

Агресивна поведінка сучасних підлітків потребує корекції. З метою підвищення ефективності профілактичної роботи, слід використовувати різні методи впливу, посилювати роботу з психологами, соціальними педагогами, батьками з метою їх включення в соціальне життя.

УДК 314.72.74
Балухтіна О.М.[1], Дупліна М.О.[2]
[1]канд. іст. наук, старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»
[2]студ. СН-517 НУ «Запорізька політехніка»

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасних умовах проблема міграції є однією з найбільш суттєвих і важливих як для глобалізованого світу, так і для України. У науковому дискурсі набуло широкого поширення обговорення впливу міграції на суспільство та визначення якості її наслідків. Наявність таких суперечок свідчить про актуальність теми, а тому вважаємо за необхідне визначення мотивів, причин, динамічних особливостей українського соціуму у міграційних практиках. Тема міграції активно досліджується в колі науковців. Зокрема, в працях демографів Е. Лібанової та О. Малиновської, економіста О. Хомри, соціологів Р. Парка, Т. Парсонса аналізуються внутрішні та зовнішні міграційні процеси, їх причини та наслідки.

Внутрішня міграція притаманна усім державам світу, Україні зокрема. Її роль є особливою, оскільки дозволяє збалансувати кількісні та якісні людські параметри між регіонами. Громадяни мігрують із депресивних регіонів в центри стабільного розвитку. На наш погляд, це відбувається через ряд чинників: екологічну ситуацію, проблему працевлаштування, відсутність належного медичного обслуговування, сприятливих умов для особистісного розвитку.

За даними Укрстату, в 2018 р. найбільше людей поміняли місце проживання на Харківську та Київську області (по 55 тис. осіб), а також на Дніпропетровську (51 тис.). Причини такої популярності пов'язують з тим, що в цих областях вищі середні зарплати. За даними аналітичного центру "CEDOS", Дніпро та Харків – найбільші після Києва центри студентської міграції з великою кількістю вузів. Крім того, ці області межують з Донецькою та Луганською областями, де проходить АТО (сучасна назва – ООС). Найбільший відтік людей в 2018-му, як і в попередні роки, спостерігався з цих територій. З Донецької області за рік виїхали 31 тис. осіб, з Луганської – майже 22 тис.

Міграція населення в межах регіону та країни загалом має як позитивні, так і негативні наслідки. В першу чергу, вона дозволяє збалансувати ситуацію на ринку праці, забезпечити громадян робочими місцями. Серед негативних наслідків є те, що переміщення населення до центрів стабільного розвитку скорочує кількість жителів в селах, а це призводить до занепаду сільського господарства.

Стосовно зовнішньої міграції, з великою впевненістю можна зазначити, що наразі еміграція з України постійно збільшується. Проаналізувавши дані досліджень соціологічної групи «Рейтинг», можна визначити, що близько 80% опитаних українських мігрантів шукають сезонну або короткострокову роботу за кордоном і планують знаходитися там не більше 6 місяців. Тільки 15 % українців розраховують отримати довгострокове працевлаштування з перспективою назавжди залишитись у тій чи іншій країні. Головною причиною зовнішньої міграції можна вважати соціально-економічну складову. Переважно виїздять за кордон через життєву потребу забезпечити більш-менш гідне життя собі та своїм рідним, або через неможливість реалізувати себе в Україні. За даними групи «Рейтинг» за 2018 р., більше 36% опитаних українців виїжджали на заробітки в Польщу, 25% – в Росію, 5% – в Чехію та Німеччину, 3% – в Італію. За останні декілька років Польща стає найпривабливішим ринком для закордонних заробітків і наразі є найбільш популярною для українських трудових мігрантів. Цьому сприяє активний розвиток її економіки, спрощення умов працевлаштування, безвіз з ЄС.

Негативним наслідком євроінтеграції є той факт, що через політичну нестабільності, нестійку економіку, високий рівень безробіття лише половина населення нашої держави бажаною країною для проживання своїх дітей визначили Україну. При цьому обнадійливим є висновок науковців про те, що недивлячись на велику частку зовнішнього міграційного руху, більшість українців повертаються на Батьківщину, бо не готові залишати її назавжди, а хочуть, аби їх діти жили саме в Україні.

Отже, показники внутрішнього та зовнішнього міграційного руху населення України за останні роки помітно збільшилися через макроекономічну кризу, політичну нестабільності, нестійку економіку, а також воєнні дії на сході. Якщо в державі буде забезпечений стійкий рівень економічного зростання та створена достатня кількість робочих місць, то значна частина населення, що працює за кордоном, повернеться. При цьому, здобуті ними в інших країнах навички, вміння та знання сприятимуть розвитку підприємницької діяльності та бізнесу в України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

УДК 314.144
Баршацька Г.Ю.[1], Закревська А.В.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-218 НУ «Запорізька політехніка»

ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ

У сучасному світі вважається, що ефективно діюча система соціального захисту населення є свідченням сталого розвитку та стабільності соціально орієнтованої держави. В Україні право на соціальний захист проголошено на конституційному рівні і включає в себе право на забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Проблема розуміння терміна «соціальний захист» ускладнюється, в першу чергу, відсутністю його легітимного визначення, а також неоднозначним використанням цього поняття у законодавстві, що обумовлює його різне змістовне наповнення представниками юридичної науки. Так, наприклад, Є. Мачульська розглядає поняття соціального захисту у широкому та вузькому значенні. У широкому тлумаченні під соціальним захистом вона розуміє діяльність держави, спрямовану на забезпечення процесу формування і розвитку повноцінної особистості, виявлення і нейтралізацію негативних факторів, які впливають на особистість, створення умов для самовизначення й утвердження в житті.

І. Ярошенко під соціальним захистом населення розуміє діяльність держави, яка здійснюється у рамках державного управління та спрямована на запобігання ситуаціям соціального ризику в нормальному житті особи, що забезпечує підтримання оптимальних умов життя.

На думку Н.Б. Болотіної, термін «соціальний захист» застосовується у широкому та вузькому значенні. У широкому розумінні соціальний захист становить зміст соціальної функції держави і є системою економічних, юридичних, організаційних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав людини і громадянина в державі. У вузькому сенсі розуміння соціального захисту становить власне соціально-захисну діяльність держави щодо убезпечення населення від негативних наслідків соціальних ризиків. Вищенаведені наукові дефініції «соціального захисту», а також конституційні положення статті 46 свідчать, що одним із соціальних ризиків, при настанні якого держава гарантує право на соціальний захист, є старість. Аналізуючи сутність поняття «соціальний захист», дуже часто поза увагою науковців залишаються питання соціального захисту окремих верств населення, зокрема громадян похилого віку. В останні роки в Україні особливої гостроти набувають проблеми, пов’язані з соціальним захистом

літніх людей, які є однією з найбільш незахищених верств населення. Актуальність дослідження проблем соціального захисту громадян похилого віку обумовлена обставинами, серед яких, на нашу думку, особливе місце посідають: постійно прогресуюча тенденція старіння населення, а також мало- ефективність, у більшості випадках, діючої системи соціального захисту громадян похилого віку, яка не спроможна забезпечити їм належний рівень життя.

Аналізуючи положення Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку», вбачається, що в цьому випадку, термін «соціальний захист» використовується у його широкому значенні.

Так, наприклад, норми вищезазначеного розділу Закону регламентують особливості реалізації громадянами похилого віку права на працю (ст. 11-16). Зокрема, визначено, що громадяни похилого віку мають право на працю на рівні з іншими громадянами, яке додатково гарантується державними цільовими програмами зайнятості населення. Відмова у прийнятті на роботу і звільнення працівника за ініціативою власника або уповноваженого ним органу з мотивів досягнення пенсійного віку забороняється. Не допускається без згоди працівника похилого віку і працівника передпенсійного віку переведення з одного робочого місця на інше без його згоди, якщо при цьому змінюються істотні умови праці. В такому випадку, слід звернути увагу на те, що законодавець поряд з терміном «громадяни похилого віку» використовує термін «особи передпенсійного віку», не окреслюючи при цьому, яке коло осіб підпадає під цю категорію. Право на матеріальне забезпечення (ст. 17-25) гарантується виплатою пенсій, різних видів допомоги і наданням допомоги в натуральному вигляді. Порядок і умови пенсійного забезпечення громадян похилого віку встановлюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та іншими законами. Громадянам похилого віку, які не мають права на пенсію, за умов, визначених Законом України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам», надається державна соціальна допомога. Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що соціальний захист громадян похилого віку – це законодавчо визначена система організаційно-правових та соціально-економічних заходів і засобів, що спрямовані на забезпечення повноцінного способу життя людей похилого віку в Україні.

УДК 316.624
Попович В.М.[1], Іванова О.О.[2]
[1] д-р філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-419м НУ «Запорізька політехніка»

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОЯВУ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Сучасний підліток живе в світі, який складний за своїм змістом і тенденціями розвитку. Це пов'язано з виникненням зовсім нових вимог, які висуваються як до самих підлітків, так і до їхнього оточення соціально-економічними змінами. Грають далеко не позитивну роль і засоби масової інформації, деструктивно впливаючи на психіку підлітка, становлячись передумовами порушень емоційно-вольової сфери особистості, психічних розладів, девіантної поведінки.

Емоційне неблагополуччя підлітка – один з об'єктів уваги шкільних психологів, педагогів, батьків. Сучасна і якісна діагностика подібного неблагополуччя, адекватні корекційні впливи можуть перешкодити виникненню небажаних тенденцій в розвитку особистості, появі різних форм відхиляючої поведінки, труднощам в шкільній і позашкільній діяльності підлітка.

Висвітленню теоретичних і практичних аспектів виховання дітей присвячено багато вітчизняних (Л.Алексєєва, І.Бех, З.Зайцева, М.Фіцула та ін.) і зарубіжних (А.Адлер, Б.Салліван, Р.Скіннер та ін.) досліджень.

Підлітковий вік – один з найбільш складних періодів розвитку людини. Саме в підлітковому віці переважно відбувається формування характеру і інших основ особи. Ці обставини: перехід від опікуваного дорослими дитинства до самостійності, зміна звичного шкільного навчання на інші види соціальної діяльності, а також бурхлива гормональна перебудова організму – роблять підлітка особливо уразливим і податливим до негативних впливів середовища. Особливо значущими в цьому відношенні є неправильні взаємостосунки в сім'ї, збільшений рівень розлучень.

Критеріями наявності відхилень підлітка можна вважати: ситуативний інтерес до інших людей; відсутність розуміння мотивів поведінки та емоційного стану іншої людини; нестійка самооцінка; ситуативне само сприйняття; підвищений рівень тривожності; нездатність передбачати наслідки власних дій; нездатність до логічного узагальнення; нездатність розуміти логіку розвитку ситуації взаємодії, значення поведінки інших людей; нездатність розуміти невербальні реакції іншої людини; нездатність мислити абстрактними категоріями [2].

Як зазначає Л.Шнейдер, девіантна поведінка, схильність до неї є проявом внутрішнього стану особистості, який детермінується такими

умовами та факторами: прагнення одержати сильні враження; нерозуміння дорослими труднощів дітей; недостатня впевненість дитини в собі; негативна оцінка дорослими навичок дітей; стресові життєві ситуації; напружена соціально-економічна ситуація в житті дитини (погана забезпеченість, безробіття батьків); приклади насильства, жорстокості, безкарності, отримані зі ЗМІ; надмірна зайнятість батьків; конфлікти з батьками; надмірні заборони з боку батьків (педагогів) [3].

На думку С.Бєлічевої, найсприятливішими умовами девіантної поведінки для таких підлітків є: відсутність установки на працю і навчання; відсутність самоконтролю, чутливість до сторонніх впливів, до гострих переживань, потяг до діяльності у неформальній підлітковій групі, неадекватна самооцінка. Типологічні риси особистості з девіантною поведінкою: слабка адаптація до нових ситуацій, конфліктів, підвищена тривожність, психічна незрілість, депресивність, вживання наркотиків, алкоголю [1].

Отже, виходячи з результатів аналізу літератури з проблеми прояву і причин девіантної поведінки в підлітковому віці, можна зробити певні висновки: 1) за спрямованістю і ступеню вираженості деструктивності можна представити наступну шкалу поведінки, що відхиляється: антисоціальна (активно-деструктивна) – просоціальна (відносно-деструктивна, адаптована до норм антисоціальної групи) – асоціальна (пасивно-деструктивна) – саморуйнівна (пассивно-аутодеструктивна) – поведінка що самовбиває (активно-аутодеструктивна); 2) в підлітковому віці девіантна поведінка проявляється в наступних формах: агресивна поведінка, делінквентна поведінка, адиктивна (залежна) поведінка, суїцидальна поведінка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беличева С.А. Основы превентивной психологии / Беличева С.А. – М.: Изд-во МГУ, 1993. – 321 с.

2. Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения / Клейберг Ю. А. – М.: Книга, 2001. – 465 с.

3. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков / Шнейдер Л.Б. – М.: Академический Проект; Трикста, 2005. – 336 с.

УДК 316.647.8:364-7
Кузьмін В.В.[1], Кірова А.О.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-217 НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ІНТЕГРАЦІЇ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У ПРИЙМАЮЧІ ГРОМАДИ

Протягом останніх п'яти років у світі спостерігається стабільно високий рівень вимушеного переміщення при зростанні частки вимушеного переміщення через конфлікти. В Україні внаслідок агресії Російської Федерації, анексії Криму, окупації частини Донбасу та військових дій на Сході з 2014 року, з'явилася значна чисельність уразливих категорій населення як внутрішньо переміщенні особи, що обумовила здійснення заходів для вирішення основних проблем вимушених переселенців на рівні держави та органів місцевого самоврядування.

Внутрішньо переміщені особи — особи, змушені раптово тікати зі своїх будинків у великих кількостях в результаті збройного конфлікту, внутрішньої ворожнечі, систематичних порушень прав людини або стихійних лих і знаходяться на території власної країни [1].

Згідно зі статтею 2 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією України та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні [2].

Комплексна державна програма щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року, конкретизує напрямки діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади стосовно захисту прав і розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб, зокрема, в соціальній сфері (соціальний захист та соціальний супровід ВПО, насамперед найменш захищених категорій населення; дотримання прав і гарантій на працю та сприяння раціональному використанню трудового потенціалу, само зайнятості ВПО; отримання прав і гарантій на житло та земельну ділянку, у т.ч. відновлення житлових об'єктів та об'єктів соціальної інфраструктури на постраждалих від бойових дій територіях; на компенсацію завданих збитків), культурній, освітній та інших сферах [3].

15 листопада 2017 року Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року, що містила визначення основних проблем ВПО та загальні напрями їх розв'язання [4].

Окрім проблем, що виникли перед внутрішніми переселенцями, а саме: нестачі коштів, соціальних виплат, житла, робочих місць, труднощів улаштування дітей в дошкільні та загальноосвітні заклади, отриманні гідного медичного захисту, спостерігаються проблеми, що стосуються інтеграції ВПО до приймаючих спільнот, а також невисокий рівень готовність громадян до повноцінного сприйняття нових уразливих верств населення.

Для прискорення багатоаспектного процесу інтеграції та адаптації ВПО до місцевої громади необхідне наступне: розробка, запровадження та реалізація відповідних програмно-проектних заходів органами місцевого самоврядування, підтримка громадського сектору, держави та міжнародних організацій, удосконалення процесу формування та розподілу місцевих бюджетів, що особливо важливе в умовах поглиблення децентралізації та необхідності гармонізації відносин між різними категоріями населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рекомендації міжнародної науково-практичної конференції "Внутрішньо переміщені особи в Україні: реалії та можливості"// Український соціум. – 2015. – № 1. – С. 175–181.

2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706-18.

3. «Комплексна державна програма щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України» [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1094-2015-п.

4. «Стратегія інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2017

УДК 316.485:364(477)
Кузьмін В.В.[1], Красуля К.С.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-419м НУ «Запорізька політехніка»

ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ

Соціальний діалог в Україні за останні п п’ять років став важливим інститутом політичної демократії, соціально-економічних та трудових відносин. Він постійно розвивається та удосконалюється, вбудований до інших інститутів, які створюють для реалізації таких цінностей, як участь громадянського суспільства в управлінні та захисту інтересів працівників і роботодавців. Сьогодні зміст діалогу змінився і розширився. Кожний проект публічної політики ще до схвалення їх урядом та пізніше парламентом надаються х їх публічному обговоренню в якомога найширшому колі через представницькі організації профспілок і роботодавців. Соціальний діалог це насамперед процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин. Сторонами соціального діалогу є:

- на національному рівні – профспілкова сторона, суб’єктами якої є всеукраїнські професійні спілки та їх об’єднання, сторона роботодавців, суб’єктами якої є всеукраїнські об'єднання організацій роботодавців та їх об’єднання; сторона органів виконавчої влади, суб'єктами якої є Кабінет Міністрів України, а в межах певного виду економічної діяльності (галузевий рівень) суб’єктами, як правило, є всеукраїнські профспілки і всеукраїнські об’єднання організацій роботодавців, створені за галузевою ознакою, та профільні міністерства «державні комітети, департаменти);
- на територіальному рівні – профспілкова сторона, суб’єктами якої є професійні спілки відповідного рівня з відповідним статусом, та організації професійних спілок, їх об’єднань, які діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- сторона роботодавців, суб’єктами якої є організації роботодавців та їх об’єднання, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- сторона органів виконавчої влади, суб'єктами якої є місцеві органи виконавчої влади, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

- на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці стороною соціального діалогу можуть бути органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законодавством;

- на локальному рівні (на підприємстві) – сторона працівників, суб'єктами якої є первинні профспілкові організації, а в разі їх відсутності - вільно обрані представники (представник) працівників, та сторона роботодавця, суб'єктами якої є роботодавець та/або уповноважені представники роботодавця.

На національному рівні склалася певна система різних форм здійснення соціального діалогу в залежності від поставленої мети, зокрема:

а) обмін інформацією (на постійній основі державні органи інформують сторони профспілок та роботодавців про стан виплати заробітної плати, ринок праці, відбувається взаємне інформування про хід виконання досягнутих домовленостей, укладених угод тощо);

б) участь повноважних представників всеукраїнських профспілок та їх об'єднань і територіальних об'єднань організацій роботодавців у засіданнях Кабінету Міністрів України та профспілкових комітетів під час розгляду питань, що стосуються соціально-трудової сфери Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2008 р. № 280 внесено до Регламенту Кабінету Міністрів України, якими передбачено цю норму);

в) попередні консультації органів влади з всеукраїнськими профспілками та їх об'єднань і всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців перед прийняттям рішень до вимог постанов Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2008 р. № 280 та від грудня 2008 р. № 1068 процедура прийняття рішень Урядом, а також нормативно-правих актів органами виконавчої влади, які підлягають державній реєстрації.

Територіальними радами розглядаються актуальні питання, пов'язані з розвитком їх діяльності, забезпечення продуктивної зайнятості населення, підвищення ефективності виробництва, збільшення розміру заробітної плати, регулювання трудових та соціально-економічних відносин на відповідній території тощо.

Тристоронні партнери, усвідомлюючи необхідність змін і прагнучи до створення і впровадження ефективної моделі соціального діалогу, спираючись як на власний так і на міжнародний досвід, спільно розробили законопроект «Про соціальний діалог в Україні», в якому законодавчо закріплена обрана тристоронніми партнерами модель соціального діалогу, визначено рівні, сторони та форми здійснення соціального діалогу, критерії репрезентативності для профспілок і організацій роботодавців, порядок створення, функції та права тристоронніх органів на національному та територіальному рівнях.

УДК 364.122.2
Щербина С.С. [1], Красуля К.С. [2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-419м НУ «Запорізька політехніка»

ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ НЕМАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ДТЕК ЗАПОРІЗЬКА ТЕС

Під нематеріальними стимулами в першу чергу усвідомлюють моральну мотивацію, тобто ту внутрішньою рушійну силу, яка спонукає людину до моральності, моральної поведінки і організаційну мотивацію – що включає в себе мотивацію цілями, залучення працівника у справи організації, збагачення праці.

Отже, розділивши нематеріальну мотивацію на дві складові частини – моральну і організаційну – розглянемо кожну окремо в межах діяльності Відокремленого підрозділу «ЗАПОРІЗЬКА ТЕПЛОВА ЕЛЕКТРИЧНА СТАНЦІЯ» ПАТ «ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО» (далі ДТЕК ЗАПОРІЗЬКА ТЕС). Організаційна складова нематеріальної мотивації праці включає в себе мотивацію цілями, залучення працівника у справи організації, збагачення праці. Щодо мотивації залученням працівників до справ організації, то на підприємстві ДТЕК ЗАПОРІЗЬКА ТЕС все ж таки головна роль у прийнятті рішень належить керівництву.

Мотивація збагаченням праці, яка полягає у наданні працівникам більш змістовної, важливої, цікавої роботи з широкими перспективами, що надає можливість професійного росту, також на практиці важко застосовувана. Відомим є той факт, що питома вага роботи, яка повинна супроводжувати діяльність великого промислового підприємства, є далекою від творчої і цікавої – така робота носить більш рутинний, періодично повторюваний характер, тому, можна передбачити, що навіть при бажанні керівництва урізноманітнити роботу персоналу, на практиці даний мотиваційний фактор не діє.

До моральних видів стимулювання відноситься, перш за все, визнання, яке може бути особистим або публічним. Публічне визнання полягає у широкому поширенні інформації про досягнення робітника у багатотиражних газетах, які випускаються організацією, на спеціальних стендах (Дошках Пошани), нагородженні осіб, які особливо відмітились, почесними знаками, грамотами, занесенням їх прізвищ у спеціальні книги. Часто публічне визнання супроводжується нагородженням преміями, цінними подарунками. Нематеріальна мотивація в аспекті публічного визнання на підприємстві знаходить своє відображення у проведенні конкурсів у межах підприємства, результатом яких стає присвоєння найбільш видатним працівникам компанії

почесних звань. Яскравим прикладом таких заходів є проведення конкурсу на звання «Кращий робітник за професією». Даний конкурс проводиться два рази на рік з підведенням підсумків і нагородженням переможців до Дня енергетика. Інформація щодо переможців конкурсу надається у газеті «Енергія» та через місцеве радіомовлення.

На підприємстві ДТЕК ЗАПОРІЗЬКА ТЕС з метою підвищення ефективності дії мотиваційного механізму існує традиція присвоєння звання «Заслужений ветеран праці станції», звання «Трудова родина (династія) станції», також проводяться огляд-конкурси з метою визначення кращого структурного підрозділу комбінату по стану промислового побуту на підприємстві. Специфічними методами мотивації є похвала і критика. Критика, тобто від'ємна оцінка недоліків у праці оточуючими, повинна бути конструктивною, стимулювати дії людини, що направлені на їх усунення і вказувати на їх можливі варіанти.

До правил її здійснення відносять: конфіденційність, доброзичливість, аргументованість, відсутність категоричних вимог визнання помилок і правоти того, хто критикує, підкреслення можливостей усунення недоліків і демонстрація готовності прийти на допомогу. Будь-яка критика повинна сприйматися як форма допомоги зі сторони у роботі усунення недоліків, тому ті, кого критикують, не повинні ображатися на неї. На підприємстві ДТЕК ЗАПОРІЗЬКА ТЕС критика зазвичай приймає форму догани, яка супроводжує порушення трудової дисципліни. Необхідно відмітити той факт, що коли на практиці застосовується догана, то здебільшого її повідомляють тільки особисто працівнику, що в деякій мірі занижує ефективність догани як мотивуючого стимулу.

Ще однією формою мотивації, яка об'єднує у собі усі розглянуті вище, є просування по службі, яке надає більш високу заробітну платню (економічний мотив), цікаву змістовну роботу (організаційний мотив), а також відображає визнання заслуг авторитета особистості (моральний мотив). У той же час даний спосіб мотивації є внутрішнє обмеженим: в організації не так багато посад високого рангу, не всі люди здатні керувати і не всі до цього прагнуть.

Отже, проаналізувавши моральні методи мотивації, слід відмітити їх деяку нерозвиненість і обмеженість. Схема моральної мотивації, що діє сьогодні, дуже нагадує схему «радянського» заохочення та покарання працівників, також в даній системі мотивування майже повністю відсутні нововведення, пов'язані з новою філософією мотивації праці, яка знайшла поширення у сучасній економічній літературі.

УДК 316.342.6
Щербина С.С.[1], Куцевляк К.С.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-419м НУ «Запорізька політехніка»

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СОЦІАЛЬНІЙ УСТАНОВІ

Кадрова політика Акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» формується на базі декількох складових. Це – мотивація персоналу, формування кадрового резерву, розвиток і навчання персоналу, а також підбір і адаптація персоналу.

З іншого боку, кадрова політика є відображенням корпоративної культури, що склалася в Банку за роки його існування. Основа персоналу Банку – високо-кваліфіковані фахівці найбільш продуктивного середнього віку (25-45 років) із середнім стажем роботи в банківській системі близько 7 років. 10 керівників підрозділів мають науковий ступінь. 86% фахівців Головного офісу отримали одну або дві вищі освіти, у т.ч. 334 працівники закінчили навчальні заклади 3 та 4 рівнів акредитації.

Таблиця 1. Динаміка якісної структури персоналу АТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2015–2019 рр.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Категорія персоналу					
- топ-менеджери	5%	5,5%	5,5%	6%	6%
- начальники відділів	15%	15,5%	15,5%	17%	18%
- провідні спеціалісти	39%	36%	34%	29%	29%
- спеціалісти	41%	43%	45%	48%	47%
Стать					
- чоловіча	28%	26%	27%	24,5%	24%
- жіноча	72%	74%	73%	75,5%	76%
Вік					
- 16-28 років	10%	10%	6%	8%	5%
- 29-41 рік	64%	65%	67%	70%	72%
- 42-54 роки	18%	19%	21%	17%	19%
- 55-67 років	8%	6%	6%	5%	4%
Освіта					
- середня	7,2%	6%	3,5%	2%	2%
- середня спеціальна	3%	3%	4%	5%	5%
- неповна вища	0,8%	1%	1,5%	2%	1%
- вища	89%	90%	91%	91%	92%

Щодо якісного складу банківських працівників, то у досліджуваному банку переважають працівники з вищою освітою, які обіймають посади спеціалістів. Розподіл працівників за гендерною ознакою показує те, що в структурі банківського персоналу в цілому переважають жінки.

Гарною традицією стало те, що люди, приходячи на роботу в Банк, затримуються в ньому не на один рік. Серед співробітників є ветерани, що працювали в Банку 7, 8 і навіть 9 років. Багато з них є керівними і ключовими фігурами. На сьогоднішній день у Банку існує так званий внутрішній кадровий резерв співробітників, що є кращими носіями корпоративної культури і традицій Банку, що розвивають нові напрямки банківського бізнесу, організовують і підтримують безперебійну роботу кожного відділення.

Існує багаторівнева і багатофункціональна система мотивації – як матеріальна, котра прямо залежить від результатів роботи кожної людини, так і нематеріальна, котра тісно пов'язана з дбайливим і поважним відношенням до кожної людини, враховує її індивідуальні особливості і дозволяє їй рости і розвиватися в рамках Банку.

Система матеріальної мотивації знаходить своє відображення в системі оплати праці. Система кар'єрного супроводу співробітників, прийнята в Банку, дозволяє вирішувати питання кадрових переміщень з високим ступенем точності. Кожна людина, що відмінно знає свою справу, вчиться і постійно вдосконалює свою професійну майстерність, має можливість досягнути своїх найамбіційніших цілей у Банку. Підтвердженням цьому служить постійна ротація персоналу – усередині підрозділів і між різними структурними одиницями, «обмін» співробітниками між філіями, висування людей на вищі посади. Оскільки фінансовий ринок швидко змінюється і розвивається, для досягнення успіху сьогодні потрібно мати співробітників, озброєних найсучаснішими технологіями і знаннями. Саме тому величезна увага в Банку приділяється навчанню персоналу. Банк допомагає оплачувати навчання у вузах, співробітники всіх підрозділів постійно відвідують різноманітні семінари, тренінги і конференції. Велике досягнення Банку – це наявність чіткої функціональної системи внутрішньокорпоративного навчання.

Це дозволяє Банку сьогодні інтенсивно розвиватися, упроваджувати нові продукти, забезпечувати високу якість обслуговування клієнтів і по праву входити в десятку кращих банків України.

УДК 316.62
Турба О.О.[1], Лебеденко В.В.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-218 НУ «Запорізька політехніка»

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПЛИВУ РІЗНИХ ВИДІВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ НА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

На сьогодні в Україні склалася така ситуація, коли за відсутності усталеної системи соціальних норм виникла проблема девіацій у суспільстві. Оскільки молодь особливо легко потрапляє під вплив засобів реклами, гуманізація освітньої парадигми ставить на чергу дня питання про необхідність поширення направленої соціальної реклами, бажаної системи цінностей, що зображаються на спеціальних інформаційних носіях (брошури, буклети, плакати, теле, радіоролики).

За результатами проведеного Державною соціальною службою сім'ї, дітей та молоді дослідження «Вплив різних типів соціальної реклами центрів соціальних служб сім'ї, дітей та молоді на поінформованість, усвідомлення та поведінку дітей та молоді», яке виконувалося фахівцями Державного інституту проблем сім'ї та молоді у 2019 р., було виявлено значний рівень (68%) поінформованості молоді засобами соціальної реклами. Так, найбільш поінформованими (які бачили хоч якусь соціальну рекламу) виявилися респонденти у Києві (67%) та Південному регіоні (65%), тоді як у Північному та Центральному регіонах України поінформованість найменш помітна (47% та 49%, відповідно).

Стосовно вікових особливостей сприйняття соціальної реклами як такої, то за результатами дослідження можна сказати, що найбільш уважними до такої реклами виявилася молодь віком 25–29 та 30–45 років. Серед неї змогли пригадати соціальну рекламу 64% та 61% відповідно. Трохи рідше звертають увагу на соціальну рекламу підлітки 14–15 років (48% серед тих, хто дав ствердну відповідь).

Отже, виникає питання, що являє собою соціальна реклама, які існують різновиди в Україні, та яким чином вона впливає на сучасну молодь та суспільство в цілому? За результатами проведенного дослідження було виявлено основні фактори, які впливають на сприйняття молоддю соціальної реклами: точність та образність; кількість (мається на увазі не разова, а «масована атака»); наближеність до ознак конкретної цільової групи (мова, стиль тощо); яскравість, динамічність; чіткість, лаконічність (щоб булла зрозумілою, простою); емоційність (чуттєві моменти, почуття гумору або жалю, доброти); доступність; форма подання (художній задум); відповідність цільовій аудиторії; реалістичність.

Можна зробити висновок, що важливим чинником, що забезпечує ефективний вплив реклами на поведінку молодих людей, є її психологічна продуманість та виклик певних емоцій.

Різновиди в Україні соціальної реклами зустрічаються в інтернет-мережі у вигляді роликів або стендів, також буклетів, які розкривають певну тему та несуть в собі певний сенс. Але найбільш доцільними видами соціальної реклами для дітей та молоді експерти-професіонали у галузі реклами вважають відео-ролики, які викликають безліч емоцій у аудиторії при перегляді телебачення. В Україні протягом 2019 року були створені такі найбільш глибокі соціальні ролики:

1. Соціальна реклама, присвячена подіям та воєнним діям на Сході («Усім потрібен дім», «Ти поруч, віримо, живемо», «Кожен з нас», «Армія», «Здається, час настав»).

2. Соціальна реклама, орієнтована на цінності життя («Цінуй своє», «Люби», «Дзеркало»).

3. Соціальна реклама про здоровий спосіб житті та боротьбу зі СНІДом («ВІЛ стосується кожного», «Вибір за тобою», «Дбай про здоров`я нації»).

4. Соціальна реклама, яка закликає до єдності українського народу («Європа прийде», «Зайві питання», «Дякую», «Кожен з нас», «Обніми»).

За останні п’ять років особливо поширеною та популярною в країні є соціальна реклама, присвячена єдності українського народу та подіям на Сході, що пов`язано з воєнними діями та подіями, які відбуваються на Донбасі з 2014 року. Загалом соціальні ролики частіше зустрічаються в інтернет-мережі або під час перегляду телебачення, через що цільова аудиторія розширюється і популярність соціальної реклами зростає.

Можна зробити висновок, що в сучасних умовах податкова служба України у розробці соціальної реклами робить ставку на комплексну рекламу в інтернет-мережі та на телебаченні, чим найчастіше користується сучасна молодь та основна цільова аудиторія (люди віком 30-45 років). Поширення соціальної реклами та відеороликів у інтернет-ресурсах та під час перегляду телебачення гарантує розширення цільової аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гулакова Г. В. Соціальна реклама як складова інформаційно-мотиваційного механізму державного управління. – Донецьк, 2013.

2. Зирка В. В. Лексика рекламы: учеб.пособ. Днепропетровск : ДУЭП, 2006. – 196 с.

УДК 364-7
Серга Т.О.[1], Левченко М.Р.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-217 НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ СЕРЕД ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Соціальна профілактика направлена на запобігання соціальних проблем або життєвих криз клієнтів, визначених груп, або на запобігання ускладнень існуючих проблем. Попередження будь-якої соціальної проблеми повинно бути направлено як на соціальне середовище, в якому вона виникає, так і на людину, яка страждає від неї. Як зазначено в Законі України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», в завдання суб'єктів соціальної роботи з дітьми та молоддю входить здійснення соціальної та профілактичної роботи з вказаними групами населення, впровадження системи заходів щодо запобігання та подолання негативних явищ серед них.

Соціальна профілактика – це тип соціальної послуги, призначеної для запобігання складних обставин в житті сімей, дітей та молоді, аморального і незаконного поводження в сім'ях, серед дітей та молоді, виявлення будь-яких негативних наслідків для життя і здоров'я дітей та молоді та запобігання цьому впливу і поширенню соціально небезпечних захворювань серед дітей і молоді, профілактика ускладнень існуючих проблем.

У сьогоденній практиці відповідно до класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я, профілактика поділяється на первинну, вторинну і третинну.

Первинна профілактика наймасовіша і невизначена, її контингент включає в себе населення в цілому – дітей, підлітків та молодь, і метою є формування активного, що адаптується і високо функціонального способу життя, орієнтованого на здоров'я. Первинна профілактика є найефективнішою. Зусилля по первинній профілактиці орієнтовані не тільки на профілактику захворювань, а й на розвиток здорового способу життя. Первинна профілактика має наступні завдання: покращувати, підвищувати ефективність активних і конструктивних поведінкових стратегій, використовуваних молодою людиною; підвищення потенціалу особистих ресурсів (формування позитивної і стійкої самооцінки, підвищення ефективності функціонування мереж соціальної підтримки, розвиток емпатії, внутрішнього контролю та поведінки і т. д.).

Основними способами реалізації завдань первинної профілактики є: навчання здоровому способу життя (усвідомлення, розвиток і навчання певним навичкам для задоволення потреб соціального середовища, для

управління власною поведінкою); надання дітям і підліткам психологічної та соціальної підтримки з адекватними системами і структурами підтримки.

Вторинна профілактика має наступні завдання: розробка активних поведінкових стратегій, допомагає подолати проблему; збільшити потенціал особистих ресурсів.

Реалізація програм вторинної профілактики повинна здійснюватися спеціально підготовленим професійними психотерапевтами, психологами, соціальними працівниками, вчителями та мережею непрофесіоналів – членів груп самодопомоги і самодопомоги, консультантів. Ефект програм вторинної профілактики швидше, але менш універсальний і ефективний, ніж оригінал.

Третинна профілактика – це комплекс соціальних, освітніх та медико-психологічних заходів, спрямованих на відновлення особистого і соціального статусу людини і повернення його в сім'ю, навчальний заклад, трудовий колектив і суспільно корисну діяльність. З цієї причини соціальна і освітня діяльність в контексті третинне профілактики фокусується на різних осередках особистої підтримки: реабілітаційних центрах, дружніх клініках для молоді, анонімних класних кімнатах, громадських прийомах

Третинна профілактика серед дітей, підлітків та молоді носить переважно медичний і соціальний, індивідуальний характер і має на меті запобігання переходу захворювання, що сформувався в його найбільш серйозною формою, в наслідки у вигляді стійкої дезадаптації.

Мета третинної профілактики – максимізувати тривалість ремісій. При виконанні третинної профілактики значно зростає роль фахівців – психотерапевтів, психотерапевтів, соціальних працівників та психологів, а також, членів груп соціальної підтримки та спільнот.

І хоча на сьогодні в Україні розроблено и втілюється у життя багато методик профілактичної роботи з молоддю, здебільшого вони орієнтовані на попередження окремої проблеми або на профілактичну роботу в середовищі окремих груп молоді. Тому в ситуації постійного виникнення нових проблем, що потребують превентивних заходів, розробка відповідних технологій і форм організації профілактики становлять значну проблему теорії та практики соціальної роботи.

УДК 316.614
Серга Т.О. [1], Малиш О.О.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-218_2 НУ «Запорізька політехніка»

СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ

В результаті широкомасштабної перетворювальної діяльності людини, спрямованої на те, щоб зробити середовище проживання більш комфортним, світ не тільки невпізнанно змінився, але і стає менш придатним для подальшого існування в ньому людини. При цьому і сама людина, будучи істотою не тільки біологічною, а й соціальною, в процесі адаптації та соціалізації змушена пристосовуватися до змін, що відбуваються в розвиненому соціумі, а значить, при тому, що сутність залишається незмінною, відбуваються певні зміни і в її соціальних властивостях.

Проблема людської адаптації завжди була однією з основних проблем багатьох областей наукового знання. Адаптація є одним з реальних способів збереження життєвої сили людини не тільки в мінливому сучасному світі, але і в майбутньому.

Поняття «стратегія» в повному сенсі цього слова може бути визначено як направляючий організаційний спосіб здійснення дій та поведінки, спрямованих на досягнення не випадкових, тимчасових, але принципових цілей.

Стратегія соціальної адаптації як засіб гармонізації індивіда з навколишнім середовищем, спосіб врахування його потреб, інтересів, поглядів, ціннісних орієнтацій і екологічних вимог, розглядається в цих життєвих цілях як життєвий шлях людини. У зв'язку з цим необхідно враховувати такі суміжні дефініції, як «спосіб життя», «історія життя», «картина життя», «план життя», «життєвий шлях», «життєва стратегія», «спосіб життя», «сценарій життя».

Стратегія соціальної адаптації – це індивідуальний спосіб адаптації особистості до суспільства, її потреб. Він визначається досвідом раннього дитинства, несвідомими рішеннями, які, згідно з суб'єктивною схемою сприйняття ситуацій і свідомого вибору поведінки, здійснюється відповідно до цілей, прагнень, потреб, системи цінностей особистості.

Стратегії соціальної адаптації індивідуальні і унікальні для кожної людини. Проте можна виділити деякі риси і ознаки, загальні для різних стратегій, і, таким чином, виділити типи стратегій соціальної адаптації.

М.М. Мілославова описує способи адаптації спілкування до ступеня відповідності особистості зовнішнім умовам, без урахування процесу трансформації та впливу особистості на навколишнє середовище:

– баланс – створення балансу між навколишнім середовищем і особистістю, який розкриває взаємну терпимість до системи цінностей і стереотипів один одного;

– псевдоадаптація – поєднання зовнішньої прихильності до ситуації з негативними внутрішніми оцінками особистості, зумовленими її нормами і вимогами;

– банальність – визнання і прийняття базових систем цінностей нової ситуації, взаємні поступки;

– асиміляція – психологічна спрямованість особистості, трансформація попередніх поглядів, орієнтацій, установок відповідно до нової ситуації.

Людина може проходити всі ці стадії послідовно, поступово «все більше» входячи в соціальне середовище, від стадії врівноваження до стадії асиміляції, а на деяких з них може зупинитися. Рівень залучення в процес адаптації залежить від багатьох факторів: рівня «щільності» особистості, характеру ситуації, відношення людини до неї і в цілому адаптаційного потенціалу особистості.

Соціальна адаптація передбачає методи активізації, регулювання, гармонізації взаємодії людини з навколишнім середовищем. У процесі соціальної адаптації людина виступає як активний суб'єкт, який адаптується до навколишнього середовища відповідно до своїх потреб, інтересів, прагнень, самоідентифікації. Процес соціальної адаптації передбачає прояв різних комбінацій прийомів і методів, стратегій соціальної адаптації.

Таким чином, в цілому стратегія соціальної адаптації є універсальним і індивідуальним принципом, способом соціальної адаптації людини до життя в її безпосередньому та глобальному оточенні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барнз Дж. Г. Социальная работа / Дж. Г. Барнз. – М.: Центр общечеловеческих ценностей, 2003.

2. Борисов Е. Ф. Социальная адаптация / Е. Ф. Борисов. – М.: Новая волна, 2008.

УДК 316.61

Баршацька Г.Ю.[1], Махниборода Д.О.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-218 НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДДЮ

Молодь – це соціально-демографічна група, яка займає певне місце в соціальній структурі суспільства, характеризується процесом набуття

соціального статусу в різних соціальних підструктурах (професійно-трудовій, соціально-політичній, сімейно-побутовій).

Соціальні молодіжні проблеми: визначення ролі та місця молоді в сучасному суспільстві; формування ціннісних орієнтацій молодих людей та їх моральних пріоритетів; становище на ринку праці; забезпечення молоді певного освітнього рівня; політичні орієнтації та електоральна поведінка молоді.

Особистісні проблеми молодої людини: пошуки сенсу життя; професійне самовизначення; кохання; створення власної сім'ї; взаємостосунки з дорослими та однолітками; стан здоров'я.

Завданнями суб'єктів соціальної роботи з дітьми та молоддю є:

- надання різноманітних соціальних послуг, соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної, матеріальної та інших видів соціальної допомоги, консультування дітей та молоді;
- розроблення та здійснення системи заходів зі створення умов, достатніх для життєдіяльності різних категорій дітей та молоді;
- здійснення соціально-профілактичної роботи серед дітей та молоді, проведення системи заходів щодо запобігання негативним явищам та їх подолання;
- розроблення та здійснення реабілітаційних заходів щодо відновлення соціальних функцій, морального, психічного та фізичного стану дітей та молоді, пристосування їх до безпечних соціальних та інших умов життєдіяльності, а також надання допомоги дітям, молоді, які зазнали жорстокості та насильства, потрапили в екстремальні ситуації;
- здійснення міжнародного співробітництва, вивчення і поширення передового міжнародного досвіду з питань соціальної роботи з дітьми та молоддю;
- сприяння молодіжним організаціям і окремим громадянам у їх культурному і фізичному розвитку, участі в трудовій та суспільне корисній діяльності;
- здійснення інших повноважень у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю.

Об'єктами соціальної роботи з молоддю є: працююча молодь; безробітна молодь; молоді сім'ї (в тому числі неблагополучні сім'ї та сім'ї групи ризику); діти і молодь, які мають відхилення в здоров'ї (молоді інваліди, наркозалежна молодь, алкогольнозалежна молодь, хворі на СНІД та інш.); молодь, яка має відхилення у поведінці; молодіжні організації та об'єднання; обдарована і талановита молодь; молодь із числа сиріт; біженці і переселенці та інші категорії молоді.

Головною метою соціальної роботи з дітьми та молоддю є створення умов позитивно орієнтованої соціалізації особистості, що сприяє соціальній

адаптації та самореалізації молодого покоління в інтересах особистості і суспільства. Напрямки соціальної допомоги молоді: підтримка життєвого рівня дітей і молоді; надання державної допомоги, пільг, інших видів соціальної підтримки малозабезпеченій молоді, молодій сім'ї, сім'ї, яка виховує дитину-інваліда, в тому числі тим, хто опікує сироту; матеріальне забезпечення у разі втрати працездатності.

Соціальна допомога (підтримка) молоді — вид соціальної діяльності спеціально уповноважених органів держави та соціальних інституцій щодо забезпечення потрібного особистості рівня освіти, культури, умов організації дозвілля та відпочинку, забезпечення працевлаштування, а також надання системи гарантованого державою рівня матеріальної підтримки молоді та сімей з дітьми з урахуванням їх матеріального та фізичного стану, складу сім'ї, віку, здоров'я, участі в суспільному та іншому виробництві. Одним із сучасних напрямків соціальної роботи з молоддю є соціальний супровід, який передбачає здійснення: службами у справах неповнолітніх, центрами соціальних служб для молоді системного обліку та догляду дітей і молоді, які опинилися в складних життєвих ситуаціях; систематичних і комплексних заходів, спрямованих на подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу дітей та молоді; системи заходів, спрямованих на подолання різних видів залежностей, які завдають шкоди психічному і фізичному здоров'ю дітей та молоді; соціальної опіки щодо дітей з вадам фізичного та розумового розвитку.

Діяльність центрів соціальних служб молоді передбачає виконання низки завдань: надання соціально-медичної, психолого-педагогічної, правової, інформаційної, матеріальної та інших видів соціальної допомоги; розробка та здійснення системи заходів щодо створення умов, необхідних для життєдіяльності різних категорій дітей та молоді; здійснення соціально-профілактичної роботи серед дітей та молоді, застосування комплексних заходів, спрямованих на подолання негативних явищ в молодіжному середовищі.

УДК 364.043
Серга Т.О.[1], Махнибородa Д.О.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-218 НУ «Запорізька політехніка»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОБЛЕМИ НАРКОМАНІЇ ТА ВІЛ/СНІД

Превентивна практика соціальної роботи – передбачення і приведення в дію соціально-правових, юридичних, психологічних, соціально-медичних, педагогічних та інших механізмів попередження і подолання негативних явищ; організація соціально-терапевтичної, соціально-побутової, психолого-педагогічної, медичної, юридичної та іншої допомоги; забезпечення захисту прав сім'ї, жінок, підлітків, дітей, молоді; запобігання виникненню можливих життєвих проблем у окремих індивідів; збереження, підтримка і захист нормального рівня життя і здоров'я людей.

Наркоманія – це захворювання, яке виникає внаслідок вживання специфічних препаратів, які отримали загальну назву наркотики.

ВІЛ – вірус імунодефіциту людини. Він вражає і поступово знищує клітини імунної системи людини, які захищають організм від інфекцій. ВІЛ призводить до розвитку СНІДу впродовж 8-10 років. При належному лікуванні цей процес може бути значно довшим.

СНІД – синдром набутого імунодефіциту. Комплекс захворювань, які розвиваються внаслідок руйнування вірусом (ВІЛ) імунної системи.

Непрямі дослідження свідчать, що більше половини старшокласників спробували наркотики, а близько 30% періодично вживають їх. Такі речовини, як «канабіс» та «екстазі» стають частиною субкультури певного кола молоді.

Не можна заперечити той факт, що в Україні споживання ін’єкційних наркотиків набуло масштабів епідемії. Це призводить до «вимивання» із суспільно-корисного життя молодого, перспективного прошарку населення. Поширюється практика дошлюбних та позашлюбних статевих зв’язків, що створює додаткові ризики до поширення соціально-небезпечних хвороб.

У нас час у профілактиці використовують індивідуальні, групові методи та методи соціальної роботи у громаді. Превентивні заходи та попередження розвитку означених проблем, застосовується насамперед у роботі з підлітками.

Більшість соціальних працівників користується у своїй практичній роботі соціально-педагогічною класифікацією віку, де вікова періодизація співвідноситься з етапами соціалізації. На кожному віковому етапі перед людиною постає низка завдань, від сприятливого чи несприятливого розв’язання яких залежить її особистісний розвиток.

Добровільне консультування та тестування на ВІЛ представників уразливих груп є ключовим компонентом програм профілактики, лікування, догляду і підтримки ЛЖВ. На жаль, більшість людей не звертаються за допомогою (це можуть бути проблеми з фінансуванням, особистісні проблеми тощо), що призводить надалі до захворювання на СНІД, оскільки програма лікування не почалась вчасно.

Появу вуличної соціальної роботи пов'язують із загостренням таких соціальних проблем, як бездомність, дитяча бездоглядність, зловживання психоактивними речовинами, поширення секс-роботи, асоціальної або ризикованої поведінки серед представників окремих субкультур.

Вулична соціальна робота – метод соціальної роботи, суть якого полягає у встановленні контактів із представниками «закритих» соціальних груп у звичних для них місцях із метою донесення необхідної інформації та надання послуг. Соціальні служби не очікують звернення клієнтів, а йдуть зі своїми послугами або інформацією про такі послуги до клієнтів, які вірогідно потребують допомоги.

Хоча в наш час соціальна профілактика наркотизації та ВІЛ/СНІД стала більш загально поширеною, для більш ефективного її результату існує потреба координованих дій системи соціальної роботи, освіти, правоохоронних органів, медичних закладів.

УДК 316.35-05.
Щербина С.С. [1], Машко Г.Д. [2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-419м НУ «Запорізька політехніка»

ВИЗНАЧЕННЯ СТИЛЮ КЕРІВНИЦТВА В УПРАВЛІННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ПО ОЛЕКСАНДРІВСЬКОМУ РАЙОНУ

Задля уникнення суб'єктивного визначення стилю керівництва начальника досліджуваної установи нами було використано метод «управлінської сітки» Р. Блейка і Дж. Мутон. Для визначення відповідних координат на «управлінській сітці» ми використовували дані хронометражних спостережень одного типового робочого дня начальника Управління праці та соціального захисту населення Запорізької міської ради по Олександрівському району.

Для визначення питомої ваги окремих управлінських функцій, що виконуються начальником УПСЗН, в загальному обсязі робочого часу дані по кожній операції, зафіксовані в листі хронологічних спостережень, по черзі

заносилися у відповідний рядок класифікаційної таблиці. До не характерних функцій ми віднесли роботу за комп'ютером тому, що до обов'язків начальника це не входить. Витратами робочого часу вважаємо 15-ти хвилинні перерви та пересування.

Таким чином продуктивний робочий час протягом дня становив 325 хв. Серед зазначених в таблиці видів робот тільки прийом відвідувачів «орієнтований на людину». Інші види робот орієнтовані на виконання виробничих задач.

Таблиця 1. Зміст праці начальника Управління праці та соціального захисту населення Запорізької міської ради по Олександрівському району

Вид роботи	Витрати часу, хв.	хв.	% до загальних витрат
Отримання інформації	60+30	90	19,4%
Аналіз результатів діяльності	15	15	3,2%
Виробничі наради	30+90+60	180	38,7%
Телефонні розмови	10	10	2,2%
Прийом відвідувачів	30	30	6,5%
Всього		325	69,9%
Пересування	15+15	30	6,5%
Втрати часу	15+15+5	35	7,5%
Нехарактерні функції	75	75	16,1%
Разом		465	100

Половина робочого часу становить: 465:2=232,5 хв. Тоді одному балу «управлінської сітки» відповідає: 232,4:9=25,8 хв. На роботи, що орієновані на вирішення виробничих завдань начальник Управління витратив 295 хв., що відповідає 11 балам. Але максимум «управлінської сітки» становить 9 балів, тому будемо вважати, що начальник Управління «піклується» про виробничі інтереси на 9 балів з 9-ти можливих. На «турботу» про підлеглих керівник витратив 30 хв., що відповідає 1 балу «управлінської сітки».

Таким чином, начальник Управління основну увагу приділяє організаційно-технічній стороні справи, мало уваги звертаючи на окремих людей і колектив в цілому. Відповідно до класифікації Р. Блейка і Дж. Мутон такий стиль керівництва називається «Влада-підкорення» і може бути ефективним в таких робочих умовах, де людські аспекти присутні в мінімальному ступені. Це зовсім не відповідає особливостям державної служби, під час якої людський чинник виконує одну з провідних ролей. Можна зробити висновок, що в результаті проведеного за допомогою «управлінської сітки» аналізу, виявлено, що стиль керівництва начальника

Управління праці та соціального захисту населення Запорізької міської ради по Олександрівському району значно орієнтований на виконання виробничих задач і дуже слабо орієнтований на врахування інтересів трудового колективу, що є ознакою не ефективного стилю.

Керівникові притаманний авторитарний стиль керівництва, що формується на основі «чіткої орієнтації на справу» і майже повною відсутністю орієнтації на міжособистісних контакт і особистість іншої людини. Ефективність цього стилю керівництва проявляється у випадках екстреного виправлення ситуації, для запобігання тяжких наслідків. Йому характерна швидкість прийняття рішень, практично миттєве розуміння та оволодіння ситуацією, завдання підлеглим чіткі, лаконічні. Недоліком можна вважати необхідність великого досвіду, оскільки рішення приймаються одноосібно і не мають аналогів. Найкраще використання в органах державної влади швидкого реагування: міністерство надзвичайних ситуацій, органи боротьби з організованою, економічною злочинністю. Можливе використання в органах державної влади в надзвичайних ситуаціях. Однак для Управління праці та соціального захисту населення, на нашу думку, більш оптимальним типом керівника є керівник-адміністратор, орієнтований на вирішення наявних завдань та високий рівень взаємовідносин з урахуванням ситуації, що надає можливість прийняття ефективних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Блейк Р. Р. Научные методы управления / Р.Р. Блейк, Дж.С. Мутон. – Пер. с англ. – К.: Вища школа, 1992. – 146 с.

УДК 316:364

Балухтіна О.М.[1] , Машталер А.І.[2]
[1]канд. іст. наук, старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»,
[2]студ. СН-518 НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРИЧИН ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

За радянських часів питання злочинності розглядалося лише в межах криміналістики, яка була віднесена до юридичних дисциплін. Сьогодні українська соціологія, як і світова соціологічна наука все частіше звертається до цієї проблеми. Соціологія злочинності порівняно нова галузь вітчизняної соціології. Існує також соціологія девіантної поведінки, яка вивчає форми поведінки, що відхиляються від соціальної норми, в т.ч. делінквентну (протиправну) поведінку (наприклад, проституцію, наркоманію, суїцид).

Підліткова злочинність – негативне явище сучасності, яке є актуальним для суспільства. Занепокоєння викликає динаміка саме у бік збільшення правопорушень. Особливості злочинності неповнолітніх обумовлені віком правопорушників та їх статусом у суспільстві. Рівень злочинності серед підлітків багато в чому залежить від стану боротьби з даними злочинами. Тому важливо змінювати ставлення працівників правоохоронних органів до обліку статистики його проявів.

Підлітковий вік є перехідним періодом від дитинства до молодості. Якісні зміни, що відбуваються в інтелектуальній та емоційній сферах особистості цього періоду (інтенсивний, нерівномірний розвиток, ріст організму та ін.) породжують новий рівень його самосвідомості, потреби у самоствердженні, рівноправному і довірливому спілкуванні з ровесниками і дорослими. Бурхливий статевий розвиток зумовлює виникнення статевого потягу і пов'язані з ним переживання та інтереси. Саме й цей період велика вірогідність скоєння підлітком правопорушень через зміну світогляду та навколишнього середовища [1].

Зазвичай, найбільш поширеними серед неповнолітніх залишаються злочини проти майна: крадіжки, пограбування, вимагання або шахрайство. У групі підлітків від 14 до 15 років – переважна більшість, а в 16–17 років вони становлять близько три чверті всіх випадків порушення закону.

Статистика Національної поліції за 2017 р. зафіксувала в Україні близько 7 тис. злочинів, що скоєно дітьми. Близько половини з них (3 196) – тяжкі та особливо тяжкі. Порівняно з 2016 р., молоді українці скоїли на 148 правопорушень більше. Наприклад, кількість зґвалтувань зареєстровано вдвічі більше – 21 випадок проти 10. Натомість, майже на третину поменшало вбивств і замахів (30 випадків проти 43), та практично не змінилася кількість дитячих розбоїв (163 замість 164).

При проведенні комплексного дослідження причин злочинності неповнолітніх, окрім негативного впливу сім'ї та недоліків у шкільному вихованні, вчені виділили ряд інших чинників, які обумовлюють протиправну поведінку, серед яких: незайнятість суспільною працею; негативний вплив мікросередовища; недостатня увага або безпосередня зневага з боку держави і громадськості до зазначених проблем; підбурювання з боку дорослих до вчинення злочинів; негативний вплив ЗМІ; пропаганда насильства, наркотизації і алкоголізації, легкого життя, злочинної діяльності, проституції; бездоглядність і відсутність належного контролю з боку соціальних служб та родини за поведінкою, зв'язками і характером того, як підліток проводить час; недоліки у системі працевлаштування; в організації їх дозвілля; мала ефективність діяльності органів, які зобов'язані провадити профілактику злочинності неповнолітніх, насамперед, на рівні індивідуальної профілактики правопорушень [2].

Очевидно, що для активної та ефективної протидії цій проблемі необхідні комплексні заходи. На сьогодні функціонують спеціальні органи в справах неповнолітніх, але не всі труднощі в поведінці вони можуть скорегувати. Тому пропонуємо звернути увагу на профілактичні заходи та посилити їх, тобто приділяти якнайбільше уваги організації позитивно спрямованого дозвілля, активного залучення підлітків до занять спортом, мистецтвом, пропаганди здорового способу життя; закріплення соціальних позицій сімей, які мають неповнолітніх дітей, якісна зміна ролі сім'ї у суспільстві, її матеріальна підтримка; збільшення частки зайнятості підлітків у суспільно корисній праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рущенко І. П. Соціологія злочинності /І. П. Рущенко. – Харків: Вид-во НУВС, 2001. – 370 с.

2. Шанковська Т. І. Аналіз причин правопорушень неповнолітніх як підґрунтя соціально-педагогічної роботи з молоддю щодо профілактики злочинності / Т.І. Шанковська // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2006. – № 30. – С. 50-53.

УДК 177

Дударьов В.В.[1], Николаєва М.В.[2]
[1] канд. політ. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-419м НУ «Запорізька політехніка»

КАТЕГОРІЯ «ЦІННОСТІ» ЯК КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Категорія цінності – одна з найскладніших категорій в філософії, соціології і психології. Нерідко у визначенні цієї категорії відповідно її природи, ролі, значимості для різних сторін життєдіяльності і поведінки людей існують протилежні думки. Це обумовлено тим, що дана категорія є не тільки теоретичною, але й відбиває реальні критерії, орієнтири для поведінки людей. Так, в циклі філософсько-соціологічних дисциплін (В.Тугарінов, О.Дробницький, К.Абульханова-Славська, Г.Ділігентський та інші) категорія ціннісних орієнтацій співвідноситься з категоріями норм і цінностей, нормативно-ціннісних систем і соціальної дії, в циклі конкретно соціологічних дисциплін (І.Бестужев-Лада, В.Лісовський, М.Іконнікова, І.Кон, В.Ядов та інші) – з категоріями мотивації та управління діяльністю людей та їх об'єднань, в циклі психологічних і соціально-психологічних наук (М.Бобнєва, Б.Паригін, Д.Фельдштейн, Б.Додонов, В.Семенов та інші) – з категоріями, які описують механізми поведінки і діяльності, їх регуляції.

Е.Дюркгейм і М.Вебер включали цінності в структуру життя суспільства, яке на їх погляд створює регуляційну сукупність законів збереження діючої системи, для її управління та збереження в рівновазі. Концепція збереження існуючих цінностей висвітлює їх важливу регулятивну функцію. Так, відомий класик соціології й філософії Е.Дюркгейм порушує питання про джерело цінностей і доходить висновку про те, що таким джерелом у процесі практичної діяльності стають ідеали, тобто міркування людини про те, що ще не існує в дійсності. А речі стають цінністю (мають цінність) тоді, коли вони відповідають втіленому в них ідеалу або виражають ідеали [2]. Далі з аксіології Е.Дюркгейма можна з'ясувати, що ідеали історично змінюються, зі зміною ідеалів виникають нові системи цінностей. У такий спосіб встановлюється певна закономірність у розвитку систем цінностей. Значимість цінностей в підходах М.Вебера проявляється в тому, що в основі системи соціальних відношень він бачив переконання і цінності. Домінуючу роль в духовному житті суспільства відіграють матеріальні та ідейні інтереси. Це сприяло розвитку теорій о переважній ролі суб'єктивного фактору у суспільних процесах. Людське життя, за М.Вебером, різноманітне та мінливе, при цьому воно керується мінливими мотивами і намірами. Тому необхідно зрозуміти, які наміри мають люди, до яких цілей прагнуть, які їх цінності, бо саме вони надають значення діям та соціальним явищам [1].

У Рикерта, Дільтея, Тойнбі людське суспільство – це безмежна різноманітність різних типів культур, зі своїми специфічними цінностями, внутрішнім духовним життя, які, з їх точки зору, можуть розглядатися як світогляд в конкретних історичних формах їх існування [3].

Велике місце особистісним установкам і цінностям при аналізі причин та рухомих сил суспільного життя було відведено в працях У.Томаса і Ф.Знанецького. В їх теорії соціальної дії суспільство розглядається як культурна система, яка складається з економічних, соціальних та інших підсистем. При цьому, особливе місце вони відводять соціальній підсистемі: її природа визначається характером соціальних дій людей, в основі яких знаходяться цінності і установки. Соціальні норми і цінності розглядаються як об'єктивні умови, які виступають важливими елементами в розумінні соціальної ситуації. Роль цінностей є такою значимою, що розбіжність групових цінностей з індивідуальним сприйняттям ситуації призводить до соціальної дезінтеграції.

Представник системного підходу Н.Луман розглядав цінності як точку зору, яка виділяє найкращі в порівнянні з іншими наслідки дії. Виходячи з теорії ціннісно-нормативного консенсусу, Н.Луман каже про цінності як програму прийняття рішень з ефективнішими ніж інші програми наслідками застосування як для окремої людини, так і для соціальної системи в цілому.

Таким чином, в соціології в якості цінностей розглядаються компоненти соціальної системи, які частіше співвідносяться з елементами культури. Їм надається роль інструментів в соціальній регуляції, як зв'язуючої ланки, яка поєднує інтереси і потреби людей з їх ідеями, ідеалами, поведінкою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вебер М. Основные социологические понятия / Избранные произведения. – М., 1990. – С. 234-289.

2. Дюркгейм Э. Ценностные и реальные суждения // Социологические исследования. – 1991. – №2. – С. 41-53.

3. Ионин Л. Г. Социология культуры: учебное пособие. – М.: Академия, 1998. – 675 с.

УДК 316.36

Балухтіна О.М.[1], Ромашко Г.А.[2]
[1]канд. іст. наук, старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»,
[2]студ. СН-518 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМА НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ В УКРАЇНІ

Проблема сімейного насильства одна з найважливіших в Україні, яку потрібно виводити із прихованого (латентного) стану. Цей феномен в різні часи історії вивчали такі науковці як: Дж. Локк, Ж. Ж. Руссо, М. Мід, З. Фрейд, Ч. Ломброзо та інші. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, насильство – це навмисне застосування фізичної сили або певних можливостей впливу чи погроза їхнього застосування до особи або до групи осіб, що викликало чи могло викликати фізичні травми від легких до смертельних, психологічні травми, затримки у розвитку або депривацію.

Тривалий час проблема була поза контролем держави і вважалася таємницею приватного життя. Саме тому вона стала латентною, а за статистикою, представленою ООН на 2009 р., майже 75% постраждалих ніколи не зверталися по допомогу. Вперше тема сімейного насильства в світі була висвітлена завдяки активним діям руху на захист прав жінок.

Верховна Рада України 15 листопада 2001 р. прийняла Закон «Про попередження насильства в сім'ї». 11 січня 2019 р. КК України доповнили статтею про кримінальну відповідальність за домашнє насильство. Її введення має велике значення для нашої країни та означає усвідомлення необхідності радикально вирішувати проблему.

За статистикою, найбільше від насильства в сім'ї потерпають діти віком до 10 років, а також жінки. Вчені виділяють основні причини насильницьких дій: 1) стан алкогольного сп'яніння члена сім'ї; 2) соціально-економічна нестабільність (низький рівень життя, безробіття); 3) батьки, які зазнавали насильства в дитячому віці і не знають інших методів виховання; 4) суворе виховання (батьки впевнені, що жорстке виховання буде корисне для дитини у майбутньому); 5) раннє батьківство; 6) задоволення власних егоїстичних потреб у домінуванні та агресії. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) виділяє основні фактори насильницьких дій: соціально-медичні (відсутність репродуктивної культури у населення, відповідального батьківства, системи сімейних лікарів, алкоголізм, наркоманія, агресія); фізіологічні та медичні (порушення гормонального фону, обміну речовин, швидкості реакцій, прийом збуджувальних ліків, хвороби нервової системи).

За проведеним опитуванням, здійсненим в рамках реалізації «Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні» в 2009 р., стало відомо, що 46% опитаних зазнавали хоча б раз насильство в сім'ї. До 18 років загалом 30% респондентів (чоловіки − 34%, жінки − 27%) і 29% після 18 років (чоловіки − 23%, жінки − 33%) [1].

Зазначене опитування виявило, що найбільш поширеним в Україні є психологічне насильство, його впродовж свого життя зазнавали 79% респондентів; майже половина населення (48%) страждало від фізичного насильства; проблемою для 38% громадян стало економічне насильство. Лише 3% опитаних зізналися в тому, що вони стали жертвами сексуального насильства в сім'ї. Зазначені відсотки можуть бути заниженими, адже це найбільш латентний вид злочину, жертви якого майже ніколи не звертаються по допомогу [2].

Щорічно в Україні з 25 листопада по 10 грудня проводиться акція «16 днів проти насильства», яка з 1991 р. підтримується ООН. Її основне завдання – привернення уваги людей до проблеми сімейного насильства, торгівлі людьми та жорстокого поводження з дітьми, а також проти гендерної нерівності і забезпечення рівних прав жінок та чоловіків. Тема кампанії 2019 р. – «Розфарбуй світ в помаранчевий колір: Покоління рівності виступає проти зґвалтувань».

Експерти виділяють декілька шляхів вирішення проблеми: через розповсюдження інформації про неприпустимість насильства, можливі шляхи виходу з ситуації, про установи, куди можна звертатися не тільки жертвам, а й людям, які стали свідками злочину. Зокрема, профілактику в суспільстві слід акцентувати на сексуальному та психологічному насильстві. Про перше, зазвичай, говорять неохоче, не сприймаючи його як проблему, а друге найчастіше сприймають як соціальну норму. Держава й соціальні

служби повинні більше уваги приділяти цьому, висвітлюючи її як негативний феномен.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Проблема насильства в українських сім'ях. Соціологічне опитування / за ред. С.О. Павлиш. − К.: Запоріжжя: Друкарський світ, 2010. – 52 с.

2. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання / Укладачі: Запорожцев А.В., Лабунь А.В., Забородa Д.Г., Басиста І.В., Дроздова І.В, Мусієнко О.М. − Київ, 2012. – 246 с.

УДК 316.023.4

Коваль В.О.[1], Ромашко Г.А.[2]
[1] канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-518 НУ «Запорізька політехніка»

ЕВОЛЮЦІЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН У РАМКАХ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ СОЦІУМУ

Проблема сімейних відносин мала велику актуальність у різні часи, бо саме сім'я має функції продовження роду та первинної соціалізації дітей. Однак, потрібно дати пояснення терміну. Сім'я – це мала соціальна група, яка базується на шлюбних, кровних зв'язках, спільному проживанню, бюджету та домогосподарству, члени якої беруть участь в спільній сімейній діяльності.

Усього в науці виділяють 3 епохи розвитку сімейних відносин: дикість, варварство та цивілізація.

На початку розвитку суспільства сімейних відносин не існувало. Був лише природний інстинкт на продовження роду. Відношення між чоловіками та жінками нічим не регулювалися і були ендогамними, тобто сексуальні зв'язки дозволялися усередині роду. Наприклад, у Стародавньому Єгипті фараони, задля збереження влади і чистого роду, одружувалися на своїх сестрах і дочках. Однак це призводило до конфліктів, і виникла потреба регулювати сімейні відносини. Виникла така форма шлюбу як екзогамія, яка забороняла будь-які сексуальні відношення між кровними родичами. Також це було зроблено для об'єднання родів та розширення соціальних контактів. І згодом ендогамія і зовсім була під табу і дозволялася лише як виключення із правил під час оргій та карнавалів.

На початку провідним був полігамний шлюб, коли чоловік мав відносини не з однією жінкою, і навпаки. У ті часи шлюб не трактувався як спільне життя, наявність господарства та виховання дітей. Цим словом

називали ритуальні зустрічі груп людей у певних місцях для проводження оргіастичних свят з використанням ігор та танців.

Після народження дитини вона належала роду матері, бо кровний зв'язок з батьком було довести неможливо, і сексуальні відносини між чоловіком та жінкою не мали ніякого відношення до виховання дітей. Саме це і спричинило матріархат. Дитину виховували усі дорослі люди роду, а поняття «батько» трактувалося, як «ватажок».

Пізніше з'явилося землеробства і скотарства, так як екологічна криза призвела до зменшення кількості тварин. Зросла необхідність людей до виживання, і це зміцняло соціальні відносини. Велику роль стала грати чоловіча сила, яка змінила матріархат на патріархат. Чоловіки повинні були годувати сім'ю, яка тепер формувалася не тільки на сексуальних стосунках і продовженні роду, а й на економічних потребах.

Так з'явилися моногамні сім'ї, де чоловік жив тільки з однією жінкою, яка мала народжувати потомків сімейного майна і не мала права зраджувати у доказ своєї вірності чоловіку, а також щоб упевнитися, що дитина може претендувати на наслідство.

У наш час сім'єю вважають поєднання шлюбних відносин чоловіка та жінки, кровних зв'язків між батьками та дитиною, а також господарсько-економічними зв'язками, які виникають на основі спільного домогосподарства.

Взаємовідносини між батьками та дітьми також трансформувалися на протязі століть. Науковці виділяють 6 видів відносин у родині: 1) Інфантіцідні, тобто дітовбивство, який характеризував період часу до IV ст. н.є.; 2) Кидаючі, коли дитину віддавали в іншу сім'ю, або монастир (IV-XVII ст.); 3) Амбівалентні – діти не вважалися повноправними членами сім'ї, не вважали їх особистостями і жорстоко карали (XIV-XVII ст.); 4) Нав'язливі – поведінка та внутрішній світ дитини повністю знаходиться під контролем батьків (XVIII ст.); 5) Соціалізуючі, тобто дитина стає об'єктом виховання батьків, коли вони займаються розвитком та становленням особистості (XIX-XX ст.); 6) Допомагаючі, коли батьки прагнуть забезпечити індивідуальний розвиток дитини, опираючись на її здібності, а також налагодити емоційно близький контакт (XX-XXI ст.).

Таким чином, формування сучасного зразка сім'ї та шлюбу пройшло довгий шлях модернізацій, а також мало кілька етапів розвитку, які суттєво відрізняються один від одного.

УДК 316.346.32:316.647.8
Кузьміна М.О.[1], Роп'яна В.С.[2]
[1] викл. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-217 НУ «Запорізька політехніка»

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Молодь можна назвати лідируючою «динамічною групою суспільства», бо вона виявляє нові перспективні тенденції розвитку сучасного суспільства, внаслідок своєї зацікавленості до інтеграції та інновацій – для формування своєї життєвої програми і відійти від ціннісних орієнтацій, якими сьогодні живе старше покоління.

Молодь – суспільно диференційована соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, пізнавальні, психічні, культурно освітні та інші особливості, що характеризують її біосоціальне дозрівання як здійснення її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей. Як певний етап життєвого циклу, молодість є біологічно універсальною, але її конкретні вікові межі, соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу й залежать від суспільного ладу, культури і властивих тому чи іншому суспільству особливостей соціалізації. У багатьох країнах діє законодавство, яке передбачає встановлення вікових меж молодості, створення умов для соціального становлення та розвитку молоді, забезпечення правових, соціально-економічних і політичних гарантій здійснення цього процесу тощо. Згідно із Законом України "Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні" та змінами до нього, віковий ценз молоді становить 14 – 28 років [1, С.183-184].

Описуючи сучасне суспільство України можна сказати, що воно перебуває в тотальній кризі майже в усіх сферах суспільного життя.

Дослідники, як правило, виділяють такі характеристики ціннісних структур українського населення: орієнтованість на матеріальні потреби; постійне звуження поля соціального інтересу; пластичність менталітету українського населення, що породжується його здатністю адаптуватись до будь-яких соціальних змін; підпорядкованість масової свідомості впливу засобів масової інформації як зовнішнього прояву віртуалізації способу життя; відсутність регулювальних функцій моральної свідомості; преклоніння значної частки населення перед владою навіть у ситуації відносної свободи вибору альтернатив; культурна невимогливість і готовність споживати будь-які моральні сурогати [2, с. 221].

Відсутність цілей ідеалів виступає однію із проблем формування ціннісних орієнтацій молоді. Ціннісні орієнтації – відбіркова, відносно стійка

система спрямованості інтересів і потреб особистості, націлена на певний аспект соціальних цінностей. Детермінантами ціннісних орієнтацій особистості виступають матеріальні умови життєдіяльності, а також індивідуально-типові риси, нахили, здатності і здібності людини [3, с. 207].

Суспільсво і особистість повинні взаємодіяти для кращої соціалізації людини і уникнення девіантної поведінки. Девіантна (та, що відхиляється) поведінка (франц. deviation, від лат. deviare – збиватися зі шляху) – вчинок, діяльність суб'єкта, що не відповідає офіційно встановленим або фактично сформованим у даному суспільстві нормам, стереотипам, зразкам [4, с. 13].

У висновку можна зробити спробу визначення комплексного механізму процесу соціалізації молоді, яка одночасно є його активним суб'єктом. Механізм соціалізації молоді включає в себе зовнішні фактори: цілеспрямований вплив соціокультурного середовища, у якому людина постійно перебуває, виховується і формується як особистість, її норми, цінності, соціальні очікування, стандарти поведінки, які засвоюються через агентів соціалізації (сукупність соціальних інститутів, суспільних організацій, у рамках яких індивід реалізує пев певні соціальні ролі і набуває бажаних соціальних статусів). До внутрішніх факторів необхідно віднести: соціальну активність самої особистості, самостійність у виборі та засвоєнні знань, уміння зіставляти різні точки зору, критично їх оцінювати, активну участь у практичній перетворювальній діяльності. Важливим критерієм відмінності зрілої особистості та особистості інфантильної є диференційована самооцінка, здатність самостійно приймати рішення. Тобто молодь буде керуватись тією системою ціннісних орієнтацій, яка сформувалась у процесі соціалізації під впливом перетворень сучасного українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Соціологія: словник термінів і понять. – К.: Кондор, 2006. – 372 с.

2. Українське телебачення і проблеми виховання молоді (за оцінками науковців та журналістів-практиків) // Українська періодика: історія і сучасність. – Л., 2002. – 570 с.

3. Соціальне партнерство/ Н.Ф. Романова, І. П. Мельник: навчально-методичний посібник. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – 238 с.

4. Словник основних термінів з курсу «соціологія» для студентів усіх спеціальностей / К.А. Агаларова, В.В. Бурега, Г.М. Саппа; під заг. ред. проф. Буреги В.В. – Х.: НТУ «ХПІ», 2015. – 44 с.

УДК 314.82
Турба О.О.[1], Сагань Є.С.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-218 НУ «Запорізька політехніка»

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Демографічна криза – це глибоке порушення відтворення населення, що загрожує самому його існуванню. Як зазначає Державна служба статистики України, чисельність наявного населення в Україні, за оцінкою на 1 грудня 2019 р. становила 42177,6 тис. осіб. Упродовж січня–листопада 2019 р. чисельність населення зменшилася на 208,8 тис.

Демографічна ситуація в Україні ось вже багато років демонструє негативну динаміку в різниці між показниками народжуваності і смертності. На думку сучасних українських учених одним із головних чинників демографічної кризи в Україні є зменшення народжуваності, що зберігається впродовж тривалого періоду. На це явище впливають наступні причини: шлюбний фактор; поширеність абортів, рівень безпліддя; низький рівень життя та заробітної плати; житлово-побутові умови; рівень зайнятості жінок економічною діяльністю та ступінь їхньої продуктивності; міграційні процеси.

Шляхи подолання демографічної кризи. Якими засобами забезпечується статус кількісно великої нації – це окреме і дуже складне питання. Найрозумніший і гуманістичний шлях – створення як у межах держави, так і за її межами умов для розширеного відтворення, розвиток економіки, спрямованої на максимальне задоволення потреб людини, припинення воєн, турбота про охорону здоров'я людей та збереження навколишнього середовища і т. ін. Але це, так би мовити, теоретично.

Демографічна політика в Україні скерована на підвищення природного приросту населення за рахунок народжуваності. Для цього матерям, які народжують дитину, надаються допомоги, додаткова відпустка тощо. Орієнтація України на побудову ринкової економіки вимагає дотримання таких засад у матеріальному забезпеченні відтворення населення: посилення ролі доходів сім'ї в системі джерел і засобів матеріального забезпечення відтворення населення; підхід до соціального захисту населення, як важливого засобу демографічної політики, посилення демографічної спрямованості заходів соціального захисту, підвищення їх адресності та ефективності; створення принципово нової системи кредитування населення взагалі та молодих сімей; створення нової ефективної системи охорони материнства і дитинства, яка забезпечує реалізацію пріоритетів сім'ї, дитини.

У сфері сімейної політики та народжуваності основними напрямами державної демографічної політики мають бути: створення сприятливих умов для економічної самостійності і зростання добробуту сімей; пріоритетність охорони материнства і дитинства у реалізації програм розвитку охорони здоров'я та інших соціальних програм; підвищення якості, розширення форм і видів медичного обслуговування жінок репродуктивного віку; створення реальних умов для гармонійного поєднання жінками материнства та професійної діяльності.

Населення має бути соціально захищеним, а специфічна демографічна політика повинна підсилюватися заходами держави щодо виходу з економічної кризи. Цьому можуть слугувати заходи щодо забезпечення зайнятості населення, створення нових робочих місць, навчання та перекваліфікація працездатних. Українському суспільству ніколи не бути процвітаючим чи навіть стабільним, якщо його населення не матиме відповідних умов життя і не відчуватиме повної безпеки для реалізації демовідтворювальної поведінки, не буде бачити перспектив для існування й розвитку кожної сім'ї та особи.

У 2020 році в Україні може відбутися збільшення розміру виплат допомоги при народженні дитини (у Верховній Раді знаходиться кілька законопроектів про підвищення суми виплати на першу, другу і третю дитину). На сьогоднішній день грошова підтримка від держави надається батькам, які протягом встановленого законом строку (1 рік з моменту пологів) подали заяву і оформили соціальну виплату на дитину. Загальний розмір декретних виплат становить 41 280 гривень. Ця сума грошової допомоги виплачується в два етап: перший – одноразова допомога (10 320 грн.) зараховується на банківський рахунок матері чи батька через 1-2 місяці після оформлення допомоги. Другий етап – сума, що залишилася (30 960 грн.) виплачується рівними частинами протягом трьох років. Згідно з прийнятою Верховною Радою України Постановою № 2000- П «Про висновки і пропозиції до Закону України про Державний бюджет на 2020 рік», передбачено таке збільшення суми допомоги при народженні дитини з 2020 р.: при народженні першої дитини – 100 000 грн. (відразу виплачується 25 000 грн., потім по 2 083 грн. щомісяця); при народженні другої дитини – 200 000 грн. (відразу виплачується 50 000 грн., потім по 4 166 грн. щомісяця); при народженні третьої дитини – 400 000 грн. (одразу виплачується 100 000 грн., потім по 8 333 грн. щомісяця).

УДК 364.26
Серга Т.О.[1], Сальнікова Н.С.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-219 НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНА РОБОТА В СФЕРАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Здоров'я і благополуччя – це універсальні гуманітарні цілі, які сьогодні розглядаються в якості основних прав людини, ключових складових справедливого гуманітарного, економічного і соціального розвитку, а також ресурсу повсякденного життя.

Здоров'я є важливою цінністю будь-якої нації або народності. Трансформація патології населення Землі призвела до того, що більшість інфекційних хвороб, які становили основну причину смертності населення світу раніше, поступилися своїм місцем «мовчазним вбивцям XX століття» – хронічним захворюванням. До них відносять хвороби системи кровообігу, злоякісні новоутворення, травми, психічні розлади, наркоманію, туберкульоз і СНІД. Така ситуація збереглася і на початку третього тисячоліття.

За визначенням ВООЗ, здоров'я – це «стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад». Становлення соціальної роботи у сфері здоров'я зумовлено погіршенням здоров'я населення, необхідністю вирішення проблем медичного і соціального характеру на якісно новому рівні.

Соціальна робота в системі охорони здоров'я – це система заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку оптимальної працездатності та соціальної активності людей з інвалідністю, сприяння здоровому способу життя громадян.

У багатьох країнах світу соціальна робота стала невід'ємним компонентом сфери охорони здоров'я, в межах якої соціальний працівник проводить соціальний захист пацієнтів через систему соціального страхування, надає психологічну підтримку, проводить рекреаційну роботу.

Соціальна робота в європейських країнах має широкий спектр застосування. Соціальні працівники в цих країнах вирішують такі завдання: надання первинної психологічної допомоги жінкам, які народжують дітей з вадами розвитку, консультування їх з правових питань; медико-соціальна робота; психологічна підтримка і консультування з правових питань осіб, які зазнали шкоди для свого організму з боку інших осіб, зазнали каліцтва тощо; психологічна підтримка людей похилого віку в стаціонарному закладі охорони здоров'я; організація рекреаційної роботи для дітей; соціальне страхування на випадок хвороби; організація спеціальних соціальних програм для особливих категорій пацієнтів – онкохворих, інвалідів тощо.

З погляду соціальної роботи, хвороба не є медичним феноменом. Це соціальний феномен. Хвороба впливає не тільки на хворого, але й на його оточення. Соціальна ситуація й інтервенції мають більш соціальний, ніж медичний характер.

Профілактика виникнення і розповсюдження захворювань, ефективна боротьба з ними неможливі без активного виявлення та усунення соціальних факторів. На сьогодні ця робота в Україні фактично покладена на медичних працівників, які, на жаль, не мають певних знань із соціальної роботи і необхідного часу. Значна частина робочого часу сімейного лікаря присвячена вирішенню соціальних, а не тільки медичних проблем хворих.

Найактуальнішою проблемою сьогоднішнього дня є не тільки хронічні захворювання, а й поява нових епідемій, з якими людство ще не стикалося. Боротьба з їх розповсюдженням напряму залежить не тільки від стану системи охорони здоров'я конкретної країни, але й інших факторів: економічної і політичної ситуації, рівня добробуту в країні, соціальної політики держави, наявності розвиненої системи соціального реагування.

Міністерство соціальної політики України вживає невідкладних заходів щодо запобігання поширенню коронавірусної інфекції під час організації роботи закладів і установ системи соціального захисту населення, служб у справах дітей, закладів соціального захисту дітей, реабілітаційних центрів тощо.

Особлива увага приділяється роботі з найбільш незахищеними категоріями населення – громадянами похилого віку та дітьми. Зокрема, необхідно організувати систематичне відвідування одиноких громадян похилого віку, осіб з інвалідністю з метою забезпечення їх усім необхідним та мінімізації їх переміщення в публічних місцях, а також організації за потреби надання їм медичної допомоги.

Все це підтверджує важливість розвитку соціальної роботи у сфері охорони здоров'я.

УДК 364.122.2
Щербина С.С.[1], Старушок К.В.[2]
[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. СН-419м НУ «Запорізька політехніка»

ПОЛІТИКА ОПЛАТИ ПРАЦІ І ВИНАГОРОДИ ПЕРСОНАЛУ ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД»

В кадровій політиці підприємства значне місце приділяється оплаті праці і винагороди персоналу. У Публічного акціонерного товариства

«Запорізький механічний завод» (далі – «ЗМЗ») система винагороди персоналу поєднує моральне та матеріальне стимулювання.

Працівники заводу «ЗМЗ» заохочуються за зразкове виконання трудових обов'язків; підвищення продуктивності праці, ефективності виробництва й поліпшення якості продукції; строге дотримання правил, норм й інструкцій з безпечного ведення робіт; тривалу й бездоганну роботу; новаторство в праці й виявлення ініціативи; дбайливе відношення до майна підприємства й за інші досягнення в праці [1].

У заводоуправлінні – використовують наступні форми морального стимулювання: оголошення подяки; надання премії; нагородження Почесною грамотою; надання санаторної путівки; надання безпроцентного займу. Заохочення оголошуються наказом й заносяться в трудову книжку працівника. За особливі трудові заслуги працівники представляються до нагородження орденами, медалями й присвоєння почесних звань України у встановленому законодавством порядку.

Джерелом коштів для матеріального стимулювання персоналу підприємства є фонд оплати праці. Аналіз використання трудових ресурсів, рівня продуктивності праці проводиться у взаємозв’язку з оплатою праці. Зростання продуктивності праці створює реальні передумови для підвищення рівня її оплати. При цьому кошти на оплату праці потрібно використовувати таким чином, щоб темпи зростання продуктивності праці випереджали темпи її оплати. Тільки в таких умовах створюються можливості для нарощування темпів розширеного відтворення.

Змінення фонду основної заробітної плати відбулось за рахунок: збільшення тарифних ставок (окладів); збільшення процента виконання норми-плану робочими, що забезпечило зростання основної заробітної плати; збільшення неробочого часу (тимчасової непрацездатності, чергових і учбових відпусток), що вплинуло на зниження фонду основної заробітної плати.

Зростання фонду додаткової заробітної плати відбулося за рахунок: збільшення тарифних ставок (окладів); збільшення тривалості чергових відпусток, посилення контролю за їх наданням; збільшення учбових відпусток, що надаються без відриву від виробництва.

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати збільшилися за рахунок: збільшення розміру винагороди за вислугу років; збільшення суми оплати путівок, що пояснюється зростанням їх кількості і вартості; збільшення сум разової виплати робітникам до щорічної відпустки за рахунок тарифних ставок (окладів), з розміром яких нараховується дана виплата. Поширеною на підприємстві є колективна форма оплати праці.

Відділом планування, економіки й ціноутворення, на підставі поданої

ділянкою заявки, розраховується плановий фонд заробітної плати й планова чисельність трудящих для даної ділянки. Наприкінці місяця комісії в складі представника ділянки, виробничої служби, нормувальника визначають обсяги фактично виконаних робіт, які і є підставою для нарахування заробітної плати.

Норми й розцінки, що використовуються по кожному конкретному виду робіт складаються з урахуванням фактичних умов праці. Преміювання по бригадах, що виконали планові завдання здійснюється по затвердженому «Положенню про преміювання».

Розподіл заробітку серед членів бригади здійснюється пропорційно встановленим тарифним ставкам, кількості виходів і трудового внеску кожного члена бригади. Використання КТУ (коефіцієнта трудової участі) здійснюється відповідно до «Положення про коефіцієнт трудової участі» [2]. Дане положення розроблене з метою підвищення матеріальної зацікавленості в забезпеченні росту продуктивності праці й поліпшення обліку трудового внеску кожного робітника. Оклади й тарифні ставки встановлюються з урахуванням фактичних умов праці по кожному структурному підрозділі й по кожній професії.

В ході дослідження вивчено особливості різних складових кадрової політики підприємства, зокрема таких як організація робочого часу, охорона праці, оплата та стимулювання персоналу тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Колективний договір Публічного акціонерного товариства «Запорізький механічний завод» на 2018–2019 р.р. – 16 с.

2. «Положення про коефіцієнт трудової участі» Публічного акціонерного товариства «Запорізький механічний завод». – 10 с.

УДК 303.01

Серга Т.О.[1], Червона К.В.[2]

[1] канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

[2] студ. гр. СН-219 НУ «Запорізька політехніка»

ВЗАЄМОЗВ′ЯЗОК ПОНЯТЬ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Дослідження процесу соціалізації у вітчизняній науці стає однією з найактуальніших проблем, до якої звертаються психологи, соціологи, історики, політики. Це пов'язано з тим, що в даний час глобальних перетворень наше суспільство значно змінилося і продовжує змінюватися.

Процес входження в певну соціальну дійсність передбачає розуміння особливостей цієї дійсності, прийняття її норм і цінностей як власних ідеалів

і установок. Соціалізація передбачає не тільки таке пасивне прийняття певних норм і правил поведінки, але і їх активне використання, тобто вироблення певних знань і умінь, які адекватно застосовуються людиною в даній соціальній дійсності.

Під час вивчення проблеми соціалізації однією з актуальних питань є питання про співвідношення соціалізації й адаптації. Дійсно, процеси соціалізації та соціальної адаптації тісно взаємопов'язані, оскільки відбивають єдиний процес взаємодії особи й суспільства. Часто соціалізація пов'язується тільки з загальним розвитком, а адаптація – з пристосувальними процесами, які здійснюються з особистістю в умовах її спілкування і діяльності.

При цьому, деякі автори (Г.П. Медведєв, Б.Г. Рубін, Ю.С. Колесніков) заявляють про відсутність принципової різниці між процесом адаптації та процесом соціалізації, маючи на увазі, при цьому, що в основі даних явищ лежить процес накопичення індивідом різноманітних навичок.

Інші ж дослідники (З. Фрейд, Т. Шибутані) трактують соціалізацію як частковий випадок одного з конкретних проявів більш широкого процесу адаптації. Представники цієї групи вважають, що глибшим соціальним процесом є адаптація, а соціалізація є формою адаптації, її частиною.

Існує і протилежна позиція, тобто розуміння адаптації як складової частини, елементу, етапу соціалізації. За думкою В.І. Войтко, соціалізація включає в себе адаптацію. Поняття соціалізації ширше поняття адаптації, вони не є синонімами. Адаптація людини є головною основою його соціалізації [2]. А.В. Петровський розглядав її як найважливіший етап і механізм соціалізації. Він розглядає процес розвитку з позиції інтеграції людини у різні соціальні групи.

Аналогічні думки дотримуються і такі відомі дослідники, як Ю. Прохоров, Г.М. Андрєєва, Б.Д. Паригін, І.О. Милославова та ін. [1; 4].

Спробу діалектично обєднати ці думки зробили А.А. Налчаджян, Г.П. Левківська, які пропонують виділяти два різновиди соціалізації: адаптуючу соціалізацію та дезадаптуючу соціалізацію. Соціалізація, при якій соціальне середовище не стає чужим особистості, забезпечується соціально-психологічною адаптацією. Оскільки особистість одночасно є членом кількох груп, то в деяких з них вона може бути добре адаптована, а в інших – гірше. У кожному випадку, визначаючи адаптуючий чи дезадаптуючий характер соціалізації особистості, слід уточнювати ті соціальні групи чи типові соціальні ситуації, в яких розглядається її адаптованість чи дезадаптованість [3].

Таким чином, ми підтримуємо думку про багатоплановість поняття «соціалізація», яке включає і пристосування індивіда до соціального

середовища, і наявність активного впливу на це середовище – за рахунок особистих переконань, схильностей, активних дій. До того ж ця взаємодія особистості та соціального середовища може мати різний ефект – як сприяти адаптації індивіда до умов суспільства, так і дезадаптувати його.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреева Г.М. Психология социального познания / Г.М. Андреева. – М.: Аспект Пресс, 1997. – 239 с.

2. Войтко В.І. Методологічні проблеми соціалізації молоді / В.І. Войтко. – К.: Наукова думка, 1976. – 143 с.

3. Левківська Г.П. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: [навч. посібник] / Г.П. Левківська, В.Є. Сорочинська, В.С. Штифурак. – К., 2001. – 128 с.

4. Милославова И. А. Понятие и структура социальной адаптации : автореф. дис. канд. философ. наук.: 09.00.01 / И. А. Милославова. – Л., 1974. – 24 с.

СЕКЦІЯ «ЖУРНАЛІСТИКА»

УДК 007: 304: 070
Волинець Г.М.[1]
[1] канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВА КАРИКАТУРА: СУЧАСНІ ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Одним із ефектних жанрів зображальної журналістики є карикатура. Цей жанр не є абсолютно вивченим явищем у науковій літературі ні мистецтвознавцями, ні теоретиками журналістики. Більше двох століть пройшло з моменту появи перших карикатур на сторінках видань, а систематизація та вивчення цього унікального за своєю суттю елемента друку ще не завершилася в нашій країні. У карикатурі застосовуються різноманітні прийоми візуалізації (яка є ефективним засобом комунікації, оскільки дозволяє замкнути великі масиви інформації у лаконічну зрозумілу форму).

Як визначають вчені, карикатура − це твір або окремий художній образ, у якому в гумористичній або сатиричній формі перебільшуються характерні особливості як в окремої людини, так і у суспільства або явища з метою їх осміяння або звеличування.

Соціально-побутова карикатура – це найбільш поширений на сьогодні в пресі вид сатиричного малюнка. Діапазон тем, з якими він звертається до читачів, вкрай широкий: це можуть бути проблеми бідності, рівня життя, екології тощо. Соціально-побутова карикатура завжди загострена виданням під поточну подію, явище (інформаційний привід) і розкриває коло актуальних проблем, характерних для певних соціальних груп (чиновників, інтелігенції, військових, спортсменів та ін.) в конкретному часовому інтервалі. Іноді соціально-побутова карикатура розкриває на малюнках проблеми, пов'язані не з соціальними типами, а з явищами в суспільстві: алкоголізм, проституцією, наркотичною залежністю, безробіттям, правопорушеннями та ін. Типовим прикладом соціально-побутової карикатури сьогодні можна вважати і класичні сатиричні малюнки, і меми.

Соціально-побутова карикатура – «це спосіб художньої типізації, використання засобів шаржу і гротеску для цілеспрямованого перебільшення і підкреслення негативних сторін життєвих явищ або осіб; у карикатурі сатира і гумор служать для критики, викриття, осміяння яких-небудь соціальних, суспільно-політичних, побутових явищ. У широкому сенсі слова під карикатурою розуміють всяке зображення, де свідомо створюється

комічний ефект, з'єднуються реальне і фантастичне, перебільшуються і загострюються характерні риси фігури, особи, костюма, манери поведінки людей, змінюються співвідношення їх з навколишнім середовищем, використовуються несподівані зіставлення і уподібнення» [2]. За словами М. Філатової, «характерна специфіка карикатури як жанру полягає в поєднанні зображальних засобів і словесних реплік персонажів. Домінантою карикатури є комізм» [3].

Пізнавати суспільство можна по-різному: вивчаючи соціальні інститути, системи ідей, способи виробництва, форми мистецтва, ситуації повсякденного взаємодії тощо. Досвід, повсякденні повідомлення засобів масової комунікації і окремі соціологічні дослідження свідчать, що сучасне суспільство насичено соціальними проблемами значно більшою мірою, ніж суспільство п'ятнадцятирічної давності. Бідність, безробіття, злочинність, корупція, наркоманія, поширення ВІЛ-інфекції, загроза техногенним катастрофам – це зовсім неповний перелік тих явищ, що викликають серед населення тривогу й страх [1], а тому окремі аспекти цих злободенних тем миттєво відображаються і в карикатурах.

Класифікувати соціальні проблеми можна за різними ознаками, зокрема: економічні, демографічні, продовольчі тощо. Одні з них мають загальносвітове значення, інші виникають тільки в деяких країнах. Розділити проблеми можна на такі групи:

1) проблеми, що виникають в процесі впливу людини на природу. До них можна віднести забруднення світового океану, виснаження земельних ресурсів, екологічні катастрофи і т.д.

2) проблеми, поява яких пов'язана з системою суспільного устрою (інакше кажучи – із взаємодією людини з суспільством). Це такі питання, як охорона здоров'я, економіка, класову нерівність, безробіття і безліч інших.

3) інтерсоціальні проблеми – проблеми, що виникають між державами або етносами, об'єднаними загальними інтересами або ідеєю. До цієї категорії можна віднести проблему локальних військових конфліктів та економіки малорозвинених країн.

Крім участі у вирішенні проблем планетарного масштабу, уряд будь-якої держави має вирішувати і внутрішні соціальні проблеми, які у кожної країни свої. До основних соціальних проблем сучасної України належать такі, як: бідність основної маси населення і соціальна нерівність; алкоголізація і поширення наркоманії різних типів; безробіття; проблема зменшення працездатного населення; проблема корумпованості влади і чиновників тощо. Оскільки карикатура відзначається актуальністю і злободенністю, то з одного боку, вона швидко застаріває, а з іншого – чутливо реагує на сучасні зміни. Сьогодні з’явились нові виклики, як-от пандемія, а саме пов’язані із нею нові суспільні трансформації. Усі страхи,

суспільні міфи й наративи почали тиражуватись і в карикатурах, і в мемах (останні наразі становлять серйозну конкуренцію сатиричним малюнкам; причини й передумови цих процесів та явищ потребують уваги науковців і будуть висвітлені у наших подальших роботах). Адже, за словами дослідників, «образна система карикатури несе в собі відбиток національної колективної свідомості», незважаючи на те, що у сатиричних малюнках завжди відображена авторська точка зору [3].

Отже, соціально-побутовою називають таку карикатуру, в якій порушуються проблеми бідності, рівня життя, екології, здоров'я, сімейні проблеми тощо. Соціально-побутова карикатура завжди загострена виданням під поточну подію, явище (інформаційний привід) і розкриває коло актуальних проблем, характерних для певних соціальних груп (чиновників, інтелігенції, військових, спортсменів та ін.). Типовим прикладом соціально-побутової карикатури сьогодні можна вважати не лише класичні сатиричні малюнки, але й меми та сатиричні фотоколажі. Ці новітні гумористично-сатиричні форми потребують подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дымова И. Детская и подростковая проблематика. *Вестник Оренбургского государственного университета*. URL: http://cyberleninka.ru/article/n /detskaya-i-podrostkovaya-problematika-v-orenburgskih-pechatnyh-sredstvah-massovoy-informatsii

2. Карикатура. *Vseslova* : онлайн-словник. URL: http://vseslova.com.ua/word

3. Філатова М. Англійська та французька політична карикатура кінця XVIII – початку XIX ст.: сюжетні та художньо-стилістичні особливості (за матеріалами колекції Харківського художнього музею): дис. … канд. мистецтвознавства : 17.00.05 / Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Львівська національна академія мистецтв, Львів, 2019. 250 с. URL: https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/specrada/Dusertacii/2019/Filatovdis.pdf

УДК 007 : 304 : 070

Тонкіх І.Ю.[1]

[1] канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛОНГРІДІВ В ІНТЕРНЕТ-МЕДІА

Останнім часом в інтернет-медіа зростає популярність «журналістики довгих форм», що засвідчує широке використання формату лонгрідів. Починаючи з 2014 г., на сайтах українських інтернет-видань з'являється

багато великих за обсягом мультимедійних матеріалів, що мають на меті утримувати увагу читачів протягом тривалого часу. Зважаючи на новизну явища, зростання інтересу до нього як з боку журналістів, так і з боку читачів, та відсутність чітких критеріїв та вимог до формування контенту лонгрідів, дослідження їх жанрово-тематичних особливостей в інтернет-медіа на сьогодні набуває актуальності.

Мета роботи – визначити жанрово-тематичні особливості формату лонгрідів в українських інтернет-медіа.

Формат лонгріду привертає увагу багатьох науковців. У своїх роботах аналізують його типологічні особливості Ю. Блажеєвська, А. Галустян, О. Градюшко, К. Дюжева, Д. Кульчицька, М. Миронова, О. Харитоненко, С. Шашенко та ін. Більшість дослідників визначають лонгріди як формат публікацій або «спосіб подачі інформації», суттєвими ознаками якого є мультимедійність, пріоритет візуального контенту, нелінійна структура, належність до «журналістики довгих форм». Проте поза увагою науковців дотепер залишається специфіка жанрових модифікацій лонгрідів та залежність вибору формату публікацій від обраних тем.

У сучасній інтернет-журналістиці співіснують дві головні тенденції розвитку – це, з одного боку, скорочення довжини повідомлень, домінування інформаційних видань та новинних форматів, з іншого боку – зростання популярності «Long-form journalism» – «журналістики довгих форм». Пріоритет першого або другого залежить від виду інтернет-медіа: в інформаційних агентствах, журналістських (персональних або корпоративних) пабліках соціальних мереж, на сайтах інтернет-порталів домінують лаконічні новинні повідомлення, що обумовлюється типологічними особливостями цих видів інтернет-медіа та технологічними умовами їх функціонування. В інформаційно-аналітичних виданнях, онлайн-версіях журналів або телеканалів спостерігається тяжіння до «довгих форм», відтак формат лонгріду набуває особливої популярності.

Зазвичай лонгріди визначають як формат, а не жанр публікацій, оскільки в одному матеріалі можуть поєднуватися жанрові ознаки інформаційних, аналітичних та художньо-публіцистичних матеріалів.

Лонгріди – це великі за обсягом матеріали, розраховані на тривале читання і спрямовані на всебічний розгляд певної теми. Як правило, об’єктом уваги журналістів у лонгрідах стають дискусійні теми, складні проблеми, неоднозначні поняття, що потребують роз’яснення, розгляду з різних точок зору, детального аналізу, зіставлення альтернативних поглядів. Тому у переважній більшості лонгрідів домінують елементи аналітичних жанрів: журналісти роз’яснюють сутність понять, визначають причинно-наслідкові зв’язки певних явищ, подій та процесів, надають їм оцінку або формулюють прогнози розвитку.

Велика кількість лонгрідів з'являється в інтернет-медіа наприкінці року, коли виникає необхідність підбиття підсумків у тій чи іншій галузі діяльності. З цією метою часто використовують жанр огляду, який у таких лонгрідах стає домінуючим і часто поєднується з елементами художньо-публіцистичних жанрів (як правило, нарису). Наприклад, на сайті видання «Insider» у грудні 2015 р. у рубриці «Підсумки року» біло опубліковано п'ять лонгрідів: «Театр», «Музика», «Література», «Кінематограф», «Мистецтво». Автори роблять огляд головних мистецьких подій за рік, використовуючи відповідні темі публікації мультимедійні формати: у лонгріді, присвяченому кіно, це постери і трейлери фільмів, у матеріалі про театр – це лише фотопортрети, оскільки тут подаються портретні нариси українських акторів та драматургів, у публікації «Музика» – це фотографії виконавців та аудіоподкасти з їх новими піснями.

Жанр огляду стає домінуючим у лонгрідах видання «Insider» у рубриці «Арт»: тут регулярно публікують огляди творів мистецтва на кшталт: «Двадцять сім творів української літератури, варті того, щоб їх ще раз прочитати», «Три книжки про самотність та способи їй протистояти» тощо. Жанр огляду, який дозволяє надати перелік певних об'єктів із їх стислою або розгорнутою характеристикою, набув надзвичайної популярності у блогах («топи», добірки «найкращого», рейтинги), а звідти ця тенденція поширюється і на інтернет-журналістику.

Формат лонгріду часто використовують на сайті видання «Фокус», у рубриках «Рейтинги» та «Довгий фокус». У першій рубриці переважає жанр огляду («100 найбільш впливових українців», «33 найкращих менеджера України», «100 найкращих шкіл України» тощо). У рубриці «Довгий фокус» публікують лонгріди, у яких поєднуються жанри репортажу, інтерв'ю, огляду та аналітичної статті. Теми стосуються культури, освіти та технологій.

Якщо лонгріди, присвячені темі культури, виконують переважно рекреативно-гедоністичну та виховну функцію, то публікації на тему технологій, економіки та політики містять більше аналітики та реалізують гносеологічну, соціально-регулятивну функції, функцію соціалізації та кореляції, функцію формування громадської думки та функцію соціальної критики. Такі лонгріди часто публікують на сайтах «Української правди», «ТСН», «Громадського телебачення», «Цензор.нет». При цьому основним мультимедійним форматом у цьому разі стає інфографіка, яка унаочнює результати теоретичних узагальнень та аналітичних розвідок.

Навіть інформаційні агентства, які традиційно надають перевагу новинним повідомленням, останнім часом також переходять до «журналістики довгих форм». Так, на сайтах «УНІАН» та «Укрінформ» публікують лонгріди, які синтезують елементи репортажів, аналітичних

інтерв'ю, статей, коментарів або мають вигляд дайджесту найбільш важливих і резонансних власних публікацій із нелінійною організацією матеріалів (за гіперпосиланнями можна переходити до інших публікацій).

Отже, в українських медіа, як в інформаційно-розважальних, так і в інформаційно-аналітичних, в останні шість років з'являється все більше лонгрідів, що демонструє тенденцію розвитку «журналістики довгих форм». На сайтах видань «Фокус», «Українська правда», «Insider», «Цензор.нет», інформаційних агентств «УНІАН» та «Укрінформ», сторінках «Громадського телебачення» та «ТСН» публікують значну кількість лонгрідів, у яких поєднуються жанрові ознаки інформаційної, аналітичної та художньо-публіцистичної груп (репортажів, інтерв'ю, оглядів, коментарів, статей, нарисів). Як правило, лонгріди розміщують у рубриках «Політика», «Економіка», «Суспільство» та «Культура», оскільки саме ці теми часто стають найбільш резонансними та потребують детального розгляду та аналізу. Перспективою подальших досліджень може стати вивчення особливостей функціонування формату лонгріду на сайтах різних інтернет-медіа.

УДК 007 : 304 : 070
Єськова К.В.[1]
[1] старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ДЛЯ ДОШКІЛЬНЯТ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Одним із базових принципів Нової української школи є уявлення про безперервність освіти. Це означає, що процес виховання, навчання та формування особистості починається відразу від народження і триває пожиттєво. Водночас держава визнає, що базовими етапами фізичного, психічного та соціального становлення особистості дитини є вік немовляти (до року), ранній вік (1–3 роки), передшкільний вік (3–6/7 років). Саме тому дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні – сукупності навчально-виховних закладів, призначених для цілеспрямованого навчання і виховання. Держава при цьому визнає пріоритетність дошкільної освіти та забезпечує умови для її здобуття.

Сучасна дитина-дошкільня більшість часу перебуває під впливом ЗМІ, що неухильно позначається на її індивідуальному розвитку і соціальному становленні. Це дає підстави визнати найвпливовішим фактором соціалізації дошкільника засоби масової інформації, що здійснюють інформаційне забезпечення багатьох сфер його життєдіяльності і впливають на індивідуальний розвиток дитини.

Соціальний розвиток дитини-дошкільника в контексті впливу ЗМІ здійснюється за двома взаємопов'язаними лініями. З одного боку, суспільство завдяки поширенню ЗМІ надає зростаючій особистості інформацію у вигляді певних стереотипів поведінки. Через інформацію, що надається у ЗМІ, дитина поступово оволодіває суспільним досвідом (здобуває знання, уміння, формує особистісні потреби, здібності, почуття), відповідно до власного досвіду і розуміння їх розширює та систематизує. З іншого боку, дитина не лише усвідомлює, а й реалізує себе як суб'єкт широкого кола суспільних взаємин. ЗМІ надають дитині дошкільного віку не тільки інформацію, а й практичні наочні зразки певного стилю життя і поведінки.

Сьогодні в Україні існує широкий спектр журналів для дошкільнят, які є альтернативою для урізноманітнення читацького раціону, а також розширення інтересів та світогляду дитини: «Мамине сонечко», «Пізнайко», «Колобочок», «Равлик», «Ангелятко», «Джміль», «Вінні та його друзі», «Ухмалюк» та інші.

Основне призначення дитячих журналів – формувати у дитини осмислене ставлення до оточуючого світу, розвивати естетичний смак і допитливість, орієнтувати дитину на повагу до людини і загальнолюдських цінностей. Відповідно, метою таких видань є організація якісного дозвілля та розвиток дошкільняти.

Контент дитячих журналів залежить від вікової аудиторії видань, це можуть бути:

- поради та ідеї для розвитку малечі, ігри зі звуконаслідуваннями, забавлянки, потішки, віршики-руханки, пальчикові ігри, ігри-масажі для розвитку дрібної моторики рук, загадки, історії про казкових героїв («Мамине сонечко», «Вінні та його друзі», «УХмалюк» (для дітей від 1 до 3 років));

- вправи, ігри та завдання для розвитку уяви, творчості, уваги, логічного мислення й мовлення; іграшки-саморобки; вправи для розвитку моторики рук, щоб підготувати руки до письма; веселі ігри; яскраві аплікації-логічні ігри; казки з героями для лялькового театру; завдання та розвивальні плакати з доклейками; розмальовки, герої яких «оживають» за допомогою спеціальної програми на телефоні чи планшеті («Мамине сонечко» (для дітей від 2 до 5 років));

- оповідання, казки, розвивальні завдання, пізнавальні факти про навколишній світ, перші англійські слова, тренувальні вправи з розвитку мовлення, виховання у грі, великі розфарбовки, віршики, загадки, скоромовки до свят, методичні поради для батьків («Пізнайко» (від 2 до 6 років));

- наліпки для розвивальних завдань та розваг; завдання для вивчення англійської мови; наліпки з літерами абетки; шнурівки, щоб дитячі пальчики були вправними; математичні ігри для малюка та його братиків-сестричок; кумедні пальчикові іграшки; творча майстерня, де діти разом з батьками можуть створити справжні картини із ниток, крупів, тканини та іншого незвичного матеріалу; пізнавальні сторінки, які розкажуть дитині про навколишній світ; розмальовки («Равлик» (від 3 років)).

Окрім спрямованості на розвиток і розвагу дітей, журнали для дошкільнят мають на меті й прищепити дошкільнятам любов до читання («Ангелятко» (для дітей від 2 до 7 років). У виданні публікуються якісні літературні тексти, а також пізнавальні оповідання та інтелектуальні завдання, що дають знання про навколишній світ, розвивають логічне мислення, спостережливість, кмітливість.

Сучасні дитячі журнали прагнуть до інтерактивності, Наприклад, до кожного випуску журналу «Джміль» розробляються інтерактивні пізнавальні презентації, що містять дидактичні посібники, мультимедійні розвивальні ігри, серії малюнків морально-етичної тематики, сюжетні дидактичні картини та репродукції творів художників (з можливістю збільшувати окремі фрагменти та показувати їх у довільній послідовності).

Видавці журналів враховують вікові фізіологічні особливості розвитку своїх читачів: використовують для друку якісний цупкий папір, безпечні фарби, наповнюють сторінки яскравими ілюстраціями, адже зовнішній вигляд журналу, його кольорове рішення та використання ілюстрацій – чи не найважливіший чинник у виборі на користь того чи іншого дитячого видання.

Головне завдання дитячого журналу і його редакції – бути керівниками дітей, їх товаришами і співбесідниками в кращому сенсі слова. Соціалізація юного покоління – найважливіша функція дитячого журналу в суспільстві по сьогоднішній день. Читаючи періодично «свій» журнал, що освітлює все, що так або інакше пов'язано з їх переживаннями, діти відчувають, що їх внутрішній світ не самотній і не стоїть відокремлено. Тому в дитячому журналі важливі не стільки самі факти і висновки, скільки барвистість цих фактів та яскравість образів.

Таким чином, можна стверджувати, що ринок дитячої періодики в Україні достатньо насичений і динамічний. Дитячі журнали відповідають вимогам часу, мають цікаве різноманітне наповнення та якісну поліграфію. У процесі соціалізації дитячі видання сприяють пізнанню дітьми довкілля, розвитку моральних почуттів, формуванню соціально схвалюваних якостей, ідеалів, збагачують соціальний і предметний світ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція Нової української школи. URL: https://www.kmu. gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf

2. Давидченко Т. Структурно-функціональні особливості преси для дітей періоду незалежності України: автореф. дис. … канд. наук. із соц. комунікацій: 27.00.01. Київ, 2008. 15с. URL: http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/351272.html.

УДК 007 : 304 : 070

Погребна В.Л. [1] , Пода О.Ю. [2]

[1] д-р філол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

[2] канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ДЕЯКІ УРОКИ ПУБЛІЦИСТИКИ В.Г. КОРОЛЕНКА

Володимир Галактіонович Короленко – видатний мислитель-гуманіст, талановитий письменник, пристрасний публіцист, перекладач із декількох мов, громадський діяч. У чималому літературному спадку письменника представлені не тільки художні твори, але й нариси та спогади про видатних письменників, відгуки та рецензії на події літературного життя. Серед них – спогади про В. Бєлінського і А. Чехова, Г. Успенського і М. Чернишевського, статті про М. Гоголя та Л. Толстого, В. Гаршина та І. Гончарова, І. Тургенєва та О. Серафимовича.

Якщо творчість В.Г. Короленка-письменника глибоко та всебічно вивчена, то його публіцистична спадщина потребує детального розгляду (лише деякі аспекти проблематики, жанрово-композиційних особливостей публіцистичних творів митця розглядаються в дослідженнях О.М. Данюка [1], Л.М. Куканова [4],І.Г. Сацюк [5], І.П. Щебликіна [1] та ін.). Вивчення публіцистики В.Г. Короленко є своєчасним і актуальним. Нашим сучасникам треба засвоїти уроки цього гуманіста.

І.Г. Сацюк зазначає: «Майже у п’ятдесяти газетах і журналах з’являлись кореспонденції, нариси та статті Володимира Галактіоновича– і вже це свідчить про величезний розмах публіцистичної діяльності письменника» [5, с.56]. Більше ніж 20 років В.Г. Короленко був головним редактором неонародницького журналу «Русское богатство».

Для митця публіцистична творчість була можливістю оприлюднення власного погляду на актуальні проблеми російського, українського та зарубіжного суспільно-політичного життя. В.Г. Короленко був твердо переконаний у тому, що публіцист повинен мати активну життєву позицію. Одна з тем, яка його цікавить, – боротьба з голодом. Зиму 1892 р. митець

провів в одному з повітів Нижегородської губернії, яка сильно постраждала від голоду. Короленко збирає пожертви, відкриває для селян 45 безкоштовних їдалень. Результатом поїздки став цикл нарисів «У голодний рік», в основу яких покладено щоденні записи автора. Спочатку нариси друкувалися в газеті «Русские ведомости» (з березня 1892 по січень 1893 року (всього 13 номерів) під назвою «Нариси і замітки з дорожнього щоденника»), потім у переробленому вигляді – в журналі «Русское богатство» за 1893 р. під назвою «У голодний рік».

Публіцистика митця тісно пов'язана з його громадською діяльністю. У 1895 р. він взяв активну участь у порятунку селян-удмуртів, жителів села Старий Мултан В'ятської губернії, помилково звинувачених у принесенні людської жертви язичницьким богам. Було засуджено семеро селян-удмуртів.

В.Г. Короленко особисто був присутній як кореспондент у місті Єлабузі на повторному судовому засіданні. Він написав 10 статей і заміток щодо «Мултанської справи», які були опубліковані в столичних газетах (це справжні журналістські розслідування з точки зору сучасного визначення жанру цих публікацій), виявив зловживання в судово-поліцейській системі Росії, продемонстрував, як уряд культивував національну ворожнечу. Л.М. Куканов зауважує: «Тут з усією виразністю проявилися основні риси Короленко-публіциста і громадського діяча – підвищена, загострена сприйнятливість, невсипна тривога, постійна готовність прийти на заклик про допомогу і дивовижна при цьому – до самозабуття – внутрішня зосередженість, цілеспрямованість» [4, с . 50].

Пізніше він вирішив взяти участь у третьому судовому засіданні, виступив у ролі захисника. Завдяки втручанню прогресивної інтелігенції на чолі з В.Г. Короленком, вирок, визнаний безпідставним, був скасований, і удмурти, які провели чотири роки в тюрмі, отримали свободу. Звіт публіциста про судовий процес друкувався в газеті «Русские ведомости» за 1895 рік і зайняв 12 номерів. У листопаді того ж року в журналі «Русское богатство» була представлена наступна серія його статей під назвою «Мултанське жертвоприношення», що змальовує картину суду в Єлабузі. У 1896 р. письменник відредагував свій звіт і випустив його окремою брошурою.

У роки реакції він виступав проти «дикої оргії» страт. Цикл нарисів В.Г. Короленка «Побутове явище» було опубліковано в журналі «Русское богатство» за 1910 рік із підзаголовком «Нотатки публіциста про смертну кару». Автор доводить, що смертна кара в Росії стала побутовим явищем життя, а право розпоряджатися людським життям було віддано жорстоким царським карателям. Про статтю Короленка «Побутове явище» Лев Толстой писав йому: «Її треба передрукувати і розповсюджувати в мільйонах екземплярів. Ніякі думські промови, ніякі трактати, ніякі драми, романи не

справлять однієї тисячної тієї благотворного дії, яку має зробити ця стаття» [6, с . 42]. З листом Толстого в якості передмови ця стаття була видана за кордоном російською, болгарською, німецькою, французькою та італійською мовами.

В.Г. Короленко виступав проти шовінізму та антисемітизму, засуджував міжнаціональну ворожнечу. Під час виникнення справи М. Бейліса (судовий процес у Києві у вересні-жовтні 1913 року проти київського міщанина єврейського походження Менахема Менделя Бейліса, звинуваченого в убивстві з ритуальною метою хлопчика-християнина Андрія Ющинского 12 березня 1911 року, ініційований чорносотенними організаціями) публіцист складає звернення «До російського суспільства (з приводу кривавого наклепу на євреїв)» (газета «Речь» від 30.11.1911), підписане М. Горьким, Л. Андреєвим, В. Засулич і сотнями інших інтелігентів. Це звернення стало першою частиною статті «До питання про ритуальні вбивства», опублікованої в очолюваному Короленком журналі «Русское богатство» (1911, №12). Під час судового процесу Короленко опублікував у київських і московських газетах 15 статей і кореспонденцій, які допомогли домогтися виправдувального вердикту присяжних.

Про революційні перетворення в Росії митець мріяв довгі роки, за подібні погляди його не раз відправляли до в'язниць і засилали у віддалені місця Росії. Попри це, революцію 1917 року публіцист вважав найбільшим нещастям для Росії, яке порушило природний хід розвитку об'єктивних історичних подій. Він критично ставився до політики більшовиків, категорично не приймаючи їхній максималізм та здатність виправдовувати насильство абстрактною метою, не знаходив виправдання революційному терору. В.Г. Короленко не бачив великої різниці між новою, революційною, і жандармською охранкою. Жандарми, зауважує письменник, не мали права розстрілювати без суду і слідства, а чекісти «мають це право і користуються ним із жахливою свободою і легкістю», не зважаючи на жодну судову процедуру, без участі захисту і права перевірки судів щодо винесення смертних вироків» [2, с. 458]. Люди піддавалися переслідуванню за «контрреволюційність» і певну класову приналежність.

Боротьба проти свавілля влади за просту людину, її свободу, щастя – головний смисл життя Короленка. Так, аналізуючи в статтях, листах, та «Історії мого сучасника» страшні прояви жорстокості громадянської війни, письменник висловлює глибоке переконання у тому, що «не будь-які засоби можуть дійсно обертатися на благо народу», що «досвід уведення соціалізму через придушення свободи» не може призвести до бажаної мети [3, с. 366].

Публіцистична, мемуарна спадщина Короленка несе в собі потужний заряд моральності й загальнолюдських цінностей. У різні часи письменника

називали «праведник російської літератури», «адвокат слабких і пригнічених», «апостол дієвої любові», «живий червоний хрест», «геній моральності»… Так не називали жодного з письменників.

Сьогодні особливо цінним є заповіт Короленка, у якому автор застерігав від трагічних міжусобних кровопролить і тяжких наслідків міжнаціональної ворожнечі. Письменник часто висловлював думку, що демократія – це не тільки права, але й обов'язки громадян; що це, перш за все, відповідальність людини перед суспільством, яка впритул стикається з проблемою належного ставлення держави до особистості. Саме тому актуальність чесного і мужнього спадку письменника безсумнівна.

Не тільки творчість, а й життя Короленка може бути прикладом служіння ідеалам добра та справедливості. Вагомість внеску письменника до світової культури пояснюється поєднанням його художньої та моральної геніальності. Публіцистична діяльність В.Г. Короленка, безумовно, має важливе значення для наших сучасників, допомагає глибше зрозуміти процеси, що відбувалися в минулому і відбуваються у сьогоденні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Данюк А. Н., Щеблыкин И. П. Основные этапы изучения публицистики В. Г. Короленко. *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Гуманитарные науки. Филология*. 2014. № 4 (32). С. 175–185.

2. Короленко В. Г. Дневник. Письма. 1917-1921. Москва : Советский писатель, 2001. URL: http://az.lib.ru/k/korolenko_w_g/text_1921_dnevnik.shtml

3. Короленко В. Г. История моего современника: В 4-х томах. Т. 3-4. Ленинград: Художественная литература, 1976. 400 с.

4. Куканов Л. М. Публицистика В. Г. Короленко (1878-1896). Лекции. Москва : Издательство Московского университета, 1978. 54 с.

5. Сацюк И. Г. Послеоктябрьская публицистика В.Г. Короленко. *Вопросы теории и практики журналистики.* 2014. № 5. С. 55–64.

6. Толстой Л. Н. Переписка с русскими писателями: В 2-х томах. Т. 2. Москва : Художественная литература, 1978. 478 с.

УДК: 007: 306

Хітрова Т.В.[1]

[1] канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МОДЕЛІ КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ДИСКУРСУ / КОНТРДИСКУРСУ «ДЕКОМУНІЗАЦІЇ»

Поширеною й актуальною на сьогодні технологію, що побутує в контексті дискурсу / контрдискурсу «декомунізації» є паралельне

співіснування різних комунікаційних моделей, серед найбільш розповсюджених: «модель соціальної ностальгії», «модель тріумф-катастрофа», «модель прогрес-традиція» тощо. Модель «соціального ностальгування» є головною комунікаційною технологією критиків «історичних законів», власне джерелом культивування опозиційного дискурсу та успішною політичною платформою проросійських кандидатів та партій в Україні. За результатами опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг», 43% українців ностальгують за СРСР («Українська правда», 29 липня 2019 року). Основними темами трансляції в моделі «ностальгування» є: «велике соціальне розшарування й необмежена нахабність так званої еліти», «прожитковий мінімум», «безкоштовна освіта», «соціальний захист» тощо. Серед поширених прийомів, що використовуються у межах цієї моделі зустрічаємо комунікативну схему – «сперечатися / умовляти / переконувати / дискутувати не з опонентами, а з самим собою». Та незважаючи на таку ментальну й політичну амбівалентність, в предметно-змістовній аргументації аналізованого дискурсу переважна більшість матеріалів представлені, все ж таки, в моделі «прогрес-традиція», де аналіз результатів процесу декомунізації в символічному просторі сприяє очищенню українського ментального простору. Основним аргументаційним ресурсом цієї моделі комунікації є: євроінтеграційний вектор, що закладений у тезах: «Україна повертається до європейської родини», «прощай російська та радянська імперія», «Україна – європейський безвізовий простір»; розвінчання радянських міфів, коли відкриття архівів дозволило ввести в інформаційний простір нові свідчення злочинів радянсько-імперської влади – «відкриття архівів НКВД-КДБ: українці мають знати правду», «відкриті архіви – повернені імена репресованих родичів»; знайомство з «історією на місцях», репрезентує сегмент аналітично-дослідницької роботи краєзнавців, громадськості та журналістів з відновлення історичної топоніміки. Журналістська комунікація в межах означеної моделі направлена, в першу чергу, на діалог й репрезентує смислову концепцію «відповідальної пам'яті».

Найбільш продуктивною комунікаційною моделлю контрдискурсу «декомунізації» є модель «децентралізації історії», яка найбільше присутня в інформаційному просторі Південних та Східних регіонів України. Моніторинг місцевих медіа за 2016-2019 роки, демонструє превалювання журналістських матеріалів з маркуванням «децентралізація історії» в Харківській, Одеській та Запорізькій області. Зміст маркованих матеріалів здебільшого присвячений критиці перейменувань, спробам повернення старої назви чи подвійній зміні назви, топонімічному оскарженню, відсутності історичної / культурної / соціальної та іншої співвіднесеності назви та

регіону, невідповідність історії / героїки регіону ухваленим новим назвам його топонімічних об'єктів, рекомунізації загалом. Таким чином, дискурс «декомунізації» в сучасній публічній площині українського інформаційного простору має амбівалентний вплив на конструювання громадської думки, що потребує систематичного моніторингу з боку дослідників.

УДК 007 : 304 : 070
Островська Н.В.[1]
[1]канд. наук із соц. ком., доц. НУ «Запорізька політехніка»

COVID-19: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ФАКТЧЕКІНГОВИХ РЕСУРСІВ

Поширення надмірної кількості неправдивої інформації під час пандемії коронавірусу становить виклик світовому співтовариству і вже отримало назву інфодемії. Адже дійсно лавина дезінформації, псевдонаукових порад та інтерпретацій накриває світ і серйозно ускладнює боротьбу з реальною проблемою подолання хвороби. На передовій боротьби з нею перебувають і фактчекінгові організації, основу діяльності яких становить перевірка фактів.

Дослідити, які саме виклики постали перед українськими фактчекінговими проєктами та як вони реагують на них, є метою цієї наукової розвідки.

Систематично займаються фактчекінгом в Україні такі ресурси: «StopFake», «БезБрехні», «VoxCheck», «Слово і діло», проєкт Інституту розвитку регіональної преси (ІРРП) «По той бік новин». Кожен з них має свої особливості формату, зумовлені роботою в різних напрямах. Зокрема, «StopFake» є інформаційним хабом, де аналізується таке явище, як кремлівська пропаганда у всіх аспектах і проявах, та методи тиску на інші країни і регіони. Формат проєктів «БезБрехні», «FactChek-Region», «VoxCheck» передбачає аналіз публічних заяв політиків, викриття в них маніпуляцій, популізму та неправдивих фактів. «Слово і діло» здійснює контроль виконання обіцянок політиків й посадовців. «По той бік новин» розвінчує поширені в мережі фейки.

Уже на початку пандемії в Україні більшість ресурсів долучилися до спростування фейків, що ширяться у ЗМІ та соціальних мережах. Окремі рубрики присвятили коронавірусу «БезБрехні» [1] («Коронавірус. Правда і міфи»), «StopFake» [4] («COVID-19»). «VoxCheck» [5] більшу активність виявляє на сторінці у фейсбуці та телеграм-каналі «Антологія брехні», ніж на сайті. «По той бік новин» [2] активно спростовує найпоширеніші фейки про коронавірус із надісланих читачами фейсбуку.

При чому фактчекери намагаються дотримуватися спеціалізації свого видання. Наприклад, «StopFake» аналізує приклади російської дезінформації про коронавірус у різних країнах. Зокрема, «Фейк російських ЗМІ: у США від COVID-19 помер підліток, якого відмовилися лікувати через відсутність страховки», «Фейк НТВ: у Нью-Йорку медики змушені працювати в мішках для сміття замість захисних костюмів», «Вірус пропаганди. Як Кремль поширює фейки про коронавіруси і використовує пандемію для скасування санкцій» [4].

«VoxChek» намагається побороти новинні фейки та маніпуляції політиків про коронавірус, акцентуючи на відповідальності політиків. Наприклад, «Цибуля, конспірологія та Іран: як секретар РНБО про коронавірус маніпулював» [5].

Натомість видання «БезБрехні» змінило свою політичну направленість і активно долучилося до спростування найбільш вірусних фейків про COVID-19 [1].

Безпрецедентність ситуації породила унікальне явище –волонтерську ініціативу українських фактчекерів («По той бік новин» (ІРРП), «БезБрехні») та журналістів («Наші гроші. Львів», «Кавун.City», «Букви» – спільну платформу з перевірки інформації про коронавірус «По той бік пандемії» [3]. Перевірені матеріали розподіляються на фейки, маніпуляції та правду про пандемію.

Мабуть, усвідомлення того, що жодних фактчекерів не вистачить, щоб перевірити всі фейки, спричиняє значну активність аналізованих проєктів у медіаосвітньому напрямку. Зокрема, експерти видань беруть участь у радіо- і телепрограмах, у онлайн-тренінгах з медіаграмотності.

Безпрецедентна кількість, багатогранність та різний рівень складності фейків про коронавірус зумовили й зміну підходів до перевірки, написання й формату побудови матеріалів. Не завжди для цього підходить класична форма написання фактчеків. Інколи не можна виокремити окремі тези із заяви, скористатись для перевірки тільки відкритими джерелами. До того ж варто звертати увагу на доступність подачі інформації (складні речі простими словами) та якісну візуалізацію. Тобто важливо не лише підтвердити чи спростувати інформацію, а саме донести правду.

Сама тематика фейків про COVID-19 змусила експертів проєктів розбиратися в до цього не дуже популярній серед фактчекінгових видань медичній проблематиці. І тут виявилася низка труднощів, а саме: суперечливість трактувань офіційних органів, часто неконкретність формулювань, випадки розбіжності офіційної статистики, що подається різними джерелами, складність знайти експерта, який розбирається саме у

вірусології, складність спростування професійно підготовлених маніпуляцій з використанням справжніх медичних досліджень тощо.

Отже, серед нових викликів, що постали перед українськими фактчекерами в час пандемії, насамперед глобальність масштабів проблеми фейкового контенту та необхідність об'єднати зусилля медіаспільноти для її розв'язання. Наскільки успішно з цим впораються фактчекінгові ресурси в Україні, покаже тільки час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Без брехні. URL: https://www.bez-brehni.info/
2. По той бік новин. URL: https://www.facebook.com/behindtheukrainenews/
3. По той бік пандемії. URL: https://coronafakes.com/
4. StopFake. URL: https://www.stopfake.org/uk/golovna/
5. VoxCheck. URL: https://voxukraine.org/uk/category/proekti/voxcheck-uk/

УДК 007: 304: 070
Скуртул Г.С.[1]
[1]канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ІНФОРМАЦІЙНА НАСИЧЕНІСТЬ ПОВІДОМЛЕНЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ НОВИННИХ АГЕНТСТВ (НА ПРИКЛАДІ АГЕНТСТВА «УКРАЇНА КОМУНАЛЬНА»)

Новинні стрічки інформаційних агентств за добу містять 400-500 повідомлень. Пізніше більшість цих повідомлень опиняються в стрічках інших ЗМІ, що обирають географічний чи тематичний принцип відбору контенту. Однак ще більша кількість новин, наприклад, регіональних, корпоративних, вузькоспеціалізованих або галузевих так і залишаються поза увагою журналістів. Часто ці події вважаються не достатньо значущими для універсальних національних інформаційних агентств. Не зважаючи на це, в українському медіапросторі все ж таки є спеціалізовані новинні агентства, які функціонують як специфічні засоби масової інформації, що збирають, обробляють, зберігають та розповсюджують інформацію вузькоспеціалізованої тематики для сегментної аудиторії («Agravery», «Україна Комунальна», «Checkpoint»).

Працюючи з джерелами інформації, спілкуючись із ньюзмейкерами, формуючи контент і визначаючи проблемно-тематичну поліфонію новинної стрічки, журналіст спеціалізованого інформаційного агентства зобов'язаний враховувати потреби аудиторії, її інтереси, рівень підготовки, соціальні позиції – усе те, що дозволяє назвати журналістський текст інформаційно

насиченим. До аналізу жанрової природи повідомлень інформаційних агентств, їхніх типологічних особливостей, функціональних можливостей і процесів диверсифікації в умовах конвергентності зверталися такі вчені, як Г. Вірен, О. Лащук, Е. Могилевська. Однак спеціального дослідження інформаційної насиченості повідомлень галузевих новинних агентств і досі немає, що й зумовило актуальність наукової розвідки. Вдалим прикладом для аналізу вважаємо контент агентства «Україна комунальна» – першого та єдиного галузевого ЗМІ, створеного в 2011 році з метою надання оперативної, актуальної та об'єктивної інформації про стан житлово-комунального господарства України. Для забезпечення всебічного та оперативного інформування читачів при редакції агентства було створено консультативну Раду експертів. До її складу запрошені відомі фахівці у сфері ЖКГ. Серед них авторитетні експерти галузі, представники органів влади, громадських організацій

На думку більшості журналістикознавців інформаційна насиченість текстів засобів масової інформації досягається шляхом дотримання трьох умов інформативності. Перша умова – небанальність, оригінальність. Найпростіший спосіб прояву небанальності – новизна інформації, наявність у ній свідчень (фактів, спостережень, оцінок, ідей), якими ще не володіє аудиторія. Контент ІА «Україна Комунальна» обмежується темами/проблемами українського житлово-комунального сектору, чим автоматично стає оригінальним, адже всі інші українські новинні агентства (всеукраїнські національні, регіональні, локальні) лише побіжно висвітлюють цю галузь. Друга умова – декодованість, доступність повідомлення, можливість для аудиторії зрозуміти його адекватно, відповідно до задуму журналіста. Дослідниця О. Лащук [1] викоремлює три аспекти декодованості: тезаурус отримувачів новинного повідомлення; орієнтування на їхній емоційний досвід, щоби викликати бажаний емоційний відгук, уникнути негативної реакції; історичні, географічні, політичні знання реципієнтів, а також їхні логічні здібності. З огляду на це, усі мережеві інформаційні агентства прагнуть розширювати мовний, культурний та мисленнєвий горизонти аудиторії, тому використовувати лише загальновживану лексику не уявляється можливим. Особливо, якщо інформаційне агентство має вузьку направленість. Так, публікації на сайті ІА «Україна Комунальна» насичені спеціалізованою лексикою, а користувачам пропонується окрема вкладка «Довідник ЖКГ», у якій представлено глосарій житлово-комунальних термінів (наприклад, «добовий графік подачі гарячої води – тривалість послуги з гарячого водопостачання протягом доби при режимах роботи системи гарячого водопостачання, відмінних від безперервних» або «преаератор – споруда для попередньої аерації стічних вод з метою

підвищення ефекту їх відстоювання») і роз'яснення галузевих абревіатур (наприклад, ЖЕП, ІТНВПВ, СПАР), що значно спрощує розуміння деяких матеріалів, водночас, розширює знання аудиторії, поглиблює компетентність у питаннях ЖКГ і збагачує їх тезаурус.

Третьою умовою досягнення інформативності – є релевантність або цінність, значущість для аудиторії, повідомлень, що транслюються редакцією ЗМІ. Релевантністю володіє той контент, що відповідає її потребам та інтересам. Реформи ЖКХ в Україні за останні 5 років спричинили серйозні зміни в галузі, а це, у свою чергу, потребує реакції, аналізу від медійників. Подібний тематичний контент викликає інтерес в аудиторії, яка слідкує за змінами, реформами й новими ініціативами. У читачів ІА «Україна Комунальна» є можливість ознайомитися з актуальною документацією ЖКХ – витримками з документів, договорів чи законів, що безпосередньо пов'язані з темою, яка висвітлюється (наприклад, «Типовий статут об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ)», «Форма-зразок протоколу зборів співвласників багатоквартирного будинку»).

Отже, проблема інформаційної насиченості повідомлень новинних агентств є актуальною, адже від цього залежить якість контенту, його затребуваність аудиторією і актуальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лащук О. Редактирование информационных сообщений. Москва : Аспект Пресс, 2004. 160 с.

2. Офіційний сайт інформаційного агентства «Україна Комунальна». URL: http://jkg-portal.com.ua

УДК 007: 304: 070

Панченко С.А.[1]

[1]канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПУБЛІЦИСТИЧНА ТА КУЛЬТУРНО-ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В. КОРОТИЧА

Історія українського журналістикознавства пов'язана з багатьма іменами діячів науки, освіти, видавничої справи, культури, які активно працювали у сфері публіцистики, і своєю діяльністю й творчою спадщиною зробили вагомий внесок у розвиток української журналістики.

Одним із представників цієї когорти діячів у другій половині ХХ ст. був Віталій Олексійович Коротич – людина багатьох талантів: поет, прозаїк, журналіст, редактор, культурний та громадський діяч.

Публіцистична спадщина В. Коротича не лише розкриває його різноплановий талант журналіста, а й створює уявлення про особливості

часопростору, в якому живе автор. Характерними ознаками творчості В. Коротича є відкритість, зосередженість на важливих суспільно-політичних подіях, соціальних проблемах.

За радянських часів ідеологічний характер є визначальним не тільки в політичних текстах Віталія Олексійовича, а часто й текстах іншого тематичного спрямування. Зокрема, це простежується в його подорожньому нарисі «Мандрівна на край світу» (1972). Загалом у нарисах 60–70-х рр. набуває розвитку сплав художнього, публіцистичного та дослідницького слова, авторські роздуми змушують замислитися й читача, хоча і цим нарисам, звичайно, притаманна політико-ідеологічна складова.

Публіцистичні книжки виходили одна за однією: «Зорі та смуги» (1968), «Мандрівка на край світу» (1972), «Людина на повен зріст» (1972), «Людина у себе вдома» (1974; за яку отримав премію ім. П. Тичини у 1978 році), «Біля витоків світла» (1976).

У 1979 році виходить книга публіцистики «Кубатура яйця», удостоєна Шевченківської премії. Це своєрідна розповідь про життя в США, про культуру та погляди людей, які там проживають. В умовах «залізної завіси» В. Коротич знайомить радянського читача з новим для нього світом. Проте, він частіше висловлює зневагу до західних цінностей, в якому фінансове благополуччя ставлять вище моральних цінностей. Твір повністю відповідає радянській ідеології, де всі рівні, а на перший план виходить любов до власної країни.

На посаді головного редактора журналу іноземної літератури «Всесвіт», В. Коротич ініціює збільшення творів фантастики на сторінках видання. Також автор займається перекладами, та майже не публікує власні твори.

У 1986 році Віталій Олексійович дає досить сміливе інтерв'ю про події на Чорнобильській АЄС. Це був один з перших проявів незгоди з радянською владою, відбуваються зміни в світогляді автора. Саме після цього інтерв'ю член ЦК КПРС Є. Лігачов запропонував В. Коротичу місце на посаді головного редактора журналу «Огонёк».

У другій половині 1980–х років уряд розпочинає проводити політику гласності, поступово цензура слабшає. Матеріали, які друкувались за сприянням В. Коротича в журналі «Огонёк», були новими за змістом та формою, жанром та стилем, відповідали інтересам читача, а не пропагандистським канонам. Вони відіграли велику роль у формуванні світогляду радянського суспільства. Головний редактор створив нову концепцію роботи журналу: бути авторитетним і правдивим співрозмовником для всіх верств суспільства, активно сприймати ідеї перебудови.

На початку 2000-х публіцистичний доробок доповнюють книги «Цілком особисто. Приватні листи до Дмитра Кременя», «Переведіть мене через майдан», «Застолье в застой», «От первого лица».

До 2015р. Віталій Коротич входив до складу редакційної колегії та вів власну колонку в газеті «Бульвар Гордона».

Незважаючи на свій поважний вік, В. Коротич досі випускає збірки, плідно працює та ділиться своїм досвідом у поодиноких інтерв'ю. Його письменницька публіцистика, виконуючи передовсім функцію впливу на масову свідомість, здійснює також інформаційний, виховний, регулюючий, естетичний вплив, вирізняється онтологічно-інтелектуальним наповненням, масштабністю порушуваної тематики й проблематики в контексті морально-етичного осмислення дійсності, синтезом художності та аналітики в розкритті актуальних, соціально значущих проблем.

УДК 007: 304: 070
Кравченко К.О.[1]
[1] студ. гр. СН-318, НУ «Запорізька політехніка»

«УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА ГАЗЕТА» ЯК СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ВИДАННЯ: ІМІДЖЕТВОРЧІ ЧИННИКИ

Газета була і залишається одним із найпоширеніших засобів масової комунікації, закономірно зберігаючи своє місце в їх системі. Діяльність сучасної української періодики дедалі більше оптимізується. Одним із чинників успішного регулювання ринку друкованої продукції є типологія. Типологічна систематизація вітчизняної періодики сприяє усвідомленню соціальної ролі газетної журналістики та з'ясуванню організаційно-мотиваційної основи діяльності сучасної періодики.

Найсильніший вплив на процес підготовки і випуску номера має імідж видання − стійке уявлення про газету, яке формується у читача. Імідж складається протягом тривалого часу під впливом постійних особливостей утримання видання, тематики і характеру його публікацій, його позиції та поглядів. На імідж видання впливають також особливості його форми − дизайну, верстки та ілюстрування, те, що часто називають зовнішнім «обличчям» газети. Імідж видання тісно пов'язаний з його аудиторією. Більш того, його формують, враховуючи особливості цільової аудиторії газети.

«Українська літературна газета» («УЛГ» − скор. авт.) як спеціалізоване видання літературного спрямування орієнтоване на формування власної аудиторії із числа літературознавців, філологів, представників письменництва та всіх небайдужих до української літератури. Потенційні читачі шукають газету з певним іміджем, відповідним їх інтересам, смакам,

культурному та освітньому рівню. Цільова аудиторія кожного періодичного видання також має свій певний імідж.

Вже зазначалося, що «Українська літературна газета» позиціонує себе як видання про сучасну українську літературу, тому чимале значення мають особливості аудиторії видання, її склад, інтереси, інформаційні запити. Вони впливають не тільки на тематику матеріалів номера, а й на його дизайн, специфіку форм подачі інформації на друкованих сторінках. Важливий чинник, що визначає структуру номера, − змістовно-тематична модель видання. Його загальна довготривала модель, яка фіксує постійні характеристики, конкретизується в моделях окремих номерів, пов'язаних з певним періодом − днем тижня, порою року, сезоном, кампанією.

Змістовно-тематична модель видання базується на літературно-критичних статтях, рецензіях, інтерв'ю з відомими письменниками та культурними діячами України та світу, а також публікації текстів поезії та прози. Обкладинка зверстана за принципом конструкції з одним композиційним центром. Назва видання розміщена посередині зверху білими літерами на синій фоновій підкладці, на «горищі» подано три текстові анонси зі вказуванням сторінок.

Композиційним та зоровим центром титульної частини «УЛГ» є ілюстрація. Специфіка графічного зображення полягає у поєднанні фотографії та мальованого зображення, що досягається завдяки використанню графічних редакторів

Цілі і завдання видання обумовлюють основні його характеристики, головні тематичні напрямки виступів, формування найважливіших розділів і співвідношення між ними, жанрову систему публікацій, систему рубрик та ін.

Формуючи структуру номеру, відповідають на чотири головні питання: «Що включити в номер?», «У якому співвідношенні повинні знаходитися різні частини його змісту?», «Як їх розташувати?», «Як подати матеріал, які форми для цього використовувати?» У пошуках відповіді на перше питання С. Гуревич приходить до висновку, що, по-перше, кожен номер газети повинен складатися з матеріалів, присвячених найважливішим питанням сучасності, піднімати найактуальніші проблеми, що хвилюють широку громадськість. І, по-друге, − у кожному номері для цього повинні бути присутнім найрізноманіші матеріали. Вони утворюють систему публікацій номера.

В «Українській літературній газеті» присутня чітка та логічна рубрикація, що складає цілісну систему структури видання. Постійними є рубрики «З плину подій», «Рецензії», «Меч духовний», «Ювілеї», «Віч-на-віч», «Робітня», «Письменник і час». Окремо виділяється рубрика «Фотогалерея «УЛГ». Типологічний, як основний внутрішній фактор,

визначає принципи оформлення журналу у відповідності до його класу, тематичної спрямованості та аудиторії.

«УЛГ» належить до категорії якісних спеціалізованих видань, адже для нього характерне домінування аналітичних публікацій, зваженість думок у висловлюваннях, контроль за достовірністю інформації, наявність експертних оцінок у матеріалах.

УДК: 007: 304
Дмитренко Ю.О.[1]
[1] студ. гр. СН-316, НУ «Запорізька політехніка»

СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ «ІНФОТЕЙНМЕНТУ» В ПІДСУМКОВІЙ ПРОГРАМІ «ПОДРОБИЦІ ТИЖНЯ» НА ТЕЛЕКАНАЛІ «ІНТЕР»

У сучасних умовах для кожного медіа основною метою є не просто написати або зняти сюжет про якусь подію, явище, людину, найважливішим стає вибудувати свій дискурс так, щоб інформація дійшла до глядача й зацікавила його. У публіцистичних програмах цьому сприяє слово, яке відіграє одну з найголовніших ролей є засобом формулювання авторської індивідуальності й позиції. Відтак із трансформацією аналітичних підсумкових новин в інформаційно-публіцистичні проекти, тексти ведучих та репортерів стали рясніти фігурами та тропами, що надають авторській думці влучності, яскравості, виразності. Відхід від притаманного раніше фактологічного й нейтрального способу викладу інформації дозволяє посилити естетичні й емоційні впливи на реципієнта: продуктивна комунікація заснована саме на емпатії. Усе це відповідає й головним характеристикам інфотейнменту, який виконує розважальну й гедоністичну функції [1]. До того ж, яскраві лінгвістичні прийоми та стилістичні фігури, не тільки приносять задоволення глядачеві, а також залучають його до гри слів, до якої вдаються автори.

Характеристикою мовлення інформаційно-аналітичного проекту «Подробиці» є певний еклектизм, який проявляється в поєднанні різних книжних стилів із розмовно-побутовим. Такий стильовий контраст вживається з метою впливу на глядачів через транслювання оцінки й іронічне коментування. Наприклад, «за скільки відмазують від армії», «Держуправління справами хоче припинити халяву» тощо. Достатньо прикладів залучення зниженої лексики, наприклад, у підводці ведучого «Подробиць тижня»: «При бажанні за дупу можна взяти кого завгодно» (08.11.2015). Уживання таких слів можна пояснити прагненням журналістів

бути ближче до аудиторії, але це призводить до ігнорування ролі ЗМІ як носія культури, зокрема культури мови.

Прийоми на рівні лексики сприяють створенню журналістами неологізмів. Наприклад, дуже часто автори «Подробиць тижня» додають до будь-яких слів префіксоїд «vip»: «vip-вибори» (про голосування самих політиків), «vip-ув'язнені» (про чиновників, які відбувають тюремні терміни), представниць жіночої статі серед нової поліції називають «полісвумен». Автор сюжету про тенденції української політики зазначає, що для неї характерні «безкінечні коаліціади» (28.02.2019).

Але частіше журналісти не створюють нового й звертаються до прецедентних текстів. Це «надособистісні» словосполучення й фрази, значущі в пізнавальному й емоційному аспектах для широкої аудиторії, і, нарешті, такі, звернення до яких відновлюється неодноразово в дискурсі мовної особистості. До таких видів знакових сегментів можна віднести фразеологізми, приказки, прислів'я, гасла різних епох, відомі анекдоти, жарти, назви літературних творів, пісенних композицій, телепрограм, бренди, кіноцитати тощо.

Їхнє найпростіше використання – аплікація, тобто вкраплювання без змін загальновідомих виразів у текст. Наприклад, у сюжеті від 06.09.2018 журналіст зазначає, що «увесь сир-бор почався через зміни в законі про децентралізацію». А в іншому матеріалі цієї програми аплікація використана в іронічному контексті: «Вишенькою на торті кримінально-політичної епопеї стала бійка в Раді» (15.11.2019).

Одним із найулюбленіших прийомів журналістів залишається контамінація відомих висловів, фразеологізмів, словосполучень тощо. Наприклад, в анонсі про підробку ліків ведучий говорить: «Порятунок хворих – справа самих хворих» («Подробиці тижня», 19.04.2019). Вдало перероблене прислів'я в матеріалі про опалення: «Чим далі від Києва, тим більше дров – про запаси на зиму» (23.08.2019).

Особливе місце у стилістиці підсумкових проектів посідає іронія. Комічний тон глузування має різні відтінки, силу та характер: від нищівно злого до добродушного глузливого. Сам прийом формально може мати вигляд будь-якого іншого тропу, стилістичної фігури, зіткнення фактів тощо. Наприклад, у сюжеті про Мінські домовленості іронічний контекст реалізується за допомогою порівняння: «На початку світові лідери повинні були зробити, так би мовити, сімейне фото» (15.02.2019). Особисте не змішують із публічним, особливо в політичній сфері, тож це є предметом іронії журналістів. Щоб пояснити дивну поведінку депутатів, автор репортажу зазначає: «У них у всіх проблеми на роботі. А якщо проблеми на роботі, страждають або домашні, або товариші по службі» (08.11.2019).

Використанню мовностилістичних фігур на телебаченні властива своя специфіка: якщо в інших видах ЗМІ слово має первинне значення (окрім фотожурналістики), то на ТБ рівноправною з вербальним складником стає візуальна. Тому відео не дублює слово, а існує з ним в одній стилістиці, створюючи єдине ціле. Психологи встановили, що впорядковані, пов'язані між собою зорова й звукова інформація сприймаються людиною в значно більших кількостях за одиницю часу, ніж окремо. Це досягається й тим, що словесний ряд впливає здебільшого на свідомість, основні ж компоненти відеоряду – на підсвідомість і почуття, роблячи можливим посилення ефекту лінгвістичних прийомів у кілька разів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бурдіна Е. Інформаційно-публіцистичні проекти українського телебачення : стильові тенденції. *Наукові записки Інституту журналістики.* Т. 52. 2013. С. 274–276.

УДК 007 : 304 : 070
Байрамов Р.С.[1]
[1] студ. гр. СН-319м, НУ «Запорізька політехніка»

СПЕЦИФІКА РЕДАКТОРСЬКОЇ КОЛОНКИ У ЖУРНАЛІ «VIP CLUB»

Таке жанроутворення як «колонка редактора» посідає помітне місце у сучасній журналістиці, причому йдеться не лише про якісні громадсько-політичні тижневики, але й про рекламно-інформаційну та розважальну періодику. Науковці дискутують щодо жанрової приналежності колонки (дослідження В. Галич [1], С. Успенської [6], С. Шебеліста [7] та ін.), розглядають деякі аспекти жанрової специфіки рекламно-інформаційних видань (В. Погребна [5], О. Пашник [4]). Деякі з них ототожнюють колонку з аналітичними жанрами, дехто з публіцистичними, а більшість взагалі не виокремлюють її як повноцінний самостійний жанр. Тому це новоутворення необхідно вивчати, що й зумовлює актуальність обраної теми. Метою дослідження є аналіз жанрової специфіки редакторської колонки у журналі «VIP club».

Журнал «VIP club» – глянцеве кольорове рекламно-інформаційне видання, перший журнал Запоріжжя (виходить з 2004 року). Це видання відповідає високим стандартам якості (як змісту, так і оформлення). Виходить раз в два місяці, обсяг журналу –86–100 сторінок. Випускається тиражем 5000 примірників.

Кожен номер журналу «VIP club» розпочинається зі слова головного редактора, Ганни Нечипуренко. Це авторська колонка вільного формату і

стилю, матеріали на різноманітні теми, пов'язані з погодою, настроєм, спогадами, природою, одягом, подорожами, чим завгодно, що робить кожен номер цього видання неповторним та яскравим. Нерідко редактор видання «VIP club» у редакторській колонці використовує художньо-публіцистичний жанр есею, який здається легким лише на перший погляд. Талановита журналістка доповнює свій текст глибокими роздумами про найважливіші, на її думку, сторони нинішнього буття, іноді супроводжуючи ці роздуми яскравими емоційними картинами, що привертають до себе увагу небайдужого читача і нерідко спонукають його до подальшого самостійного розмірковування. І в цьому полягає одна з ключових властивостей есеїстики – налаштованість на діалог із публікою, на продовження чи навіть провокування дискусії про предмет розмови, а не лише акцентування уваги на майстерній стилістиці тексту.

Головний редактор передусім сам як автор заголовної статті повинен мати чітку позицію з порушеної ним проблеми – інакше немає сенсу виступати зі своєю «колонкою». Є два способи вираження авторської позиції: безпосередня декларація автором власних поглядів або підведення читача логікою викладу, аргументацією до певного висновку, який він самостійно має зробити.Ці два способи і використовує Ганна Нечипуренко, головний редактор журналу «VIP club», у публікації «Что попросить у Деда Мороза?»(VIP club, 2020, №81). Вона згадує своє дитинство і свої очікування подарунків від Діда Мороза. Список замовлень з роками змінюється, Дідом Морозом може бути певна людина, наприклад, мер міста. Головне, вважає авторка, вірити в чудо. Розповідаючи епізоди свого життя, Ганна Нечипуренко підводить читача до певного висновку.

Суб'єктивне авторське «я», котрому притаманні ліричність, споглядання світу, пронизують усю структуру цього тексту, свідчать про небайдужість та людяність автора. Головний редактор від щирого серця, користуючись наданою їй можливістю, вітає всіх мешканців з наступаючим святом. Задум автора – підбадьорити читачів, уселити в їхні душі світлу надію й оптимізм: «В канун Нового года хочу сказать тост словами из одной рокерской песни: «Вставай и падай. Падай и вставай. Вставай и падай. Но не падай духом!». Да пребудет с Вами, уважаемые наши читатели, чудо, высокая мотивация, смелость поступков и сила духа» [3,7].

Ефективність колонки редактора залежить від уміння автора дібрати влучний, лаконічний заголовок, що зверне увагу читача до матеріалу. Зробити його цікавим та інтригуючим, точно передати зміст і допомогти читачеві зорієнтуватися в порушених проблемах – справа нелегка, щопотребує багато зусиль, слугує засобом персоналізації автора. Редактор видання «VIP club» використовує, як правило, прості заголовки, які

складаються з одного речення, виражають певну закінчену думку, наприклад: «Что попросить у Деда Мороза?» (VIP club, 2020, № 81). Авторка часто використовує інтригуючі, метафоричні заголовки: «Поступки совкусом мандарина» (VIP club, 2019,№ 75), «С какого чая Вы сегодня проснулись» (VIP club, 2016, № 62), «На третьем свидании пейте водку!» (VIP club, 2019,№ 77), «Мои летние капризы» (VIP club, 2019,№ 78), «Стихи с кактусом» (VIP club, 2019,№ 80), «Гардероб эмоций» (VIP club, 2019,№ 76), «Гадание на телевизоре» (VIP club, 2020, №82). Такі заголовки емоційно впливають на аудиторію.

Автор активно використовує емоційно забарвлену лексику. Застосування експресивів дає змогу викликати у реципієнта адекватну реакцію, спричинити емоційний ефект, переживання, що відповідають його намірам і змушують вдаватися до вибору тих чи інших мовних одиниць. Г. Нечипуренко повною мірою володіє широким арсеналом образних засобів (метафори, метонімії, епітети та інші тропи). Наприклад, у публікації «Гардероб эмоций» (VIP club, 2019,№ 76) Г. Нечипуренко використовує емоційно забарвлену лексику, щоб досягти найвищого рівня експресивності, з її допомогою автор описує свій гардероб, кожна з речей визиває у авторки певні емоції та спогади: «Ну, например, на одной из дальних полок лежат мои удобные, но уже немодные блузы, ждущие своего победного возвращения… Ютятся в комнате и костюмы, которые ходили со мной в такие приличные места, что избавиться от них теперь просто неприлично. Яркие вещи – яркие воспоминания» [2, 7]. У цій цитаті наявні метафори та каламбур.

Одним із важливих жанротворчих факторів колонки є структурно-композиційні прийоми. У журналі «VIP club» редакторська колонка має чітко визначене розміщення. Вона – візитна картка видання, з неї розпочинається кожен номер Це окрема сторінка журналу (сьома або дев'ята), яка має постійну назву «Слово редактора», ця назва сама по собі вказує на дифузійність заявленого матеріалу. Колонка поділяється на декілька частин (фото з зображенням редакторки, текст редакторської колонки, підпис редакторки, а також вказівка на автора фото та місце зйомки).

Отже, творчість редактора, як і літератора та журналіста, позначається, перш за все, його індивідуальністю, гостротою розуму, підходами до оцінки життєвих явищ, умінням правдиво й оригінально виражати свої думки і погляди. Цей перелік основних складників творчості можна назвати домінантними рисами колонки Ганни Нечипуренко. Це проявляється і в структурі колонки, і в стилістиці, і в заголовках, і в обраних темах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Галич В. Жанрово-стильові особливості авторської колонки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2009. № 874. С. 51–59.

2. Нечипуренко А. Гардероб эмоций. *VIP club*. 2019. № 76. С.7.

Нечипуренко А. Что попросить у Деда Мороза?». *VIP club*. 2020. № 81. С.7.

3. Пашник О.В. Специфіка рекламно-розважальних журналів Запоріжжя. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2010. № 1. С.146–151.

4. Погребна В.Л. Образ регіональної еліти у журналі «VIPCLUB».*Журналістика й освіта: методика, історія, теорія, практика : колективна монографія* / Г.С. Скуртул, Т.В. Хітрова, С.А. Панченко та ін.; за ред. О. Ю. Поди. Дніпро : ЛІРА, 2018. С.109–137.

5. Успенская С. Колумнистика: проблемы жанровой идентификации. *Вестник Воронежского государственного университета*. *Серия: Филология. Журналистика.* 2007. №1. С. 245.

6. Шебеліст С. Авторська колонка як жанровий різновид есею. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : Філологічні науки.* Кам'янець-Подільський : Буйницький, 2008. Вип. 17. С. 36–38.

УДК 007 : 304 : 070

Цивірко Б.Г.[1]

[1] студ. гр. СНз-319 м, НУ «Запорізька політехніка»

СПЕЦИФІКА АНАЛІТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-ПЛАТФОРМИ «TRADE FX»

За останні десятиліття інтернет-ЗМІ користуються більшим попитом, ніж інші мас-медіа. Це обумовлено стрімкою еволюцією ІТ-технологій та розширенням кількості користувачів інтернет-мереж. Одну із вагомих частин аудиторії інтернету складають вузько спеціалізовані економісти (трейдери) у сфері CFD-ринків. Для них інтернет – це основне джерело інформації та один із головних засобів заробітку. Саме різносторонність та багатогранність мережі дозволяє трейдеру знайти інформацію, яка буде достовірною і своєчасною.

Великої популярності набувають інтернет-видання, які не лише інформують, а й аналізують данні у сфері фінансів та економіки. Окрім споживання новин, аудиторія потребує її тлумачення та аналізу, при цьому не

втрачаючи до неї інтересу. Через це все більшої популярності набувають аналітичні інтернет-платформи, деякі аспекти їх функціонування розглядаються в роботах І. Артамонової[1], В. Іванова [2], О. Колісник [3],М. Чабаненко [4].

Актуальність теми дослідження обумовлена такими факторами: потребою аудиторії в аналітичних виданнях, необхідністю підвищення якості передачі і тлумачення інформації в сфері фінансів, недостатньою вивченістю специфіки аналітичних інтернет-платформ. Метою дослідження є визначення специфіки аналітичної інтернет-платформи «TRADE FX».

Мережеві медіа стають альтернативою традиційним ЗМІ у двадцять першому столітті. У наш час існує безліч класифікацій інтернет-видань, у тому числі серед них виокремлюють й аналітичні інтернет-платформи. Сьогодні такі видання набувають нову аудиторію, покращуючи свій стан у медіа. Такі медіа здатні виконувати комунікативну, інформаційну функцію, а також функцію форуму та каналу соціальної участі, ціннісно-регулюючу та рекреативну функції.

Все більше з'являється видань, створених у форматі інтернет-платформи. Інтернет-платформа–це сервіс, що надає користувачеві готовий до роботи інформацій рушій і дозволяє користуватися їм самостійно, займатися його обслуговуванням і програмуванням. Зворотна сторона такої зручності –неможливість повноцінного налаштування платформи, за винятком шаблонів дизайну. Крім того, контент користувача з правової точки зору знаходиться під контролем власника платформи і належить користувачу лише номінально. Як наслідок, останній обмежений у свободі самовираження, що зазвичай прямо прописано в правилах надання сервісу і часто контролюється «конфліктною командою» власника інтернет-платформи. Ознаками такого видання є: інформативність, аналітичність, беземожійність, візуальна привабливість, фрагментарність, універсальність.

Видання «TRADE FX» – всеукраїнське аналітичне інтернет-видання для трейдерів. Воно створене у форматі платформи задля надання новин як для вузькоспеціалізованої аудиторії, так і для масового користувача. Це незалежний інформаційний ресурс, який представляє своєчасне відображення економічних новин, що мають вплив на світ та заробіток кожної людини. Саме влучна новина на ринку акцій, облігацій, сировинних товарів, валют, ф'ючерсів, що своєчасно була розпізнана та використана, може змінити стан кожного, може змінити стан цілої країни.

Головними завданнями інтернет-платформи «TRADE FX» є:

- повідомляти аудиторії актуальні новини сьогодення щодо ситуації на ринку акцій, облігацій, сировинних товарів, валют, ф'ючерсів;
- максимально повно висвітлювати аналіз новин фахівців у сфері торгівлі ринках форексу;

- створити зручні та цікаві домени задля використання їх на практиці;
- додавати статті відомих інтернет-видавців TheHuffingtonPost, BusinessInsider, TechCrunch , і VentureBeat;
- відображати котирування всіх валентів онлайн.

Видання «TRADE FX» розраховане на вузькоспеціалізовану аудиторію, проте його використання не виключає масовість, тому вся інформація передається зрозуміло, лаконічно, з включенням інфографіки. Сама платформа виконує такі функції, як: інформаційна, аналітична, комунікативна, рекламна. Інформаційна функція реалізується за допомогою висвітлення котирувань акцій, облігацій, сировинних товарів, валют, ф'ючерсів, котрі є актуальними щоденно. Аналітична функція відображена статтями, коментарями та оглядами на виступи економічних фахівців та лідерів країн, що дають фінансовий поштовх економіки. Комунікативна функціє дає змогу працювати платформі 24 години на добу, проводити роботу зі спеціалістами та трейдерами, отримувати від них поради та передавати їх бажаючим, які в свою чергу діляться зі своїми досягненнями в сфері торгівлі. Рекламна функція дає змогу платформі заробляти гроші від партнерських компаній, котрі рекламують свої послуги та дають змогу перетворювати інформаційний потік в відкриті позиції на сайтах форексу та бінарних опціонах. У публікаціях на платформі «TRADE FX» використовується як українська мова, так і російська, і англійська, платформа має програму для перекладу на 11 мов.

Велике значення для аудиторії, окрім текстового наповнення, відіграє візуальний контент. Це не тільки мультимедійні матеріали, а й стиль та кольори самого видання. Видання «TRADE FX» є класичним у своїй сфері, тому використовує білий фон з текстовим наповненням чорного кольору. Фоном використовується фото, що стосується трейдингу та маркетингу ринку.

Публікації на сайті «TRADE FX» стосуються сфер інвестувань та торгівлі на ринках, які будуть цікаві всій аудиторії. Платформа містить такі рубрики: «Головна», «Котирування», «Новини», «Аналітика», «Теханаліз», «Графіки», «Брокери», «Інструменти».

Основним джерелом новин на сайті «TRADE FX» є інформація з сайтів: «enovosty.com», інформаційного агентства «УНІАН» та компанії трейдингу в Україні.

Рубрика «Головна» містить актуальну та найсвіжішу інформацію. Особливістю цієї рубрики є поєднання останніх за хронологією публікацій з усіх рубрик. На головній сторінці також є посилання на видання «TRADE FX» в соціальних мережах («Facebook», «Twitter»), що надає читачам можливість користування платформою за допомогою власних гаджетів.

Сьогодні смартфони та планшети використовує майже кожна друга людина, а вузькоспеціалізовані фахівці завжди тримають свої гаджети при собі, тому стежити за оновленням публікацій видання реципієнти можуть у будь-який час та у будь-якому місці.

Рубрика «Котирування» містить інформаційне наповнення та відображає в режимі онлайн стан 126 різних валентів світового ринку, що допомагає за короткий відрізок часу, не витрачаючи сили, дізнатися ціну економічних елементів.

Служба новин «TRADE FX» публікує головні новини про найважливіші події на ринках валют, сировинних товарів, облігацій і акцій, а також звіти та макроекономічні дані. Публікуються матеріали як журналістів «TRADE FX», так і новини з інших інформаційних джерел. Рубрика містить у собі здебільшого замітки та новини, також репортажі та фоторепортажі з різних заходів. Замітки стосуються проведення семінарів, тренінгів, виступів лідерів країн. Новини присвячені резонансним подіям, що сталися на території України та за її межами.

Головною та провідною рубрикою видання є «Аналітика». Щоденно спеціалісти проводять аналіз новин у сфері економіки світового ринку, знаходить ньюфарм та нові хедж-фонди. Доцільно та влучно передається стан багатьох елементів торгівлі та проводиться їх моніторинг (в оглядах передається оцінка їх сучасного стану, даються прогнози на майбутнє). У цьому водночас допомагає рубрика «Теханаліз», у вигляді інфографіки відображається стан валют, сировинних товарів, облігацій і акцій, дається прогноз на майбутнє. Також на цій сторінці додатково відображається фундаментальний аналіз –це перевірка та обробка даних про співвідношення між продуктами світового ринку, їх взаємовплив.

Рубрика «Графіки» допомагає візуально побачити відношення ринкової моделі до різних світових курсів та дозволяє провести трейдеру свій особистий аналіз.

«Брокери» – рубрика, спрямована на рекламу найвідоміших та авторитетніших торгових платформ України та світу, що допоможуть у заробітку на ринку CFD (ContractForDifference).

Рубрика «Інструменти» відповідає за різновиди календарів для торгівлі. Календар свят, календар звітів, календар IPO, календар експірації та ф'ючерсів. Саме ця рубрика дає змогу кожному проаналізувати своє місце на платформі торгівлі та зробити свою особисту стратегію на майбутнє.

Отже, головною метою інтернет-платформи «TRADE FX» є висвітлення всебічної інформації у сфері фінансів, її аналіз задля використання трейдерами у своїх цілях. Сама платформа виконує такі функції, як: інформаційна, аналітична, комунікативна, рекламна. Вона містить такі рубрики: «Головна», «Котирування», «Новини», «Аналітика»,

«Теханаліз», «Графіки», «Брокери», «Інструменти».

Проект «TRADE FX» має всі можливості для розвитку та популяризації в українській та світовій сфері фінансів. У перспективі цей проект може розширити коло тем та проблем і збільшити свою аудиторію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артамонова І. Тенденції становлення та перспективи розвитку інтернет-журналістики в Україні: монографія. Донецьк : Либідь, 2009. 416 с.

2. Іванов В. Комп'ютерні мас-медіа на межі століть. *Актуальні питання масової комунікації*. 2002. Вип. 3, ч. 1. С. 41–43.

3. Колісник О. Типологія інтернет-ЗМІ як журналістикознавча проблема. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2010. Вип. 30. С. 202–208.

4. Чабаненко М. Основи інтернет-журналістики: навч. посібник. Запоріжжя: Вид-во Просвіта, 2013. 112 с.

УДК 007 : 304 : 070

Усата О.М.[1]

[1] студ. гр. СН-325, НУ «Запорізька політехніка»

ІНФОГРАФІКА ЯК СПОСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО АГЕНТСТВА «УКРІНФОРМ»)

Сучасний користувач мережі щодня споживає десятки гігабайтів контенту, через що в безперервному інформаційному потоці часто не помічає головного. У зв'язку з цим на допомогу приходить візуалізація, оскільки великі масиви даних можна оформити стисло, представити графічно, що дозволяє аудиторії легко сприймати, аналізувати та інтерпретувати журналістські матеріали.

Існують різні форми візуалізації журналістського контенту: ілюстрації, фотографії, аудіо-/відеоматеріали, анімація, однак перспективним та порівняно новим типом презентації даних у сучасних ЗМІ є інфографіка, яка є синтетичним жанром, що представляє собою єдність тексту й зображення. Інфографіка привертає увагу до журналістського матеріалу, робить його більш зрозумілим і привабливим із погляду форми, розширюючи читацьку аудиторію. Інформаційне агентство «Укрінформ» активно використовує інфографіку, однак особливості її функціонування, політематичність і структурні елементи залишаються малодослідженими, що й зумовило актуальність наукової розвідки.

Об'єкт дослідження – інфографіка на сайті національного інформаційного агентства «Укрінформ». Вивченням інфографіки як способу візуалізації інформації займалися такі дослідники: С. Симакова, Є. Смірнова, С. Юфкіна, О. Швед.

«Укрінформ» – державне інформаційне агентство, джерело інформації про суспільне життя в Україні та за кордоном. Із травня 2019 року мультимедійна платформа іномовлення створює інфографіку, яка розміщується на сайті в окремій рубриці. Вона публікується як цілком самостійний матеріал («Як відрізнити нітратний кавун»), а також може бути складовою іншої публікації («Зміїне нашестя? Дурниці. Це ми все більше втручаємося в їхнє середовище». Аналітика). Під зображенням зазвичай розміщений текст, який дублює інформацію викладену в інфографіці («Поради для безпечної відпустки», «Оскар: претенденти на головну кінопремію») або текст-роз'яснення («Музичні відкриття 2019 року», «92 премія «Оскар»: переможці»). Дослідниця О. Швед зазначає: «сутність інфографіки виходить за межі лише ілюстрування: вона є синтетичною формою організації журналістського матеріалу, повідомлення, яке включає в себе, по-перше, візуальні елементи, а по-друге, тексти, які пояснюють ці візуальні елементи» [1].

Візуалізація даних (графічне представлення інформації) допомагає зацікавити користувача, до того ж візуальний матеріал швидше проникає у свідомість людини, викликає певні асоціації та відповідно краще запам'ятовується. Однак, неправильне її оформлення може навпаки заплутати, тому створити якісну інфографіку під силу не кожному професійному журналісту, оскільки це не тільки виклад основної інформації, а і приваблива картинка, яка заінтригує та приверне увагу користувача, тому часто вимагає об'єднання зусиль журналіста та дизайнера (контент-мейкера).

Інфографіка проходить два етапи створення: концептуальний (стратегічний) та етап реалізації (тактичний). Її основна функція – інформувати, тобто спочатку правильна, структурована, достовірна та лаконічна подача інформації, а потім дизайн – естетична функція (не менш важлива).

Фактично візуалізувати інформацію можна з будь-якої галузі, чим вдало користується «Укрінформ». Інформаційне агентство висвітлює широкий спектр тем і в такий спосіб робить інфографіку на сайті політематичною: 1) кіно («Оскарівські рекордсмени»); 2) спорт («Спортивні тріумфи України за 28 років Незалежності»); 3) політика («Президентська команда», «Склад нового Кабінету Міністрів»); 4) освіта («Основні зміни у правописі»); 5) економіка («Показники проєкту Державного бюджету на 2020 рік», «Як економити електроенергію»); 6) медицина («Як убезпечити себе від

зараження коронавірусом»); 7) культура («Музичні відкриття 2020», «10 видатних українок»).

Інфографіка представлена у вигляді: 1) інструкції («Як спілкуватися у мережі: правила цифрового етикету», «Як стати наставником», «Якщо вашу вулицю перейменували»); 2) дерева рішень («Сповільнити зміну клімату: що має зробити Україна у 2030, щоби зробити достатній внесок у спільну боротьбу з катастрофою»); 3) списку («Масниця 2020: де і як відсвяткувати»); 4) карти («У Києві облаштували 41 зону для відпочинку»); 5) візуалізованої статті («Нове у законопроєкті «Про працю»); 6) блок-схеми («Що дасть нам закон про землю»); 7) таймлайну («Оскарівські рекордсмени»); 8) алгоритму («Як визначити коронавірус на початкових стадіях», «Правила бюджетної мандрівки»); 9) географічної карти («Держлісагентство: за перше півріччя відтворено майже 36 тисяч гектарів лісів»); 10) статистики («Професії, за якими розмір заробітної плати є найбільшим серед усіх професій»).

Отже, інфографіка є ефективним та креативним способом презентації журналістських матеріалів, роблячи їх інформаційно насиченими та максимально зрозумілими. Їй притаманні наочність, конкретність, аналітичність, схематичність, практичність. Інфографіку можна переглядати на сайті агентства та в соціальних мережах і мессенджерах (Facebook, Twitter, Telegram). Через висвітлення широкого кола тем – інфографіка стає цікавою для різної аудиторії, надаючи інформацію у вигляді статистичних даних, графіків, схем, карт, списку, алгоритму тощо. Отже, інфографіка як вид журналістської творчості є перспективним способом візуалізації інформації, який стрімко розвивається та активно використовується ЗМІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Швед О. Інфографіка як засіб візуальної комунікації в сучасній журналістиці. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах.* 2014. Вип. 30. С. 305–312.

УДК 007 : 304 : 070
Кавун Г.В.[1]
[1] студ. гр. СН-325, НУ «Запорізька політехніка»

ГЕЙТСПІЧ СУЧАСНИХ ЗМІ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Одним із головних завдань журналістики є творення з допомогою інформації громадської думки й суспільної свідомості. ЗМІ мають подати об’єктивну картину світу й не приховувати жодних деталей. Проте останнім часом журналісти забувають про професійні стандарти і використовують

різноманітні засоби маніпулювання заради привернення уваги аудиторії. Одним із таких засобів є «хейстпіч». Особливо він простежується на сайтах провідних українських інформаційних агентств – «УНІАН» та «Укрінформ», які стали об'єктом нашого дослідження.

Термін «гейтспіч» походить від англійської і перекладається як «мова ворожнечі», «мова ненависті», «мовленнєва агресія». За визначенням науковця І. Дзялошинського «гейтспіч – це вся сукупність текстів (а також заголовків, фотографій та інших елементів) ЗМІ, які прямо чи опосередковано сприяють збудженню національної або релігійної ворожнечі чи хоча би неприязні» [1, с. 197].

Здебільшого журналісти вживають термін «гейтспіч», не вкладаючи в нього того смислу, який нестиме сам текст. Дослідниця Г. Кожевнікова виокремлює помилки, яких припускаються автори матеріалів:

1. Журналістська недбалість. Автор використовує зайві деталі, що призводять до негативного сприйняття аудиторією певної соціальної групи.

2. Некоректний заголовок чи анонс. Дуже часто журналісти, щоби привернути увагу читача, створюють яскраві сенсаційні заголовки, водночас у самому тексті може не бути ніяких сенсацій. Це свого роду реклама, завдяки якій читач обов'язково натисне на матеріал і затримається на ньому на деякий час.

3. Статистичні «спокуси». Кількісні показники надають достовірності будь-якому тексту. Однак журналіст не завжди вміє користуватися цими даними. Часто він перебільшує з цифрами, надаючи значущості й додаткового відтінку своїй публікації.

4. Синтез соціальної проблематики й етнічної риторики. Мова не йде про свідомі провокації, у яких реально наявний соціальний конфлікт переходить в «етнічну» площину, хоча насправді розглянуті питання не мають зводитися до однієї соціальної групи.

5. Заперечення громадянства за етнічним принципом. Часто журналіст називає людей іншої національності, які проживають на території певної країни, іноземцями. Водночас він не звертає увагу на наявність документа, який посвідчує тимчасову реєстрацію конкретних груп людей. Це вирази на кшталт «українець і два таджики», «україномовні росіяни» тощо [2, 99].

Інститут масової інформації пропонує розрізняти 3 форми гейтспічу: слабку, середню та жорстку [3]. Слабку форму мовленнєвої агресії використовують із метою створення негативного образу певній групі суспільства або конкретної особи. Вона дозволяє стверджувати про моральні недоліки певної групи, згадувати окремих представників у принизливому чи образливому контексті, прямо чи завуальовано запевняти, що існування однієї групи заважає існуванню іншої. Середня форма характеризується виправдовуванням випадків насилля й дискримінації, звинуваченнями

певного соціального прошарку в негативному впливі на суспільство й державу, спробах захоплення влади, територіальні експансії. Жорсткій формі властиві прямі або завуальовані заклики до насилля, підбурювання до дискримінації (етнічної, політичної, релігійної тощо), заклики не допустити можливості закріплення представників расової чи релігійної групи в регіоні.

Для підтвердження інформації наведемо декілька прикладів. Випадки вживання слабкої форми гейтспічу:

1. «Комітет Ради припинив конкурс на крісло Шевчука в Конституційному суді» (УНІАН) – приклад створення негативного образу конкретної людини.

2. «Справа «демона»-вбивці» майстра тату на Тернопільщині отримала продовження. «… Підозрюваний має нетипову зовнішність – зафарбовані в чорний колір білки очей, загострені ікла зубів та роздвоєний язик…» (УНІАН) – приклад створення негативного іміджу конкретній людині.

3. «Фарммафія повертається? Як депутати «забули» дозволити МОЗ закупати ліки через спеціалізовані міжнародні організації» (УНІАН).

Приклади вживання середньої форми «мови ворожнечі»:

1. «Агресивна сутність «російських миротворців»: «"Доктрина Герасимова" пояснює логіку практично всіх кроків нинішньої зовнішньої політики РФ» (Укрінформ) – приклад звинувачення певної соціальної групи у негативному впливі на державу і суспільство.

2. «Зварила заживо у ванній: в Росії санітарка вбила підлітка-інваліда». (Укрінформ»). «…У Росії 15-річна пацієнтка будинку-інтернату для розумово відсталих дітей померла від опіків, отриманих у ванній з окропом, в яку її поклала санітарка установи…». Слово «інвалід» треба було б замінити більш толерантним терміном,: «людина з інвалідністю».

3. «Парламентські комітети: чого варті усі ті "голови" з однією "шиєю"» (Укрінформ).

Отже, жорстка форма мовленнєвої агресії практично не вживається в провідних інформаційних агентствах України. Щодо слабкої та середньої форм, то вони використовуються досить часто. Це означає, що в інформаційному суспільстві створюються шляхи для уникнення «мови ворожнечі», але все ж таки деякі аспекти залишаються недоопрацьованими. Журналістам потрібно більш професійно підходити до своєї роботи: дотримуватися стандартів, не порушувати етичний кодекс, привертати увагу аудиторії не сенсаційними заголовками з маніпулятивним підтекстом, а якісними достовірними матеріалами. Тільки так можна уникнути «мовної ворожнечі» в ЗМІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дзялошинский И. СМИ, власть и гражданское общество в регионе. Москва: Пульс, 2002. 209 с.

2. Кожевникова Г. Язык вражды: типология ошибок журналиста // *Прикладная конфликтология для журналистов.* Москва: Аспект Пресс, 2006. С. 95–105.

3. Мова ворожнечі у ЗМІ: якою вона буває та до чого призводить (інфографіка): веб-сайт. URL: https://imi.org.ua/advices/mova-vorojnechi-u-zmi-yakoyu-vona-buvae-ta-do-chogo-prizvodit-infografika.

УДК 007 : 304 : 070

Чупис М.О.[1]

[1] студ. гр. СНз-319 м, НУ «Запорізька політехніка»

ТРЕВЕЛ-БЛОГИ ЯК ЯВИЩЕ ОНЛАЙНОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

На сьогодні Інтернет-середовище настільки стрімко розвивається, що традиційні ЗМІ (такі як преса, телебачення та радіо) відходять на задній план, а блогосфера проникає в усі сфери життя. І якщо десять років тому журналіста можна було вважати лідером думок, то у наш час першість у формуванні громадської думки утримують блогери.

Сучасні тенденції такі, що кожна людина, яка має комп'ютер та доступ до Інтернету, може повідомити всьому світові про свої інтереси, поділитися усім. У сучасному світі багато хто захоплюється подорожами. Люди відвідуються усі можливі культурні пам'ятки різних міст, країн, беруть участь у туристичних походах, відпочивають на курортах. У процесі підготовки вони знайомляться з місцем відпочинку. Інформацію можна отримати із найрізноманітніших джерел: спеціалізовані довідники, журнали, Інтернет-сайти, присвячені туризму, розповіді гідів, знайомих, які вже бували у подорожах. Одним із найавторитетніших джерел знань про подорожі вважаються блоги відомих мандрівників та тревел-журналістів. Їх цінять за неформальний стиль оповіді і сподіваються на великий особистий досвід автора.

Загалом, журналістика подорожей надає широке поле для творчості. Тим більше, що всі жанри тревел-журналістики мають такі важливі риси: по-перше, активне використання художніх засобів виразності; по-друге, всі матеріали насичені описами, подробицями й деталями. Найпопулярніші жанри подання інформації про подорожі – це репортаж, нарис, огляд, рекомендація, інтерв'ю. Новим і маловивченим жанром залишається травелог. У загальний обіг цей жанр ввійшов не так давно, тому між дослідниками точиться дискусія з-приводу його визначення. Травелог є

симбіозом журналістських жанрів (репортаж, нарис, огляд, рекомендація), що вказує на його багатогранність. Також важливе місце у жанровому розмаїті тревел-журналістики займає фоторепортаж. Тому блогери часто у своїй діяльності використовують жанри журналістики, що дозволяє урізноманітнити їхній контент і зробити його більш якісним.

Зараз тревел-журналістика – це не тільки друковані видання, телепрограми, а й велика ніша у блогосфері. Оминаючи сухі дефініції, можна сказати, що блог – це Інтернет-відбиток людини; це те, чим людина живе і як вона мислить. На відміну від журналістики, де треба дотримуватися балансу думок і неупередженості, блоги – суб'єктивні. Саме тому їх полюбляє читати (або дивитися) значна кількість людей. Стандартно повноцінним блогом на Заході вважається окрема інтернет-сторінка, яку регулярно веде блогер. Зараз популярним є формат відео- і фотоблогінгу (наприклад, сторінки у мережах «Instagram» і «YouTube»).

Напрямок тревел-блогінгу активно розвивається, змінюється і набуває нових ознак. Тревел-блогери на власному прикладі демонструють, що для того, щоб створити унікальний, якісний та цікавий контент, не обов'язково вирушати у мандрівку в складі знімальної групи, а роботу десяти людей може виконати одна.

При цьому тревел-блогер не програє тревел-журналістові у професійному сенсі, навпаки, деякі з них, не маючи достатньої освіти, кваліфікації та досвіду роботи, досягають більших висот, ніж тревел-журналісти. Існує і така практика, коли тревел-журналісти йдуть із журналістики і створюють власні Інтернет-проекти про подорожі (наприклад, Маша Сєбова, Антон Птушкін). Такий вибір зумовлений тим, що Інтернет розширює не тільки межі творчості, а й аудиторії. А сам блогер виконує функції не лише оповідача, а й сценариста, оператора та монтажера. Можливий і інший варіант: блогосфера є найдоступнішою платформою для творчості і старту кар'єри тревел-журналіста.

Отже, цілі і методи у тревел-журналіста і тревел-блогера різні, вони займаються різною творчою діяльністю, маючи спільне коло інтересів. Також «тревел-журналістика» і «тревел-блогінг» – це різні явища, хоча і володіють схожою тематикою і проблематикою, термінологічним апаратом.

Із розвитком медійних технологій подорожі, як і інші види дозвілля, перестали бути чимось особистим. На сьогодні тревел-програми – це не лише професійний матеріал, створений журналістами, а й новий напрямок, який розвивається в Інтернеті і проникає у блогосферу, де набуває унікальних нових рис.

УДК: 007: 304
Саприкіна К.М.[1]
[1] студ. гр. СНз-319 м, НУ «Запорізька політехніка»

ТЕЛЕВІЗІЙНІ ТРЕВЕЛ-ПРОГРАМИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Сучасні ЗМІ перетворилися на один із найголовніших інструментів впливу на громаду. На сьогодні телебачення залишається тим каналом, якому українці довіряють, а отже саме за допомогою телебачення та його різних функцій можна висвітлювати таку інформацію, яка певним чином і формуватиме ту чи іншу громадську думку, а зміст тревел-шоу викликає емоції, переживання в аудиторії, втім, більшість із цих програм не несуть глибини, аналізу інформації.

Тревел-програми аудіовізуально передають культурні й національні розходження, пропонують і підтримують готові соціокультурні конструкти. Залежно від типу контакту з місцевим населенням, від драматургії оповіді й характеру переданої інформації, формат передачі може коливатися від авторської замальовки-монологу до тревел-вікторини або гри [1]. Тревел-програми поєднують у собі елементи різних телевізійних жанрів, але звичайно один з аспектів певного жанру домінує. Ці аспекти охоплюють конкретні комунікативні наміри ведучого, атмосферу програми, структуру й спосіб оповіді. Тревел-програми можуть носити документальний, розважальний або споживчий характер залежно від комунікативних намірів автора: навчити, розважити або допомогти.

Розважальні програми різного типу мають головну мету – сприяти релаксації глядацької аудиторії. За змістом програми про подорожі – легкі для сприймання людиною, зорієнтовані на дозвілля та охоплюють різні сфери відпочинку [4].

Головною метою тревел-програми є надихнути глядача на подорож, розважити й дати прикладну інформацію про місце призначення. Задвяки новітнім технологіям глядач має широкі можливості впливати на формування змісту розважальних шоу, взявши безпосередньо участь під час трансляції програми. Зокрема, науковець П. Лєбєдєв, говорить про те, що тревел-журналістика характеризується варіативністю спектрів висвітлення основної теми – подорожей, тому дослідник вважає доречним класифікувати травелоги відповідно й до їх тематики:

- залежно від ґендерної приналежності аудиторії;
- згідно зі специфічними захопленнями, хобі, інтересами аудиторії та автора;
- відповідно до віку й сімейного стану споживача інформації;
- щодо бізнес-напрямку;
- стосовно вирішення гостроактуальних проблем сфери подорожей [2].

Сучасний формат тревел-програми за своєю природою передбачає активну комунікацію ведучого, який надає своїй аудиторії інформативні довідки про місце перебування, коментує дійство навколо себе, бере інтерв'ю у героїв своїх сюжетів. Усе це ведучий подає крізь призму власного світосприйняття, чим персоніфікує програму. Такої думки дотримується Т. Шальман: «Найбільш високий рівень персоніфікації тоді, коли ведучий, він же журналіст, виступає як учасник екранізованої дії – бере інтерв'ю, організовує дискусію між двома сторонами, проводить репортаж-розслідування» [5].

Сучасні тревел-програми шукають нові тематичні аспекти, серед них і трудова мірація. Вона відіграє важливу роль на ринках праці у приймаючих країнах, а також у соціально-економічному розвитку в країнах призначення. Вагома роль мігрантів проявляється у створенні нових підприємств, а також посиленні економічних зв'язків країн походження та країн призначення через трансфер технологій та вмінь [3]. У той же час така серйозна проблематика репрезентується у розважальних шоу. Цей аспект журналістики є малодослідженим і потребує пильної уваги науковців.

Отже, тревел-журналістика – це напрям, який надає глядачеві повну інформації про подорож. Під час розповіді висвітлюються різні теми: історія, географія, культура та заробіток. Завдяки цьому формується світогляд людини, підвищується інтелектуальний рівень знань, прищеплюють громадянські, патріотичні почуття. Сучасна телевізійна журналістика вдосконалює формати тревел-програм, застосовує новітні техніки й технології для приваблення глядацької аудиторії, шукає нові проблемно-тематичні вияви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Божко Л. Травелог у просторі нових медіа-комунікацій. *Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство*. Київ, 2018. Вип. 1 (10). С.14–20.

2.Лебедев П. Типологическая структура российской путевой прессы. *Материалы Всероссийской научно-практической конференции «Проблемы массовой коммуникации: новые подходы»*. Москва, 2011. URL: http://jour.vsu.ru/edition/thesis/ 10_11_part1.pdf.

3.Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей. *Конвенция ООН 995_203 от 18 декабря 1990 г*. URL: http:// zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_j91

4.Муленко Ю. В. Розважальні програми на українському телебаченні URL: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/mulenko_yu._v._entertainment_programs_on_ukrainian_television.pdf

5.Шальман Т. М. Телеведучий і аудиторія телепрограми: взаємодія і взаємовплив. *Наукові записки Інституту журналістики.* 2005. Вип. 18. С. 56–61.

УДК 007 : 304 : 070
Тимченко І.Д. [1]
[1] студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯІНТЕРНЕТ-ПОРТАЛУ «KINO-TEATR.UA»

На сучасному етапі кіноіндустрія займає одне з перших місць у сфері відпочинку, розвитку і становленні соціальних та життєвих поглядів людини. Зважаючи на те, що перегляд фільмів – це час відпочинку, інформація, яка подається таким шляхом, є більш зрозумілою. У такій формі вона сприймається підсвідомо, тому глядач не вважає її нав'язливою, а головне – не сприймає як напористий інформаційний потік. Інтернет є на сьогодні найдоступнішим каналом отримання інформації про кіно, але спеціалізованих сайтів, що аналізують діяльність кінематографу, в Україні небагато. Тому дослідження інтернет-порталу «KINO-TEATR.UA» є актуальним.

Кінопортал «KINO-TEATR.UA» з'явився 2000 року як блог про кіноіндустрію російською мовою. У жовтні 2008 року сайт зазнав редизайну, у результаті якого з'явився й український інтерфейс. Згідно з даними сайтів easycounter.com та alexa.com, «KINO-TEATR.UA» є найбільшим кінопорталом України.

У виданні є можливість знайти інформацію про всі кінотеатри Києва. Столичним мешканцям ця функція буде здаватися дуже зручною та корисною, оскільки так є можливість відразу знайти розклад на потрібний сеанс. Що стосується зворотнього зв'язку і соціальних мереж, то видання має контактні дані редакторів та головного офісу, власний e-mail, а також сторінки у Facebook, Twitter і власний Youtube-канал під назвою «Cinecura».

Навігація порталу зручна і проста – складається з постійних розділів: «Афіша», «Кінотеатри», «Кінобаза», «Тексти», «Медіа», «Рейтинги», «Фільми online», «Конкурси».

Окремої уваги заслуговує розділ «Кінобаза», у якому розміщені оригінальні та різноманітні матеріали щодо кінематографу: анонси фільмів та серіалів, інформація про акторів та режисерів, а також присутня періодизація кінопродукції за роками (2018–2020). Це дає можливість відстежити інформацію щодо виходу фільму у світовий прокат, опису короткого змісту, рецензій та виконавців головних ролей. Журналістські інформаційні та

аналітичні матеріали – статті, інтерв'ю, рецензії – знаходяться у розділі «Тексти». Матеріали мають чітку структуру, якої стараються дотримуватися автори. Найбільш популярними рецензентами є Юрій Шевченко та Олексій Першко.

Розділ «Тексти» характеризується високою оперативністю. Матеріали виходять кожного дня (особливо у рубриках «Новини» та «Статті»). Тут містяться публікації про світ кіно, очікувані кінокартини, трейлери, скандали та життя кінозірок. Кожного тижня у рубриці «Статті» виходить матеріал про «фільми тижня». Автор коротко описує сюжет і особливу «родзинку» кожного фільму. Рубрика «Інтерв'ю» не містить оперативної інформації. Розмови з акторами, режисерами та сценаристами виходять у середньому декілька раз на місяць. Тексти ретельно підготовані, їх цікаво читати, особливо людині, котра захоплюється кінематографом.

Достатньо цікавою є рубрика «Серіали», оскільки і матеріали там публікуються кожен день, і немає розподілу на інформаційні й аналітичні жанри, як це є з кінофільмами. Тобто, вся інформація, як аналітична рецензія на новий серіал або замітка про новий каст майбутнього телепроєкту, зовсім не сортується. Матеріали рубрики можуть зацікавити читача своєю оперативністю. Окремо, у розділі «Медіа», є можливість відслідкувати трейлери, постери, кадри та саундтреки як до нових кінострічок, так і до тих, що вийшли раніше. Що стосується оперативності самих матеріалів, то тексти у кожній рубриці публікуються майже кожного дня. Регулярно оновлюються новини, рецензії та інформація про нові фільми та акторів. Сайт має свій власний «Топ 100», де публікується рейтинг найпопулярніших кінострічок різних часів. У розділі «Спецтеми» відвідувачі мають змогу почитати інформацію про різноманітні події, вручення кінонагород різноманітних кінофестивалів, таких як Оскар, Канський кінофестиваль тощо. У рубриці «Плітки» розміщені матеріали про різноманітні курйозні випадки з життя кінозірок або під час зйомок фільму. Публікації такого типу завжди користуються попитом серед читачів, оскільки такі тексти мають резонансний характер. Коментарі від творців стрічок також можна знайти у цьому розділі.

Видання має зручну навігацію, тому читачі відразу можуть знайти оперативну інформацію про актуальні фільми. Своєрідною особливістю порталу можна вважати особистий відеоплеєр, за допомогою якого можна легально та безкоштовно дивитися різноманітні фільми та мультфільми. Зручними є й сортування за роками та назвою. Видання має окремий розділ під назвою «Конкурси». Там викладається кіновікторина, де читачам пропонуються 5 питань зі світу кіно. Хто перший надішле електронну відповідь, той має виграти особлиивий приз від самого видання (зазвичай це

футболка або білет на який-небудь новий фільм). Варто зазначити, що майже не існує онлайн-видань, які б не розбавляли свій контент інтерактивними конкурсами та іграми. У розділі «Кіноафіші» є можливість прослідкувати за рейтингом фільмів, які вийшли у прокат протягом останнього часу. Рубрика «Скоро» допомогає читачам знайти анонси та трейлери про кінокартини, які вийдуть у світовий прокат вже найближчим часом.

Отже, «KINO-TEATR.UA» є найбільшим кінопорталом України, що має достатньо об'ємне та оригінальне тематичне наповнення. Матеріли публікуються щоденно майже в усіх рубриках. Найбільшим попитом користується рубрика «Тексти», про що свідчить статистика відвідувань порталу користувачами. Сайт має багато оригінального та нетривіального контенту, особливо це стосується таких рубрик, як «Конкурси», «Спецтеми» і «Топ 100».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Портал «KINO-TEATR.UA». [URL]: https://kino-teatr.ua/

УДК 007 : 304 : 070
Гав'як. В.А[1]
[1]студ. гр. СН-316, НУ «Запорізька політехніка»

КЛАСИФІКАЦІЇ ДИТЯЧИХ ЖУРНАЛІВ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Життя кожної людини не обходиться без інтелектуального розвитку. Навіть тоді, коли ми думаємо, що не вчимося, не тренуємо наш мозок, ми все одно дізнаємося щось нове, адже не обходимося без впливу соціуму. Кожна особистість повинна вчитися змалечку. Одним із таких варіантів є дитячі журнали. Адже саме у юному віці ми легко вбираємо у себе найбільше інформації. Журнал – це друковане чи онлайн-видання, яке виходить із певною періодичністю та містить різножанрові матеріали. Цікавим моментом у вивченні дитячої журнальної періодики стає різноманітність її класифікації. Розглянемо деякі її варіації.

Як вважає Я. Засурський, залежно від віку адресата виділяють чотири категорії читачів, яких у видавничій практиці зазвичай позначають як дошкільнят, дітей молодшого, середнього і старшого шкільного віку. Найширший вибір мають І і ІІ вікові категорії читачів: для дошкільнят – «Ангелятко», «Мамине сонечко», «Пізнайко» від 2 до 6», для молодшого шкільного віку – «Пізнайко» від 6", «Крилаті», «Веселі картинки» (гумористичні комікси), «Професор Крейд», «Джміль». Для молодшого і середнього шкільного віку – «Барбі», «Барвінок», «Вінні та його друзі», «Чарівна принцеса». Для підлітків виходять такі журнали, як «Однокласник»,

«12+», «Пригоди». Зацікавлення IV вікової категорії знаходять свої відображення у журналі «Країна знань», «JustTEEN» тощо [2, 259].

За характером інформації увага концентрується на функціях видання або на тематичному спрямуванні. Зокрема, Н. Вернигора виділяє такі групи видань: загально гуманітарного змісту («Однокласник», «Світ дитини» та частково «Соняшник» і «Барвінок»); природничої проблематики («Яблунька», «Юний натураліст», «Паросток»); науково-популярні («Юний моделіст-конструктор», «Юний технік України») та точних наук («У світі математики», «Світ фізики») тощо [1].

Важко визначити видання вузького тематичного спрямування, адже більшість із них загально-тематичні (наприклад, «Пізнайко», «Котя», «Мамине сонечко», «Барвінок» та ін.). До монотематичних зазвичай відносять видання відповідно до сфери суспільного життя: наукового, суспільно-політичного, мистецького і релігійного характеру. Монотематичні журнали для дітей мало поширені і в чистому вигляді їх знайти складно. Справа в тому, що це зумовлено, в першу чергу, орієнтуванням на індивідуальні особливості маленьких читачів, яким складно довго утримувати увагу на чомусь одному.

За цільовим призначенням. Е. Огар виділяє для різних вікових груп відмінні типи журналів та констатує, що сучасний вітчизняний досвід випуску періодики «представлений здебільшого журнальними виданнями – науково-художніми для дошкільнят і школярів-початківців, ужитково-розвивальними та пізнавально-навчальними для дітей молодшого шкільного віку, просвітницькими і літературно-мистецькими для підлітків» [3, с. 59].

Н. Вернигора групує види періодики на основі різних вікових груп: пізнавально-ігрові, пізнавально-художні, розважально-ігрові, навчально-ігрові журнали для дошкільнят, для молодшого шкільного віку – пізнавально-навчальні, ужитково-розвивальні [1]. Ю. Стадницька за цільовим призначенням між сучасних журналів виділяє «пізнавальні, літературно-художні, розважальні, навчальні, навчально-пізнавальні або пізнавально-розважальні» [4, с. 84].

За статтю виділяють журнали для хлопчиків, для дівчаток. За регіоном розповсюдження розрізняють видання, які розповсюджуються в Україні і за кордоном («Малятко»), а також видання, які продаються в Україні («Котя»). Нерозвиненими залишаються регіональні, обласні журнальні видання (наприклад, якщо «Ангелятко» відображає певною мірою колорит регіону, іноді трапляються діалектизми, однак назвати його регіональним не можна, зважаючи на поширення теренами України).

Дитячі журнали досить специфічні в аналізі. Адже їх не можна класифікувати так, як видання для дорослих: оскільки інформативність,

ступінь пізнавальності та розвитку в цій ситуації важко піддаються об'єктивному обчисленню. Отже, це питання залишається відкритим для подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вернигора Н. Роль періодичних видань для дітей у формуванні мовних навичок. URL:http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2052

2. Система средств массовой информации России : учебное пособие для вузов / под ред. Я. Н. Засурского. Москва : Аспект Пресс, 2003. 259 с.

3. Огар Е. Дитяча книга: проблемив идавничої підготовки : навч. посіб. Львів : Аз-Арт, 2002. 160 с.

4. Стадницька Ю. Цільове призначення і функціональність дитячого часопису (на матеріалах галицьких дитячих періодичних видань 20–30-х рр. ХХ ст.). *Теле- та радіожурналістика*. 2010. Вип. 9. Ч. 1. С. 84–89.

УДК 007 : 304 : 070

Шишкіна С.О. [1], Тонкіх І.Ю. [2]
[1]студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»
[2]канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

КУЛЬТУРА ВЕРБАЛЬНОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ НА YOUTUBE-КАНАЛАХ УКРАЇНСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ

Сьогодні у суспільстві культура мовної дисципліни має низький рівень. Однією з причин цього явища стає надмірне захоплення споживанням інформації з мережі інтернет. Люди читають, вивчають і запам'ятовують не лише невірну інформацію, а й стиль мовлення. Переважну кількість часу інтернет-користувачі приділяють платформі YouTube, яку останнім часом активно опановують журналісти. Через це дослідження культура вербальної презентації на YouTube-каналах українських журналістів на сьогодні набуває особливої актуальності.

Мета роботи – визначити особливості культури вербальної презентації українських журналістів на прикладі їх YouTube-каналів.

Вербальна комунікація (від лат. verbalis – словесний) передбачає цілеспрямовану словесну передачу певного повідомлення. Мовна сторона комунікації має ієрархічну структуру (від фонеми до тексту й інтертексту) й виступає в різних стилістичних різновидах (розмовна й літературна мова, діалекти й соціолекти, різні стилі та жанри)[1].

Здавна відомо, що найяскравіше особисті якості людини виявляються під час мовлення. «Заговори, щоб я тебе побачив», – говорив давньогрецький

філософ Сократ, який вважав, що найважливішою в людини є духовна сутність, а не зовнішність. Важливим є й зміст мовлення. Цицерон із цього приводу зауважував: «Промова повинна розцвітати й розгортатися на основі повного знання предмета; коли за нею не стоїть зміст, засвоєний оратором, словесне її вираження уявляється пустою дитячою балаканиною» [2].

Однією з найбільш популярних серед користувачів на сьогодні є інтернет-платформа YouTube, яка містить переважно візуальний контент, зокрема відео. Ця платформа є дуже популярною як серед пересічних користувачів мережі, так і серед журналістів, які публікують там свій контент. Представники ЗМІ діляться на дві групи: тих, які публікують професійний контент, і тих, які є просто аматорами та знімають відео розважального характеру виключно для того, щоб швидко залучити цільову аудиторію платформи YouTube. Саме тут мовна політика починає істотно відрізнятись і впливати на людей неналежним чином.

Відеоконтент найсприятливіший до вірусного поширення, що пов'язано з особливостями сприйняття візуальної інформації. Такі тенденції провокують журналістів частіше використовувати відео для висвітлення події, яке може бути повноцінним елементом медіа-матеріалу, ілюстративним додатком, самостійним матеріалом, а також інформаційним приводом. Як зауважує М. Сущук, «якщо ЗМІ генерує велику кількість відео, на цій платформі є можливість створення власного каналу, а згодом і власного плеєра, який дозволив би показувати свою відеорекламу» [3].

Оскільки серед користувачів інтернет-мережі сьогодні переважну більшість складає молода аудиторія, журналісти онлайнових медіа підлаштовуються під їхні інформаційні потреби та особливості сприйняття. Відповідно, часто журналісти вдаються до використання сленгу, жаргонізмів та мемів. Це призводить до зниження рівня культури комунікації в інтернет-просторі.

Наприклад, Олександр Педан, який працює на ТК «Новий канал», має ще й свій канал (відеоблог) на YouTube під назвою «Педанможет». Перше відео на каналі було опубліковано 20 червня 2018 року. На сьогодні Олександр Педан має вже 258 тис. підписників. У своїх відео від вдається до вживання ненормативної лексики, жаргонізмів та сленгових слів, використовуючи такі вирази як «я ору», «сорри». У такий спосіб він «заграє» з аудиторією для того, щоб розширити її.

Слава Дьомін, ведучий радіо «Люкс ФМ», веде постійну рубрику на радійномуYouTube-каналі «Люкс ФМ» – «Слава+». Канал має 144 тис.

підписників. Рубрика містить у собі відео-інтерв'ю з відомими українськими та міжнародними зірками з різних галузей. Хоча програма має розважальний характер, але відповідає усім правилам літературної мови, а також не містить жаргонізміві сленгу.

Отже, на сьогодні негативний вплив на культуру мовлення має Інтернет. Журналісти, які засновують власні YouTube-канали з метою привертання уваги молодої аудиторії, часто вдаються до використання ненормативної лексики і стилістичних помилок у своєму мовленні, що призводить до зниження рівня культури комунікації. Натомість вони мають давати приклад молоді. Майбутнє – за якісним повчальним контентом в Інтернеті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посібник. КИЇВ : ВЦ «Академія», 2006. 256 с.

2. Цицерон М. Т. Три трактата об ораторском искусстве. Москва: Наука, 1994. 265 с.

3. Сущук М. Як медіа можуть використовувати YouTube в своїй роботі. URL: http://watcher.com.ua/2011/04/08/yak-mozhna-vykorystovuvaty-youtube-vsvoyiy-roboti/(дата звернення: 12.02.20).

УДК: 007: 304

Ліхачова К.Ю. [1], Хітрова Т.В. [2]

[1] студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»

[2] канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ТИПОЛОГІЯ РЕАЛІТІ-ШОУ ЯК РІЗНОВИДУ ВИДОВИЩНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ТЕЛЕКАНАЛІ СТБ

Сьогодні майже всі глядачі, хоч зрідка, але дивляться реаліті-шоу, котрі пропонує їм українське телебачення, зокрема телеканал СТБ. Більшість схильна довіряти всьому побаченому, адже, за актуальним суспільним стереотипом, «на телебаченні працюють розумні й відповідальні люди, які не збрешуть». Таким чином, тлепередачі суто розважальних жанрів прирівнюються до професійної журналістики.

Організатори шоу в гонитві за яскравою картинкою нерідко балансують на межі пристойності, а іноді зовсім нехтують нею. Безумовно, це спричиняє негативний вплив на глядачів, більшість із яких схильні до бездумного прийняття телевізійних образів за ідеал. Крім того, це загрожує й психічному здоров'ю самих учасників, котрі повинні протягом довгого часу жити під прицілом камер, що фіксують кожен їхній рух і кожне слово.

Але користь від реаліті-шоу все ж таки є. По-перше, можна навчатися на чужих помилках. По-друге, якими б не були декорації, усі реаліті-шоу об'єднує один сюжет – фізичне та психологічне виживання в обмеженому просторі. І це робить їх схожими на детективні історії.

Реаліті-шоу – це формат телевізійного продукту, який полягає у спостереженні за діями, вчинками та емоціями справжній людей у реальному повсякденному житті або у спеціально змодельованих ситуаціях.

Українські реаліті-шоу посіли відповідну нішу в українському телепросторі. Їх види різноманітні й об'єднують глядацьку аудиторію різну за віком та статтю. Саме соціальні потреби населення пояснюють популярність програм. Розважальність у телепрограмах представлена такими елементами: азартом-змаганнями, розвагами, ескейпізмом (відволікання від реальності), релаксуючим змістом, тимчасовим перевтіленням (вживанням в образ), розкриттям таємного з життя відомих особистостей (сенсаціями), комфортом та задоволенням [1].

Український дослідник Є. Гуцало виділяє таку типологію програм в жанрі реаліті: програми з використанням прихованої камери (хоум-відео – «Сам зняв!» телеканал ICTV; розіграші з використанням прихованої камери – «Вечірній Київ. Вас замовили» телеканал 1+1Media; програми розслідування – «Таємний агент» Новий канал); програми з документальною зйомкою (спостереження за роботою фахівців – «102. Поліція», «Ситуація небезпека» телеканал 2+2; шоу зірок – «Життя відомих людей» телеканал 1+1Media; спостереження за роботою людей з екстрасенсорними здібностями – «Битва екстрасенсів», «Слідство ведуть екстрасенси» телеканал СТБ); студійна програма з фрагментами використання живої камери (ігрові шоу, соціальний експеримент, інформаційні програми – «Танці з зірками», «Що? Де? Коли?» телеканал 1+1Media, «ЕкспериментТИ» телеканал СТБ); реаліті-шоу студійної зйомки (шоу-змагання – «4 весілля» телеканали 1+1Media / ТЕТ; шоу талантів – «Х-фактор» телеканал СТБ; експерименти з любовними і сімейними відносинами – «Холостяк», «Хата на тата» телеканал СТБ; соціальний експеримент – «Заробітчани», «Дешево та сердито» Новий канал; шоу професій – «МастерШеф») [2].

Талант-шоу – телевізійна програма, головною умовою для участі в якій є творчі здібності та талант. Претенденти на перемогу страждають, борються за перемогу, роблять один одному підступи. У фіналі найдостойніший перемагає. В українському медіапросторі найбільше набули популярності реаліті-шоу талантів на телеканалі СТБ, а саме «Х-фактор», «Україна має талант», «Танцюють всі», «МастерШеф» та інші, в процесі яких із талановитих та здібних людей роблять зірок шоу-бізнесу.

Реаліті-шоу експеримент з сімейними та любовними відносинами – телешоу в якому задовольняється притаманна абсолютній більшості населення пристрасть до підглядання й підслуховування. Прагнення сильних переживань особливо гостре на тлі монотонного повсякденного життя, привертає увагу людей до подій, що відбуваються з персонажами шоу. Приклади таких шоу на телеканалі СТБ – «Вагітна в 16», «Детектор брехні», «Хата на тата», «Врятуйте нашу сім'ю», «Холостяк», «Кохана ми вбиваємо дітей», «Наречена для тата», «Фермер шукає дружину».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаврилюк І. Реаліті-шоу на українському телебаченні : різновиди,типологічні пріоритети, особливості функціонування. Журналістика науковий збірник / за ред. уклад. : О. Г. Ткаченко. Суми : Сумський державний університет, 2013. С. 3–7.

2. Гуцал Е. Реалити-шоу: некоторые аспекты типологии. *Известия Уральского государственного университета.* 2009. № 1/2(62). С. 179-184.

УДК 007 : 304 : 070

Матушанська О.І.[1], Єськова К.В.[2]
[1] студ. гр. СН-316, НУ «Запорізька політехніка»
[2] старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

МОЛОДІЖНИЙ ЖУРНАЛ: СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ КОНТЕНТУ

Молодь відіграє важливу роль у соціальних відносинах, виробництві матеріальних і духовних цінностей. Потенційні можливості молоді, що полягають у її психологічно-демографічних характеристиках (здоров'я, вік, інноваційне мислення, мобільність, відкритість до спілкування, ентузіазм, енергійність тощо), є запорукою майбутнього в Україні. Використовуючи свої креативні здібності, думки, пропозиції, молодь створює нові об'єднання, організації, рухи та ЗМІ. Зважаючи на важливу роль засобів масової інформації у процесі формування молодого покоління, А. Жарашуєва та Г. Заярська [1] пропонують розглядати ЗМІ для молоді як самостійний вид журналістики.

Молодіжна преса має на меті висвітлювати проблеми реального життя молоді, намагається набути популярності у своєї аудиторії.

Працюючи над створенням експериментального молодіжного видання «Enjoy!», ми орієнтувалися на те, що наповнення журналу визначатиметься основними функціями молодіжних ЗМІ – переважно інформаційною, пізнавальною, розважальною та комунікативною. Журнал призначений для масової аудиторії, концепція передбачає публікацію матеріалів здебільшого

інформаційного-розважального характеру. Предметом відображення є проблеми та явища з різних областей людської діяльності, що можуть зацікавити молодь: суспільство, освіта, культура, подорожі, здоров'я, спорт тощо. Проблематика зумовила систему рубрикації видання: «Ідея для твого стартапу» (містить матеріали про вплив нейромаркетингу на бізнес), «Дивосвіт» (огляд найзагадковіших і найкрасивіших місць планети), «Читацька сторінка» (рецензії на книги з психології), «Власний досвід» (найцікавіші пости друзів у соцмережах), «Приємного перегляду!» (анонси кінофільмів), «Бариста» (цікаві факти про каву), «Кулінарія» (інформація про користь і шкоду певних продуктів харчування), «Бути здоровим» (рекомендації щодо здорового способу життя). Тематика матеріалів висвітлює коло питань, які турбують сучасну молодь: здобування освіти, можливість суміщати навчання з роботою, дозвілля, подорожі, побут, міжособистісні стосунки.

Авторами публікацій стали ініціаторка проекту О Матушанська, а також Г Кавун. і В Гав'як. Стиль матеріалів є здебільшого публіцистичним та художньо-публіцистичним. Окремі публікації містять вкраплення молодіжного сленгу, що пояснюється орієнтацією видання на сучасну молодіжну аудиторію.

Під час написання матеріалів використовувалися здебільшого інформаційні та художньо-публіцистичні жанри: інформаційна стаття, нарис, замальовка, есей. Однак у журналі присутні й тексти аналітичного характеру, наприклад, стаття («Нейромаркетинг для бізнесу»), рецензія («5 книг із психології, які допоможуть зрозуміти себе і розібратися з навколишнім світом»). Слід зазначити, що більшість публікацій поєднують ознаки інформаційних і художньо-публіцистичних жанрів, що пояснюється знову ж таки орієнтацію на молодіжну аудиторію, намаганням зацікавити її та полегшити сприйняття інформації.

Значний обсяг журналу і традиційність тематики викликали певні труднощі під час формування контенту, що призвело до необхідності використовувати неоригінальні тексти, зокрема з мережі Інтернет. Однак, при публікації таких матеріалів було дотримано всіх вимог щодо авторського права (вказано джерела, з яких отримано матеріали, подані посилання).

Особливу роль у журналі відіграють ілюстрації, адже візуалізація інформації є важливим чинником передачі і сприйняття матеріалів. Фотографії займають близько 30% загальної площі видання, таким чином привертається увага аудиторії до кожного матеріалу, що розміщений у номері. Вдала фотоілюстрація дає можливість читачу більш детально проаналізувати прочитаний текст і зробити власні висновки, а текст, який доповнений зображенням, втримує читача та викликає очікувані і необхідні

асоціації. У більшості випадків фотографія – не просто декорація сторінки – вона виконує інформативну функцію, а також може нести самостійну інформацію, що доповнює текст, допомагає проаналізувати його, дочитати до кінця. [2].

Таким чином, при формуванні контенту молодіжного інформаційно-розважального видання береться до уваги специфіка цільової аудиторії та концепція журналу. Тематичне наповнення обмежується колом питань, які турбують сучасну молодь: здобування освіти, можливість суміщати навчання з роботою, дозвілля, подорожі, побут, міжособистісні стосунки. Освітня функція ЗМІ у такому журналі не виконується. Однак молодь має потребу у виданнях такого типу, з яких вона могла б отримувати інформацію, оскільки медіапростір пропонує велику кількість непотрібного контенту, аналізувати який у молодої людини немає часу. Зважаючи на це, є підстави для створення молодіжного журналу, який відповідає очікуванням і вимогам молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жарашуева А. Э, Заярская Г. В. Информационное наполнение современных молодежных СМИ URL: http://elar.urfu.ru/ bitstream/ 10995/46025/1/ipoy-2016-28.pdf.

2. Колосов А. А. Новый взгляд на жанры. URL: http://www.relga.ru/ Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main7tex.

3. Шостак М. И. Журналы в системе СМИ: типология и «ниши» изданий. *Типология периодической печати : учеб. пособие для студентов вузов* / под ред. М. Е. Аникина, В. В. Баранов и др. Москва : Аспект Пресс, 2007. С. 79–132.

УДК 007: 304: 070

Яковенко В.О. [1], Тонкіх І.Ю.[2]
[1] студ. гр. СН-317, НУ «Запорізька політехніка»
[2] канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

КУЛЬТУРА ВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У КОМЕНТАРЯХ НА САЙТАХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ

З кожним роком Інтернет стає все більш популярною комп'ютерною мережею, яка замінює людству читання книг, проведення вільного часу і навіть спілкування. Люди використовують Інтернет не тільки для підвищення й поглиблення знань у своїй професійній діяльності, а й активно шукають альтернативу розвагам, відпочинку і живому спілкуванню. У наш час Інтернет стає головним каналом комунікації людства. Тому засоби масової інформації роблять спроби переходу на інтернет-платформу, насамперед задля того, щоб чисельність аудиторії зростала. При цьому редактори не

завжди приділяють достатньо уваги процесу модерації сайтів, через що знижується культура вербальної комунікації. Відтак, на сьогодні дослідження особливостей функціонування коментарів на сайтах різних інтернет-видань набуває особливої актуальності.

Мета роботи – визначити особливості вербальної комунікації в інтернет-виданнях на прикладі читацьких коментарів.

Вербальна комунікація (від лат. verbalis – словесний) передбачає цілеспрямовану словесну передачу певного повідомлення. «Мовна сторона комунікації має ієрархічну структуру (від фонеми до тексту й інтертексту) й виступає в різних стилістичних різновидах (розмовна й літературна мова, діалекти й соціолекти, різні стилі та жанри)» [1,3].

В. Г. Пасинок зазначає, що «у гносеологічному аспекті вербальна комунікація є обміном інформації між комунікантами; в онтологчному – це мисленнєво-мовленнєва діяльність, процес комунікації; у прагматичному аспекті вербальна комунікація є процесом реалізації комунікативних інтенцій мовців – осмислених чи інтуїтивних, які визначають внутрішню програму мовлення і спосіб її втілення у спільній діяльності. Вербальна комунікація спирається на використання людьми звукової та письмової мови, за допомогою якої найбільш повно передається семантичний бік інформації, його зміст» [2, 161].

Вербальна комунікація на сайтах ЗМІ здійснюється за допомогою журналістських текстів і різноманітних інтерактивних засобів зв'язку із читацькою аудиторією: коментарів, оцінок («лайків» та «дизлайків»), опитувань, рейтингів, журналістських та читацьких блогів тощо. Один із найбільш популярних та розповсюджених засобів інтерактивного зв'язку – це коментарі, наявні майже на кожному сайті видання.

Можливість коментувати журналістські публікації надає читачам унікальний шанс брати участь у процесі створення та розповсюдження суспільно важливої інформації, адресованої масовій аудиторії, адже у коментарях читачі не лише висловлюють ставлення до публікації, а й обмінюються власними думками та спілкуються один з одним. Журналісти зацікавлені у заохоченні читачів до цього процесу, оскільки це дозволяє їм визначати ступінь актуальності обраної теми та її резонанс у суспільстві.

На жаль, на сьогодні коментарі на сайтах ЗМІ використовуються не для розв'язання предметної конструктивної дискусії, а для позбавлення від негативних емоцій. При цьому інформаційно-комунікативна функція поступається місцем функції «ескапізму» (або ескейпізму), виникнення якої у психології пояснюють бажанням людини втекти від проблем реального життя у вигаданий, ілюзорний світ. У результаті відбувається втеча від дійсності, втрата реальності. У такому разі суттєво знижується культура

комунікації, адже замість критичних аналітичних коментарів читачі починають обмінюватись емоційними, негативно забарвленими репліками.

Якщо модератор сайту не стежить за читацьким контентом у коментарях, замість дискусії відбувається поширення так званого «сміттєвого трафіку» – флуду (багаторазового розміщення однотипної інформації) та флейму (образливих висловах стосовно співрозмовника). Такі повідомлення відволікають від головної теми публікації та призводять до розпалення словесної війни. Це вважається порушенням етики мережевого спілкування і призводить до загального зниження культури вербальної комунікації на сайтах видань.

Наприклад, на сайті інтернет-видання «Цензор.нет» дуже часто публікації на тему політики провокують серед читачів обмін образливими повідомленнями. З приводу висловів І. Коломойського читачі обмінювалися такими коментарями: «Не любить ЗеБеня правди!», «Беня показал, что он – обычный ватный гопник», «Це зрадная зрада – пробите дно!». Як правило, у відповідь на подібні коментарі читачі отримують образливі відповіді, що далі переростають у суперечку, далеку від теми публікації.

На сайті видання «NV.ua» загальна кількість читацьких коментарів не дуже велика, проте випадків флейму дуже багато (наприклад, «кучка терпил по главе с петрасяноЗЕдентом», «Дерьмомойский» тощо). На сайті видання «Gazeta.ua» також трапляються випадки флейму у коментарях на кшталт «совковий треш», проте тут редактори, вочевидь, дотримуються більш суворої політики модерації читацького контенту. Образливі вислови, швидше за все, видаляються, а критичні зауваження залишаються.

Отже, культура вербальної комунікації в інтернет-ЗМІ, яка реалізується не лише у журналістських публікаціях, а і в читацьких коментарях, залежить, звичайно, насамперед від самих учасників процесу комунікації, але її регулятором має бути чітка політика модерації контенту на сайті. На наш погляд, неприпустимим є розпалення словесної війни за допомогою флуду і флейму, що є порушенням етики мережевого спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 256 с.

2. Пасинок В.Г. Вербальні й невербальні засоби оратора. *Вісник Харківського нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Сер. Романо-германська філол. Методика викладання іноземних мов*. Харків. 2011. Вип. 67. С. 161–166. URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6527/2/ 11pvgnzo.pdf (дата звернення: 12.03.20)

УДК 007 : 304 : 070
Романко А.А.[1], Островська Н.В.[2]
[1] студ. гр. СНз-319 м, НУ «Запорізька політехніка»
[2]канд. наук із соц. ком., доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ КОМУНІКАЦІЙНОГО ВІДДІЛУ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ

Активний розвиток нових форм взаємодії державних установ із ЗМІ потребує теоретичного осмислення практики їхнього функціонування, що й обумовлює актуальність теми дослідження.

Метою дослідження є визначення особливостей роботи комунікаційного відділу державної установи на прикладі функціонування відділу комунікацій Головного управління ДПС у Запорізькій області (до серпня 2019 р. ДФС у Запорізькій області).

Цільова аудиторія Державної податкової служби – це платники податків. Відділ комунікацій виконує такі основні завдання:

– забезпечення співпраці з інститутами громадянського суспільства, представниками бізнес-спільноти, сприяння участі громадськості у реалізації державної політики за напрямами діяльності ДФС;

– організація роз'яснювальної роботи у ЗМІ щодо практики застосування законодавства з питань, що належать до компетенції ДФС;

– участь у забезпеченні єдиної інформаційної політики ДФС та її територіальних органів;

– забезпечення інформування громадськості про реалізацію податкової, митної політики та політики у сфері адміністрування єдиного внеску через мережу інтернет;

– інформування суспільства про показники роботи, напрями та підсумки діяльності ГУ;

– моніторинг та аналіз інформаційного простору;

– забезпечення прозорості, достовірності та відкритості інформації про діяльність територіальних підрозділів ДФС, вільного отримання її юридичними, фізичними особами та об'єднаннями громадян без статусу юридичної особи, крім обмежень, встановлених законодавством [1].

Працівники відділу установи перебувають у постійному контакті зі ЗМІ, роз'яснюючи позитивні сторони дії податкової служби, виправляючи недостовірну або помилкову інформацію про неї.

Відділ комунікацій Головного управління ДФС у Запорізькій області також налагоджує та підтримує відносини з телерадіокомпаніями. Співпраця з радіостудіями здійснюється за такими напрямами: написання готових текстових матеріалів (інформацій, повідомлень, оголошень тощо) для

трансляції на радіо; проведення раідовиступів, зокрема й у прямому ефірі; підготовка спільних з редакціями спеціальних радіопрограм та передач з податкової тематики; підготовка тематичних радіосюжетів; розміщення на радіоканалах аудіороликів соціальної реклами з податкової тематики.

Однією із найважливіших ділянок роботи комунікаційного відділу з телевізійними компаніями є створення та розміщення на каналах телебачення спеціальних тематичних програм з податкової тематики. Вони виконують не тільки інформаційно-роз'яснювальну функцію для глядачів, а й відіграють велику роль у формуванні високої податкової культури громадян, профілактики злочинності у сфері оподаткування, виховання молоді – майбутніх платників податків тощо.

Комунікаційний відділ установи має таку структуру: начальник відділу та 3 пари спеціалістів, які можуть дублювати функції один одного.

Умовний поділ такий: двоє відповідають за роз'яснення податкового законодавства; двоє готують інформаційний, візуальний і відеоконтент; двоє адмініструють сайт і сторінку у фейсбук. Окрім цього, відділ комунікацій готує:

– щоденний моніторинг регіонального та загальноукраїнського інфополя;

– координує роботу територіальних підрозділів;

– супроводжує роботу Громадської ради при ГУ ДФС (поки не створено Громраду при ДПС);

– готує та проводить інформаційні заходи та інше.

Також велика частина їхньої роботи – проведення інформаційних кампаній.

Останнім часом все більшу увагу відділ комунікацій приділяє розміщенню своїх матеріалів у мережі інтернет. Зокрема, на сайті Головного управління ДПС у Запорізькій області, відеохостингу «Ютуб» і в соцмережах (твітер, фейсбук). Щодо текстових матеріалів, щоденно виходить як мінімум одна інформаційно-аналітична замітка за результатами податкових надходжень, цей матеріал іде у розсилку для ЗМІ та публікується на сайті та фейсбуці. Зазвичай ілюструється яскравою інфографікою. Крім текстів, інспектори відділу готують фото, інфографіки, анімації, відео. Щоб їх інформація у мережі була більш помітною, використовують яскраві образи, зокрема з метою знизити градус серйозності комунікації державних органів. Особливу увагу інспектори відділу приділяють створенню й поширенню відеоматеріалів, зокрема формату відеоінструкцій, який є дуже вдалим для пояснення особливостей користування окремими послугами податкової служби [1].

Загалом відділ комунікацій Головного управління ДПС Запорізької області активно реалізує завдання створення єдиного інформаційного потоку

всередині організації та поза нею та виконує свою місію – донести до платника важливу та актуальну інформацію для підвищення податкової культури в українському, зокрема й у запорізькому суспільному середовищі.

З цією метою відділ комунікацій спілкується напряму зі своєю аудиторією (семінари, тренінги, сторінка у фейсбуці) та за допомогою ЗМІ. Має свою базу запорізьких та всеукраїнських засобів масової інформації, що кожного дня отримують розсилку актуальних новин ГУ ДПС. Крім того, відділ організовує виступи експертів та посадових осіб в ефірі радіо- та телепрограм, готує прес-конференції та брифінги для журналістів з актуальних питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. ДПС у Запорізькій області. URL: https://www.facebook.com/tax.zaporizhzhya/

Наукове електронне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимах

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2020
Факультет соціальних наук

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців,
молодих учених і аспірантів 13–17 квітня 2020 року

Один електронний оптичний диск (DVD-ROM); супровідна документація.
Тираж 100 прим. Зам. № 546

Видавець і виготовлювач
Національний університет «Запорізька політехніка»
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Тел.: (061) 769–82–96, 220–12–14

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи № 6952 від 22.10.2019